

รายงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นฉบับสมบูรณ์

โครงการแนวทางการใช้ประโยชน์จากซีเลนบ่อกึ่งโดยชุมชนบ้านพอด
หมู่ที่ 1 ตำบลชลคราม อำเภอดอนสัก จังหวัดสุราษฎร์ธานี

โดย
นางนิภา เนื้อทอง และคณะ

มีนาคม 2554

รายงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นฉบับสมบูรณ์

โครงการแนวทางการใช้ประโยชน์จากขี้เลนบ่อกุ้งโดยชุมชนบ้านพอด
หมู่ที่ 1 ตำบลชลคราม อำเภอดอนสัก จังหวัดสุราษฎร์ธานี

คณะผู้วิจัย

1. นางนิภา	เนื้อทอง
2. นางเววดี	หอมเจริญ
3. นายชโยธร	ชัยศรี
4. นายถวิล	เนื้อทอง
5. นายโสรัตน์	หอมเอี่ยม
6. นายมาโนช	วิชัยดิษฐ์
7. นายไกรศักดิ์	หอมเจริญ
8. นายภาษิต	เกลี้ยงเกล้า
9. นายสง่า	กล่อมเอี่ยม
10. นายวรพงษ์	หอมเจริญ
11. นายพรชัย	ชอบบุญ
12. นายสัจจะ	หอมเอี่ยม
13. นายอุกฤษ	ชอบบุญ
14. นายไพโรจน์	หอมเจริญ
15. นายชวิน	เพชรชลคราม

สนับสนุนโดย สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย

บอกเล่าเพื่อความเข้าใจร่วมกัน

งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นเป็นกระบวนการที่คนในชุมชนได้มาร่วมคิดทบทวนสถานการณ์ ตั้งคำถาม วางแผน หาข้อมูล ทดลองทำ วิเคราะห์ สรุปผลการทำงานและหาคำตอบเพื่อปรับปรุงงานต่อไป” กล่าวคือ งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นเป็นเครื่องมือหนึ่งที่เน้นการให้ “คน” ในชุมชนเข้ามาร่วมในกระบวนการวิจัย ตั้งแต่การเริ่มคิด การตั้งคำถาม การวางแผน และค้นหาคำตอบอย่างเป็นระบบเป็นรูปธรรม โดยเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง (Action Research) อันทำให้ชุมชนได้เรียนรู้ สร้างผลงาน มีความเข้มแข็งในการแก้ปัญหาของตนเองและสามารถใช้กระบวนการนี้ในการแก้ไขปัญหาอื่นๆ ในท้องถิ่นโดยมีกระบวนการศึกษาเรียนรู้อย่างเป็นเหตุเป็นผล ดังนั้นจุดเน้นของงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจึงอยู่ที่ “กระบวนการ” มากกว่า “ผลลัพธ์” เพื่อให้ชาวบ้านได้ประโยชน์จากงานวิจัยโดยตรง และให้งานวิจัยมีส่วนในการแก้ปัญหาของชาวบ้าน รวมทั้งเกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้นจริงในชุมชน ซึ่งจะต้องอาศัย “เวที” (การประชุม เสวนา พุดคุย ถกเถียง) เป็นวิธีการเพื่อให้คนในชุมชน ทั้งชาวบ้าน ครู นักพัฒนา สมาชิกอบต. กรรมการสหกรณ์ ข้าราชการ หรือกลุ่มคนอื่นๆ เข้ามาร่วมหา ร่วมใช้ “ปัญญา” ในกระบวนการวิจัย

“กระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่น” หมายถึง การทำงานอย่างเป็นขั้นตอน เพื่อตอบ “คำถาม” หรือ “ความสงสัย” บางอย่าง ดังนั้นสิ่งสำคัญคือประเด็น “คำถาม” ต้องคมชัด โดยมีการแยกแยะประเด็นว่า ข้อสงสัยอยู่ตรงไหน มีการหา “ข้อมูล” ก่อนทำ มีการวิเคราะห์ความน่าเชื่อถือของข้อมูล มีการ “วางแผน” การทำงานบนฐานข้อมูลที่มีอยู่ และในระหว่างลงมือทำมีการ “บันทึก” มีการ “ทบทวน” ความก้าวหน้า “วิเคราะห์” ความสำเร็จและอุปสรรคอย่างสม่ำเสมอ เพื่อ “ถอด” กระบวนการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นออกมาให้ชัดเจน ในที่สุดก็จะสามารถ “สรุปบทเรียน” ตอบคำถามที่ตั้งไว้ แล้วอาจจะทำใหม่ให้ดีขึ้น ตลอดจนสามารถนำไปใช้เป็นบทเรียนสำหรับเรื่องอื่นๆ หรือพื้นที่อื่นๆ ต่อไป ซึ่งทั้งหมดนี้กระทำโดย “ผู้ที่สงสัย” ซึ่งเป็นคนในท้องถิ่นนั่นเอง ดังนั้นกระบวนการงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจึงเป็นงานวิจัยอีกแบบหนึ่งที่ไม่ยึดติดกับระเบียบแบบแผนทางวิชาการมากนัก แต่เป็นการสร้างความรู้ในตัวตนท้องถิ่น โดยคนท้องถิ่น เพื่อคนท้องถิ่น โดยมุ่งแก้ไขปัญหาด้วยการทดลองทำจริง และมีการบันทึกและวิเคราะห์อย่างเป็นระเบียบ การวิจัยแบบนี้จึงไม่ใช่เครื่องมือทางวิชาการ ไม่ใช่ของศักดิ์สิทธิ์ที่ผูกขาดอยู่กับครูบาอาจารย์ แต่เป็นเครื่องมือธรรมดาที่ชาวบ้านก็ใช้เป็น เป็นประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้

สกว.สำนักงานภาค ได้ใช้วิธีการสนับสนุนงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นตามแนวคิดและหลักการดังกล่าวมาแล้วในระยะเวลาหนึ่ง พบว่าชาวบ้านหรือทีมวิจัยส่วนใหญ่สามารถสะท้อนการดำเนินงานด้วยการบอกเล่าได้เป็นอย่างดี ในขณะที่เดียวกันก็พบว่า การเขียนรายงานเป็นปัญหาที่สร้างความหนักใจให้นักวิจัยเป็นอย่างมาก ดังนั้นด้วยความตระหนักถึงสถานการณ์ปัญหาดังกล่าว สกว.สำนักงานภาค จึงได้ปรับรูปแบบการเขียนรายงานวิจัยให้มีความยืดหยุ่น และมีความง่ายต่อการนำเสนอออกมาในรูปแบบที่นักวิจัยถนัด โดยไม่ยึดติดในเรื่องของภาษาและรูปแบบที่เป็นวิชาการมากเกินไป ซึ่งเป้าหมายสำคัญของ

รายงานวิจัยยังคงมุ่งเน้นการนำเสนอให้เห็นภาพของกระบวนการวิจัยมากกว่าผลลัพธ์ที่ได้จากการวิจัย โดยกลไกสำคัญที่จะช่วยให้นักวิจัยมีความสามารถเขียนรายงานที่นำเสนอกระบวนการวิจัยได้ชัดเจนยิ่งขึ้นคือ ศูนย์ประสานงานวิจัย (Node) ในพื้นที่ซึ่งทำหน้าที่เป็นพี่เลี้ยงโครงการวิจัยมาตั้งแต่เริ่มต้นจนกระทั่งจบการทำงานวิจัย ดังนั้น Node จะรับรู้พัฒนาการของโครงการวิจัยมาโดยตลอด บทบาทการวิเคราะห์เนื้อหาหรือกิจกรรมของโครงการจึงเป็นการทำงานร่วมกันระหว่าง Node และนักวิจัย ซึ่งความร่วมมือดังกล่าวได้นำมาซึ่งการถอดบทเรียนโครงการวิจัย ผู้การเขียนมาเป็นรายงานวิจัยที่มีคุณค่าในที่สุด

อย่างไรก็ตาม รายงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น อาจไม่สมบูรณ์แบบดังเช่นรายงานวิจัยเชิงวิชาการโดยทั่วไป หากแต่ได้คำตอบและเรื่องราวต่างๆ ที่เกิดขึ้นจากกระบวนการวิจัย ซึ่งท่านสามารถเข้าไปค้นหาศึกษาและเรียนรู้เพิ่มเติมได้จากพื้นที่

สกว. ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น

คำนำ

บ้านพอด เป็นชุมชนเล็กๆ ที่อดีตเคยมีทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ ชุมชนประกอบอาชีพทำนาข้าว และทำประมงพื้นบ้านเป็นหลัก การเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นตั้งแต่ปี พ.ศ.2516 พื้นที่ป่าชายเลนเริ่มถูกบุกรุกเปลี่ยนแปลงสภาพเป็นบ่อเลี้ยงกุ้งขาวแซบวิยแบบธรรมชาติ ต่อมาพัฒนาการเรื่องการเลี้ยงกุ้งเปลี่ยนแปลงไปเรื่อยๆ จนเกิดปัญหาวิกฤตเศรษฐกิจ ประกอบกับปัญหากุ้งเป็นโรคมามาก ทำให้ชาวบ้านส่วนใหญ่หยุดเลี้ยงกุ้ง และขายพื้นที่ให้กับนายทุน ปี พ.ศ.2545 นายทุนปรับปรุงพันธุ์กุ้งที่ใช้เลี้ยง มาเป็นกุ้งขาวพัฒนา (พันธุ์กุ้งวานาไมล์) ซึ่งเป็นพันธุ์กุ้งจากต่างประเทศมาเลี้ยง และมีการเลี้ยงมาอย่างต่อเนื่องจนถึงปัจจุบัน ทำให้เกิดปัญหา มลพิษสิ่งแวดล้อม มีซีเอนสะสมบริเวณคลองสายต่างๆ และหน้าอ่าวบ้านพอด มีกลิ่นเหม็น ทำลายสุขภาพของคนในพื้นที่ และที่สำคัญคือทำให้ทะเล และคลองต่างๆ ซึ่งเป็นแหล่งประกอบอาชีพของชุมชนเสื่อมโทรมลง ชุมชนบางส่วนที่เห็นผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจึงได้ร่วมกันแก้ไขปัญหาโดยใช้กระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่นเป็นเครื่องมือ โดยได้รับการสนับสนุนงบประมาณในการทำกิจกรรมจาก สกว. ฝ่ายวิจัยท้องถิ่น

สำหรับเนื้อหาในรายงานเล่มนี้จะเป็นการบอกเล่าเรื่องราวการทำงานของโครงการฯ โดยใช้กระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่น ซึ่งผู้อ่านจะได้ทราบถึงรายละเอียดต่างๆ ของการทำกิจกรรม ความร่วมมือในการทำงานระหว่างทีมวิจัย ชุมชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง รวมถึงข้อมูลความรู้ที่ได้รวบรวมไว้ตลอดระยะเวลาการดำเนินงาน ทั้งผลจากการดำเนินงาน และการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจากการทำงาน ทั้งนี้ทีมวิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่ารายงานฉบับนี้จะเป็นประโยชน์ต่อผู้อ่านได้ไม่มากนักน้อย หากเกิดความผิดพลาดประการใดต้องขออภัยไว้ ณ ที่นี้ด้วย

นิภา เนื่อทอง และคณะ

กิตติกรรมประกาศ

โครงการ“แนวทางการใช้ประโยชน์จากชีเลนบ่อกุ้งโดยชุมชนบ้านพอด หมู่ที่ 1 ตำบลชลคราม อำเภอคอนสัก จังหวัดสุราษฎร์ธานี” สามารถดำเนินการเสร็จสิ้นไปได้ด้วยดี แม้จะใช้เวลาดำเนินการนานพอสมควร แต่ก็ได้สร้างกระบวนการเรียนรู้ให้กับทีมวิจัยและผู้เข้าร่วมกิจกรรมได้เป็นอย่างดี ซึ่งงานต่างๆ เหล่านี้ไม่อาจสำเร็จลงได้ หากปราศจากความร่วมมือจากหลายภาคส่วนต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ต้องขอขอบคุณ นางสาววรรณเพ็ญ เกิดสุวรรณ และนางสาวสุนันท์ทิพย์ รักแก้ว พี่เลี้ยงในพื้นที่ ที่ให้การติดตามและหนุนเสริมการทำงานตลอดมา ขอขอบคุณสื่อทุกแขนง ทั้งวิทยุ หนังสือพิมพ์ และโทรทัศน์ที่ลงมาเผยแพร่เรื่องราวปัญหาของบ้านพอด ออกสู่สาธารณะ ขอขอบคุณคณะครู นักเรียน โรงเรียนวัดนทีวัฒนา ราม นำโดยผู้อำนวยการจิรพัศ ทองสีทอง ที่เข้าร่วมทำกิจกรรมเสมอมา รวมถึงบุคคลอื่นๆ ที่ไม่อาจกล่าวถึงได้หมดในที่นี้ ที่มีส่วนในการช่วยผลักดัน สนับสนุนการทำงานในพื้นที่ และมีส่วนในการช่วยให้โครงการดำเนินไปได้ ต้องขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้ด้วย

ทั้งนี้ ที่ขาดไม่ได้คือความร่วมมือ ร่วมใจของเพื่อนสมาชิกทีมวิจัยทุกคน ที่ร่วมเป็นแกนในการช่วยคิด ช่วยทำ มาตลอดจนเสร็จสิ้นโครงการ และต้องขอขอบคุณอย่างยิ่ง คือ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ฝ่ายวิจัยท้องถิ่น ที่ได้ให้โอกาสกับชุมชนโดยการสนับสนุนงบประมาณในการดำเนินกิจกรรม ขอขอบคุณศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจังหวัดสุราษฎร์ธานี และเจ้าหน้าที่ทุกคน ที่คอยเป็นพี่เลี้ยง ให้คำปรึกษาและหนุนในการทำงานวิจัยให้สำเร็จไปได้ด้วยดี

นิภา เนื้อทอง และคณะ

บทคัดย่อ

โครงการ “แนวทางการใช้ประโยชน์จากชีเลนบ่อกึ่งโดยชุมชนบ้านพอด หมู่ที่ 1 ตำบลชลคราม อำเภอคอนสัก จังหวัดสุราษฎร์ธานี” เป็นโครงการที่เกิดขึ้นจากความร่วมมือของชุมชนที่ตระหนักถึงความเสื่อมโทรมของทรัพยากรที่ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตของคนในชุมชนบ้านพอด โดยมีคำถามวิจัยว่า แนวทางการใช้ประโยชน์จากชีเลนบ่อกึ่งโดยชุมชนบ้านพอด หมู่ที่ 1 ตำบลชลคราม อำเภอคอนสัก จังหวัดสุราษฎร์ธานี ควรเป็นอย่างไร และมีวัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษาข้อมูลที่มีของปัญหาสิ่งแวดล้อมที่ส่งผลกระทบต่อทรัพยากรอ่าวบ้านพอด, เพื่อรวบรวมข้อมูลการจัดการเลี้ยงของฟาร์มกุ้งและระเบียบข้อปฏิบัติตามกฎหมาย, เพื่อศึกษาการใช้ประโยชน์จากชีเลนบ่อกึ่ง, และ เพื่อประสานหน่วยงาน และภาคีที่เกี่ยวข้องมาร่วมแก้ปัญหา สิ่งแวดล้อม ซึ่งกระบวนการทำงานของทีมวิจัยได้เริ่มตั้งแต่ การประชุมชี้แจงโครงการ, การศึกษาประวัติความเป็นมาของชุมชนบ้านพอด, การจัดเก็บข้อมูลที่มาของปัญหาสิ่งแวดล้อมที่ส่งผลกระทบต่อทรัพยากรอ่าวบ้านพอด, รวบรวมข้อมูลการจัดการเลี้ยงของฟาร์มกุ้งและระเบียบข้อปฏิบัติทางกฎหมาย และศึกษาการใช้ประโยชน์จากชีเลนบ่อกึ่ง ทั้งนี้ได้มีการประชุมร่วมกันเป็นประจำทุกเดือน เพื่อสรุปผล และวางแผนการทำงานในแต่ละเดือนร่วมกัน

จากการทำงานที่ผ่านมา ในเรื่องที่มาของปัญหาสิ่งแวดล้อมที่ส่งผลกระทบต่อทรัพยากรอ่าวบ้านพอด พบว่า มีอยู่หลายสาเหตุและมีการปรับเปลี่ยนไปตามกาลเวลา แต่ปัญหาที่สำคัญในปัจจุบันคือปัญหามลพิษทางน้ำ ที่มีทั้ง น้ำเสีย ชีเลนทับถม และส่งกลิ่นเหม็น ซึ่งเกิดขึ้นมาตั้งแต่ปี 2545 ที่เริ่มมีการเลี้ยงกุ้งขาวแบบพัฒนา ในพื้นที่กว่า 27,000 ไร่ รอบชุมชน นำไปสู่ปัญหาทรัพยากรที่เสื่อมโทรม สัตว์น้ำหนีออกนอกพื้นที่ มีกลิ่นเหม็น และเกิดอาการคันเมื่อสัมผัสน้ำ ซึ่งที่ผ่านมาชุมชนมีการแจ้งไปยังหน่วยงานที่รับผิดชอบหลายครั้ง แต่จากการเข้ามาตรวจสอบ มีผลออกมาว่า คุณภาพดิน และน้ำ อยู่ในสภาพที่สัตว์น้ำและพืชน้ำสามารถดำรงชีวิตอยู่และเจริญเติบโตได้ตามปกติ” ทั้งนี้ ที่คนในพื้นที่รู้เห็นดีว่า เกิดอะไรขึ้นในพื้นที่บ้าง

ทีมวิจัยได้พยายามแก้ปัญหาโดยการเก็บข้อมูลน้ำและชีเลน ทั้งเรื่อง สี กลิ่นและวัดความลึกของชีเลน พบว่า มีสีเขียว ชุ่น ผิดปกติ บ่อยครั้ง กลิ่นเหม็น และความลึกของชีเลนอยู่ที่ 50-200 เซนติเมตร จึงได้พยายาม ดึงชุมชน และเยาวชนในพื้นที่เข้าร่วมกันปลูกต้นไม้ และทำอ้อมบอดบำบัดน้ำเสีย แต่ก็ไม่เห็นผลมากนัก ขณะเดียวกันก็ได้ศึกษา การจัดการเลี้ยงของฟาร์มกุ้งและระเบียบข้อปฏิบัติทางกฎหมาย พบว่า มีประกาศ และระเบียบที่เกี่ยวข้องกับการเลี้ยงกุ้งทะเล 3 ฉบับ คือ ประกาศกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เรื่อง ให้ผู้ประกอบการเลี้ยงกุ้งทะเลมาจดทะเบียนและขออนุญาตต่อพนักงานเจ้าหน้าที่, ระเบียบกรมประมงว่าด้วยการออกใบรับรองการผลิตกุ้งทะเลตามมาตรฐาน จีเอพี พ.ศ. 2546 และระเบียบกรมประมง ว่าด้วยการขอใบรับรองฟาร์มเพาะเลี้ยงกุ้งทะเล ที่มีการผลิตตามมาตรฐานโค้ดออฟ คอนดัก (Code of Conduct) หรือ ซี ไอ ซี (CoC) พ.ศ. 2546 ระเบียบที่สำคัญคือ มาตรฐาน CoC ซึ่ง

ให้ความสำคัญในเรื่อง ระบบการจัดการสิ่งแวดล้อมเพื่อให้ได้อุตสาหกรรมการเพาะเลี้ยงกุ้งทะเลอย่างยั่งยืน จะต้องมีคุณลักษณะ 3 ประการ คือ กุ้งที่มีการผลิตอย่างมีมาตรฐาน กุ้งที่มีคุณภาพและความปลอดภัย และกุ้งที่มีการเลี้ยงหรือผลิตอย่างเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม ซึ่งถ้าทุกฟาร์มปฏิบัติตามกฎและข้อกำหนดต่างๆอย่างเคร่งครัดแล้ว ก็คงจะไม่มีปัญหาสาธุชุมชน

แต่จากข้อมูลที่พบในพื้นที่ ยังมีกรปล่อยน้ำเสียลงสู่แหล่งน้ำอยู่ ซึ่งถ้าผู้ประกอบการขาก ล้ำนี้กรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม และชุมชนปัญหา ก็จะยังคงเกิดขึ้นเรื่อย แม้หลายครั้งที่เรื่องราวถูกแจ้งไป ยังหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ก็ยังได้รับการยืนยันเหมือนเดิมว่า ดินและน้ำยังอยู่ในสภาพที่สัตว์น้ำยังสามารถ ดำรงชีวิตและเจริญเติบโตได้ปกติ ทั้งนี้เนื่องมาจากการแจ้งข้อมูลต่างๆ ไปยังหน่วยงานนั้น ด้วยขั้นตอน ต่างๆ ของระบบราชการค่อนข้างล่าช้าไม่ทันการณ์ ซึ่งเป็นช่องโหว่ของระบบราชการ ที่ทำให้ประชาชนรอบ นอกฟาร์มเลี้ยงกุ้งได้รับความเดือดร้อน

ทั้งนี้ที่มวิจัยจึงได้คิดที่จะใช้ประโยชน์จากซีเลนนากุ้ง เพื่อดึงความร่วมมือจากผู้ประกอบการ นากุ้ง และชุมชนในการร่วมแก้ไขปัญหา เพราะถ้าสามารถนำซีเลนจากนากุ้งมาใช้ประโยชน์ได้ ก็จะสามารถลดปริมาณซีเลนที่อาจจะถูกปล่อยลงสู่แหล่งน้ำธรรมชาติได้ ซึ่งจากการเรียนรู้ และทดลองทำปุ๋ย หมักซีเลนก็พบว่าทำได้ไม่ยาก และใช้ได้ผลดี จึงได้ประสานไปยังฟาร์มเลี้ยงกุ้งเพื่อพูดถึงระบบการเลี้ยง และขอใช้ประโยชน์จากซีเลนมาแปรรูปเป็นปุ๋ยหมักซีเลน ซึ่งก็ได้รับความร่วมมืออย่างดีจากบางฟาร์ม เท่านั้น แต่ก็ถือเป็นการเริ่มต้นที่ดี ที่ทำให้ชุมชนและฟาร์มกุ้งมีทัศนคติที่ดีต่อกันมากขึ้น นอกจากนี้ยัง ได้รับความร่วมมือจากโรงเรียนวัดนันทาราม เพื่อให้ใช้อาคารไม้หลังเก่าของโรงเรียนเป็น “ศูนย์เรียนรู้ การใช้ประโยชน์จากซีเลนบ่อกุ้งโดยชุมชนบ้านพอด”

จากการทำงานที่ผ่านมาพบว่ากรนำเรื่องกรใช้ประโยชน์จากซีเลนนากุ้ง ไปคุยขอความร่วมมือกับฟาร์มเลี้ยงกุ้งจะได้รับความร่วมมือที่ดีขึ้น กว่ากรคุยเรื่องสภาพปัญหาจากซีเลนนากุ้ง พบว่า บางฟาร์มให้ความร่วมมือเป็นอย่างดีโดยนำซีเลนนากุ้งมาให้ที่มวิจัยทำปุ๋ยหมัก ในส่วนบางฟาร์มที่ยังไม่ได้ ให้ความร่วมมือ ก็พบว่ามีการจัดการภายในฟาร์มที่ดีขึ้น และมีการปล่อยน้ำเสียน้อยลง สังเกตได้ชัดว่า ปัจจุบัน แม้ว่าจะมีซีเลนทับถมหน้าอ่าวบ้านพอดอยู่ แต่ก็ไม่มีกลิ่นเหม็นรุนแรงเหมือนเช่นในอดีต ดังนั้น จากคำถามวิจัยที่ว่า “แนวทางการใช้ประโยชน์จากซีเลนบ่อกุ้งโดยชุมชนบ้านพอด หมู่ที่ 1 ตำบล ชลคราม อำเภอดอนสัก จังหวัดสุราษฎร์ธานี ควรเป็นอย่างไร” นั้น ที่มวิจัยเห็นว่าควรมีการทำปุ๋ย หมักซีเลนอย่างต่อเนื่อง เพื่อพลิกวิกฤติปัญหาซีเลนซึ่งเป็นของเหลือจากนากุ้งที่เคยสร้างมลพิษกับแหล่ง น้ำ ให้มาเป็นผลพลอยได้ของชุมชนในการใช้ประโยชน์ และควรสนับสนุนให้ทั้งใน และนอกชุมชน ที่ถูก ล้อมรอบด้วยนากุ้งหันมาทำ ไม่ว่าจะทำเพื่อใช้เอง หรือทำเพื่อขายเพิ่มรายได้ก็ตาม เพราะยังมีคนทำ มากขึ้น ก็ยังทำให้ของเสียที่อาจจะถูกปล่อยลงสู่แหล่งน้ำสาธารณะลดน้อยลง

สารบัญ

	หน้า	
บทที่ 1	บทนำ	1
บทที่ 2	บริบทชุมชนพื้นที่บ้านพอด	5
บทที่ 3	วิธีการดำเนินการวิจัย	
	▪ ขอบเขตการวิจัย	24
	▪ กระบวนการในการดำเนินกิจกรรม	26
	▪ แหล่งข้อมูล และวิธีการเก็บข้อมูล	45
	▪ การวิเคราะห์ข้อมูล	47
บทที่ 4	ที่มาของปัญหาสิ่งแวดล้อมที่ส่งผลกระทบต่อทรัพยากรอ่าวบ้านพอด	
	▪ สภาพปัญหา และสถานการณ์การปัญหา ชีเลนบ่อกึ่ง	48
	▪ การดำเนินการเพื่อหาแนวทางในการแก้ไขปัญหา	53
	▪ การฟื้นฟูทรัพยากร	54
บทที่ 5	การจัดการเลี้ยงของฟาร์มกึ่งและระเบียบข้อปฏิบัติทางกฎหมาย	
	▪ ข้อมูลการจัดการน้ำภายในฟาร์มกึ่ง	66
	▪ ข้อมูล ระเบียบ และข้อปฏิบัติทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการเลี้ยงกึ่ง	67
บทที่ 6	การใช้ประโยชน์จากชีเลนนากึ่ง	
	▪ ความรู้เรื่องการทำปุ๋ยหมักจากชีเลนนากึ่ง	87
	▪ การทดลองทำปุ๋ยหมักจากชีเลนนากึ่ง	89
	▪ การทดลองใช้ปุ๋ยหมักจากชีเลนนากึ่งกับพืชชนิดต่างๆ	91
บทที่ 7	การสื่อสารประชาสัมพันธ์ และความร่วมมือที่เกิดขึ้นในชุมชน	93
บทที่ 8	สรุปผลการวิจัย	96
ภาคผนวก	ภาคผนวก ก. ประวัติที่มิวิจัย	
	ภาคผนวก ข. ประมวลภาพกิจกรรม	
	ภาคผนวก ค. การใช้ประโยชน์จากงานวิจัย (RE)	

ภาคผนวก

บทที่ 1

บทนำ

หลักการและเหตุผล

ชุมชนบ้านพอดตั้งอยู่หมู่ที่ 1 ตำบลชลคราม อำเภอคอนสัก จังหวัดสุราษฎร์ธานี ลักษณะพื้นที่บ้านพอดเป็นอ่าวเปิด โดยทิศเหนือติดต่อกับหาดแก้ว ม.3 บ้านดอนตะเคียน ต.ไชยคราม อ.คอนสัก จ.สุราษฎร์ธานี ทิศใต้ติดต่อกับถนนลาดยางสามแยก กาญจนดิษฐ์ – บ้านพอด , บ้านพอด – เขาพระบาท ทิศตะวันออกติดต่อกับหมู่ที่ 2 บ้านครามล่าง ต.ชลคราม อ.คอนสัก จ.สุราษฎร์ธานี ทิศตะวันตกติดต่อกับหมู่ที่ 2 บ้านท่าโพธิ์ ต.ท่าทอง อ.กาญจนดิษฐ์ จ.สุราษฎร์ธานี บ้านพอดเป็นชุมชนเก่าแก่ที่มีการตั้งถิ่นฐานมายาวนาน อายุชุมชน 100 กว่าปี คนส่วนใหญ่มีเชื้อสายจีนไหหลำ ในอดีตการเดินทางต้องอาศัยเรือและเดินเท้า เพื่อความสะดวกในการเดินทางชุมชนจึงตั้งถิ่นฐานอยู่ริมชายฝั่งซึ่งห่างจากฝั่งพอสมควร แต่เมื่อเกิดปัญหาการกัดเซาะชายฝั่งบ้านเรือนจึงกลับกลายมาอยู่ติดดิริมชายฝั่งทะเลแทน บ้านพอดมีอุทกภัยทุกปีในช่วงเดือนตุลาคม – พฤศจิกายน เนื่องจากเป็นช่วงมรสุมฝนตกหนักและเป็นช่วงที่น้ำทะเลหนุนสูง มีศาลเจ้าซึ่งสถานที่สำคัญของชุมชนเป็นศูนย์กลางยึดเหนี่ยวจิตใจของประชาชนเชื้อสายจีน และมีวัดที่วัดนารามเป็นศูนย์กลางยึดเหนี่ยวจิตใจของประชาชนไทยพุทธ

อดีตชุมชนบ้านพอดเป็นอ่าวที่มีแหล่งทรัพยากรสัตว์น้ำอุดมสมบูรณ์มากถือเป็นทำเลทองในการทำมาหากินของชาวประมงพื้นบ้าน คนในชุมชนและชุมชนใกล้เคียง เช่น อ.กาญจนดิษฐ์ , อ.เมือง, อ.ไชยา, อ.ท่าฉาง เป็นต้น เนื่องจากชุมชนบ้านพอดมีลำคลองหลายสายไหลผ่าน ทั้งคลองคราม คลองตัว คลองนุ้ย คลองกลาง คลองทูน คลองพอดขี้ลม หรือ คลองบางเข้ คลองแต่ละสายมีทรัพยากรป่าชายเลนที่อุดมสมบูรณ์และสายน้ำเหล่านี้ไหลลงสู่อ่าวบ้านพอดจึงทำให้อ่าวบ้านพอดมีความอุดมสมบูรณ์ตามไปด้วย คนบ้านพอดจึงยึดอาชีพทำเลหรือประมงชายฝั่งเป็นอาชีพหลักในปัจจุบัน แต่อีกอาชีพหนึ่งที่ชาวบ้านพอดทำเป็นอาชีพหลักในอดีตคือการทำนา ซึ่งมีพื้นที่ 7,000 กว่าไร่ อยู่ทางทิศใต้ของชุมชนถือเป็นอ่าวบ้านพอดน้ำที่สำคัญของอำเภอคอนสักแห่งหนึ่ง ต่อมาในช่วงปี พ.ศ.2516 – พ.ศ.2517 พื้นที่ป่าชายเลนบริเวณบ้านพอดถูกบุกรุกเปลี่ยนพื้นที่ป่าชายเลนเป็นบ่อกุ้ง แรกเริ่มเป็นการเลี้ยงกุ้งขาวแบบธรรมชาติ ต่อมาปี พ.ศ.2523 มีการปรับจากบ่อกุ้งธรรมชาติเป็นการเลี้ยงกุ้งกุลาดำแบบบ่อพัฒนาจนถึงปี พ.ศ. 2545 และในช่วงปี พ.ศ.2523 – พ.ศ.2538 นี้เองที่มีการบุกเบิกขยายพื้นที่ทำบ่อกุ้งจากป่าชายเลนขยายมาสู่พื้นที่นาข้าว โดยการลงทุนของคนในและนอกพื้นที่ซึ่งเปลี่ยนนาข้าวให้เป็นนากุ้ง เพราะเห็นว่าการเลี้ยงกุ้งสร้างรายได้มหาศาลแตกต่างกับรายได้จากการทำนาข้าวอย่างชัดเจน ชาวบ้านในพื้นที่เปลี่ยนวิถีจากการทำนาข้าวมาเป็นนากุ้ง ในช่วงแรกการเลี้ยงกุ้งมีกำไรดี แต่ช่วงปี พ.ศ.2540 เกิดปัญหาวิกฤตเศรษฐกิจฟองสบู่แตกและปัญหาโรคกุ้งมากมาย เช่น โรคจุดขาว หัวเหลือง ตัวแดง ฯลฯ ปัญหาดังกล่าวทำให้ชาวบ้านบ้านพอดส่วนใหญ่หยุดเลี้ยงกุ้งและบางรายปรับมาเลี้ยงกุ้งแบบเวียนแทน แต่จะหันมา

ทำนาข้าวก็ไม่ได้แล้ว ที่สำคัญชาวบ้านส่วนใหญ่มีหนี้สินทำให้ต้องขายบ่อกุ้งให้กับกลุ่มทุนไป ช่วงปี พ.ศ. 2545 ถึงปัจจุบัน กลุ่มทุนปรับการเลี้ยงกุ้งกุลาดำมาเป็นกุ้งขาวซึ่งพัฒนาพันธุ์มาเป็นกุ้งวานาไมสซึ่งเป็น พันธุ์กุ้งจากต่างประเทศ กลุ่มทุนที่มาลงทุนเลี้ยงกุ้งบริเวณบ้านพอดก็มีการเปลี่ยนมือเช่นกัน ปัจจุบันกลุ่ม ทุนที่มาลงทุนอยู่ คือ ภูเก็ตกุลลา ศรีสุขบรรณ เจริญโภคภัณฑ์ ซึ่งมีการลงทุนการเลี้ยงกุ้งจากเขตพื้นที่บ้าน พอด ต.ชลคราม อ.ดอนสัก ถึงเขตพื้นที่ ต.ท่าทอง อ.กาญจนดิษฐ์ มีพื้นที่จำนวน 27,000 กว่าไร่ หลังจากชาวบ้านไม่มีทุนในการทำนากุ้งและที่ทำนาข้าว ชาวบ้านพอดจึงหันไปทำมาหากินในทะเลแทน ทรัพยากรสัตว์น้ำจากเดิมที่เคยอุดมสมบูรณ์เป็นทำเลทองก็เปลี่ยนแปลง เคยหาหอยแครงธรรมชาติได้มาก บริเวณคลองตัวถึงบริเวณคลองพอดขี้ลมหรือคลองบางเข้แต่ปัจจุบันได้จำนวนลดลง โดยเฉลี่ยแต่ละปีมี การเกิดของหอยแครงประมาณ 4,000 – 5,000 ตัน ขนาด 5,000 ตัวต่อหนึ่งกิโลกรัม การทำมาหา กินในทะเลในการจับสัตว์น้ำลดลง เพราะทรัพยากรสัตว์น้ำน้อยลงเนื่องจากปัญหาน้ำเสียที่ชาวบ้านตั้งข้อ สงสัยว่าเป็นน้ำเสียเกิดจากการฉีดซีเมนต์บ่อกุ้งและปล่อยไหลลงสู่คลองสายต่างๆ ก่อนไหลสู่อ่าวบ้านพอด แรกๆความสูงของซีเมนต์อยู่ระดับประมาณ 30 เซนติเมตร ผ่านไป 3 ปี ซีเมนต์มีความสูงประมาณ 100 เซนติเมตร ทำให้การประกอบอาชีพของชาวบ้านบ้านพอดประสบปัญหาอย่างมาก แม้จะได้รับโอกาสจาก นโยบายรัฐตามนโยบายแปลงสินทรัพย์เป็นทุน (Sea Food Bank) โดยกรมประมงมีการจัดสรรพื้นที่ใน ทะเลให้ชาวบ้านบ้านพอดโดยแบ่งเป็น 2 โซน เรียกว่า โซน A เป็นโซนเพาะพันธุ์สัตว์น้ำของบ้าน พอดห่างจากฝั่ง 700 เมตร และโซน B ห่างจากโซน A ออกไป 2,300 เมตร ได้จัดสรรให้ชาวบ้าน เพาะเลี้ยงหอยจำนวน 4,300 ไร่ รายละ 10 ไร่ จำนวน 430 ราย จัดเป็นกลุ่ม กลุ่มละ 11 คน เสีย ภาษีไร่ละ 80 บาทต่อปี แต่การประกอบอาชีพของชาวบ้าน วิถีชีวิตของชาวบ้านไม่ได้ดีขึ้นเลย เพราะเมื่อ ดำเนินการเลี้ยงหอยก็ประสบปัญหาหอยตายจนไม่กล้าลงทุน “บ้านพอด ถึงทางตันทางมีดีต้องหาทางออก หรือบ้านพอดจะล่มสลาย จะเกิดอะไรขึ้นในอนาคต” นี่เป็นคำถามของคนในชุมชนทุกเพศทุกวัย

ช่วงปี พ.ศ.2550 มีผู้นำชุมชนกลุ่ม อสม. ได้ร่วมประชุมเวทีประชาธิปไตยชุมชน ณ ศูนย์ศึกษา นอกโรงเรียนอำเภอดอนสัก ได้สะท้อนปัญหาบ้านพอดผ่านเวทีดังกล่าว ต่อมาองค์กรพัฒนาเอกชน คือ สมาคมรักษ์ทะเลไทย โครงการจัดการทรัพยากรธรรมชาติโดยองค์กรชุมชนภาคใต้(กลุ่มสายรุ้ง) ได้ลงไป ในพื้นที่แนะนำการแก้ไขปัญหาโดยกระบวนการกลุ่ม จัดทีมเจ้าของปัญหาทำข้อมูลและเจรจาในระดับ ต่างๆ เพื่อแก้ไขปัญหา แต่ไม่เกิดกระบวนการกลุ่มเนื่องจากบ้านพอดมีบทเรียนเกี่ยวกับกลุ่มที่ผ่านมา กอปรกับคนในชุมชนส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุด้วย องค์กรดังกล่าวก็ยังคงลงพื้นที่ดูสภาพพื้นที่และเยี่ยม ชุมชนเป็นระยะๆ จากการลงพื้นที่ขององค์กรพัฒนาเอกชน พบว่านอกจากปัญหาที่กล่าวมาข้างต้นแล้วยัง มีเหตุการณ์ก่อกวนซื้อที่ดินบริเวณบ้านพอดและบริเวณบ้านครามล่าง เพื่อทำโครงการสนามบินเขตพื้นที่ อำเภอดอนสัก เป้าหมายที่ดินจำนวน 3,500 ไร่ ชาวบ้านบ้านพอดเองก็ทยอยขายที่ดินเพื่อเอาเงินไปซื้อ ที่ดินที่อื่นหนีปัญหาที่เป็นอยู่ของบ้านพอด แต่ก็มีคนจำนวนมากที่ต้องดำรงวิถีชีวิตต่อไปที่บ้านพอดจะอยู่ ต่อไปอย่างไร มีการนังคูดของกลุ่มคนบ้านพอดกลุ่มเล็กๆ อย่างสม่ำเสมอ ต่อมาช่วงปลายปี พ.ศ.2551

มีชาวบ้านบ้านพอดไปเจอเวทีประชุมของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น จังหวัดสุราษฎร์ธานี โครงการศึกษาแนวทางการฟื้นฟูคลองท่าทองเพื่ออาชีพที่ยั่งยืนของชุมชนท่าทอง อ.กาญจนดิษฐ์ จ.สุราษฎร์ธานี ณ วัดเขาพระนิมิต ต.ท่าทอง อ.กาญจนดิษฐ์ จ.สุราษฎร์ธานี ได้เข้าร่วมประชุมกับกลุ่มนี้ 3 – 4 ครั้ง มีความสนใจที่จะเอากระบวนการเรียนรู้รูปแบบตำบลท่าทองมาแก้ไขปัญหามันพอดจึงกลับมาพูดคุยกับชาวบ้านในชุมชน ต่อมาช่วงเดือนตุลาคม พ.ศ.2551 ได้ประสานงานให้ทีมงานศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจังหวัดสุราษฎร์ธานี มาประชุมในพื้นที่สร้างกระบวนการเรียนรู้ให้กับชาวบ้านบ้านพอด จำนวน 6 – 7 ครั้ง จนมีข้อสรุปร่วมกันในการจัดการศึกษาเพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าว จึงพัฒนาวิทยุวิจัยโครงการศึกษาหาแนวทางการใช้ประโยชน์จากซีเลนบ่อกึ่งโดยชุมชนบ้านพอด ม.1 ต.ชลคราม อ.ดอนสัก จ.สุราษฎร์ธานี

คำถามวิจัย

แนวทางการใช้ประโยชน์จากซีเลนบ่อกึ่งโดยชุมชนบ้านพอด ม.1 ต.ชลคราม อ.ดอนสัก จ.สุราษฎร์ธานี ควรเป็นอย่างไร

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาข้อมูลที่มาของปัญหาสิ่งแวดล้อมที่ส่งผลกระทบต่อทรัพยากรอ่าวบ้านพอด
2. เพื่อรวบรวมข้อมูลการจัดการเลี้ยงของฟาร์มกุ้งและระเบียบข้อปฏิบัติทางกฎหมาย
3. เพื่อศึกษาการใช้ประโยชน์จากซีเลนบ่อกึ่ง
4. เพื่อประสานงานองค์กรภาคีที่เกี่ยวข้องมาร่วมแก้ปัญหามันพอด

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

ผลเชิงวิจัย

1. เกิดองค์ความรู้ในการใช้ประโยชน์จากซีเลนบ่อกึ่ง
2. ได้ข้อมูลที่มาของปัญหาสิ่งแวดล้อมที่ส่งผลกระทบต่อทรัพยากรอ่าวบ้านพอด
3. ได้ข้อมูลการจัดการเลี้ยงของฟาร์มเลี้ยงกุ้งและระเบียบข้อปฏิบัติทางกฎหมาย
4. ได้แนวทางการใช้ประโยชน์จากซีเลนบ่อกึ่งโดยชุมชนบ้านพอด

ผลเชิงพัฒนา

1. เกิดแนวทางการจัดการปัญหาที่เกิดขึ้นในพื้นที่ได้
2. สมาชิกในชุมชนเกิดจิตสำนึกในการปกป้องทรัพยากรชายฝั่ง และอ่าวบ้านพอด
3. เกิดความร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ประมงอำเภอ ประมงจังหวัด ศูนย์วิจัยประมงชายฝั่ง จังหวัดสุราษฎร์ธานี ในการสนับสนุนชุมชน

ระยะเวลาการดำเนินงาน

18 เดือน

งบประมาณ

260,400 บาท (สองแสนหกหมื่นสี่ร้อยบาท)

บทที่ 2 บริบทชุมชนพื้นที่บ้านพอด

1. สภาพพื้นที่

1.1 ประวัติศาสตร์ชุมชน

คำว่า “บ้านพอด” มีประวัติความเป็นมาที่เล่าต่อๆ กัน เป็นที่มาของบ้านพอดไว้หลายเรื่องต่างๆ กัน สามารถสรุปที่มาคำว่าบ้านพอดได้ดังนี้

ที่มาแรก คำว่า “บ้านพอด” มีการเล่าต่อๆ กันมาว่าในอดีตมีการล่าสัตว์กัน วันหนึ่งชาวบ้านไปล่ากระเจง เมื่อชาวบ้านจับกระเจงได้ กระเจงตัวนั้นได้เปล่งเสียงร้องออกมามีเสียงดังว่า “พอด” ชาวบ้านจึงเรียกถิ่นนี้ว่า “บ้านพอด” ตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา

ที่มาที่สอง คำว่า “บ้านพอด” มีการเล่าต่อๆ กันมาว่าสมัยก่อนบ้านพอดเป็นหมู่บ้านที่ชาวจีนอพยพมาอยู่กันมาก มาโดยทางเรือและได้มีเรือสำเภามาขายถ้วย โอง ไห หม้อ และมีเรือสำเภาบรรทุกเกลือมาอยู่หน้าบ้านพอดครั้งละ 3-4 ลำ ชาวบ้านเอาข้าวเปลือก มะพร้าว กุ้ง หอย ปู ปลา มาแลกเปลี่ยน ต่อมาชาวจีนได้มาตั้งถิ่นฐานโดยตั้งบ้านเรือนเป็นโรงเรือนใหญ่ๆ ชาวบ้านเรียกว่า “จีนโรงใหญ่” ในโรงใหญ่เป็นที่อยู่อาศัยของชาวจีนเป็นที่เก็บของเกลือ ถ้วย โอง ไห หม้อ เสื้อผ้า ต่อมากลายเป็นแหล่งซื้อของ ขายของ บริเวณใกล้ๆ โรงใหญ่ มีการจอดเรือสำเภาจำนวนมาก ภาษาที่ใช้สื่อสารของคนจีนใช้ภาษาอังกฤษบ้าง ภาษาจีนบ้าง โดยเฉพาะที่จอดเรือชาวจีนเรียกว่า port (พอร์ท) ต่อมาจึงเรียกถิ่นนี้ว่า “บ้านพอด” เป็นต้นมา

ที่มาที่สาม คำว่า “บ้านพอด” มีการเล่าต่อๆ กันมาว่าเดิมมีชนกลุ่มหนึ่งอาศัยอยู่ที่ปากคลองคราม ซึ่งอยู่ใกล้บ้านพอด ปากคลองครามตอนนั้นมีหาดทรายกว้างขวางสุดสายตา มีผู้คนมาอาศัยอยู่มากถือว่ามี ความเจริญเป็นที่รู้จักในสมัยนั้น ต่อมาคลองครามได้เกิดเหตุการณ์ภัยธรรมชาติขึ้นเกิดการเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่ หาดทรายกว้างขวางบริเวณปากคลองคราม คลื่นซัดเอาทรายมาติดอยู่บ้านพอด คนปากคลองครามบางส่วนก็มาอยู่ที่บ้านพอด บางส่วนก็ไปอยู่ถิ่นอื่น ต่อมาบ้านพอดมีชาย - หญิง คู่หนึ่งเป็นชาวจีน อพยพเข้ามาอยู่เมืองไทยไม่มีใครทราบชื่อจริงของเขาทั้งคู่ ชาวจีนผู้ชายพูดภาษาไทยได้ คำเดียว คือ “น้ำตาล” ชาวบ้านจึงเรียกเขาว่า “ตาแปะน้ำตาล” ต่อมาตาแปะน้ำตาลและภรรยาได้ตั้งร้านขายของขึ้นและมีลูกชายคนหนึ่งเขาตั้งชื่อว่า “พอด” ต่อมาลูกชายก็ทำกิจการของพ่อแม่ต่อ คนที่มาซื้อของมีทั้งคนธรรมดา ชาวนา ชาวประมง รวมไปถึงข้าราชการ อยู่มาวันหนึ่งมีข้าราชการผู้หนึ่งถามชื่อของใช้ว่าจะซื้อได้ที่ไหนมีร้านขายของที่ไหนบ้าง คนที่ลูกข้าราชการคนนั้นถามเป็นเพื่อนกับนายพอดลูกตาแปะน้ำตาล จึงบอกให้ไปซื้อที่บ้านพอด (บ้านนายพอดนั่นเอง) ภายหลังจากผู้นั้นก็ได้ออกไป ต่อมาชาวบ้านถิ่นนี้ได้รู้จักว่าบ้านของตนเองชื่อว่า หมู่บ้านพอด และมีชื่อเป็นทางการเรียกว่า “บ้านพอด” มาตั้งแต่นั้นจนถึงวันนี้

ที่มาที่ไป คำว่า “บ้านพอด” มีการเล่าต่อกันมาว่า ในอดีตการเดินทางสัญจรไปมาจากปากคลองครามถึงปลายคลองตัวใครเดินถึงแสดงว่ามีความสามารถ เก่ง เพราะระหว่างปากคลองครามถึงปลายคลองตัวนั้นเป็นดินทรายถล่มเดินลำบากมาก เวลาเดินเสียงยกเท้าแต่ละครั้งดัง “พรอด” เดินไปเรื่อยๆ ก็ดัง “พรอดๆๆๆๆ” ชาวบ้านจึงเรียกที่นี่ว่า “พรอด” ต่อมาจึงเรียกเพี้ยนมาเป็น “พอด” จึงเรียกว่าบ้านพอดจนถึงวันนี้

ชุมชนบ้านพอดก่อตั้งมากกว่า 250 แล้ว โดยช่วงประมาณปี พ.ศ.2300 มีคนจีนประมาณ 20 ครอบครัวและคนไทยประมาณ 10 ครอบครัวเข้ามาอาศัยอยู่บริเวณปากคลองคราม ยังชีพด้วยการทำนา ข้าว สวนมะพร้าว และประมง เช่น ยกฉิบ , ยอ , โพงพาง ที่อยู่อาศัยและที่ทำกินเป็นที่จับจอง เดิมที่ดินส่วนใหญ่เป็นที่นาและป่าชายเลน การเดินทางลำบากทางบกจะต้องเดินเท้า แต่ถ้าทางเรือจะใช้เรือใบหรือเรือแจว มีการติดต่อค้าขายแลกเปลี่ยนสินค้าโดยใช้เรือสำเภา เช่น มีกะป็น้ำไปแลกข้าวเปลือก นอกนั้นการส่งข่าวสารยังใช้เรือสำเภาเป็นตัวกลางในการส่งจดหมายอีกด้วย คนในชุมชนมีการสูบฝิ่น สูบกัญญา เนื่องจากเป็นสินค้าที่มาจากเรือสำเภาเช่นกัน ชุมชนมีการช่วยเหลือกันทั้งการลงแขกเกี่ยวข้าว ทำขวัญข้าวหรืองานตามประเพณีซึ่งมีทั้งของจีนและไทย เช่น แห่เรือพระน้ำ เรือพระบก ไหว้กังเดือน 3 เดือน 9 ส่งตายายรับตายาย ไหว้หัวเรือ ลอยเคราะห์

ในปี พ.ศ.2452 มีเหตุการณ์สำคัญ คือ สมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 5) เสด็จมาบ้านปากคลองคราม กลังจากนั้น ประชากรในหมู่บ้านเพิ่มขึ้นหลายเท่าตัว ช่วงปี พ.ศ. 2500 มีประชากรกว่า 200 ครัวเรือน การทำมาหากินยังเหมือนเดิม คือทำนา ทำสวนมะพร้าวและออกทะเลหาปลา แต่เมื่อปี พ.ศ.2505 เกิดวาตภัยแหลมตะหลุมพุก ส่งผลกระทบถึงบ้านพอดทำให้เรือยนต์ประมงที่จอดอยู่หน้าหาดประมาณ 40 ลำ ได้รับความเสียหายเพราะจมน้ำ แต่คุณภาพชีวิตของชาวบ้านพอดได้ดีขึ้นตามลำดับ จากสังคมความทันสมัยและการเข้ามาของสวัสดิการของรัฐ มีสถานีอนามัยเกิดขึ้นในปี พ.ศ. 2507 มีหมอประจำอนามัยคือ หมอศรี ตาพั่ว เป็นหมอกระดูก นอกนั้นยังมีหมอดำแย และตาหลวงซิดเป็นหมอภูมิปัญญา มีโรงหนังโกซึ่ภาพยนตร์ มีถนนลูกรังทำให้การเดินทางสะดวกมากขึ้น แต่ชาวบ้านยังคงนิยมเดินทางด้วยเรือมากกว่า เพราะมีเรือเมลิ่งหลายสายด้วยกัน

เรือเมลิ่งพอด - เกาะสมุย (เอื่อน , ใ้ซึ่)	ค่าโดยสาร 5 บาท
เรือเมลิ่งพอด - บ้านดอน	ค่าโดยสาร 5 บาท
เรือเมลิ่งขนอม - บ้านพอด	ค่าโดยสาร 5 บาท
เรือเมลิ่งขนอม - บ้านดอน	ค่าโดยสาร 10 บาท

ช่วงปี พ.ศ.2511 – พ.ศ.2520 การเติบโตของชุมชนเป็นไปอย่างรวดเร็ว ประชากรเพิ่มขึ้นอีกหนึ่งเท่าตัวภายในระยะเวลากว่า 20 ปี มีประมาณ 300 - 400 ครัวเรือน อาชีพหลักคือทำนาข้าวมีที่นา รวมแล้วกว่า 3,000 ไร่ ทำให้ข้าวจากบ้านพอดสามารถเลี้ยงคนบนเกาะสมุยได้ทั้งเกาะ ยุคสมัยเปลี่ยนไป การทำนาด้วยแรงงานคนก็หมดไปมีรถไถเข้ามาแทนที่ ทั้งยังเกิดโรงสีข้าวที่ใช้เครื่องชูดมาแทนครก

กระเบื้อง ได้แก่ โรงสีน้ำหลวงเขียน , โรงสีน้ำหลวงขอนแก่น และโรงสีน้ำข้าว รัฐได้เข้ามาออกเอกสารแสดงสิทธิ์ ในที่ดินให้ชาวบ้าน คือ ใบจองหรือ สค.1 การเดินทางชาวบ้านยังนิยมเดินทางทางเรือ ในขณะเดียวกันถนน ลูกรังถูกปรับปรุงให้กว้างขึ้น คือ ถนนสายดอนเนา – ดอนยวน – พอด เริ่มมีรถเมล์แบบรถไม้วิ่ง (สาย กาญจนดิษฐ์) การติดต่อสื่อสารสะดวกขึ้นจากเดิมที่ต้องฝากจดหมายทางเรือได้เปลี่ยนมาฝากจดหมาย ผ่านร้านใต้ใต้แทน เทคโนโลยีเข้ามามากขึ้น เกือบทุกครัวเรือนมีวิทยุ ส่วนโทรทัศน์ขาวดำมีเฉพาะที่ร้านน้ำ ชาแบบไปใช้ไฟปั่น ชาวบ้านที่พอมีฐานะได้ส่งลูกหลานไปเรียนและจบระดับประกาศนียบัตร คือ ครูสร้าง ระดับปริญญาตรีในรุ่นปี พ.ศ. 2514 -2515 คือ เจ็บวย , โย่ง และเจ้เอือน แต่เมื่อสังคมเจริญวัตถุมากเท่าใด ความเสื่อมโทรมจะตามเข้ามา เพราะเริ่มมีเหตุการณ์โจรขโมยควาย ขโมยเครื่องเรือ ซึ่งส่วนใหญ่แล้วเป็น โจรที่มาจากต่างถิ่น

แต่หลังจากยุคนาถุงรุ่งเรืองบ้านพอดได้เป็นอีกพื้นที่หนึ่งที่แปรสภาพจากนาข้าวกลายเป็นนา ถุงธรรมชาติเนื่องจากว่ารายได้ดีกว่าการทำนา พ.ศ.2528 นาข้าวเริ่มถูกซื้อเพื่อทำนาถุงธรรมชาติ โดยนาย เพื่อน เกตุแก้ว เป็นรายแรกที่ทำนาถุงบริเวณปลายแหลมพอด นายสวัสดิ์ ดาประไพ เริ่มทำนาถุงใน ที่ดินนาข้าวเดิมเป็นรายแรก จากนั้นก็ก้าว น้ำข้าว น้ำหลวงอัด น้ำเข็ม เริ่มทำตามๆกัน แต่อาชีพประมง ไม่ได้หายไปยังคงมีการทำประมงโดยเฉพาะปลาจิ้งจั้งที่มีเยอะมาก แต่มีปัญหาการกัดเซาะของชายฝั่งซึ่ง กินเข้ามาลึกกว่า 6 – 7 เมตร แล้ว พ.ศ. 2529 มีไฟฟ้าใช้ ปี พ.ศ. 2530 ถนนลูกรังได้รับการพัฒนาเป็น ถนนลาดยาง การสื่อสารสะดวกเริ่มมีโทรศัพท์บ้าน

ความเป็นอยู่หลังปี พ.ศ. 2531 เริ่มเปลี่ยนไป มีคนจากพื้นที่อื่นเข้ามาอาศัยใช้แรงงานในบ่อถุง มากขึ้น ด้านประมงอุดมสมบูรณ์เหมือนเดิมปลาจิ้งจั้งกลายเป็นสินค้าส่งออก แต่กิจการนาถุงกลับเสื่อม โทรมขาดทุน เจ้าของนาถุงต้องนำที่ดินไปจำนองกับธนาคาร ธกส.เพื่อนำเงินมาทำทุน บางกุ่มนั้นออกระบบ บางชายเรือแล้วย้ายถิ่นไปทำสวนที่จังหวัดชุมพร อ.ไชยา คลองสระ วัดโต ทำให้มีกลุ่มทุนที่มีกำลังพอเข้ามา ซื้อนาถุงและดำเนินกิจการต่อไป พ.ศ.2549 ประชากรลดลงเหลือประมาณ 180 ครัวเรือน อาชีพประมง ลดลงเนื่องด้วยวิกฤตน้ำมันแพงทั้งสภาพน้ำบริเวณอ่าวบ้านพอดเสีย ทำให้ชายเรือหางยาวกันมากขึ้น เหลือเพียง 60 ลำจาก 200 ลำ ที่ดินถูกขายหรือให้นายทุนเช่าเพื่อทำนาถุงขาววานาไมด์ ในราคาถูก ไร่ ละ 30,000 – 50,000 บาท เพื่อนำเงินไปชำระหนี้ ธกส.และหนี้ออกระบบ

พ.ศ.2551 – ปัจจุบัน สถานการณ์การกัดเซาะชายฝั่งรุนแรง ทำให้บ้าน 9 หลังพัง บ้านที่เหลือ ต้องรื้อบ้านและไปปลูกในที่ใหม่ คลื่นกัดเซาะหาดไปกว่า 30 ไร่ อาชีพประมงออกทะเลลดลงเพราะไม่มี เรือ ต้องเปลี่ยนมาเป็นประมงเพาะเลี้ยงหอยแครงหรือรับจ้างทั่วไปแทน ช้ำน้ำทะเลแยงเสียมากขึ้นเกิด อาการผื่นคันตามผิวหนังกับชาวบ้านในบางราย มีประเพณีการกินเจเกิดขึ้นเมื่อ พ.ศ.2552

1.2 สภาพทางภูมิศาสตร์และสภาพอากาศ

เป็นชุมชนที่ตั้งอยู่ริมทะเล พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบลุ่มสู่ทะเล มีคลองครามและคลองตัวไหลผ่านทางทิศตะวันออก ทั้งยังมีพื้นที่ป่าชายเลนซึ่งเป็นแหล่งอนุบาลของสัตว์น้ำประกอบกับท้องหาดหน้าหมู่บ้านเป็นดินเลนจึงมีความอุดมสมบูรณ์อย่างมาก

เนื่องจากหมู่บ้านที่ติดริมทะเลจึงได้รับมรสุมจากลมตะวันออกเฉียงเหนืออยู่ทุกปีส่งผลให้เกิดการกัดเซาะชายหาด และจากเหตุการณ์น้ำทะเลหนุนสูงในช่วงปลายปีน้ำให้บ้านพอดมีน้ำท่วมซึ่งเป็นประจำทุกปีในช่วงเดือนสิบสอง เดือนอ้าย เดือนยี่

1.3 ที่ตั้งและอาณาเขต

บ้านพอดเป็นชุมชนเล็กๆ ริมทะเลตั้งอยู่ หมู่ที่ 1 ตำบลชลคราม อำเภอคอนสักร จังหวัดสุราษฎร์ธานี โดยมีอาณาเขต ดังนี้

ทิศเหนือ ติดกับ ทะเล และหาดแก้ว หมู่ที่ 3 บ้านดอนตะเคียน ตำบลไชยคราม อำเภอคอนสักร

ทิศใต้ ติดกับ ถนนดำสามแยก กาญจนดิษฐ์-บ้านพอด และ บ้านพอด-เขาพระบาท

ทิศตะวันออก ติดกับ หมู่ที่ 2 บ้านครามล่าง ตำบลชลคราม อำเภอคอนสักร

ทิศตะวันตก ติดกับ หมู่ที่ 2 บ้านท่าโพธิ์ ตำบลท่าทอง อำเภอกาญจนดิษฐ์

ภาพถ่ายทางอากาศชุมชนบ้านพอดในปัจจุบัน

2. ด้านสังคมและวัฒนธรรม

2.1 ข้อมูลประชากร หลังจากเกิดวิกฤตต่างๆภายในหมู่บ้าน เช่น ขาดทุนจากนาถุ้ง น้ำมันแพง ออกทะเลไม่คุ้มกับทุน ทำให้ชุมชนได้ขายที่ดินและถิ่นฐานย้ายออกไปอาศัยในพื้นที่อื่นมาก เหลือประมาณ 180 ครัวเรือนเท่านั้นที่คงอาศัยอยู่ในปัจจุบัน จากการจัดเก็บข้อมูลความจำเป็นพื้นฐานระดับหมู่บ้าน (จปฐ.2) ปี 2552 ทำให้ทราบจำนวนประชากรภายในหมู่บ้านดังตารางต่อไปนี้

ตารางแสดงจำนวน เพศ และวัย ของชาวบ้านพอด

ช่วงอายุประชากร	จำนวนเพศชาย(คน)	จำนวนเพศหญิง(คน)	จำนวนรวม(คน)
น้อยกว่า 1 ปีเต็ม	1	2	3
1 ปีเต็ม – 2 ปี	3	8	11
3 ปีเต็ม – 5 ปี	11	5	16
6 ปีเต็ม – 11 ปี	15	11	26
12 ปีเต็ม – 14 ปี	9	7	16
15 ปีเต็ม – 17 ปี	7	6	13
18 ปีเต็ม – 25 ปี	11	17	28
26 ปีเต็ม – 49 ปีเต็ม	71	66	137
50 ปีเต็ม – 60 ปีเต็ม	29	53	82
มากกว่า 60 ปีเต็มขึ้นไป	36	53	89
รวมทั้งหมด	193	228	421

หมายเหตุ จำนวนประชากรที่อาศัยอยู่จริงจากการสำรวจนี้อาจไม่เท่ากับจำนวนประชากรที่มีอยู่ในทะเบียนบ้านได้

ที่มา : องค์การบริหารส่วนตำบลชลคราม 2 กรกฎาคม 2552

จากตารางจะสังเกตเห็นว่าจำนวนประชากรที่อาศัยอยู่จริงในพื้นที่บ้านพอดส่วนใหญ่จะเป็นคนแก่อายุตั้งแต่ 50 ปี ขึ้นไปจำนวน กว่า 171 คน ซึ่งมากกว่า วัยผู้ใหญ่ วัยรุ่น และเยาวชน อย่างมาก ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าบ้านพอดในปัจจุบันวัยรุ่นหนุ่มสาวและคนวัยทำงาน ออกไปทำงานนอกพื้นที่ และทิ้งให้คนแก่เฝ้าบ้านมากขึ้น

2.2 การคมนาคม แต่เมื่อนิยมการเดินทางโดยเรือโดยสาร ซึ่งวิ่งตั้งแต่บ้านดอน-ชนอม แต่เมื่อถนนสายดอนเนา-ดอนยวน-พอดได้เข้ามาและได้รับการปรับปรุงจนเป็นถนนลาดยางในปัจจุบัน ความจำเป็นในการใช้เรือได้หมดไปทำให้คนหันมาใช้รถกันมากขึ้น เริ่มแรกเป็นรถโดยสารไม้แต่ปัจจุบันเปลี่ยนเป็นรถส่วนบุคคล

2.3 การศึกษา มีพัฒนาการดีมากขึ้นเรื่อยๆ ในยุคบ้านพอตเจริญรุ่งเรืองได้มีโรงเรียนวัดนันทน์ที่พัฒนา
 งามเกิดขึ้น แต่เมื่อเกิดวิกฤตชาวบ้านพอตได้ย้ายถิ่นฐานออกไปทำให้ชุมชนเล็กลง เด็กนักเรียนในโรงเรียน
 เหลือเพียง 36 คนในระดับประถมศึกษาเท่านั้น นอกเหนือจากนั้นและเด็กในระดับมัธยมจะเข้าไปเรียนใน
 ตำบลอำเภอหรือตัวจังหวัดกันมากเนื่องด้วยการคมนาคมที่สะดวกสบายขึ้น

2.4 สาธารณสุข บ้านพอตมีอนามัยภายในหมู่บ้าน แต่การรักษาในอาคารที่หนักขึ้นชาวบ้านจะ
 เข้ามารักษาตัวที่คลินิกในตัวอำเภอ หรือโรงพยาบาลกาญจนดิษฐ์

2.5 ภูมิปัญญาท้องถิ่น เนื่องจากบ้านพอตเป็นชุมชนที่ใหญ่พอสมควร จึงมีภูมิปัญญาในเรื่อง
 ต่างๆมากมาย ทั้งเรื่องเกี่ยวกับทะเล การต่อเรือ การดูลม ดูฟ้า การจับสัตว์น้ำ หรือจะเรื่องหมอ การรักษา
 การสร้างบ้านสร้างวัด ฯลฯ ดังรวบรวมไว้ในตาราง แต่ครุภูมิปัญญาส่วนใหญ่จะเสียชีวิตแล้วทั้งสิ้น ถ้ายัง
 อยู่มีอายุไม่ต่ำกว่า 70 ปีแล้ว แสดงให้เห็นว่าภูมิปัญญาเหล่านี้ไม่ได้ถูกส่งต่อให้คนรุ่นหลังหรือเพราะคนรุ่น
 หลังห่างเหินจากสิ่งเหล่านี้ เพราะไม่ว่าจะทำอะไรก็สามารถหาซื้อได้สะดวกสบายมากกว่าการเสียเวลามา
 ทำเอง จึงเป็นที่น่าเสียดายอย่างมากกับภูมิปัญญาเหล่านี้ที่อาจจะสูญหายไปในอนาคต

ตารางแสดงรายชื่อครุภูมิปัญญาในพื้นที่บ้านพอต

ชื่อ - สกุล และที่อยู่	ภูมิปัญญา	หมายเหตุ
ตาคลิ่ง วรรณคล้ำ ม.1 ต.ชลคราม อ.ดอนสัก จ.สุราษฎร์ธานี	หมอสมนไพร ยาต้ม	เสียชีวิตอายุ ประมาณ 80 ปี เมื่อประมาณ 50 ปีที่แล้ว
ปู้ชิต ชัยศรี ม.1 ต.ชลคราม อ.ดอนสัก จ.สุราษฎร์ธานี	- หมอสมนไพร - แพทย์ประจำตำบล - หมอต่อกระดูก - คาถาปิดเริม - คาถารักษาผีในพู่ - ยาแก้ประจำเดือน - โรคซาง - ไช้ชน(ไทฟอยด์)	เสียชีวิตอายุ ประมาณ 90 ปี เมื่อประมาณ 20 - 25 ปีที่แล้ว
นายประจวบ มณีรัตน์ (หลวงสุข) 194 ม.1 ต.ชลคราม อ.ดอนสัก จ.สุราษฎร์ธานี	เหมือนปู้ชิต สืบสานมาแต่ความสามารถ น้อยกว่า - ศาลพระภูมิ - ขึ้นบ้านใหม่ - พิธีงานแต่งงาน - พิธีทางศาสนา	เสียชีวิตอายุ ประมาณ 66 ปี เมื่อประมาณ 2 ปี ที่แล้ว
นายคลิ่น เกตุแก้ว ม.1 ต.ชลคราม อ.ดอนสัก จ.สุราษฎร์ธานี	ต่อกระดูก	เสียชีวิตอายุ ประมาณ 91 ปี เมื่อประมาณ 52 ปีที่แล้ว
นายพั้ว เกตุแก้ว	ต่อกระดูก	เป็นลูกของนาย

ชื่อ - สกุล และที่อยู่	ภูมิปัญญา	หมายเหตุ
29 ม.1 ต.ชลคราม อ.ดอนสัก จ.สุราษฎร์ธานี		คลื่น เสียชีวิตอายุ ประมาณ 84 – 85 ปี เมื่อประมาณ 20 ปีที่แล้ว
นายเสริม ทองชล 111 ม.1 ต.ชลคราม อ.ดอนสัก จ.สุราษฎร์ธานี	ต่อกระดูก	เสียชีวิตอายุ ประมาณ 70 ปี เมื่อประมาณ 10 ปีที่แล้ว
นายเสรี ทองชล (ตีหว้า) 111 ม.1 ต.ชลคราม อ.ดอนสัก จ.สุราษฎร์ธานี	ต่อกระดูก / บีบอัดพุด อัมพาต	ยังมีชีวิตอยู่ อายุ ปัจจุบัน 47 ปี
นางสาว แก้วคงฉาย 116 ม.1 ต.ชลคราม อ.ดอนสัก จ.สุราษฎร์ธานี	ใช้คาถาลูบแก้เข็ดเคล็ดขอก	เสียชีวิตอายุ ประมาณ 107 ปี เมื่อประมาณ 28 ปีที่แล้ว
นายฟอน มะอนันต์ 152 ม.1 ต.ชลคราม อ.ดอนสัก จ.สุราษฎร์ธานี	ใช้คาถาจับเส้น ไหล่จุม	ยังมีชีวิตอยู่ อายุ ปัจจุบัน 70 ปี
นางวิมล คงเทพ 138 ม.1 ต.ชลคราม อ.ดอนสัก จ.สุราษฎร์ธานี	บีบขนาดแผนโบราณ คลายกั๊วเนื้อ	ยังมีชีวิตอยู่ อายุ ปัจจุบัน 60 ปี
นางสาว ชัยศรี ไม่ทราบบ้านเลขที่ ม.1 ต.ชลคราม อ.ดอนสัก จ.สุราษฎร์ธานี	แม่ทาน หมัดตำแย ทำคลอง	เสียชีวิตอายุ ประมาณ 90 ปี เมื่อประมาณ 50 ปีที่แล้ว
นางพิน คงเทพ 39/1 ม.1 ต.ชลคราม อ.ดอนสัก จ.สุราษฎร์ธานี	แม่ทาน หมัดตำแย ทำคลอง	เสียชีวิตอายุ ประมาณ 90 ปี เมื่อประมาณ 70 ปีที่แล้ว

ชื่อ - สกุล และที่อยู่	ภูมิปัญญา	หมายเหตุ
นางเลี่ยน ทองรอด 189 ม.1 ต.ชลคราม อ.ดอนสัก จ.สุราษฎร์ธานี	แม่ทาน หมัดตำแย ทำคลอง	เสียชีวิตอายุ ประมาณ 100 ปี เมื่อประมาณ 30 ปีที่แล้ว
นางเฟื่อง สุขเจริญ เป็นคน อ.พิปูน จ.นครศรีธรรมราช สามีเป็น คน อ.เกาะสมุย ทำคลอง ให้คนบ้านพอด	แม่ทาน หมัดตำแย ทำคลอง	เสียชีวิตอายุ ประมาณ 80 ปี เมื่อประมาณ 30 ปีที่แล้ว
นางจุน แซ่เหียบ ม.1 ต.ชลคราม อ.ดอนสัก จ.สุราษฎร์ธานี	แม่ทาน หมัดตำแย ทำคลอง	เสียชีวิตอายุ ประมาณ 80 ปี เมื่อประมาณ 20 ปีที่แล้ว
นางเขียน นาคนวน ม.1 ต.ชลคราม อ.ดอนสัก จ.สุราษฎร์ธานี	แม่ทาน หมัดตำแย ทำคลอง	เสียชีวิตอายุ ประมาณ 80 ปี เมื่อประมาณ 10 ปีที่แล้ว
นายชุม ประทุมสุวรรณ ม.1 ต.ชลคราม อ.ดอนสัก จ.สุราษฎร์ธานี	ช่างไม้ภูมิปัญญา สร้างวัด สร้างโบสถ์ สร้างบ้าน ช่างปั้นพ่อท่านมาลา	เสียชีวิตอายุ ประมาณ 90 ปี เมื่อประมาณ 100 ปีที่แล้ว
นายพร้อม ประทุม สุวรรณ ม.1 ต.ชลคราม อ.ดอนสัก จ.สุราษฎร์ธานี	ช่างไม้ภูมิปัญญา ช่างปั้นพ่อท่านมาลา	ลูกของนายชุม เสียชีวิตอายุ ประมาณ 80 ปี เมื่อประมาณ 10 ปีที่แล้ว
นายเหม็ง อุ่นใจ ม.1 ต.ชลคราม อ.ดอนสัก จ.สุราษฎร์ธานี	ช่างไม้ภูมิปัญญา ช่างบ้าน ช่างเรือ ช่าง ทำพระกับไม้ ปั้นพระปูน	เสียชีวิตอายุ ประมาณ 80 ปี เมื่อประมาณ 20 ปีที่แล้ว

ชื่อ - สกุล และที่อยู่	ภูมิปัญญา	หมายเหตุ
นายหอม หอมเอี่ยม 193 ม.1 ต.ชลคราม อ.ดอนสัก จ.สุราษฎร์ธานี	ช่างไม้ภูมิปัญญา ช่างบ้าน ช่างเรือ ช่าง ปูน	พ่อของสายโสรค์ตัน หอมเอี่ยม เสียชีวิต อายุประมาณ 50 ปี เมื่อประมาณ 20 ปีที่แล้ว
นายเคลือบ ไรยอุตาระ ม.1 ต.ชลคราม อ.ดอนสัก จ.สุราษฎร์ธานี	ช่างไม้ ช่างบ้าน ช่างเรือ	ยังมีชีวิตอยู่ อายุ ปัจจุบัน 78 - 79 ปี
นายเชือบ สามสุวรรณ ม.1 ต.ชลคราม อ.ดอนสัก จ.สุราษฎร์ธานี	ช่างบ้าน ช่างเรือ	ยังมีชีวิตอยู่ อายุ ปัจจุบัน 78 ปี
นายนวย สามสุวรรณ ม.1 ต.ชลคราม อ.ดอนสัก จ.สุราษฎร์ธานี	ช่างบ้าน ช่างเรือ	น้องชายนายเชือบ เสียชีวิตอายุ ประมาณ 60 ปี เมื่อประมาณ 5 ปี ที่แล้ว
นายพาส เป็นคน อ.ไชยา ได้ภรรยาที่ บ้านพอด	ช่างไม้ ช่างบ้าน	ยังมีชีวิตอยู่ อายุ ปัจจุบัน 70 ปี
นายเตง แซ่ลี (แบหนุ) ม.1 ต.ชลคราม อ.ดอนสัก จ.สุราษฎร์ธานี	ช่างไม้ ช่างเรือ ตอกหมันเรือ คุสกาพดิน ฟ้าอากาศได้ (ดูดาว)	ยังมีชีวิตอยู่ อายุ ปัจจุบัน 87 ปี
นายกลิ่น หอมเอี่ยม 193 ม.1 ต.ชลคราม อ.ดอนสัก จ.สุราษฎร์ธานี	ช่างไม้ ช่างบ้าน	พ่อนายนอง เสียชีวิตอายุ ประมาณ 60 ปี เมื่อประมาณ 50 ปี ที่แล้ว
นายชวน หิตเพ็ง เคยอยู่บ้านพอดย้ายไปบ้าน ดอนสัก	ต้มเหล้าภูมิปัญญา	เสียชีวิตอายุ ประมาณ 70 ปี เมื่อประมาณ 4 - 5 ปีที่แล้ว

ชื่อ – สกุล และที่อยู่	ภูมิปัญญา	หมายเหตุ
นายเล้ง อุ่นใจ ม.1 ต.ชลคราม อ.ดอนสัก จ.สุราษฎร์ธานี	ช่างไม้ ต่อเรือ ทำบ้าน ต้มเหล้าภูมิปัญญา	เสียชีวิตอายุ ประมาณ 70 ปี เมื่อประมาณ 4 – 5 ปีที่แล้ว
นายวัน อินทร์แก้ว ม.1 ต.ชลคราม อ.ดอนสัก จ.สุราษฎร์ธานี	ต้มเหล้าภูมิปัญญา	เสียชีวิตอายุ ประมาณ 70 ปี เมื่อประมาณ 30 ปีที่แล้ว
นายชนะ ทิพย์สุวรรณ ม.1 ต.ชลคราม อ.ดอนสัก จ.สุราษฎร์ธานี	ช่างไม้ ช่างปูน ก่อสร้างบ้านอาคาร	ยังมีชีวิตอยู่ อายุ ปัจจุบัน 46 ปี
นายพรชัย ชอบบุญ 214/1 ม.1 ต.ชลคราม อ.ดอนสัก จ.สุราษฎร์ธานี	ช่างต่อเรือ ซ่อมแซมเรือ ทำลอบปลา ใหญ่ใช้เหล็กใช้อวนล้อม ดูพื้นที่แหล่ง สัตว์น้ำแต่ละชนิดได้ ดูแลมฟ้าอากาศได้	ยังมีชีวิตอยู่ อายุ ปัจจุบัน 59 ปี
นายพล้อย อินทร์แก้ว 177/1 ม.1 ต.ชลคราม อ.ดอนสัก จ.สุราษฎร์ธานี	ทำไม้ปลาดุกโดยใช้ไม้ไผ่อวนคราด	ยังมีชีวิตอยู่ อายุ ปัจจุบัน 76 ปี
นายพลึง อินทร์แก้ว ม.1 ต.ชลคราม อ.ดอนสัก จ.สุราษฎร์ธานี	ทำไม้ปลาดุกโดยใช้ไม้ไผ่อวนคราด ภูมิปัญญา	ยังมีชีวิตอยู่ อายุ ปัจจุบัน 73 ปี
นายเนือง ทองรอด ม.1 ต.ชลคราม อ.ดอนสัก จ.สุราษฎร์ธานี	โป๊ะ โพงพาง อวนปลา เบ็ดราว มาด อวน เผ่าถ่านเตาดิน	ยังมีชีวิตอยู่ อายุ ปัจจุบัน 70 ปี
นายซิม ทองมี ม.1 ต.ชลคราม อ.ดอนสัก จ.สุราษฎร์ธานี	ทำเบ็ดปลากะเบน	ยังมีชีวิตอยู่ อายุ ปัจจุบัน 80 ปี
นายบุญชอบ ชอบบุญ 116 ม.1 ต.ชลคราม อ.ดอนสัก จ.สุราษฎร์ธานี	ทำเบ็ดปลากะเบนงเอง(ทำมือ)	เสียชีวิตอายุ ประมาณ 72 ปี เมื่อประมาณ 13 ปีที่แล้ว

ชื่อ - สกุล และที่อยู่	ภูมิปัญญา	หมายเหตุ
นายวรรณ ชอบบุญ ม.1 ต.ชลคราม อ.ดอนสัก จ.สุราษฎร์ธานี	ผูกแห หากินโดยใช้แห ใช้มือ ดูพื้นที่ แหล่งสัตว์น้ำแต่ละชนิดได้	ยังมีชีวิตอยู่ อายุ ปัจจุบัน 60 ปี
นายทวี อินทร์แก้ว 176/2 ม.1 ต.ชลคราม อ.ดอนสัก จ.สุราษฎร์ธานี	ใช้มือเปล่าหาสัตว์น้ำ	เสียชีวิตอายุ ประมาณ 50 ปี เมื่อประมาณ 20 ปีที่แล้ว
นายวัฒน์ เมืองเกิด 130 ม.1 ต.ชลคราม อ.ดอนสัก จ.สุราษฎร์ธานี	ดูทิศทางลม โดยดูจากดาว กำหนดการ หากินทางทะเล	เสียชีวิตอายุ ประมาณ 72 ปี เมื่อประมาณ 3 ปี ที่แล้ว
นายสวัสดิ์ คำประไพ ม.1 ต.ชลคราม อ.ดอนสัก จ.สุราษฎร์ธานี	- พิธีกรทำพิธีกรรมทางศาสนา - งานบวช - ชื่นบ้านใหม่ - งานแต่ง	ยังมีชีวิตอยู่ อายุ ปัจจุบัน 79 ปี
หมายเหตุ คนสมัยก่อนมีภูมิปัญญาท้องถิ่นหลายเรื่อง ซึ่งอีกหลายคนยังไม่ได้กล่าวถึงในที่นี้ เช่น เรื่องการแปรรูปสัตว์น้ำ การประกอบอาชีพ และภูมิปัญญาอื่นๆ ช่วยกันเติมเต็มข้อมูล พัฒนาข้อมูลร่วมกันเพื่อประโยชน์ต่อไป		

2.6 วัฒนธรรมประเพณี บ้านพอดมีทั้งคนไทยและคนไทยเชื้อสายจีนที่เข้ามาอยู่อาศัย วัฒนธรรมประเพณีจึงผสมกันไป อย่างในอดีตที่มีการทำนาปลูกข้าวประเพณีการทำขวัญก็ยังมี แต่เมื่อนาข้าวถูกเปลี่ยนเป็นนาทุ่งการทำขวัญข้าวก็ได้หายไปพร้อมกับนาข้าวนั่นเอง ปัจจุบันยังมีประเพณีต่างๆ คือ

เดือนสาม (เดือนมีนาคม) ตรุษจีน มีคนทรงเจ้าชื่อเบียง แบยี่

เดือนห้า (เดือนเมษายน)

- วันที่ 13 – 16 เมษายน ช่วงสงกรานต์เป็นวันจับปี๊บเดือน
- ขึ้น 10 ค่ำของทุกปีมีงานประจำปี งาน 3 วัน 3 คืน มีการทำบุญตักบาตร มีหนังตะลุง มีมโนราห์ หนังกลางแปลง มวย รำวงชาวบ้าน

เดือนสิบ (เดือนกันยายน) งานบุญเดือนสิบรับส่งตายาย ตั้งแต่ขึ้น 1 ค่ำ เดือนสิบ ถึงแรม 15 ค่ำ เดือนสิบ ชาวบ้านไปวัดทำบุญตักบาตร เป็นประเพณีการทำบุญที่เชื่อว่าบรรพบุรุษจะกลับมายังโลกมนุษย์ลูกหลานจึงไปวัดทำบุญให้บรรพบุรุษและเจ้ากรรมนายเจ้า

เด็อนลึบสอง งานทอกกฐิน ถวายผ้ากฐิน ทำบุญตักบาตร ซึ่งเดิมจะมีพิธีลอยเคราะห์ซึ่งในปัจจุบันเรียนว่าลอยกระทง

2.7 ความสัมพันธ์ในชุมชน ในหมู่บ้านบ้านพอด ตำบลชลคราม อำเภอคอนสัก จังหวัดสุราษฎร์ธานี มีกลุ่มองค์กรต่างๆ มากมาย ที่เกิดจากการทำงานร่วมกันระหว่างภาครัฐและชุมชน ทั้งยังเกิดกลุ่มอนุรักษ์ที่เกิดขึ้นอันเนื่องมาจากปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เสื่อมโทรมของบ้านพอด พอจะสรุปได้ดังนี้

1) กลุ่ม อสม. ก่อตั้งเมื่อปี 2525 เริ่มแรกมีสมาชิก 18 คน ปัจจุบันมี 15 คน วัตถุประสงค์การจัดตั้งกลุ่มเพื่อดูแลผู้สูงอายุและเด็ก เพื่อช่วยเหลือชาวบ้านด้านสุขภาพ เพื่อประชาสัมพันธ์เรื่องสุขภาพ กิจกรรมที่ทำ เยี่ยมบ้าน ดูแลเด็กวัยอ่อน ดูแลโรคต่างๆ เบาหวาน ความดัน ไข้หวัด 2009 ไข้เลือดออก ฯลฯ

2) กลุ่มน้ำปลา มีการก่อตั้งมาหลายปีแล้ว วัตถุประสงค์เพื่อการสร้างงาน สร้างอาชีพ สร้างรายได้ ให้กับสมาชิกในกลุ่ม เพื่อใช้วัตถุดิบในชุมชนในการแปรรูปเพิ่มมูลค่า กิจกรรมที่ผ่านมาทำน้ำปลาโดยชุมชน มีการสนับสนุนจากประมงอำเภอ โครงการ CHARM

3) กลุ่มออมทรัพย์หมู่บ้าน ก่อตั้งเมื่อปี 2537 สมาชิกเริ่มแรก 160 คน วัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมการออม เพื่อส่งเสริมอาชีพ เพื่อเป็นกองทุนของหมู่บ้าน กิจกรรมที่ดำเนินการ มีการออมทรัพย์ มีการสร้างงานสร้างอาชีพ มีการปล่อยกู้ มีการประชุมร่วมกัน

4) ชมรมเพาะเลี้ยงหอยแมลงภู ก่อตั้งเมื่อปี 2552 สมาชิก 94 คน วัตถุประสงค์เพื่อเฉลิมพระเกียรติ เพื่อให้รู้จักการออม เพื่อส่งเสริมเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวในหลวง มีการดำเนินกิจกรรมออมทรัพย์ 9 บาทต่อเดือน มีการประชุมแลกเปลี่ยนประจำเดือน มีการประสานงานภายนอก มีการทดลองเลี้ยงสัตว์น้ำ

5) กลุ่มหอยนางรม ก่อตั้งขึ้นเมื่อวันที่ 5 พฤษภาคม 2552 สมาชิกเริ่มแรก 9 คน ปัจจุบันสมาชิก 11 คน วัตถุประสงค์ส่งเสริมอาชีพเลี้ยงหอยนางรม ส่งเสริมรายได้ให้กับสมาชิก กิจกรรมที่ผ่านมามีการประชุม การระดมทุน การลงหุ้นในการประกอบอาชีพ

6) กองทุนหมู่บ้าน ก่อตั้งขึ้นตามนโยบายรัฐบาลปี 2544 สมาชิก 105 คน วัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมการออม ส่งเสริมการประกอบอาชีพ การช่วยเหลือซึ่งกันและกันในหมู่บ้าน กิจกรรมที่ทำการคือการออม การปล่อยกู้ การส่งเสริมอาชีพ

7) กลุ่ม กข.คจ. เป็นกลุ่มตั้งขึ้นของกลุ่มคนจนในหมู่บ้านใช้งบประมาณแก้ไขปัญหาความยากจนนโยบายรัฐ เพื่อส่งเสริมอาชีพให้กลุ่มคนจน

8) กลุ่มอนุรักษ์บ้านพอด จัดตั้งขึ้นเมื่อเดือนตุลาคม 2551 สมาชิกเริ่มแรก 7-8 คน วัตถุประสงค์เพื่อสนับสนุนการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม เพื่อศึกษาวิจัยโดยใช้งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นเป็นเครื่องมือ กิจกรรมที่ทำการประชุมทุกเดือน มีการปลูกต้นไม้ มีการปฏิบัติการเฝ้าระวังจัดเก็บน้ำแต่ละคลอง มีการทำปุ๋ยชีวภาพ เป็นต้น

3. **ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม** อ่าวบ้านพอดเป็นอ่าวที่มีความอุดมสมบูรณ์อีกแห่งหนึ่งในจำนวนอ่าวย่อยของอ่าวบ้านดอน อันเนื่องมาจากป่าชายเลนซึ่งเป็นแหล่งอนุบาลสัตว์ต่างๆทั้งสัตว์น้ำ สัตว์ครึ่งบกครึ่งน้ำ และสัตว์บก แต่ที่เด่นมากที่สุดเห็นจะไม่พ้นสัตว์น้ำเค็มที่อุดมสมบูรณ์เป็นอย่างมาก ดังตาราง

ตารางแสดงการเปลี่ยนแปลงทรัพยากรธรรมชาติในช่วง 50 ปี ที่ผ่านมา

ช่วงเวลา (พ.ศ.)	ทรัพยากร	
2500 - 2510	ป่าชายเลน	อุดมสมบูรณ์ มีพื้นที่ประมาณ 200 ไร่ (ปูเปี้ยวสมบูรณ์)
	สัตว์น้ำ	อุดมสมบูรณ์ (ผ่านผักนึ่งทะเลคราดกึ่งหน้าหาด) มีพะยูน ซึ่งเป็นสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนมและมีแก้ว(สาหร่ายทะเล) <u>เครื่องมือ</u> ใช้ แห ยอ ใช้มือเปล่า โพงพาง จับกุ้งโดยป๋องซี่เลน
	สัตว์บก	ชะมด ลิ่น ลิงแสม หมูป่า เสือ ช้าง นก จง กบ เต่า <u>เครื่องมือ</u> แร้ว หนังสัตว์ก ใช้ใบไม้เคาะจับจง
	ชายฝั่ง	หอยเสียบ หอยเขี้ยว หอยขาว(หอยพิมพ์) หอยทราย หอยแครง แมงดาทะเล หาดทรายสีขาวสวย ต้นมะพร้าว สวยงามมาก
	แหล่งน้ำ	สภาพน้ำดี ปู ปลา กุ้ง หอย ชุกชุม น้ำในคลองดี มีสัตว์ อุดมสมบูรณ์ นาข้าว อุดมสมบูรณ์
2511 – 2520	ป่าชายเลน	เหลือเล็กน้อย เพราะถูกทำลายโดยคน(นาุ้งธรรมชาติ) เหลือ ประมาณ 50 ไร่ (บุกรุก) ปูเปี้ยวลดลง
	สัตว์น้ำ	อุดมสมบูรณ์เหมือนเดิม <u>เครื่องมือ</u> ใช้ แห ยอ ใช้มือเปล่า โพงพาง จับกุ้งโดยป๋องซี่เลน แร้วปูใช้ไม้ไผ่ ไม้โกงกาง เชือกผูกเหยื่อใช้สวิงตัก
	สัตว์บก	หมูป่า เสือ ช้าง หายไปจากบ้านพอด กบมีมาก เต่าทะเล ขึ้นมาวางไข่บนหาดทราย <u>เครื่องมือ</u> เหมือนเดิม ปืนทำเอง
	ชายฝั่ง	หอยทุกชนิดยังสมบูรณ์ หาดยังเหมือนเดิม
	แหล่งน้ำ	น้ำในทะเลและบนบกดี
2521 – 2530	ป่าชายเลน	เหลือเล็กน้อย เพราะถูกทำลายโดยคน(นาุ้งธรรมชาติ) เหลือ ประมาณ 50 ไร่ (บุกรุก) ปูเปี้ยวลดลง
		พะยูน , แมงดาทะเล , หอยพิมพ์เริ่มสูญพันธุ์ , แก้ว-เห็ดหลุมสูญ พันธุ์

ช่วงเวลา (พ.ศ.)	ทรัพยากร	
		<u>เครื่องมือ</u> เรือหางยาว เครื่องมือ อวนลาก อวนรุน อวนลอย อวนลากคู่
	สัตว์บก	ชะมดและลินสุญพันธุ์ <u>เครื่องมือ</u> เหลื่อนก ไข่วัว อวนดักนก ปืน ยาเบื่อคลุกเหยื่อ เบ็ดเสียบเหยื่อ
	ชายฝั่ง	เริ่มถูกกีดเซาะอย่างรุนแรง หาดคงเหลือกว้างเพียง 6 เมตร ซึ่งเป็นที่อยู่อาศัยของชาวบ้าน
	แหล่งน้ำ	น้ำในทะเลและบนบกดี คลองเริ่มตื้นเขิน
2531 – 2540	ป่าชายเลน	เหลือเล็กน้อย ประมาณ 20 ไร่ จากริมทะเล 3 วา ยาว 1/2 กิโลเมตร (คลองตาโอด – คลองนุ้ย)
	สัตว์น้ำ	กุ้งลดน้อยลงแต่ลูกปลาจิ้งจั้งสมบรูณ์ ปูม้าสมบรูณ์ ปูดำ สมบรูณ์ ปูเปี้ยวลดน้อยลง <u>เครื่องมือ</u> เรือหางยาว เครื่องมือ อวนลาก อวนรุน อวนลอย อวนลากคู่ มีลอบปูม้า ปูดำ เพิ่มขึ้น มีการใช้เรือและคนรุนกุ้ง เคยทั้งปี
	สัตว์บก	นก ตะกวด <u>เครื่องมือ</u> ไม่จับนกแล้ว
	ชายฝั่ง	กีดเซาะรุนแรง เข้าหาฝั่งเพิ่มอีก 4 เมตร เป็น 10 เมตร
	แหล่งน้ำ	สภาพน้ำดี สัตว์น้ำเริ่มลดลง ชุดคลองตาโอดเพิ่มอีก 500 เมตร ชุดคลองดอนเกลี้ยงแยกจากคลองตัว 2 กิโลเมตร
2541 – 2550	ป่าชายเลน	เหลือ 10 ไร่ (ถูกกีดเซาะ)
	สัตว์น้ำ	กุ้ง ปูม้า ปลา เปี้ยว น้อยลง หอยเสียบ เหลือน้อยมาก <u>เครื่องมือ</u> เรือหางยาว เครื่องมือ อวนลาก อวนรุน อวนลอย อวนลากคู่ มีลอบปูม้า ปูดำ เพิ่มขึ้น มีการใช้เรือ + คนรุนกุ้ง เคยทั้งปี เรือเพิ่มขนาดแรงม้าของเครื่องยนต์ เครื่องมือใช้ตาถीलง จับสัตว์น้ำขนาดเล็กมากขึ้น กุ้งเคยเริ่มหาได้เป็นช่วงสั้นลง เดือน 3-4 และ เดือน 7-8
	สัตว์บก	เหลือนกเล็กน้อย <u>เครื่องมือ</u> ไม่จับแล้ว
	ชายฝั่ง	บ้านพังประมาณ 10 หลัง จาก 2546 – 2550 เข้ามาอีก 20

ช่วงเวลา (พ.ศ.)	ทรัพยากร	
		เมตร
	แหล่งน้ำ	เริ่มเสีย 2546 – 2550 ในลำคลองสัตว์น้ำลดน้อยลง มีปลาตายเป็นระยะๆ เช่น ปลาดุกทะเล ปลาเขยง ไหลทะเล ปลานิล ปูทะเล(เริ่มตาย) ขี้เลนเริ่มเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ จาก 2546 ประมาณ 20 เมตร จาก 2550 ประมาณ 1 เมตร
2551 - ปัจจุบัน	ป่าชายเลน	เกือบหมดแล้ว เหลือประมาณ 2 – 3 ไร่
	สัตว์น้ำ	น้อยลงเรื่อยๆ หอยแครงเริ่มตาย(เพาะเลี้ยง) <u>เครื่องมือ</u> ทันสมัยเพิ่มขึ้น เครื่องมือแบบทำลายล้าง ใช้แก๊สและยาเบื่อ (คนต่างถิ่น) หอยแครงถูกขโมย หอยรอก + หอยขาว (หอยตลับ/หอยใจ) ใช้ปูนขาวโรย
	สัตว์บก	เหลือนกไม่กี่ตัว <u>เครื่องมือ</u> ไม่จับแล้ว
	ชายฝั่ง	ได้เขื่อนงบประมาณ 14 ล้าน ยาวประมาณ 1 กิโลเมตร เป็นเขื่อนหินทิ้ง ชายฝั่งทางทิศตะวันออกพังเพิ่มอีกประมาณ 5 เมตร
	แหล่งน้ำ	น้ำในทะเลและบนบกดี

จากตารางเปรียบเทียบพอให้ทราบได้ว่า ทรัพยากรธรรมชาติที่ลดน้อยลงไปในนั้นสาเหตุสำคัญมาจากน้ำมือมนุษย์ เพราะในช่วง 25-30 ปีก่อน การประมงเริ่มเปลี่ยนวิธีการจากการใช้เครื่องมือง่ายๆ มาเป็นการใช้เครื่องมือทุนแรงและสามารถกอบโกยได้ที่ละมากๆ จึงทำให้ทรัพยากรที่มีอยู่ลดลง จึงต้องหันมาทำประมงแบบเพาะเลี้ยงแทนเพื่อจะได้สร้างรายได้เลี้ยงปากท้อง แต่ธรรมชาติก็มีส่วนบางเช่นกัน เช่น เรื่องการกัดเซาะชายฝั่งของอ่าวบ้านพุด ทำให้เสียที่ดินริมหาดไปกว่า 30 ไร่ ทำให้สูญเสียป่าชายเลน

4. สภาพทางเศรษฐกิจและการประกอบอาชีพ

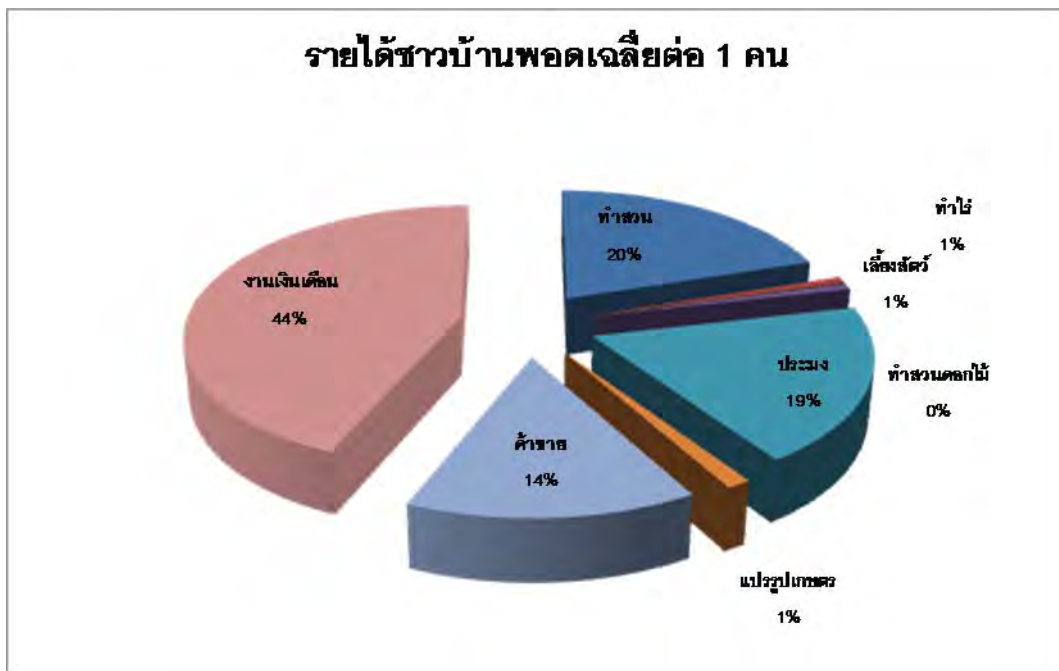
แต่เดิมอาชีพของชาวบ้านพุด คือการทำนา เมื่อยุคนากุ้งรุ่งเรืองชาวบ้านพุดเปลี่ยนนาข้าวไปเป็นนากุ้ง แต่ส่วนใหญ่จะขาดทุนจึงต้องขายที่ดินขายเรือเพื่อนำไปใช้หนี้ ปัจจุบันรายได้ส่วนใหญ่นอกจากงานมีเงินเดือนของชาวบ้านพุดมาจากอาชีพการทำสวน ประมง และค้าขาย ดังข้อมูลจากกราฟและตารางด้านล่างนี้

ตารางแสดงที่มาของรายได้ของชุมชนบ้านพอด

ประเภทรายได้	จำนวนเงินรวม(บาท/ปี)	เฉลี่ยต่อครัวเรือน(บาท/คร./ปี)	เฉลี่ยต่อคน(บาท/คน/ปี)
ก.รายได้ด้านการเกษตร			
1. ผลผลิตด้านพืช			
1.1 การทำนา			
- ปลูกไว้ขาย (รวมทั้งเหลือขายเอาไว้กินเอง)	0.00	0.00	0.00
- ปลูกไว้กินเอง	0.00	0.00	0.00
รวมรายได้จากการทำนา	0.00	0.00	0.00
1.2 การทำสวน			
- ปลูกไว้ขาย (รวมทั้งเหลือขายเอาไว้กินเอง)	2,367,800.00	14,986.08	5,624.23
- ปลูกไว้กินเองและการไปหาจากแหล่งธรรมชาติ	31,000.00	196.20	73.63
รวมรายได้จากการทำสวน	2,398,800.00	15,182.28	5,697.86
1.3 การทำไร่			
- ปลูกไว้ขาย (รวมทั้งเหลือขายเอาไว้กินเอง)	89,500.00	566.46	212.59
- ปลูกไว้กินเองและการไปหาจากแหล่งธรรมชาติ	0.00	0.00	0.00
รวมรายได้จากการทำไร่	89,500.00	566.46	212.59
1.4 การทำสวนไม้ดอกไม้ประดับ			
- ปลูกไว้ขาย (รวมทั้งเหลือขายเอาไว้กินเอง)	2,000.00	12.66	4.75
- ปลูกไว้กินเองและการไปหาจากแหล่งธรรมชาติ	0.00	0.00	0.00
รวมรายได้จากการทำสวนไม้ดอกไม้ประดับ	2,000.00	12.66	4.75
รวมรายได้จากผลผลิตด้านพืช	2,490,300.00	15,761.39	5,915.20
2. ผลผลิตด้านสัตว์ (เช่น เป็ด ไก่ หมู วัว ควาย แพะ แกะ ไหม และอื่นๆ)			
- เลี้ยงไว้ขาย(รวมทั้งเหลือขายเอาไว้กินเอง)	58,000.00	367.09	137.77
- เลี้ยงไว้กินเองและการไปหาจากแหล่ง	25,500.00	161.39	60.57

ประเภทรายได้	จำนวนเงินรวม(บาท/ปี)	เฉลี่ยต่อครัวเรือน(บาท/คร./ปี)	เฉลี่ยต่อคน(บาท/คน/ปี)
ธรรมชาติ			
รวมรายได้จากผลผลิตด้านสัตว์	83,500.00	528.48	198.34
3. ผลผลิตด้านประมง (เช่น สัตว์น้ำ และสัตว์ครึ่งบกครึ่งน้ำทุกชนิด)			
- เลี้ยงไว้ขาย(รวมทั้งเหลือขายเอาไว้กินเอง)	2,166,000.00	13,708.86	5,144.89
- เลี้ยงไว้กินเองและการไปหาจากแหล่งธรรมชาติ	128,500.00	813.29	305.23
รวมรายได้จากผลผลิตด้านประมง	2,294,500.00	14,522.15	5,450.12
4. ผลผลิตจากการแปรรูปผลิตผลทางการเกษตร			
- ทำไว้ขาย(รวมทั้งเหลือขายเอาไว้กินเอง)	108,200.00	684.81	257.01
- ทำไว้กินเองและการไปหาจากแหล่งธรรมชาติ	39,000.00	246.84	92.64
รวมรายได้จากผลผลิตจากการแปรรูปผลิตผลทางการเกษตร	147,200.00	931.65	349.64
รวมรายได้ด้านการเกษตร	5,015,500.00	31,743.67	11,913.30
ข. รายได้อื่นที่เป็นตัวเอง			
1. รายได้จากเงินเดือน ค่าจ้าง ค่าตอบแทน	5,249,562.00	33,225.08	12,469.27
2. รายได้จากการค้าขาย	1,739,200.00	11,007.59	4,131.12
3. รายได้จากการประกอบธุรกิจอุตสาหกรรมและบริการ	299,400.00	1,894.94	711.16
4. รายได้อื่นๆ (เช่น ค่าเช่า ลูกหลาน ส่งเงินมาให้ ดอกเบี้ยเงินฝาก เป็นต้น)	2,294,999.00	14,525.31	5,451.30
รวมรายได้อื่นๆ	9,583,161.00	60,652.92	22,762.85
รวมรายได้ทั้งหมด	14,598,661.00	92,396.59	34,676.15

ที่มา : องค์การบริหารส่วนตำบลชลคราม 30 มิถุนายน 2552

แผนภูมิรูปภาพแสดงที่มาของรายได้ของชาวบ้านพอค

ซึ่งพอจะสรุปได้ว่าชาวบ้านพอคทำงานเงินเดือนกว่าร้อยละ 44 ซึ่งส่วนใหญ่จะทำงานในฟาร์มกึ่งรายได้รองลงมาก็คือการทำสวนปาล์ม ปลูกพืชผัก และอาชีพประมงเป็นรายได้ลำดับสามของชาวบ้านพอคเนื่องจากบริบทพื้นที่ดั้งเดิมของชาวบ้านพอคคือการทำนา การทำประมงจึงเป็นเพียงการหามาเพื่อทำกินภายในครอบครัวเท่านั้น เมื่อถึงยุคที่นาข้าวเปลี่ยนไปเป็นนาถั่วและชาตุนจนต้องขายที่ให้กับนายทุนชาวบ้านส่วนหนึ่งก็ได้กลายมาเป็นคนงานในฟาร์มกึ่งนั่นเอง

5. สภาพปัญหาของชุมชนและสังคม

จากข้อมูลบริบทชุมชนบ้านพอค จะเห็นความเปลี่ยนแปลงชัดเจนว่า ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา 50 ปี ที่ผ่านมามีบ้านพอคเปลี่ยนแปลงไปเป็นอย่างมาก จากเป็นชุมชนเก่าแก่ที่เคยอุดมไปด้วยทรัพยากรธรรมชาติอันอุดมสมบูรณ์ กับวิถีชีวิตที่เรียบง่ายในอดีต กลับแปรเปลี่ยนเป็นชุมชนที่เสื่อมโทรมและมีวิถีชีวิตที่ฝืดเคืองลงเรื่อยๆ อย่างในปัจจุบัน

จากสภาพวิถีชีวิตที่ค่อนข้างลำบากในอดีตทั้งด้านการประกอบอาชีพ การสัญจรไปมา การติดต่อสื่อสารกับภายนอก ไม่มีเทคโนโลยีหรือสิ่งอำนวยความสะดวก และอยู่กันด้วยความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่เมื่อเวลาผ่านไปเริ่มมีการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วมากขึ้นเรื่อยๆ บ้านเรือนที่เคยมีไม่กี่หลังคาเรือนเพิ่มเป็นหลายร้อยหลังคาเรือน ซึ่งมีทั้งลูกหลานคนในพื้นที่ และคนนอกอพยพเข้ามาอยู่ จากการใช้ชีวิได้ ตะเกียงน้ำมันก๊าด และตะเกียงเจ้าพายุ ในการให้แสงสว่างยามค่ำคืน ถูกเปลี่ยนเป็น เครื่องปั่นไฟและไฟฟ้า ซึ่งมีเครื่องใช้ไฟฟ้าที่เข้าอำนวยความสะดวกอย่างครบครันในปัจจุบัน จากทางเท้ากลายเป็นถนนลูกรัง และถนนลาดยางในปัจจุบัน ทำให้การสัญจรด้วยเท้าและเรือเมสในการสัญจรไปมา ถูกแทนที่ด้วย

รถจักรยานยนต์ และรถยนต์ที่มีความสะดวกรวดเร็วเป็นอย่างมากในปัจจุบัน จากการทำประมงที่ใช้เครื่องมือแบบง่าย ๆ เนื่องจากมีทรัพยากรอยู่มากก็ค่อย ๆ ปรับเปลี่ยนเป็นเครื่องมือที่สามารถหาทรัพยากรได้มากขึ้น หากินไกลขึ้น และมีคนนอกเข้ามาหากินในพื้นที่มากขึ้น จากการประกอบอาชีพหลักในอดีต คือการทำนาด้วยแรงคนแรงสัตว์ เปลี่ยนเป็นมีรถไถและโรงสีข้าว และปรับเปลี่ยนนาข้าวมาเป็นนากุ้ง ซึ่งทำได้ดีในช่วงเวลาหนึ่ง ชุมชนพอดเคยมีเศรษฐกิจที่ดี มีผู้คนย้ายเข้ามาอยู่เป็นจำนวนมาก เพื่อประกอบอาชีพนากุ้ง และดูเหมือนว่าทุกอย่างกำลังดำเนินไปด้วยดีและมีการพัฒนาขึ้นเรื่อยๆ

แต่ในทางกลับกัน ขณะที่ทุกอย่างเหมือนจะเป็นไปด้วยดี การเปลี่ยนแปลงอีกด้านก็ค่อย ๆ เกิดขึ้น ความรีบเร่งเพื่อหาเงินมาตอบสนองความต้องการของครอบครัวในด้านสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ที่นับวันก็มีมากขึ้นเรื่อยๆ ทำให้ความสัมพันธ์ภายในชุมชนแปรเปลี่ยนไป ความรักความสามัคคี การพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันมีน้อยลง ชุมชนมีวิถีชีวิตแบบต่างคนต่างอยู่มากขึ้น มีคนนอกที่หลากหลายที่เข้ามาในพื้นที่มากขึ้น เกิดปัญหายาเสพติด ปัญหาการพนัน และมีปัญหาขโมยตามมา การทำนากุ้งทำให้นาข้าวหายไป และเกิดการบุกรุกป่าชายเลนมากขึ้น เป็นสาเหตุของทรัพยากรที่เสื่อมโทรมลง และหลังจากการเหตุการณ์กุ้งเป็นโรคระบาด ในช่วงปี 2540 จนไม่สามารถเลี้ยงต่อได้ ชาวบ้านหลายคนต้องมีหนี้สินล้นตัวทั้งใน และนอกระบบ ต้องขายที่เพื่อใช้หนี้ และเกิดการย้ายถิ่นมากขึ้น ส่วนที่เหลือก็หันกลับไปประกอบอาชีพประมงและรับจ้างทั่วไป

เมื่อพื้นที่ถูกนายทุนกว้านซื้อและกลับมาเลี้ยงกุ้งอีกครั้งแต่เป็นการเลี้ยงกุ้งขาววานาไมล์ ซึ่งเป็นกุ้งสายพันธุ์ต่างประเทศ และเลี้ยงแบบพัฒนา ที่ขาดการใส่ใจต่อสิ่งแวดล้อม ชุมชนเริ่มสังเกตเห็นความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติที่มากกว่าเดิม เห็นปลาในคลองต่างๆ ตาย น้ำเสียและซีเลนทับถมทั้งหน้าอ่าว และในลำคลองหนาขึ้นเรื่อยๆ เริ่มมีอาการคัน และเป็นโรคผิวหนังเรื้อรังเมื่อสัมผัสน้ำ แหล่งหอยชนิดต่างๆ ที่เคยมีอย่างชุกชุมบริเวณหน้าอ่าวถูกทับถมด้วยซีเลน จนไม่สามารถหาได้ บางช่วงปูปลาก็กินีหายออกนอกพื้นที่ทำให้การประกอบอาชีพฝืดเคืองขึ้นเรื่อยๆ นอกจากนี้สภาพปัญหาน้ำกัดเซาะชายฝั่งทำให้พื้นที่บ้านพอดโดนคลื่นซัดพังลงไปเรื่อยๆ สภาพชุมชนบ้านพอด ทุกวันนี้กลายเป็นชุมชนแออัด ถูกล้อมรอบด้วยนาุ้งขนาดใหญ่ และยังมีปัญหาต่างๆ เกิดขึ้นดังที่กล่าวไปแล้วนั้น กำลังเริ่มลุกขึ้นสู้กับปัญหา และรอความร่วมมือจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องเข้ามาแก้ปัญหาของชุมชนร่วมกัน

บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย

ในการศึกษาวิจัยโครงการแนวทางการใช้ประโยชน์จากขี้เลนบ่อกุ้งโดยชุมชนบ้านพอด หมู่ที่ 1 ตำบลชลคราม อำเภอคอนสัก จังหวัดสุราษฎร์ธานี ที่มวิจัยได้ทำตามแผนการปฏิบัติงานที่วางไว้ โดยการดำเนินงานวิจัยมีองค์ประกอบดังนี้

1. ขอบเขตการศึกษาวิจัย

1.1 ขอบเขตประชากร

1) รายชื่อทีมวิจัย

1. นางนิภา	เนื้อหาของ	หัวหน้าโครงการ
2. นางเรวดี	หอมเจริญ	ทีมวิจัย
3. นายชโยธร	ชัยศรี	ทีมวิจัย
4. นายถวิล	เนื้อหาของ	ทีมวิจัย
5. นายโสรัตน์	หอมเอี่ยม	ทีมวิจัย
6. นายมานิช	วิชัยดิษฐ	ทีมวิจัย
7. นายไกรศักดิ์	หอมเจริญ	ทีมวิจัย
8. นายภาษิต	เกลี้ยงเกลา	ทีมวิจัย
9. นายสง่า	กล่อมเอี่ยม	ทีมวิจัย
10. นายวรพงษ์	หอมเจริญ	ทีมวิจัย
11. นายพรชัย	ชอบบุญ	ทีมวิจัย
12. นายสัจจะ	หอมเอี่ยม	ทีมวิจัย
13. นายอุกฤษ	ชอบบุญ	ทีมวิจัย
14. นายไพโรจน์	หอมเจริญ	ทีมวิจัย
15. นายชวิน	เพชรชลคราม	ทีมวิจัย

2) ที่ปรึกษาโครงการ

1. นายวรวิฑู	คำประไพ	ที่ปรึกษาทีมวิจัย
2. นายทศพล	จิ๋วประดิษฐ์กุล	ที่ปรึกษาทีมวิจัย

3) กลุ่มคนที่ร่วมดำเนินการ และร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้

1. นายฐานิต พรหมทอง นายอำเภอดอนสัก เข้าร่วมแลกเปลี่ยนเพิ่มเติมกำลังใจในการทำงาน
2. นายจิรพัศ ทองสีทอง ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดนันทาราม ร่วมแลกเปลี่ยนและสนับสนุนการทำงาน เช่น ให้เด็กในโรงเรียนมาร่วมเรียนรู้
3. องค์การบริหารส่วนตำบลชลคราม อำเภอดอนสัก เข้าร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้
4. เจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนอำเภอดอนสัก เข้าร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้
5. เจ้าหน้าที่สำนักงานพัฒนาที่ดินสุราษฎร์ธานี เข้าร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้
6. ประมงอำเภอดอนสัก เข้าร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้
7. สจ.เขตอำเภอดอนสัก เข้าร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้

4) คณะวิทยากรหรือผู้ร่วมเสริมความรู้

1. เจ้าหน้าที่จากโครงการพระราชดำริ อ่าวคุ้งกระเบน ให้ความรู้เรื่องการทำปุ๋ยขี้เลน
2. พลตรี กิตติพันธ์ นพวงส์ ณ อยุธยา ผู้อำนวยการศูนย์บูรณาการพัฒนาดินที่พิเศษ 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ให้ความรู้เรื่อง การทำ อีเอ็มบอลบำบัดน้ำเสีย

5) บุคคลหรือองค์กรผู้สนับสนุน

1. สื่อ Tnews คลื่น FM 94.75 MHz นำโดยนายสมชาย สังโสนธิ์ เข้าร่วมเรียนรู้และตีแผ่เรื่องราวปัญหา และการเคลื่อนไหวของกลุ่มคนในพื้นที่
2. คณะอาจารย์ และนักศึกษาจาก มหาวิทยาลัยพระจอมเกล้าคุณทหารลาดกระบัง เข้ามาเก็บข้อมูลสิ่งแวดล้อม และข้อมูลสตรีน้ำบ้านพอด
3. เจ้าหน้าที่จากศูนย์วิจัย และพัฒนาประมงชายฝั่งสุราษฎร์ธานี เข้ามาตรวจข้อมูลคุณภาพน้ำในพื้นที่
4. นายยุทธนา รัตโน ให้ความร่วมมือในการสร้างความรู้เรื่องการจัดการน้ำภายในฟาร์มกุ้งและระเบียบข้อบังคับต่างๆ ในการทำฟาร์มกุ้ง และสนับสนุนขี้เลนในการทำปุ๋ย
5. สำนักงานพัฒนาที่ดินที่ 11 พุนพิน ช่วยตรวจคุณสมบัติของปุ๋ยขี้เลน
6. ฟาร์มกุ้งในเครือบริษัทเจริญโภคภัณฑ์ (CP) สนับสนุนขี้เลนในการทำปุ๋ย
7. สถานีพัฒนาทรัพยากรป่าชายเลนที่ 14 สนับสนุนพันธุ์กล้าไม้ในการปลูกป่าชายเลน

1.2 ขอบเขตพื้นที่ดำเนินงานวิจัย

พื้นที่บ้านพอด หมู่ที่ 1 ตำบลชลคราม อำเภอดอนสัก จังหวัดสุราษฎร์ธานี

1.3 ขอเขตเนื้อหา

1. ที่มาของปัญหาสิ่งแวดล้อมที่ส่งผลกระทบต่อทรัพยากรอ่าวบ้านพอด
 - สภาพปัญหา และสถานการณ์การปัญหา ชีเลนบ่อกึ่ง
 - การดำเนินการเพื่อหาแนวทางในการแก้ไขปัญหา
 - การฟื้นฟูทรัพยากร
2. การจัดการเลี้ยงของฟาร์มกุ้งและระเบียบข้อปฏิบัติทางกฎหมาย
 - ข้อมูลการจัดการน้ำภายในฟาร์มกุ้ง
 - ข้อมูล ระเบียบ และข้อปฏิบัติทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการเลี้ยงกุ้ง
3. การใช้ประโยชน์จากชีเลนบ่อกึ่ง
 - ความรู้เรื่องการทำปุ๋ยหมักจากชีเลนบ่อกึ่ง
 - การทดลองทำปุ๋ยหมักจากชีเลนบ่อกึ่ง
 - การทดลองใช้ปุ๋ยหมักจากชีเลนบ่อกึ่งกับพืชชนิดต่างๆ
4. การสื่อสารประชาสัมพันธ์ และความร่วมมือที่เกิดขึ้นในชุมชน

1.4 ขอบเขตระยะเวลา

18 เดือน

2. กระบวนการในการดำเนินกิจกรรม

เมื่อโครงการผ่านการอนุมัติงบประมาณ ทีมวิจัยได้ดำเนินงานตามแผนที่วางไว้ โดยมีรายละเอียดโดยสรุปในแต่ละกิจกรรม เป็นดังนี้

2.1 กิจกรรมประชุมชี้แจงโครงการ

วัตถุประสงค์ เพื่อชี้แจงความเป็นมาของโครงการ วัตถุประสงค์ของโครงการให้บุคคลภายในชุมชนและบุคคลใกล้เคียงได้ทราบเกี่ยวกับโครงการ

วัน เวลา สถานที่

วันที่ 13 กรกฎาคม 2552 ณ ห้องประชุมโรงเรียนวัดนันทาราม หมู่ที่ 1 ตำบลชลคราม อำเภอดอนสัก จังหวัดสุราษฎร์ธานี

ผู้เข้าร่วม จำนวน 115 คน ประกอบด้วย ทีมวิจัย ตัวแทนชุมชน ตัวแทนเครือข่ายพื้นที่ อำเภอดอนสัก ตัวแทนพื้นที่ ตำบลท่าทอง สื่อมวลชล นายอำเภอดอนสัก พัฒนาชุมชน สจ.

เขตอำเภอดอนสัก ประมงอำเภอดอนสัก สถานีพัฒนาที่ดินสุราษฎร์ธานี ปลัด อบต. สกว. และ ผอ.โรงเรียนวัดนทีวัฒนาราม เป็นต้น

ขั้นตอนการดำเนินกิจกรรม

- 1) ประชุมทีมวิจัย เพื่อ ออกแบบกระบวนการจัดเวที หาวัน เวลาที่เหมาะสม และแบ่งหน้าที่รับผิดชอบ จำนวน 2 ครั้ง ในวันที่ 25 มิถุนายน 2552 และ วันที่ 2 กรกฎาคม 2552
- 2) ดำเนินการประชุมทีมวิจัย ตามกระบวนการที่วางไว้

เนื้อหาในการจัดกิจกรรม

ก่อนถึงเวลาประชุมชี้แจงโครงการระหว่างรอความพร้อมของผู้เข้าร่วม คุณวรรณเพ็ญ เกิดสุวรรณ พี่เลี้ยงพื้นที่ก็เริ่มจับไมล์เพื่อสร้างการเรียนรู้ให้กับผู้เข้าร่วม โดยเริ่มต้นจากการแนะนำองค์กร โครงการจัดการทรัพยากรธรรมชาติโดยองค์กรชุมชนภาคใต้ (กลุ่มสายรุ้ง) จากนั้นก็ได้กล่าวแนะนำ สกว. และศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจังหวัดสุราษฎร์ธานี และได้คุยเชื่อมโยงปัญหาความเสื่อมโทรมของทรัพยากรที่เกิดขึ้นทั่วประเทศเป็นเพราะการใช้ทรัพยากรของมนุษย์ไม่คำนึงถึงส่วนรวม บ้านพอดก็เป็นพื้นที่หนึ่งที่ทรัพยากรถูกทำลาย ชุมชนกำลังล่มสลายเพราะในชุมชนมีแต่คนแก่กับเด็ก แตกต่างกับอดีตมาก บ้านพอดเป็นหมู่บ้านเจริญรุ่งเรืองแต่ถ้าต้องการให้ชุมชนคงอยู่ทุกคนต้องร่วมมือกัน ช่วยกันคนละไม้คนละมือก็จะดีขึ้นเอง การทำงานร่วมกันต้องมองข้ามบางเรื่องไป

เมื่อเห็นว่ถึงเวลา และผู้เข้าร่วมมีความพร้อม คุณวรรณเพ็ญ เกิดสุวรรณ พี่เลี้ยงในพื้นที่ก็ได้เชิญผู้ดำเนินรายการตามกำหนดการที่ได้วางไว้ร่วมกัน ดังนี้

ผอ.จิรพัทธ์ ทองศรีทอง (ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดนทีวัฒนาราม) ได้กล่าวถึง ความรุ่งเรืองของบ้านพอดในอดีต โรงเรียนเองก็มีการขยายโอกาสถึงมัธยมศึกษาปีที่ 3 ต่อมาต้องยุบการขยายโอกาสเพราะเด็กส่วนหนึ่งไปเรียนในอำเภอเมือง อำเภอกาญจนดิษฐ์ และที่สำคัญการทำมาหากินของบ้านพอดค่อนข้างลำบาก หลายครอบครัวย้ายถิ่นฐาน ปัจจุบันมีเด็กและคนแก่อยู่ในชุมชน และเห็นว่าปัญหาชี้เเลนจากบ่อกุงทำให้ทรัพยากรเสื่อมโทรมจำเป็นต้องหาทางออกร่วมกัน

นายพรชัย ชอบบุญ ทีมวิจัย ได้กล่าวรายงานต่อนายอำเภอดอนสักประธานเปิด จากนั้นนายอำเภอดอนสัก (นายฐานิต พรหมทอง) ก็กล่าวเปิด และนางนิภา เนื้อทอง หัวหน้าโครงการวิจัย ได้กล่าวชี้แจงโครงการ ถึงความเป็นมา ใจหายวิจัย วัตถุประสงค์ และรายละเอียดการทำกิจกรรม

จากนั้นได้เชิญหน่วยงานต่างๆ ร่วมแลกเปลี่ยนความคิดเห็นร่วมกัน สรุปความคิดเห็นประกอบด้วย นายภาคสวรรค์ จันทร์หุ่น สจ.เขตอำเภอดอนสัก ได้กล่าวเห็นด้วยกับการลดลงของสัตว์น้ำที่สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงของทรัพยากร และ อบจ. กำลังประสาน เรื่องการทำปะการังเทียมรอบอ่าวดอนสัก และการทำเขื่อนกันน้ำกักเซาะชายฝั่ง และงานอื่นๆ ที่จะทำใน

พื้นที่ดอนสัก, นายสุรเชษฐ์ เจ้าหน้าที่สำนักงานพัฒนาที่ดินสุราษฎร์ธานี ได้กล่าว เรื่อง การใช้ประโยชน์จาก ชีเลนต้องศึกษาก่อนเพราะแม้ดินชีเลนมีสารอาหารมากแต่ไม่สามารถนำไปใช้ได้ทันทีเนื่องจากมีความเข้มข้นของโซเดียม อยู่มากถ้านำไปใช้ทันทีพืชจะตายได้, นายสุเมธ ประมงอำเภอดอนสัก ได้กล่าวถึงความสมบูรณ์หลายๆ ด้าน ของพื้นที่ดอนสัก และ ปัญหาเรื่องพื้นที่ทำกินมีความขัดแย้งมาก เนื่องจากทะเลมีเท่าเดิมคนเพิ่มขึ้น, นางราพีดี พัฒนาการอำเภอดอนสัก กล่าวว่าปัญหาของบ้านพอด ต้องเป็นคนบ้านพอดเท่านั้นที่แก้ไขปัญหาได้ ทุกอย่างบ้านพอดทำได้ต่อคนพอดต้องเริ่ม องค์กรอื่นๆ รัฐ เอกชน จะเข้าแนะนำและสนับสนุนต่อไป, นายสมชาย สังโสนธิ กล่าวว่าในบทบาทสื่อวิทยุกระจายเสียงภาคประชาชน ที่มีการเชื่อมโยงเครือข่าย 300 สถานีทั่วประเทศพร้อมบริการประชาชน มีอะไรที่ไหน เกิดอะไรขึ้นประสานงานได้ที่ www.Tnews.Network.com คลื่น Fm.94.75 MHz จะช่วยอย่างเต็มที่ สุดท้ายมีการกล่าวปิดโดย ผอ.จีรพัศ ทองศรีทอง สันๆ ว่าความตั้งใจนี้เป็นความตั้งใจเพื่อส่วนรวมขอให้ความตั้งใจดีเกิดผลดีในไม่ช้า

สรุปสิ่งที่ได้เรียนรู้จากการทำกิจกรรม

ข้อดี/สิ่งที่ได้เรียนรู้

1. ผู้เข้าร่วมบรรลุเป้าหมายจากเดิมตั้งเป้า 30 คน เข้าร่วมจริง 115 คน ทำให้รู้สึกภูมิใจที่ยังมีคนอีกหลายคน ทั้งชุมชน หน่วยงาน และสื่อให้ความสำคัญเข้าร่วมรับฟังการชี้แจงโครงการ
2. ทุกคนมีความรับผิดชอบหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายทำงานดำเนินไปได้ดี
3. หน่วยงานภาครัฐเข้าร่วมหลายหน่วยงาน ซึ่งชี้ให้เห็นความสนใจในสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นและมีโอกาสในการหาแนวทางความร่วมมือที่ดีได้ในอนาคต
4. รูปแบบการจัดเวทีมีบรรยากาศดี และได้ยกเอา คำสอนพระพุทธทาสภิกขุคอยเตือนใจ
5. คนที่เข้าร่วม ทั้งชุมชน และภาครัฐ รู้เกี่ยวกับโครงการวิจัยทั้งความเป็นมาวัตถุประสงค์
6. สถานที่ อาหาร และการบริการดี

ปัญหา อุปสรรค/ สิ่งควรปรับปรุง

1. ระบบเครื่องเสียงดังก้องเกินไป
2. การจัดเวทีที่มีการเชื่อมโยงสื่อวิทยุ รายการสดด้วย ชาวบ้านไม่เคยมีประสบการณ์ทำให้ตื่นเต้น
3. มีปัญหาในเรื่องการทำงานเป็นทีมบ้าง แต่จากการพูดคุยสรุปการทำงานร่วมกันก็สามารถคลี่คลายลงได้
4. งบประมาณการจัดเวทีเกินจากที่ตั้งไว้ กิจกรรมอื่นๆ ต้องช่วยกันประหยัด

2.2 กิจกรรมประชุมทีมวิจัย

วัตถุประสงค์ เพื่อติดตามและสรุปผลการดำเนินงานในแต่ละเดือน และเพื่อกำหนดแผนการดำเนินงานในเดือนต่อไป

วัน เวลา สถานที่ และผู้เข้าร่วม

ลำดับ	ว / ด / ป	สถานที่จัด	จำนวนผู้เข้าร่วม	องค์ประกอบผู้เข้าร่วม
1	25 มิ.ย.52	ห้องประชุมโรงเรียนวัด นทีวัฒนาราม	20 คน	ทีมวิจัย , พี่ปวีณา , พี่เลี้ยง พื้นที่ , ผอ.โรงเรียนวัดนที วัฒนาราม , หัวหน้าชุด ตชด.
2	2 ก.ค.52	ห้องประชุมโรงเรียนวัด นทีวัฒนาราม	14 คน	ทีมวิจัยและพี่เลี้ยงพื้นที่
3	8 ก.ย.52	139/4 ม.1 ต.ชลคราม	23 คน	ทีมวิจัย , ผู้สนใจในประชุม , พี่เลี้ยง
4	2 ต.ค.52	139/4 ม.1 ต.ชลคราม	11 คน	ทีมวิจัยและพี่เลี้ยงพื้นที่
5	11 พ.ย.52	139/4 ม.1 ต.ชลคราม	13 คน	ทีมวิจัย , ผู้สนใจและพี่เลี้ยง พื้นที่
6	2 ธ.ค.52	ร.ร.วัดนทีวัฒนาราม	10 คน	ทีมวิจัย , ผู้สนใจและพี่เลี้ยง พื้นที่
7	15 ธ.ค.52	139/4 ม.1 ต.ชลคราม	10 คน	ทีมวิจัย , ผู้สนใจและพี่เลี้ยง พื้นที่
8	1 ม.ค.53	139/4 ม.1 ต.ชลคราม	10 คน	ทีมวิจัย , ผู้สนใจและพี่เลี้ยง พื้นที่
9	31 ม.ค.53	139/4 ม.1 ต.ชลคราม	10 คน	ทีมวิจัย , ผู้สนใจและพี่เลี้ยง พื้นที่
10	20 ก.พ.53	139/4 ม.1 ต.ชลคราม	11 คน	ทีมวิจัย , ผู้สนใจและพี่เลี้ยง พื้นที่
11	1 มี.ค.53	139/4 ม.1 ต.ชลคราม	14 คน	ทีมวิจัย , ผู้สนใจและพี่เลี้ยง พื้นที่
12	2 พ.ค.53	139/4 ม.1 ต.ชลคราม	10 คน	ทีมวิจัย , ผู้สนใจและพี่เลี้ยง พื้นที่

เนื้อหาในการจัดกิจกรรม

การประชุมทีมวิจัยประจำเดือนระหว่างเดือนมิถุนายน 2552 – เดือนพฤษภาคม 2553 มีการประชุมจำนวน 12 ครั้ง เพื่อสรุปการดำเนินงาน ปัญหาอุปสรรค รวมถึงการวางแผนการดำเนินงาน สรุปได้ดังนี้

ประชุมทีมวิจัยประจำเดือนครั้งที่ 1 วันที่ 25 มิถุนายน 2552 การประชุมครั้งนี้ทีมวิจัยได้ร่วมกันทบทวนโครงการว่ามีแผนงานกิจกรรมอะไรบ้าง แล้วร่วมกันวางแผนการดำเนินงาน แบ่งความรับผิดชอบแต่ละกิจกรรม หลังจากมีการวางแผนงานเรียบร้อยแล้วมีการสะท้อนความรู้สึกของทีมวิจัยและที่ปรึกษา

ประชุมทีมวิจัยประจำเดือนครั้งที่ 2 วันที่ 2 กรกฎาคม 2552 การประชุมทีมวิจัยครั้งนี้มีการรายงานความก้าวหน้าโครงการ ดังนี้ ทีมวิจัยได้เริ่มสำรวจคลองแล้วพบปลาตายบริเวณคลองคราม คลองกลาง มีการสัมภาษณ์ข้อมูลบริบทชุมชนแล้ว มีการนำซีเลนไปตรวจที่สถานพัฒนาที่ดินแล้ว ได้ประสานผู้เข้าร่วมกิจกรรมชี้แจงโครงการ ทีมวิจัยได้วางแผนการทำงานต่อ คือ การประชุมชี้แจงโครงการประสานงานกับผู้เข้าร่วมชาวบ้านในพื้นที่ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องคุยถึงการทำป้ายหน้าเวที การจัดสถานที่ อาหารกลางวันและอาหารว่าง คุยถึงกิจกรรมการศึกษาบริบทพื้นที่ พร้อมกำหนดวันในการศึกษาทั้งข้อมูลมือสอง สัมภาษณ์ สนทนากลุ่มย่อย รวมถึงการวางแผนศึกษาดูงานด้วย

ประชุมทีมวิจัยประจำเดือนครั้งที่ 3 วันที่ 8 กันยายน 2552 การประชุมครั้งนี้ประชุมที่ศาลาทำการดีหน้าบ้านของทีมวิจัย ประเด็นการพูดคุยครั้งนี้มีการสรุปงานประชุมชี้แจงโครงการร่วมกัน มีการรายงานความก้าวหน้าว่าประชุมทีมวิจัยไปกี่ครั้งแล้ว ศึกษาบริบทพื้นที่ไปถึงไหนอย่างไร มีการวางแผนการจัดเก็บข้อมูลที่มาของปัญหาสิ่งแวดล้อมที่ส่งผลกระทบต่อทรัพยากรอ่าวบ้านพอด การลงพื้นที่จัดเก็บคุณภาพน้ำและความหนาของซีเลน มีการวางแผนการจัดเวทีนำเสนอบริบทพื้นที่เพิ่มเติมข้อมูล มีการสรุปปัญหาอุปสรรค การแก้ไขปัญหาร่วมกัน นอกจากนี้พี่เลี้ยงได้แจ้งกิจกรรมการชี้แจงโครงการของพื้นที่แหลมทวด วันที่ 16 กันยายน 2552 มีเครือข่ายมาร่วม ทางพื้นที่แหลมทวดมอบหมายให้พี่เลี้ยงช่วยประสานพื้นที่ต่างๆ ในอำเภอดอนสักด้วย ทีมวิจัยได้จัดตั้งทีมวิจัยเพิ่ม พร้อมเคลียร์ค่าใช้จ่ายกิจกรรมต่างๆ ร่วมกัน

ประชุมทีมวิจัยประจำเดือนครั้งที่ 4 วันที่ 2 ตุลาคม 2552 การประชุมครั้งนี้ประชุมที่ศาลาทำการดีหน้าบ้านของทีมวิจัย วันนี้มีประเด็นการพูดคุยแลกเปลี่ยนกัน 4 เรื่องหลักๆ คือ เรื่องปัญหาบ้านพอด ที่สื่อบางกอกโพสต์ได้มาจัดทำสื่อปรากฏว่ามีการตอบโต้จากกรมประมง เรื่องผลวิเคราะห์คุณภาพน้ำและดินของศูนย์วิจัยและพัฒนาประมงชายฝั่งสุราษฎร์ธานี เสนอต่อ นายอำเภอดอนสักนายฐานิต พรหมทอง เรื่องความร่วมมือฝั่งเมืองเพื่อใช้พระราชบัญญัติฝั่ง

เมืองมาเป็นเครื่องมือในการทำงาน และได้เตรียมความพร้อมการนำเสนอบริบทพื้นที่วันที่ 11 ตุลาคม 2552 หลังจากประชุมเสร็จมีการสรุปข้อดี ข้อควรปรับปรุง และค่าใช้จ่ายร่วมกัน

ประชุมทีมวิจัยประจำเดือนครั้งที่ 5 วันที่ 11 พฤศจิกายน 2552 การประชุมครั้งนี้มีการกระตุ้นการทำงานโดยพี่เลี้ยง พื้นที่ทำหน้าที่สร้างการเรียนรู้เปรียบเทียบการพัฒนาแบบรัฐ แบบทุนนิยม กับการพัฒนาแบบชุมชนท้องถิ่นพัฒนา ซึ่งเห็นถึงความแตกต่างที่น่าสนใจแล้วตั้งคำถามชวนคิดว่าต้องการ การพัฒนาแบบไหน หลังจากนั้นทีมวิจัยมีการรายงานความก้าวหน้า ภาระงานและการเงิน ร่วมกันเสนอสิ่งดีๆ ที่พบจากการทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น ปัญหาอุปสรรคที่พบจากการทำวิจัยเพื่อท้องถิ่น แนวทางการแก้ไขปัญหาที่ผ่านมา รวมถึงการวางแผนการดำเนินงานและการประสานความร่วมมือเครือข่ายและองค์กรภาคี

ประชุมทีมวิจัยประจำเดือนครั้งที่ 6 วันที่ 2 ธันวาคม 2552 การประชุมครั้งนี้เป็นการประชุมครั้งแรกของงวดที่ 2 มีการทบทวนแผนงานงวดที่ 2 ของพื้นที่ว่ามีกิจกรรมอะไรบ้าง พร้อมวางแผนการดำเนินงาน นอกจากนี้ก็ได้คุยเรื่องเวทีแนวทางการความร่วมมือเพื่อการจัดการทรัพยากรอ่าวบ้านดอนที่ดีและยั่งยืน ระหว่างวันที่ 23-24 ธันวาคม 2552 ซึ่งวันที่ 23 ธันวาคม 2552 ทีมงานจะลงมาศึกษาสภาพปัญหาพื้นที่บ้านพอดร่วมกันพร้อมทั้งวางแผนเพื่อเตรียมความพร้อมในกิจกรรมดังกล่าว

ประชุมทีมวิจัยประจำเดือนครั้งที่ 7 วันที่ 15 ธันวาคม 2552 การประชุมทีมวิจัยครั้งนี้ได้ร่วมกันวางกำหนดการลงพื้นที่ของคณะในวันที่ 23 ธันวาคม 2552 ว่ามีจุดนัดพบตรงไหนไปดูงานจุดใดเป็นจุดแรก จุดที่สอง จุดที่สาม จนถึงการสรุปการเรียนรู้ร่วมกัน นอกจากนี้ก็ได้ระดมข้อเสนอภาคประชาชนในการแก้ไขปัญหาอีกด้วย

ประชุมทีมวิจัยประจำเดือนครั้งที่ 8 วันที่ 1 มกราคม 2553 การประชุมทีมวิจัยครั้งนี้ได้ร่วมกันเตรียมการทีมงานทั้งด้านที่พัก อาหารการกิน เรือลงพื้นที่กรณีสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหาร ดร.ธัญญา และนักศึกษาลงพื้นที่อ่าวบ้านพอดและคลองครามในวันที่ 30-31 มกราคม 2553 นี้

ประชุมทีมวิจัยประจำเดือนครั้งที่ 9 วันที่ 31 มกราคม 2553 การประชุมทีมวิจัยครั้งนี้ได้ร่วมกันสรุปงานการลงพื้นที่ศึกษาสภาพพื้นที่ของคณะอาจารย์และนักศึกษา สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารทั้งข้อดี จุดบกพร่องต่างๆ และได้แลกเปลี่ยนถึงการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนร่วมกันอีกด้วย

ประชุมทีมวิจัยประจำเดือนครั้งที่ 10 วันที่ 20 กุมภาพันธ์ 2553 การประชุมครั้งนี้มีการพูดคุยถึงรายงานความก้าวหน้าการดำเนินกิจกรรมต่างๆ และการจัดงานวันวิชาการ สานภูมิปัญญา ชุมชนก้าวหน้า พัฒนาสู่ความยั่งยืน ณ สนามหลวงพ้อจ้อย ระหว่างวันที่ 4-6

มีนาคม 2553 นี้ โดยที่ผ่านมามีการประชุมเครือข่าย สรุปรูปแบบงานของโซวี ของซิม ของชาย รวมถ่ายทอดความรู้ด้วย

ประชุมทีมวิจัยประจำเดือนครั้งที่ 11 วันที่ 1 มีนาคม 2553 การประชุมครั้งนี้มีการเตรียมความพร้อมการจัดนิทรรศการในงานวันวิชาการ สถานภูมิปัญญาชุมชนก้าวหน้า พัฒนาสู่ความยั่งยืน ระหว่างวันที่ 4-6 มีนาคม 2553 มีการทบทวนแผนงานงวดที่ 2 และ งวดที่ 3 พร้อมกับวางแผนการดำเนินงานกิจกรรมร่วมกัน

ประชุมทีมวิจัยประจำเดือนครั้งที่ 12 วันที่ 2 พฤษภาคม 2553 การประชุมครั้งนี้ทีมวิจัยได้ร่วมกันวางแผนการปลูกต้นไม้บริเวณคลองตัวและบ่อกุ่ม เป็นความร่วมมือกับพื้นที่ครามล่าง ภายใต้การสนับสนุนของกรมแรงงานและสวัสดิการร่วมในแผนงานวิจัยของทั้ง 2 พื้นที่ ซึ่งจะดำเนินการปลูกในวันที่ 15 พฤษภาคม 2553 และวันที่ 27 พฤษภาคม 2553 นี้

สิ่งที่ได้เรียนรู้จากการทำกิจกรรม

ข้อดี/สิ่งที่ได้เรียนรู้

1. เกิดการพัฒนาทักษะต่างๆ ในตัวทีมวิจัย เช่น การจดบันทึก การเขียนกระดาษพิริทชาร์จ ความกล้าในการแสดงความคิดเห็นภายใต้ฐานข้อมูลที่มีอยู่ การจัดการกระบวนการในการประชุมทีมวิจัย และการติดต่อประสานงานผู้เข้าร่วม เป็นต้น ซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นการฝึกฝนกันภายในทีมเพื่อเพิ่มความมั่นใจ และจะเป็นพื้นฐานในการทำกิจกรรมอื่นๆ ต่อไปได้
2. ทีมวิจัยได้วางแผนการทำงานร่วมกันซึ่งการได้ประชุมพูดคุยกันบ่อยครั้ง จึงเป็นการสร้างความเข้าใจร่วมกัน สามารถคลี่คลายปัญหาต่างๆที่เกิดขึ้นได้ดี และบ่งบอกถึงความโปร่งใสในการทำงาน ประกอบกับทีมวิจัยส่วนใหญ่เป็นเครือญาติกันจึงมีความสามัคคีและเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่กันเป็นทุนเดิมอยู่แล้ว การประชุมร่วมกันจึงมีบรรยากาศที่เป็นกันเองค่อนข้างมาก
3. ได้เรียนรู้เรื่องการทำงานเป็นทีม มีการแลกเปลี่ยนพูดคุยกันด้วยเหตุผล รวมถึงมีการสะท้อนความรู้สึกร่วมกันจากการทำงานกันบ่อยครั้งในเวทีประชุมทีมวิจัย ทำให้มีความเข้าใจและยอมรับข้อจำกัด และข้อแตกต่างของแต่ละคนมากขึ้น รวมถึงได้รู้ศักยภาพ และความถนัดของแต่ละคน ทำให้การแบ่งหน้าที่ในการทำงานมีความเหมาะสมกับความถนัดของทีมแต่ละคน และเกิดการเติมเต็มแรงใจในการทำงานซึ่งกันและกัน
4. การประชุมช่วยสร้างความเข้าใจให้กับหน่วยงานและชุมชนมากขึ้น เช่น ในบางครั้งมีที่ปรึกษาโครงการ และชุมชนผู้สนใจมาร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้การทำงาน ทำให้เกิดมุมมองและแนวทางใหม่ๆ ในการทำงาน รวมถึงรับทราบความรู้สึกของชุมชน

เกี่ยวกับการดำเนินกิจกรรมของทีมวิจัย และสามารถดึงความร่วมมือจากชุมชนให้เข้ามามีส่วนร่วมในการทำงานได้มากขึ้น ที่ผ่านมามีคนอาสาเข้ามาเป็นผู้ช่วยทีมวิจัยเพิ่มขึ้น และมีที่ปรึกษาเพิ่มขึ้น เป็นต้น

5. การประชุมประจำเดือนทำให้ได้รู้สถานการณ์ของพื้นที่ตนเองและพื้นที่ใกล้เคียงทั้งที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย และไม่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย ซึ่งบางครั้งซึ่งมีผลสืบเนื่องกัน ทำให้สามารถวางแผนรับมือกับปัญหาต่างๆ ที่อาจเกิดขึ้นได้อย่างทันท่วงที
6. เกิดความภาคภูมิใจที่ได้ร่วมกันทำสิ่งดีให้กับชุมชน ทำเพื่อส่วนรวม และเพื่ออนาคตที่ดีกว่าของลูกหลาน เพราะถ้าการทำงานวิจัยสามารถสร้างความเปลี่ยนแปลงให้กับสภาพแวดล้อมของชุมชนในทางที่ดีได้ คนในชุมชนก็จะได้รับผลประโยชน์ร่วมกัน

ปัญหาอุปสรรค/สิ่งที่ควรปรับปรุง

1. ทีมวิจัยบางคนยังขาดการประชุมบ่อยครั้ง ทำให้ทีมวิจัยคนอื่นๆ ไม่มั่นใจว่าจะทำงานวิจัยต่อไปหรือไม่
2. บางครั้งการประชุมก็ส่งผลต่อการประกอบอาชีพของทีมวิจัย ทำให้การประชุมแต่ละเดือนไม่มีวันที่แน่นอน ขึ้นอยู่กับความพร้อมของทีมวิจัย บางเดือนก็ไม่ได้ประชุม

2.3 กิจกรรมการศึกษาบริบทชุมชน

วัตถุประสงค์ เพื่อทราบประวัติความเป็นมาของชุมชนด้านต่างๆ เช่น การก่อตั้ง / พัฒนาการ , ด้านเศรษฐกิจ , ด้านสังคมประเพณี วัฒนธรรม , ด้านสิ่งแวดล้อม

วัน เวลา สถานที่ และผู้เข้าร่วม

ว / ต / ป	กิจกรรม	สถานที่จัด	จำนวนผู้เข้าร่วม	องค์ประกอบผู้เข้าร่วม
1 – 2 ก.ค.52	ศึกษาข้อมูลจากเอกสาร	อบต.ชลคราม	4 คน	ทีมวิจัยและเจ้าหน้าที่ อบต.ชลคราม
29 – 30 มิ.ย.52 1 – 3 ก.ค.52	สัมภาษณ์ผู้รู้ในชุมชน	บ้านผู้รู้ในชุมชน	15 คน	ทีมวิจัยและผู้รู้ในชุมชน
1 ส.ค.52	สนทนากลุ่มย่อยด้านกายภาพ	139/4 ม.1 ต.ชลคราม	18 คน	ทีมวิจัย , ผู้รู้ในชุมชนที่ปรึกษา , พี่เลี้ยงพื้นที่
7 ส.ค.52	สนทนากลุ่มย่อยด้านสังคมภูมิปัญญา วัฒนธรรม	139/4 ม.1 ต.ชลคราม	16 คน	ทีมวิจัย , ผู้รู้ในชุมชนที่ปรึกษา , พี่เลี้ยงพื้นที่
26 ส.ค.52	สนทนากลุ่มย่อย	139/4 ม.1	12 คน	ทีมวิจัย ผู้รู้ในชุมชน

ว / ด / ป	กิจกรรม	สถานที่จัด	จำนวนผู้เข้าร่วม	องค์ประกอบผู้เข้าร่วม
	ด้านทรัพยากรและเศรษฐกิจ	ต.ชลคราม		พี่เลี้ยงพื้นที่
11 ต.ค.52 **สรุปเวที ภาคผนวก**	นำเสนอบริบทชุมชน บ้านพอด	139/4 ม.1 ต.ชลคราม	44 คน	ทีมวิจัย , คนในชุมชน ผู้รู้ในชุมชน , ที่ปรึกษา พี่เลี้ยงพื้นที่ ผู้ใหญ่บ้าน

เนื้อหาในการจัดกิจกรรม

ทีมวิจัยใช้วิธีการเก็บที่มีความหลากหลาย ทั้งการ การศึกษาข้อมูลจากเอกสาร โดยทีมวิจัยไปประสานงานไปยัง อบต.ชลคราม ทำให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับความเป็นมาบ้านพอด แผนที่ตำบลชลครามและข้อมูลด้านเศรษฐกิจมาบางส่วน มีการสัมภาษณ์ ผู้รู้ในชุมชนหลายท่านด้วยกัน เกี่ยวกับชื่อของบ้านพอด ข้อมูลเกี่ยวกับภูมิปัญญาหมอต่อกระดุก หมอคาถา นายหนังตะลุง ช้างไม้ ข้อมูลภูมิปัญญาประมง การถนอมอาหาร เช่น เคย(กะปิ) กุ้งแห้ง ปลาเค็ม หอยดอง น้ำปลา เป็นต้น รวมไปถึงข้อมูลทรัพยากรในอดีตว่าบ้านพอดทรัพยากรเป็นอย่างไร จากนั้นก็ได้สนทนากลุ่มย่อยหลายครั้ง เพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลที่มี และเก็บข้อมูลเพิ่มเติมทั้งจากประสบการณ์ การสังเกต พบเห็นของทีมวิจัยเอง ชุมชนและผู้สูงอายุที่เข้ามาร่วมแลกเปลี่ยนเกี่ยวกับประวัติความเป็นมา และพัฒนาการด้านต่างๆ ของบ้านพอด

พร้อมจัดเวทีนำเสนอข้อมูลบริบทชุมชนที่ได้รวบรวมเก็บข้อมูล เพื่อเติมเต็มและแก้ไขข้อมูล ซึ่งมีข้อมูลที่ผิดพลาดอยู่หลายส่วนที่ได้ช่วยกันแก้ไข (รายละเอียดอยู่ในบทที่ 2 บริบทชุมชน)

สิ่งที่ได้เรียนรู้จากการทำกิจกรรม

ข้อดีที่ประทับใจ/สิ่งที่ได้เรียนรู้

1. ได้ข้อมูลเกี่ยวกับบ้านพอดโดยคนในพื้นที่ร่วมกันทำ ทั้งข้อมูลด้านประวัติความเป็นมาของชุมชน การประกอบอาชีพ ประเพณี วัฒนธรรม ฐานทรัพยากรของชุมชน และการเปลี่ยนแปลงของชุมชนตั้งแต่อดีต จนถึงปัจจุบัน ทำให้รู้เหตุและปัจจัยต่างๆ ที่ทำให้เกิดความเปลี่ยนแปลงมากขึ้นกว่าเดิม และได้เก็บบันทึกข้อมูลที่ได้ไปสู่รุ่นลูกหลานต่อไป
2. เกิดความสุขจากการทำงานร่วมกันโดยเฉพาะ คนแก่ ผู้รู้ในพื้นที่มีความสุข และดีใจที่ได้ได้บอกเล่าเรื่องราวประสบการณ์เก่าๆ ที่ตนเองเคยพบเจอ และการแลกเปลี่ยน

- เรียนรู้และเติมเต็มข้อมูลร่วมกันระหว่างคนหลายรุ่นหลายวัย ตั้งแต่เด็กจนถึงคนแก่ สังเกตได้จากสีหน้าท่าทาง รอยยิ้ม การมีความกระตือรือร้น และตั้งใจในการบอกเล่าเรื่องราวต่างๆ ให้เพื่อนๆ และลูกๆ หลานๆ ฟัง สร้างสัมพันธ์อันดีให้เกิดขึ้นในชุมชน
3. ทีมวิจัยได้พัฒนาทักษะการจดบันทึก การตั้งคำถาม และการจับประเด็น ทำให้ได้ข้อมูลที่ชัดเจนขึ้น จากการได้ปฏิบัติการจริง
 4. จากเวทีในการนำเสนอข้อมูลสู่ชุมชน ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและการเติมเต็มข้อมูลจากกลุ่มคนที่หลากหลายมากขึ้น ผู้นำชุมชน และคนในชุมชน ให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี มีการเปิดใจระหว่างผู้ใหญ่บ้านกับทีมวิจัยซึ่งจะนำไปสู่ความร่วมมือในการทำงานต่างๆต่อไป
 5. ทีมวิจัยได้เรียนรู้เรื่องการทำงานเป็นทีม และมีความรับผิดชอบต่อนหน้าที่ของตนเองเป็นอย่างดี ทั้งด้าน การนำเสนองานที่กระชับพอดีกับช่วงเวลาที่กำหนด ความพร้อมเรื่องอาหาร สถานที่ และการต้อนรับผู้เข้าร่วมค่อนข้างดี

ปัญหาอุปสรรค/สิ่งที่ควรปรับปรุง

1. การสนทนากลุ่มย่อยควบคุมให้อยู่ในประเด็นที่กำหนดได้ยากเนื่องจาก เป็นปกติที่คนแก่จะพูดหลายๆ เรื่องตามวิถีชีวิต ซึ่งทีมวิจัยต้องพยายามดึงกลับมาตามกรอบประเด็นที่วางไว้ให้ได้
2. ข้อมูลบางด้านยังไม่ค่อยชัดเจน เช่น ข้อมูลกลุ่มองค์กร ข้อมูลทำเนียบผู้ใหญ่บ้าน ซึ่งต้องไปสัมภาษณ์เพิ่มเติม เนื่องจากการประสานงานผู้รู้ด้านนั้นๆ มาร่วมไม่ได้ เพราะติดภารกิจ
3. การสนทนากลุ่มย่อยเรื่องเศรษฐกิจเกี่ยวข้องกับตัวเลขเป็นเรื่องต้องใช้เวลาพอสมควร ในการทบทวนข้อมูล หลังจากสนทนาแล้วทีมวิจัยควรนำข้อมูลไปเพิ่มเติมให้ชัดเจนอีกครั้ง
4. จากเวทีนำเสนอข้อมูลสู่ชุมชน พบว่าผู้ใหญ่บ้านยังไม่เข้าใจการทำงานวิจัย ผู้เข้าร่วมฟังการนำเสนออยู่นิ่งอยู่อย่างกระจัดกระจาย และทีมวิจัยไม่ได้จดบันทึกข้อมูลเท่าที่ควร เนื่องจากยุ่งอยู่กับงานอื่นๆ

ข้อเสนอแนะ

การจัดเวทีภาพรวมควรใช้สถานที่ที่เป็นใจกลางของชุมชนด้วย เช่น วัด โรงเรียน ศาลเจ้า เป็นต้น

- 24 **กิจกรรมจัดเก็บข้อมูลที่มาของปัญหาสิ่งแวดล้อมที่ส่งผลกระทบต่อทรัพยากรอำเภอบ้านพอด**
วัตถุประสงค์ เพื่อทราบข้อมูลที่มาของปัญหาสิ่งแวดล้อมที่ส่งผลกระทบต่อทรัพยากรอำเภอบ้านพอด และกำหนดแนวทางการแก้ไขปัญหาร่วมกัน ลงพื้นที่จัดเก็บข้อมูลในคลองต่างๆ

วิธีการดำเนินงาน

1. สนทนากลุ่มย่อย ในวันที่ 28 สิงหาคม 2552 ที่ศาลา “ที่ทำการดี” มีผู้เข้าร่วม จำนวน 11 คน ร่วมสนทนาถึงปัญหาสิ่งแวดล้อมบ้านพอด
2. จัดเก็บข้อมูลคุณภาพน้ำและดิน การจัดเก็บข้อมูลคุณภาพน้ำและดินที่มิวิจัยได้ทำทุกเดือน เพื่อดูความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น โดยการสังเกตสีน้ำ กลิ่นของน้ำ จัดเก็บความหนาของดินเลน โดยการใช้ไม้จุ่มลงไปในพื้นที่เลน และวัดดูว่าชั้นเลนมีความหนาเท่าไร พิสูจน์กลิ่นโดยการดมกลิ่น ในพื้นที่คลองตัว คลองคราม คลองกลาง คลองนุ้ย อำเภอบ้านพอด

วัน เวลา สถานที่ และผู้เข้าร่วม

กิจกรรม	วัน/เดือน/ปี	สถานที่
1. สนทนากลุ่มย่อย	28 สิงหาคม 2552	ณ บ้านเลขที่ 139/4 หมู่ที่ 1 ต.ชลคราม (ศูนย์ประสานงานโครงการวิจัยชั่วคราว)
2. จัดเก็บข้อมูลคุณภาพน้ำลักษณะปริมาณดินเลนแต่ละเดือน		
- คลองตัว	7 กรกฎาคม 2552, 20 สิงหาคม 2552, 10 กันยายน 2552, 11 ตุลาคม 2552, 11 พฤศจิกายน 2552	ลงพื้นที่คลองตัว (ลงปฏิบัติการร่วมเป็นบางครั้ง)
- คลองคราม	7 กรกฎาคม 2552, 7 สิงหาคม 2552, 7 กันยายน 2552, 7 ตุลาคม 2552, 7 พฤศจิกายน 2552	ลงพื้นที่คลองตัว (ลงปฏิบัติการร่วมเป็นบางครั้ง)
- คลองกลาง	9 กรกฎาคม 2552, 9 สิงหาคม 2552, 10 กันยายน 2552, 15 ตุลาคม 2552, 15 พฤศจิกายน 2552	ลงพื้นที่คลองตัว (ลงปฏิบัติการร่วมเป็นบางครั้ง)
- คลองนุ้ย	7 กรกฎาคม 2552,	ลงพื้นที่คลองตัว (ลงปฏิบัติการร่วมเป็น

กิจกรรม	วัน/เดือน/ปี	สถานที่
	10 สิงหาคม 2552 , 10 กันยายน 2552 , 10 ตุลาคม 2552 , 10 พฤศจิกายน 2552	บางครั้ง)
- อ่าวบ้านพอด	12 ตุลาคม 2552 , 12 พฤศจิกายน 2552	ลงสำรวจอ่าวบ้านพอด (ลงปฏิบัติการ ร่วมเป็นบางครั้ง)

เนื้อหาในการจัดกิจกรรม

2.4.1 สันทนาการกลุ่มย่อย

ทีมวิจัยได้ได้สันทนาการกลุ่มย่อย ถึงปัญหาสิ่งแวดล้อมที่ส่งผลกระทบต่ออ่าวบ้านพอด จากการสนทนาบ้านพอดมีปัญหามากหลายปัญหา เช่น ปัญหาจากซีเมนต์ที่ปล่อยจากบริษัทต่างๆ โดยเฉพาะช่วงลมพายุ (เมษายน – สิงหาคม) มีซีเมนต์มาก ทำให้เกิดปัญหาสัตว์น้ำตายหมักหมมตามมา ปัญหาขยะในชุมชนทิ้งสู่ทะเล และปัญหาน้ำกัดเซาะชายฝั่ง ซึ่งจะเกิดขึ้นอย่างรุนแรงในช่วงหน้ามรสุม โดยได้ยืนยันข้อมูลว่าการจัดการการเพาะเลี้ยงกุ้งแบบพัฒนาในพื้นที่บ้านพอดคาดการณ์ว่ามีการขีดเส้นลงสู่แหล่งน้ำธรรมชาติ เพราะมีเลนปรากฏให้เห็นทั้งในคลองและอ่าวบ้านพอด โดยเฉพาะซีเมนต์อ่าวบ้านพอดประมาณ 1.5 เมตร ปัญหาซีเมนต์นำไปสู่ปัญหาอื่นๆ เช่น ปัญหาโรคผิวหนัง ปัญหาหอยแครงเกิดน้อยลงจากเดิม เนื้อหอยนางรมถูกทำลาย กระแสน้ำเปลี่ยนทิศทางส่งผลกระทบต่อคอกหอยแมลงภู่ ในเขตอำเภอกาญจนดิษฐ์ นอกจากนี้บ้านพอดยังมีปัญหาน้ำกัดเซาะชายฝั่ง วัฒนธรรมชุมชนเปลี่ยน คุณธรรมเสื่อม ที่สำคัญมีระเบิดเวลาเกี่ยวกับโครงการพัฒนาชายฝั่งชุมชนไม่รู้ว่าอะไรจะเกิดขึ้นจากการกว้านซื้อที่ดินในบ้านพอด และบ้านครามล่างจำนวนมาก

นอกจากนี้ยังมีปัญหา เรื่องการเลี้ยงสัตว์น้ำในทะเล ซึ่งประสบปัญหาขาดทุนเป็นประจำทุกปี เนื่องจากสภาพน้ำเสีย โดยเฉพาะช่วงลมพายุหรือลมตะวันตกเฉียงใต้ (เมษายน – สิงหาคม ของทุกปี) มีอิทธิพลทำให้น้ำเสียและซีเมนต์มาสะสมอยู่ในอ่าวบ้านพอดจำนวนมาก ซึ่งส่งผลต่อ สัตว์น้ำที่เพาะเลี้ยง และสัตว์น้ำในธรรมชาติ

ซึ่งจากการแลกเปลี่ยนข้อมูลพบว่าการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ที่เกิดขึ้น สอดคล้องกับการเริ่มเลี้ยงกุ้งขาววานาไมล์แบบพัฒนา ทั้งในพื้นที่บ้านพอดเอง และพื้นที่ใกล้เคียง กว่า 27,000 ไร่ ที่ได้เริ่มต้นขึ้นเมื่อ ปี พ.ศ. 2545 ซึ่งสังเกตเห็นว่าทรัพยากรเสื่อมโทรมลงและขยายวงกว้างขึ้นเรื่อยๆ จนถึงปัจจุบัน ความหวังของชุมชน คือ ต้องการให้ อบต. อบจ. ประมงจังหวัด หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ให้ความช่วยเหลืออย่างจริงจัง ในการแก้ไขปัญหาและส่งเสริมพัฒนาคุณภาพชีวิตชาวประมงให้ดีขึ้นกว่านี้ โดยมีข้อเสนอเพื่อขอความร่วมมือ ดังนี้

- (1) จัดให้มีคณะกรรมการร่วมหลายฝ่าย องค์ประกอบด้วยตัวแทนชุมชน หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง รัฐ องค์การพัฒนาเอกชน ประชาสังคม องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ตัวแทนฟาร์ม 1 คณะ
 - (2) ให้ทาง อบต. ออกข้อบัญญัติเกี่ยวกับการจัดการอ่าวบ้านพอด อย่างเร่งด่วน เน้นการมีส่วนร่วมของชุมชน
 - (3) คุ่มกำเนิดทะเลมีเจ้าของ หยุดการจับจองทะเล
 - (4) ทำธุรกิจให้เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมอยู่ได้ ชุมชนอยู่ได้ ทะเลอยู่ได้
- (รายละเอียดอื่นๆ จะกล่าวถึงอีกครั้งในบทต่อไป)

2.4.2 จัดเก็บข้อมูล คุณภาพน้ำ และดิน

การจัดเก็บข้อมูลคุณภาพน้ำและดิน ในช่วงแรกของโครงการ ทีมวิจัยได้ทำทุกเดือน เพื่อดูความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น โดยการสังเกตสีน้ำ กลิ่นของน้ำ จัดเก็บความหนาของดินเลน โดยการใช้ไม้จุ่มลงไปในพื้นที่ และวัดดูว่าสีเลนมีความหนาเท่าไร พิสูจน์กลิ่นโดยการดมกลิ่นในพื้นที่คลองตัว คลองคราม คลองกลาง คลองนุ้ย อ่าวบ้านพอด สำหรับในคลองจะมีการจัดเก็บข้อมูลคุณภาพน้ำความหนาของดินเลน บริเวณปากคลอง กลางคลอง ปลายคลอง และเก็บตัวอย่างน้ำแต่ละจุดใส่ขวดเอาไว้ดูความแตกต่าง แต่ช่วงหลังๆ ไม่มีความต่อเนื่องเท่าที่ควร (ผลจากการเก็บข้อมูล จะนำเสนอ อีกครั้งในบทต่อไป)

สิ่งที่ได้เรียนรู้จากการทำกิจกรรม

ข้อดีที่ประทับใจ/สิ่งที่ได้เรียนรู้

1. ได้รู้ความเปลี่ยนแปลงของคลองต่างๆ ในพื้นที่ เนื่องจากได้ลงไปเก็บข้อมูลการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ของดิน และน้ำอย่างสม่ำเสมอ
2. การลงไปเก็บข้อมูล ดิน และน้ำ ของทีมวิจัย สามารถสร้างกระแสให้กับคนในพื้นที่ และฟาร์มกุ่มบางฟาร์ม ปรับตัวในทางที่ดีขึ้น เช่น มีการปล่อยน้ำเสียลงสู่แม่น้ำ และพบเห็นปลาในคลองตายน้อยลง
3. เกิดความสามัคคีในการทำงาน ทุกคนรับผิดชอบในหน้าที่ของตนเอง

ปัญหาอุปสรรค/สิ่งที่ควรปรับปรุง

จากการแบ่งหน้าที่กันไปเก็บข้อมูลในแต่ละพื้นที่ ทำให้มาตรฐานในการเก็บข้อมูลในแต่ละพื้นที่มีความแตกต่างกัน เช่น สี และกลิ่น เป็นต้น

2.5 กิจกรรมรวบรวมข้อมูลการจัดการเลี้ยงของฟาร์มกึ่งและระเบียบข้อปฏิบัติทางกฎหมาย วัตถุประสงค์

1. เพื่อทราบการจัดการการเลี้ยงของฟาร์มกึ่งที่เป็นอยู่ในพื้นที่บ้านพอด
2. เพื่อศึกษาข้อมูลระเบียบข้อปฏิบัติทางกฎหมายที่เกี่ยวกับเลี้ยงกึ่ง
3. เพื่อเปรียบเทียบการจัดการการเลี้ยงของฟาร์มกึ่งที่เป็นอยู่ในพื้นที่บ้านพอดกับระเบียบข้อปฏิบัติทางกฎหมาย

วัน เวลา และสถานที่

วันที่ 22-23 ธันวาคม 2552 เวลา 10.00 น. ณ ศาลาในหมู่บ้าน

ผู้เข้าร่วม จำนวน 22 คน ประกอบด้วย ทีมวิจัย พี่เลี้ยงในพื้นที่ และเครือข่ายพื้นที่ดอนสัก

เนื้อหาในการทำกิจกรรม

ทีมวิจัย ได้สัมภาษณ์ และแลกเปลี่ยนข้อมูลจากการสังเกตเห็น ในเรื่องการจัดการฟาร์มกึ่ง ฟาร์มต่างๆ และได้ลงพื้นที่ดูการจัดการจริงในฟาร์ม ซึ่งประสานได้เพียงบางฟาร์มเท่านั้น เนื่องจากบางฟาร์มไม่ให้ความร่วมมือ จากนั้นได้รวบรวมความรู้ เรื่อง ระเบียบ และเอกสารต่างๆ เกี่ยวกับการเลี้ยงกึ่งในทางกฎหมาย มาเปรียบเทียบกับสิ่งที่เห็นจริงในพื้นที่ (รายละเอียดจะกล่าวถึงอีกครั้งในบทต่อไป)

สรุปสิ่งที่ได้เรียนรู้จากการทำกิจกรรม

ข้อดี / สิ่งที่ได้เรียนรู้

1. ทีมวิจัยได้เรียนรู้ข้อมูลการจัดการฟาร์มและระเบียบการปฏิบัติเฉพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ
2. ทีมวิจัยได้ประสานงานฟาร์มได้รู้ว่าฟาร์มคิดอย่างไรในแต่ละฟาร์ม
3. การทำวิจัยที่ผ่านมาเป็นเรื่องที่น่ายินดีที่หลายฟาร์มมีการจัดระบบภายในฟาร์มดีขึ้น ทราบจากการแลกเปลี่ยนภายในชุมชนและคนทำงานในฟาร์ม
4. ทีมวิจัยได้ไปดูงานในฟาร์มเห็นด้วยตา โดยเฉพาะฟาร์มยุทธนา รัตโน
5. ได้คำแนะนำในการประสานงานประมงจังหวัดเรื่องระเบียบข้อปฏิบัติทางกฎหมายจาก ฟาร์มยุทธนา รัตโน เป็นอย่างดี

ปัญหาอุปสรรค / สิ่งที่ต้องปรับปรุง

1. ความเข้าใจระหว่างทีมวิจัยกับฟาร์มยังไม่ดีเท่าที่ควรยังระแวงกัน กลัวการจับผิดการจัดการของฟาร์ม
2. การประสานข้อมูลไปรับรองการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำแต่ละฟาร์มไม่ค่อยได้รับความร่วมมือ
3. การประสานงานเพื่อเข้าไปชมภายในฟาร์มพร้อมรับฟังบรรยายไม่ได้รับความร่วมมือ

2.6 กิจกรรมศึกษาการใช้ประโยชน์ชี้เลนจากบ่อกึ่ง

วัตถุประสงค์เพื่อ

1. เพื่อทราบคุณสมบัติและปริมาณธาตุอาหารของชี้เลนจากบ่อกึ่ง
2. เพื่อหาแนวทางการนำชี้เลนจากบ่อกึ่งไปใช้ประโยชน์ให้เหมาะสม
3. เพื่อทดลองใช้ประโยชน์ชี้เลนจากบ่อกึ่งและสรุปผลการทดลอง

วัน เวลา สถานที่ และผู้เข้าร่วม

กิจกรรม	ว / ต / ป	สถานที่จัด	องค์ประกอบ ผู้เข้าร่วม
1. นำชี้เลนไปตรวจคุณสมบัติ	28 พฤษภาคม 2553 5 สิงหาคม 2553	สถานีพัฒนาที่ดิน สุราษฎร์ธานี	ตัวแทนทีมวิจัย นักวิชาการ
2. ศึกษาดูงานการใช้ ประโยชน์ชี้เลน	20-22 สิงหาคม 2553	อ่าวคู้งกระเบน จ.จันทบุรี	ทีมวิจัย พี่เลี้ยงผู้พื้นที่ ผอ.และนักเรียน โรงเรียนวัดนทีวัฒนา ราม ผอ.โรงเรียน อุตสาหกรรมป่าไม้ 9 (สวนป่า)
3. ทดลองใช้ชี้เลนจากบ่อกึ่ง - จัดเตรียมชี้เลน - จัดทำปุ๋ยชี้เลน	ครั้งที่ 1 28 กันยายน 2553-ธันวาคม 2554 ครั้งที่ 2 ธันวาคม 2553 – มีนาคม 2554	พื้นที่ใกล้อาคารเก่า ร.ร. วัดนทีวัฒนา ราม	ทีมวิจัยและพี่เลี้ยง พื้นที่
4. ทดลองใช้ปุ๋ยชี้เลนบ่อกึ่งที่ ได้ในแปลงพืช	ธันวาคม 2553 – มีนาคม 2554	- แปลงผัก - สวนปาล์ม - สวนผลไม้	ทีมวิจัย ผู้นำปุ๋ยไป ทดลองใช้
5. จัดเก็บข้อมูลผลการทดลอง ใช้ปุ๋ยชี้เลนจากบ่อกึ่ง	มีนาคม 2554	- แปลงผัก - สวนปาล์ม - สวนผลไม้	ทีมวิจัย ผู้ที่ทดลองใช้ ปุ๋ย

เนื้อหาในการจัดกิจกรรม

2.5.1 นำขี้เลนไปตรวจสอบคุณสมบัติ

วันที่ 28 พฤษภาคม 2553 ทีมวิจัยได้ประสานงานไปยังสถานีพัฒนาที่ดิน จังหวัดสุราษฎร์ธานี ได้รับคำแนะนำให้นำขี้เลนไปตรวจที่สำนักงานพัฒนาที่ดินเขต 11 ตำบลท่าข้าม อำเภอพุนพิน จังหวัดสุราษฎร์ธานี ซึ่งมีสวนวิเคราะห์ดินอยู่ หลังจากนั้นหัวหน้าโครงการวิจัยได้นำขี้เลนไปตรวจคุณสมบัติตามคำแนะนำ ตัวอย่างที่นำไปตรวจต้องเตรียมใหม่ โดยคำแนะนำจากเจ้าหน้าที่ให้นำขี้เลนแต่ละจุดมาตากแห้งก่อนนำไปตรวจ ทีมวิจัยจึงต้องกลับมาเตรียมขี้เลนเพื่อนำไปตรวจใหม่ โดยได้นำไปตรวจ 2 ครั้ง เมื่อวันที่ 5 สิงหาคม 2553 และวันที่ 4 กันยายน 2553 โดยการตรวจ แต่ละครั้งต้องใช้เวลาในการรอผล ประมาณ 1 เดือนครึ่ง

2.5.2 ศึกษาดูงาน เรื่องการใช้ประโยชน์ จากขี้เลน

ในการศึกษาดูงาน เรื่องการใช้ประโยชน์จากขี้เลน ซึ่งได้รับความช่วยเหลือจากผู้อำนวยการจีรพัทธ์ ทองสีทอง ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดนันทน์พัฒนาธรรม ฐานะที่ปรึกษาโครงการวิจัยได้ค้นคว้าข้อมูลจากอินเทอร์เน็ตได้ข้อมูลการจัดทำปุ๋ยขี้เลน ศูนย์ศึกษาพัฒนาอ่าวคุ้งกระเบน จ.จันทบุรี ซึ่งมีสูตรการทำปุ๋ยขี้เลนจึงได้นำข้อมูลเบื้องต้นให้ทีมวิจัยได้ศึกษาเพื่อประกอบการตัดสินใจ จากนั้นได้ไปศึกษาดูงานที่ศูนย์ศึกษาพัฒนาอ่าวคุ้งกระเบนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ เมื่อวันที่ 20 – 22 สิงหาคม 2553 ทำให้ได้เรียนรู้เรื่องการทำปุ๋ยขี้เลนและการแลกเปลี่ยนสภาพปัญหา บ้านพอด

2.5.3 ทดลองใช้ขี้เลนจากนาทุ่งมาทำเป็นปุ๋ย

ทีมวิจัยได้ประสานความร่วมมือฟาร์มยุทธนา รัตโน และฟาร์มอื่นๆ เพื่อขอใช้ประโยชน์ขี้เลนซึ่งได้รับการตอบรับอย่างชัดเจนจากฟาร์มยุทธนา รัตโน หลังจากศึกษาดูงานเสร็จ ทีมวิจัยก็เริ่มมาทดลองทำปุ๋ยจากขี้เลน เมื่อวันที่ 28 กันยายน 2553 มีการรดน้ำปรับกองปุ๋ยตามสูตรที่ได้เรียนรู้มา เป็นระยะเวลา 4 เดือน ก็สามารถนำปุ๋ยขี้เลนมาใช้ประโยชน์จากปุ๋ยขี้เลนได้

2.5.4 ทดลองใช้ปุ๋ยขี้เลนในแปลงพืช

ทีมวิจัยได้วางแผนการใช้ประโยชน์ปุ๋ยขี้เลนกับพืชผักสวนครัว ไม้ผล สวนปาล์ม สวนยาง ซึ่งได้เตรียมความพร้อมไว้ในบางส่วน จากการเล่าสู่กันฟังเรื่องการทำปุ๋ยขี้เลนมีหลายคนให้ความสนใจทั้งบุคคลและโรงเรียน โรงเรียนที่แจ้งขอทดลองใช้ปุ๋ยขี้เลนมี 2 โรงเรียนคือ โรงเรียนอุตสาหกรรมป่าไม้ 9 ใช้ทดลองสวนปาล์มในโรงเรียน โรงเรียนบ้านดอนเสาดง ใช้ทดลองสวนปาล์มโรงเรียนเช่นกัน เมื่อปุ๋ยหมักขี้เลนที่สร้างขึ้นสามารถใช้งานได้ ก็ได้แจกจ่ายไปทดลองใช้ ซึ่งส่วนใหญ่จะใช้กับพืชผักสวนครัว เป็นหลัก

2.5.5 เก็บข้อมูลการทดลองการใช้ปุ๋ยขี้เลนจากบ่อกึ่ง

เมื่อนำปุ๋ยขี้เลนไปทดลองใช้ ก็ได้สังเกตดูการเจริญเติบโต สีของใบ ของลำต้น ลักษณะดิน ว่ามีลักษณะอย่างไร และมีความต่างกับพืชที่ไม่ได้ใช้ปุ๋ยขี้เลนอย่างไร

(รายละเอียดทั้งหมดจะกล่าวถึงอีกครั้งในบทต่อไป)

สิ่งที่ได้เรียนรู้จากการทำกิจกรรม

ข้อดี / สิ่งที่ได้เรียนรู้

1. ได้รับคำแนะนำจากหัวหน้าสถานีพัฒนาที่ดิน จ.สุราษฎร์ธานี เขาหมอน อ.กาญจนดิษฐ์ จ.สุราษฎร์ธานี ในการนำขี้เลนไปตรวจที่สวนวิเคราะห์ดิน สำนักงานพัฒนาที่ดินเขต 11 ต.ท่าข้าม อ.พุนพิน จ.สุราษฎร์ธานี
2. ได้เรียนรู้การเตรียมดินตัวอย่างที่ใช้ในการตรวจวิเคราะห์
3. ได้เรียนรู้ข้อมูลเกี่ยวกับการทำปุ๋ยขี้เลน
4. ได้รับความร่วมมือสนับสนุนขี้เลนในการทำปุ๋ยขี้เลน
5. ได้กลุ่มเป้าหมายที่จะทดลองใช้ปุ๋ยขี้เลนทั้งเป็นบุคคลและหน่วยงาน

ปัญหาอุปสรรค / สิ่งที่ต้องปรับปรุง

1. การวางแผนดำเนินกิจกรรมโดยเฉพาะการศึกษาดูงานไม่สามารถดำเนินการได้ในงวดที่ 2 ระหว่างเดือนธันวาคม 2552 – พฤษภาคม 2553 ส่งผลให้การเตรียมขี้เลนเพื่อทำปุ๋ยช้าไปด้วย
2. จากการไปศึกษาดูงานที่โครงการพระราชดำริ อ่าวคุ้งกระเบน มีสิ่งที่น่าสนใจมาก แต่เรียนรู้ได้ เฉพาะเรื่องขี้เลน เนื่องจากเวลาน้อย
3. การทำปุ๋ยขี้เลนรอบที่ 2 มีปัญหาเรื่องน้ำท่วมกองปุ๋ยขี้เลนในช่วงปลายเดือน มีนาคม 2554
4. การเก็บข้อมูลเรื่องการทดลองใช้ปุ๋ยขี้เลนยังไม่ละเอียดเท่าที่ควร เช่น รู้ว่าใช้แล้วได้ผลผลดีขึ้น แต่บอกในเชิงตัวเลขไม่ได้ ว่าต่างกันเท่าไร

2.7 กิจกรรมฟื้นฟูทรัพยากรสัตว์น้ำและป่าชายเลน

วัตถุประสงค์

1. เพื่อร่วมฟื้นฟูความอุดมสมบูรณ์ให้กับคลองต่างๆ ในพื้นที่บ้านพอด คือ คลองตัว คลองกลาง คลองนุ้ย คลองคราม และบริเวณอื่นๆ ที่เหมาะสม
2. เพื่อสร้างจิตสำนึกให้คนในชุมชน ชุมชนใกล้เคียงร่วมฟื้นฟูทรัพยากรสัตว์น้ำและป่าชายเลน
3. เพื่อสร้างแหล่งเพาะพันธุ์สัตว์น้ำ นำไปสู่แหล่งทำมาหากิน สร้างงาน สร้างอาชีพของคนทั้งในชุมชน และชุมชนใกล้เคียง

วัน เวลา สถานที่ และผู้เข้าร่วม

กิจกรรม	ว / ต / ป	สถานที่จัด	องค์ประกอบผู้เข้าร่วม
1. ปลูกป่าเพื่อฟื้นฟูปัญหากรป่าชายเลนคลองคราม คลองกลาง คลองตัว คลองนุ้ย	15 พ.ค.53	บริเวณคลองคราม และคลองตัว	ทีมวิจัยพื้นที่บ้านพอดและบ้านครามล่าง ผู้สนใจในพื้นที่
	27 พ.ค.53	บริเวณคลองกลาง นาทุ่งไถลับริเวณชายฝั่ง	
2. จัดทำ Em ball และปฏิบัติการบำบัดน้ำเสีย	18 สิงหาคม 2553	โรงเรียนวัดนทีวิวัฒนา ราม	ทีมวิจัยร่วมกับเยาวชนโรงเรียนวัดนทีวิวัฒนาราม

2.7.1 ปลูกป่าเพื่อฟื้นฟูปัญหากรป่าชายเลน

ทีมวิจัยได้ร่วมกันปลูกป่าชายเลน บริเวณ คลองกลาง คลองตัว และคลองคราม จำนวน 20,000 ต้น ร่วมกับชุมชนบ้านครามล่าง โดยได้รับการสนับสนุนจาก อบต.ชลคราม และกระทรวงแรงงาน

2.7.2 จัดทำ อีเอ็มบอล และทดลองบำบัดน้ำเสีย

พลตรี กิตติพันธ์ นพวงศ์ ณ อยุธยา ผู้อำนวยการศูนย์บูรณาการพัฒนาศูนย์พิเศษ 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ให้ความรู้เรื่อง การทำ อีเอ็มบอลบำบัดน้ำเสีย จากนั้นในวันที่ 18 สิงหาคม 2553 ก็ได้ร่วมกันทำอีเอ็มบอล กับนักเรียนโรงเรียนนทีวิวัฒนาราม จำนวน 1294 ลูก และโยนลงแหล่งน้ำ บริเวณใต้ถุนโรงเรียน คูน้ำหน้าวัด และสระน้ำของโรงเรียน เมื่อวันที่ 27 สิงหาคม 2553 จากนั้นนำไปโยนลงในคลองคราม คลองตัว คลองกลาง และคลองนุ้ย เมื่อวันที่ 1 กันยายน 2553 (รายละเอียดจะกล่าวถึงอีกครั้งในบทต่อไป)

สรุปสิ่งที่ได้เรียนรู้จากการทำกิจกรรม

ข้อดี / สิ่งที่ได้เรียนรู้

1. เกิดการทำงานร่วมกันระหว่างทีมวิจัย 2 พื้นที่ คือ ทีมวิจัยบ้านพอดและบ้านครามล่าง และเกิดการทำงานร่วมกันระหว่าง อบต. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องและชุมชน
2. กิจกรรมที่ดำเนินงานเป็นแบบเรียบง่ายเน้นวิถีชีวิตชุมชน ไม่เน้นพิธีการ

ปัญหาอุปสรรค / สิ่งที่ต้องปรับปรุง

จากการปลูกพบว่าพันธุ์โกงกาง (ลูกโกงกาง) บางส่วนแก่ไม่เต็มที่ บางส่วนอาจจะเก็บไว้นานทำให้สภาพดูเหี่ยวโอกาสรอดอาจจะน้อย

2.8 กิจกรรมนำเสนอผลงานวิจัยสู่ชุมชน

วัตถุประสงค์ เพื่อนำเสนอผลการวิจัยให้ชุมชน และหน่วยงานได้รับทราบ และรับฟังข้อเสนอแนะในการทำงาน

วัน เวลา สถานที่

วันที่ 14-16 มีนาคม 2554 ตั้งแต่ เวลา 08.00-17.00 น. ณ สนามกิตติมงคลพิพัฒน์ (สนามหลวงพ่อดี) หน้าที่ว่าการอำเภอดอนสัก จังหวัดสุราษฎร์ธานี

ขั้นตอนการดำเนินงาน

1. ประชุมร่วมกับเครือข่ายทีมวิจัยทุกโครงการในพื้นที่อำเภอดอนสัก เพื่อหารือเรื่องการจัดเวทีโดยมีมติร่วมกันว่าจะนำเสนอผลงานในงาน “วันวิชาการ สืบสานภูมิปัญญา ชุมชนก้าวหน้า พัฒนาสู่ความยั่งยืน” ซึ่งเป็นงานประจำปีของชุมชนดอนสัก ในวันที่ 14-16 มีนาคม 2554
2. ประชุมทีมวิจัย เพื่อคิดรูปแบบการนำเสนอ และแบ่งหน้าที่กันทำงาน
3. รับผิดชอบหน้าที่ตามที่ได้รับมอบหมาย
4. ร่วมกันจัดซุ้มนำเสนอผลงาน ในงาน “วันวิชาการ สืบสานภูมิปัญญา ชุมชนก้าวหน้า พัฒนาสู่ความยั่งยืน”

รายละเอียดการดำเนินงาน

เนื่องจากช่วงที่จะจัดเวทีนำเสนอผลงานวิจัยสู่ชุมชน เป็นจังหวะดีที่อยู่ในช่วงใกล้กับการจัดงานวันวิชาการฯ ของอำเภอดอนสัก ทีมวิจัย และเครือข่ายทีมวิจัยในพื้นที่อำเภอดอนสัก จึงตัดสินใจร่วมกันว่าจะขอสถานที่จากอำเภอในการจัดงาน เนื่องจากเห็นว่าถ้าจัดร่วมกันจะทำให้การทำงานวิจัยในพื้นที่อำเภอดอนสัก เป็นที่รู้จักของคนทั่วไปมากขึ้นทั้งในระดับอำเภอ และระดับจังหวัด เพราะในงานวันวิชาการฯ มีกลุ่มคนที่เข้าร่วมทั้งในระดับอำเภอ และ ระดับจังหวัด และโรงเรียนต่างๆ กว่า 27 โรงเรียนเขตพื้นที่อำเภอดอนสัก โดยใช้ชื่อซุ้มว่า “ชาวบ้าน กับงานวิจัย เพื่อท้องถิ่น” ภายในซุ้มแบ่งเป็น 7 ฐานการเรียนรู้ ของงานวิจัย 7 โครงการ แต่ละฐาน จะเน้นใน 5 เรื่องหลัก คือ ของโชว์ ของชิม ของขาย ถ่ายทอดความรู้ และรับฟังความคิดเห็น ข้อเสนอแนะจากผู้เข้าร่วม กล่าวคือ โชว์ผลการทำงาน ภาพถ่ายการทำงาน และผลิตภัณฑ์ภูมิปัญญาจากวัสดุที่มีในป่าชายเลน รวมถึงสาธิตการประกอบอาหารพื้นบ้านจากสัตว์น้ำและพืชพรรณในป่าชายเลน ซึ่งอาหารที่ประกอบขึ้นจะให้ผู้เข้าร่วมชิม และขายบางส่วน ทั้งนี้มีทีมวิจัยทำหน้าที่เป็นวิทยากรประจำฐานการเรียนรู้ คอยให้ความรู้ ตอบข้อซักถามของผู้เข้าร่วม ในเรื่องกระบวนการทำงานที่ผ่านมา รวมถึงให้ความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นและด้านอื่นๆด้วย ซึ่ง

ผู้เข้าร่วมสามารถเข้าไปเรียนรู้แต่ละฐานได้ตามความสนใจของแต่ละคน นอกจากนี้ทีมวิจัยยังได้มีโอกาสขึ้นไปประชาสัมพันธ์การจัดนิทรรศการในชุมชนบริเวณที่กลางของงานอยู่เป็นระยะๆ

ทั้งนี้สิ่งที่ปรากฏในชุมชนไม่เพียงเฉพาะการนำเสนอผลจากการทำงานวิจัยเท่านั้น แต่ยังมี การต่อยอดการทำงานในเรื่องการแปรรูปผลิตภัณฑ์จากป้าชายเลน เช่น กะปิบ้านดอนหนาร การทำชาใบขลุ และการนำสมุนไพรในป้าชายเลนมาทำยาตอง เป็นต้น ซึ่งได้รับความสนใจอย่างดี จากนักเรียนชุมชนและผู้เข้าร่วมงาน สำหรับการจัดนิทรรศการและนำเสนอของทีมวิจัย ร่วมกับงานวันวิชาการ สานภูมิปัญญา ชุมชนก้าวหน้า พัฒนาสู่ความยั่งยืน ในครั้งนี้ ถือเป็น มิติใหม่ของงานที่มีชุมชน เข้าไปจัดนิทรรศการร่วมกับโรงเรียน ซึ่ง คุณวรรณเพ็ญ เกิดสุวรรณ และคุณสุคนธ์ทิพย์ รักแก้ว พี่เลี้ยงในพื้นที่ มีส่วนสำคัญเป็นอย่างมากในการผลักดันให้เกิดขึ้น เพื่อสร้างพื้นที่นำเสนองานให้กับทีมวิจัย โดยงานนั้นนอกจากจะเป็นการประชาสัมพันธ์ การทำงานของชุมชนให้เป็นที่รู้จักอย่างกว้างขวางแล้ว ยังถือเป็นการประกาศเจตนคติของชุมชนในการ ยืนหยัดเพื่อฟื้นฟูและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ให้คงอยู่คู่กับชุมชน รวมถึงการสร้างเครือข่ายในการหนุนเสริมการทำงาน และเข้ามาเรียนรู้ร่วมกัน เพื่อสานต่อ แนวคิดให้ขยายไปสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนอื่นๆ ต่อไป อย่างไรก็ตาม การจัดงานขึ้น 3 วัน ทำให้ทีมวิจัยบางคน รู้สึกว่าเสียเวลาในการประกอบอาชีพของตนเองไป ถ้ามีงานในลักษณะ นี้เกิดขึ้นอีก อยากเสนอให้แบ่งหน้าที่การรับผิดชอบ ออกเป็น 3 กลุ่ม แต่ละ กลุ่มรับผิดชอบดูแล งาน 1 วัน

3. แหล่งข้อมูลและวิธีการเก็บข้อมูล

ทีมวิจัยได้ใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการมีส่วนร่วม (PAR) ที่ให้ความสำคัญกับการระดม ความคิด ถอดประสบการณ์ และร่วมกันทำงานของทีมวิจัยและผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง เนื้อหาส่วนใหญ่ของ โครงการเป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อหาสาเหตุเพื่อนำสู่การแก้ไขปัญหาเรื่องซีเลนในคลองต่างๆ และหน้า หาดบ้านพอด โดยใช้ความร่วมมือจากฟาร์มกุ้ง ชาวบ้าน และทีมวิจัยเอง เพื่อจะจะสามารถปฏิบัติงานได้ โดยทีมวิจัยได้ใช้กระบวนการต่างๆในการเก็บข้อมูล คือ

แหล่งข้อมูลหรือเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ทีมวิจัยได้ใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมี ส่วนร่วม (PAR) โดยทีมวิจัยได้ใช้หลากหลายรูปแบบร่วมกัน คือ ค้นคว้าจากเอกสาร จากการประสานงาน หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง การประชุมระดมความคิดเห็น การสัมภาษณ์ สทนากลุ่มย่อย การปฏิบัติการ การ สังเกต การศึกษาดูงาน และการจัดเวทีชุมชน โดยมีรายละเอียดสรุปได้ดังนี้

ค้นคว้าจากเอกสาร

โดยการประสานงานหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อศึกษาข้อมูลที่มีการเก็บรวบรวมไว้ก่อนหน้านี้ ซึ่ง จำเป็นอย่างมากในกิจกรรมศึกษาบริบทชุมชน และข้อมูลพื้นฐานด้านต่างๆ ของหมู่บ้าน เช่น การ

ค้นคว้าจากเอกสารข้อมูลพื้นฐานของหมู่บ้านจากองค์การบริหารส่วนตำบลชลคราม รวมถึงเอกสารเก่าของวัด และโรงเรียน ที่บอกเล่าเรื่องราวในอดีตของชุมชนบ้านพอดเอาไว้

การสัมภาษณ์ สอบถาม

เป็นการพูดคุยแบบไม่เป็นทางการ จะมีลักษณะพูดคุยกันไปเรื่อยๆ ตามโอกาสแต่ก็สอดแทรกคำถามที่ต้องการจะทราบอยู่ด้วย ส่วนใหญ่จะเป็นกลุ่มผู้อาวุโส ผู้เฒ่าผู้แก่ภายในหมู่บ้าน และชาวประมงที่เข้ามาหากินในพื้นที่อ่าวบ้านพอด ในเรื่องประวัติชุมชน บริบทพื้นที่ การเปลี่ยนแปลงด้านต่างๆ เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีการสัมภาษณ์ แบบเจาะลึกในบางประเด็นที่อยากรู้ โดยเข้าไปสัมภาษณ์ ผู้รู้ แบบตัวต่อตัวด้วย ซึ่งจะทำให้ได้ข้อมูลที่ชัดเจนยิ่งขึ้น

การประชุมระดมความคิดเห็น

เป็นสิ่งที่มีความสำคัญมากในการวางแผนการทำงาน เพราะจะทำให้มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันอย่างทั่วถึง สมาชิกภายในวงสนทนาสามารถเปิดใจกล้าพูดคุยมากกว่าการคุยในกลุ่มใหญ่ และเป็นการประชุมที่สามารถเห็นผลของการประชุมได้อย่างชัดเจนและรวดเร็ว เช่น การประชุมที่มวิจัยประจำเดือน เป็นต้น

การสนทนากลุ่มย่อย

เป็นการร่วมแสดงความคิดเห็นในกลุ่มเล็กๆ สำหรับการเก็บข้อมูลชุมชนในบางประเด็นซึ่งต้องอาศัยข้อมูลจากคนเฉพาะกลุ่ม เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ชัดเจนขึ้น เช่น ในการศึกษาข้อมูลบริบทของชุมชน เป็นต้น นอกจากนี้ยังเป็นการเก็บข้อมูลในประเด็นต่างๆ ที่ได้ไปพบเจอมา แล้วนำมาร่วมแลกเปลี่ยน หรือนำมาปรึกษาหาทางแก้ไข เป็นจุดนำมาซึ่งข้อมูลที่ละเอียด กว่าการคุยในกลุ่มใหญ่

การปฏิบัติการ

เป็นการลงมือปฏิบัติการเพื่อแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในพื้นที่โดยผ่านการประชุมวางแผนกันมาล่วงหน้า เช่น การเฝ้าระวังเครื่องมือประมงทำลายล้าง การทำเขตอนุรักษ์ และการปลูกป่าชายเลน เป็นต้น ทั้งนี้ต้องทำควบคู่ไปกับการเก็บข้อมูลความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในช่วง ระหว่าง และหลังการปฏิบัติการ ซึ่งหากการปฏิบัติการ หรือการบันทึกผล ไม่ต่อเนื่อง ก็อาจจะไม่สามารถเห็นผลของการเปลี่ยนแปลงที่ต้องการได้

การสังเกต

ทั้งโดยทางตรงและทางอ้อม เป็นการสังเกตตลอดช่วงการทำงาน ทั้งที่มีข้อตกลงให้ต้องไปสังเกต หรือจากการพบเห็นในการใช้ชีวิตประจำวัน เช่น ในกิจกรรมการเฝ้าระวังที่ต้องมีการสังเกตถึงเหตุที่ผิดแผกแตกต่างไปจากเดิมในคลองต่างๆ เพื่อให้สามารถจะนำมาเปรียบเทียบการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นได้

การศึกษาดูงาน

เป็นการเรียนรู้ แลกเปลี่ยนประสบการณ์ และเติมเต็มกำลังใจของผู้ทำงาน ที่ผ่านมามีวิจัยได้ไปแลกเปลี่ยน เรื่องการทำปุ๋ยหมักจากขี้เลนที่ศูนย์ศึกษาพัฒนาอ่าวคุ้งกระเบน อันเนื่องมาจากพระราชดำริ และนำความรู้ที่ได้มาทดลองทำปุ๋ยหมักจากขี้เลนในพื้นที่บ้านพอด

การจัดเวทีชุมชน

การจัดเวทีชุมชน จะจัดเมื่อทีมวิจัยมีความประสงค์ที่จะนำเสนอข้อมูลการทำงานที่เกิดขึ้นให้ชุมชน รับทราบ และต้องการกระดมความคิดเห็นของชุมชนต่อการทำงาน ทั้งนี้เพื่อปรับปรุงการทำงานในพื้นที่ให้ดีขึ้น และสอดคล้องกับความต้องการของชุมชน เช่น การจัดเวทีนำเสนอข้อมูลชุมชนบ้านพอด เพื่อให้ชาวบ้านทั้งหมดได้รับทราบและช่วยเติมเต็มหรือแก้ไขข้อมูลในส่วนที่ผิด และการจัดเวทีนำเสนอ ภาวะเป็ยบ ซึ่งได้มีการเพิ่มเติมภาวะเป็ยบจากเวทีใหญ่เช่นกัน

4. การวิเคราะห์และประมวลผลข้อมูล

ทีมวิจัยได้ร่วมกันวิเคราะห์และประมวลผลข้อมูลจากการทำกิจกรรมต่างๆ ร่วมกับชุมชน หน่วยงาน และเอกชน โดยได้ศึกษาข้อมูลการเปลี่ยนแปลงตั้งแต่ก่อนเกิดปัญหาในพื้นที่และขณะทำงานวิจัย ทั้งด้านข้อมูลทรัพยากรธรรมชาติเดิมและปัจจุบัน โดยนำมาคิดวิเคราะห์เพื่อหาเหตุปัจจัยของเหตุการณ์น้ำ เสียในพื้นที่ว่ามีเหตุการณ์ใดเกิดขึ้น เมื่อไหร่ อย่างไร พร้อมอธิบายเหตุผลของหลักการคิด อีกทั้งได้หา แนวทางในการแก้ไขปัญหาหรือการประยุกต์ใช้ปัญหาให้กลับกลายเป็นผลดีกับชุมชน หาทางฟื้นฟู หา แนวร่วมในการช่วยจัดการปัญหา รวมทั้งบอกปัจจัยที่มีต่อเนื่องต่อการทำงานในชุมชน หน่วยงาน หรือ เอกชน ที่ส่งผลต่อการทำงานวิจัยในชุมชน ตามวัตถุประสงค์และคำถามของงานวิจัยที่ได้ตั้งไว้

บทที่ 4

ที่มาของปัญหาสิ่งแวดล้อมที่ส่งผลกระทบต่อทรัพยากรอ่าวบ้านพอด

ปัญหาที่เกิดขึ้นในพื้นที่บ้านพอดมีอยู่หลายอย่าง และมีการปรับเปลี่ยนไปตามกาลเวลา หลังจากการพัฒนาสาธารณูปโภค และโครงสร้างพื้นฐานที่มีมากขึ้นเรื่อยๆ มีการใช้เครื่องมือในการประกอบอาชีพที่ทันสมัยมากขึ้น โดยมีจุดเริ่มต้นของการเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่ เกิดขึ้นในช่วงปี 2523 - 2528 มีการปรับเปลี่ยนวิถีการประกอบอาชีพ จากการทำนาที่ควบคู่กับการพึ่งพิงทรัพยากรธรรมชาติ เป็นการทำนาถ้ำ และเปลี่ยนจากการเลี้ยงกุ้งตามธรรมชาติ เป็นเลี้ยงกุ้งกุลาดำแบบพัฒนา หลังจากนั้นก็มีผู้นิยมเลี้ยงมากขึ้นเรื่อยๆ เนื่องจากเป็นอาชีพที่ได้ผลตอบแทนดี นาข้าวถูกปรับเปลี่ยนเป็นนาถ้ำมากขึ้นเรื่อยๆ และหมดไปในปี 2528 นอกจากนี้พื้นที่ป่าชายเลนก็ถูกทำลายเพื่อแปรสภาพเป็นนาถ้ำมากขึ้น มีการอพยพย้ายถิ่นเข้ามาในพื้นที่มากขึ้น พร้อมๆ กับปัญหาของชุมชนที่มีมากขึ้น ทั้งการลักขโมย การพนัน และยาเสพติด วิถีชีวิตแบบเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ดำรงชีวิตอยู่ภายใต้การพึ่งพิงปัจจัยการผลิตจากธรรมชาติเริ่มหายไป ในขณะที่อีกปัญหาหนึ่งที่เกิดขึ้น คือพื้นที่ชายหาดมีการกระเซาะที่รุนแรงมากขึ้น

หลังจากพื้นที่ได้เลี้ยงกุ้งมาเป็นเวลานาน ปี 2540 กุ้งเป็นโรคระบาด จนไม่สามารถเลี้ยงต่อได้ ชาวบ้านหลายคนประสบปัญหาขาดทุนและมีหนี้สินทั้งจากในระบบและนอกระบบจนล้นตัว หลายคนต้องขายที่ ไร่ละ 30,000 - 50,000 บาท เพื่อใช้หนี้ และย้ายถิ่นออกนอกพื้นที่มากขึ้น และมีนายทุนเข้ามาซื้อที่ และมีการลงทุนเลี้ยงกุ้งขาวแวนาไม สายพันธุ์ต่างประเทศ ตั้งแต่ปี 2546 และเลี้ยงเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ จนกระทั่งปี 2550 พื้นที่ 12,000 ไร่ ก็กลายเป็นพื้นที่เลี้ยงกุ้งของนายทุน และตั้งแต่มีการเลี้ยงกุ้งขาวแวนาไม ชุมชนก็สังเกตเห็นปัญหาน้ำเสีย และซีเลนหมักหมมเกิดขึ้นรุนแรงมากขึ้นเรื่อยๆ ทำให้ทรัพยากรสัตว์น้ำหนีหายจากพื้นที่ การประกอบอาชีพประมงชายฝั่งประสบปัญหา คนวัยหนุ่มสาวในชุมชนต้องย้ายออกไปทำงานนอกพื้นที่มากขึ้น เหลือเพียงผู้สูงอายุและเยาวชนที่อยู่เฝ้าบ้าน ซึ่งเห็นได้ชัดว่าปัญหาเรื่องทรัพยากร ทั้งน้ำเสีย และมีซีเลนทับถมบริเวณหน้าหาด และคลองต่าง ที่มีผลมาจากฟาร์มเลี้ยงกุ้งนั้น เป็นเรื่องที่สำคัญของชุมชนที่มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงไปถึงปัญหาอื่นๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชน และเป็นปัญหาหลักของพื้นที่ที่จะต้องร่วมกันแก้กันอย่างจริงจัง

1. สภาพปัญหา และสถานการณ์การปัญหา ซีเลนบ่อกุ้ง

ปัญหาซีเลนจากบ่อกุ้ง เป็นปัญหาหนักของชุมชนที่เริ่มเกิดขึ้น มาตั้งแต่ปี 2546 จนถึงปัจจุบัน และปัญหาดังกล่าวได้ส่งผลกระทบต่อทรัพยากรสัตว์น้ำ วิถีการประกอบอาชีพของชุมชน และผลกระทบด้านอื่นๆอีกหลายอย่างตามมา โดยปัญหาที่เกิดขึ้นจะหนัก และเห็นได้ชัด ในช่วงลมพายุ (เมษายน ถึงสิงหาคมของทุกปี) ซึ่งเป็นลมมรสุมที่พัดมาจากทิศตะวันตกเฉียงใต้ มีผลทำให้ซีเลนเข้ามาของริมหาดมากขึ้นเกิดการหมักหมมเป็นแก๊สไข่เน่า เป็นพิษต่อสัตว์น้ำชายฝั่ง ทำให้สัตว์น้ำ ในธรรมชาติ โดยเฉพาะสัตว์จำพวกหอยตาย และสัตว์จำพวกปลาหนีหายออกนอกพื้นที่ นอกจากนี้ ยังส่งผลกระทบต่อสัตว์น้ำที่เพาะเลี้ยง

ด้วย ทั้งนี้ที่มิวิจัย และชุมชนได้ร่วมกันระดมข้อมูลสถานการณ์การเปลี่ยนของทรัพยากรธรรมชาติในช่วงเดือนเมษายน-สิงหาคม ซึ่งเป็นช่วงฤดูกาลที่เห็นผลกระทบจากซีเลนมากที่สุด ในช่วงปี ตั้งแต่ ปี 2546-2552 สามารถสรุปได้ดังตาราง

ตารางแสดงสถานการณ์ทรัพยากรธรรมชาติในบ้านพอด ช่วงเดือนเมษายน-สิงหาคม ของแต่ละปี

ปีพ.ศ.	สถานการณ์ทรัพยากรธรรมชาติ	
	ทรัพยากรธรรมชาติ	สถานการณ์และปัญหา
เมษายน – สิงหาคม 2546	- หอยแครงเกิดตามธรรมชาติเป็นจำนวนมาก หลายล้านตัว หลายพันตัน และมีหอยแครงแพร่กระจายขยายพันธุ์ตลอดหน้าหาดบ้านพอด ระยะทาง 8 กิโลเมตร ห่างจากฝั่ง 1 – 2 เมตร - กุ้งทะเล ปูทะเล ปูม้า ปลาบอก กุ้งเคย ชุกชุมมาก - ปลาตุ๊กทะเล ปูทะเลมีพอสมควร	- ซีเลนยังมีสีธรรมชาติไม่มีกลิ่นเหม็น - ปลาตุ๊กทะเล ปูทะเลตามธรรมชาติและในลอบตายบ่อยครั้ง - ชาวบ้าน 4 – 8 คน เกิดผื่นคันเมื่อลงน้ำในคลองตัวและคลองกลาง - ชาวบ้านมีการลงทุนเลี้ยงหอยแครงได้ผลผลิตดี
เมษายน – สิงหาคม 2547	- มีหอยแมลงภู่เกิดตามธรรมชาติชุกชุมมาก และเจริญเติบโตได้ดี ขนาด 10 – 15 ตัวต่อกิโลกรัม - มีหอยนางรมเกิดตามธรรมชาติชุกชุมมาก สังเกตจากบริเวณไม้ไผ่ปักคอกหอย จำนวน 4 – 7 ตัว ต่อไม้ไผ่ 1 อัน - สัตว์น้ำอื่นๆ ยังคงค่อนข้างสมบูรณ์เหมือนในช่วงปี 2546	- เริ่มมีน้ำเสียจากการขีดเลน - หอยแครงที่เพาะเลี้ยงของนายพรชัย ขอบบุญ ตายประมาณร้อยละ 60
เมษายน – สิงหาคม 2548	- หอยแครงเกิดขึ้นตามธรรมชาติ - กุ้งทะเล ปูทะเล ปูม้า ปลากระบอก แต่จำนวนลดลงน้อยลง	- ปัญหาน้ำเสีย จากซีเลนบ้านพอด มีเหตุการณ์สัตว์น้ำตาย - ทรัพยากรอ่าวบ้านพอดมีเจ้าของ ตามโครงการแปลงสินทรัพย์เป็นทุน รายละเอียด 10 ไร่ 430 ราย รวม 4,300 ไร่ ทำให้บางพื้นที่ชาวประมงเข้าหากินไม่ได้ บางรายไม่กล้าลงทุน สิทธิจึงถูกให้เช่าหรือขาย

ปีพ.ศ.	สถานการณ์ทรัพยากรธรรมชาติ	
	ทรัพยากรธรรมชาติ	สถานการณ์และปัญหา
เมษายน – สิงหาคม 2549	- กุ้งทะเล ปูทะเล ปูม้า ปลากระบอก และสัตว์น้ำอื่นๆ มีจำนวนน้อยลง - มีหอยแครงเกิดหน้าหาดชาวบ้านสามารถหากินได้	- ปัญหาน้ำเสีย ปัญหาซีเลนยังคงมีอยู่ - สัตว์น้ำตาย ทั้งที่เพาะเลี้ยง และตามธรรมชาติ - ชาวบ้านเริ่มลงทุนเลี้ยงหอยแครงเกือบทุกแปลง ในพื้นที่ห่างจากฝั่ง 700 – 1,500 เมตร ใช้เงินลงทุนโดยรวมครั้งแรกไม่ต่ำกว่า 4 – 5 ล้านบาท ปรากฏว่าในช่วงเดือนกรกฎาคม – สิงหาคม หอยตายเกือบทั้งแปลง (ขนาดหอย 200 ตัวต่อกิโลกรัม)
เมษายน – สิงหาคม 2550	- สัตว์น้ำชนิดต่างๆ ลดน้อยลง - มีหอยแครงเกิดหน้าหาด สามารถหากินได้ตลอดปีและตักลูกหอยแครงขายได้สร้างรายได้พอสมควร	- ปัญหาซีเลน สัตว์น้ำตาย - มีการลงทุนเลี้ยงหอยแครงรุ่นที่ 2 ใช้เงินลงทุนโดยรวมประมาณ 2 ล้านบาท เลี้ยงห่างจากฝั่ง 2,000 – 3,000 เมตร และในเดือนกรกฎาคมหอยแครงตายร้อยละ 60 (ขนาด 200 ตัวต่อกิโลกรัม) ส่วนที่เหลือขายได้ราคาดี
เมษายน – สิงหาคม 2551	- สัตว์น้ำลดลง - ในคลองตัวและคลองกลาง ปลาตุ๊กทะเลเริ่มหายไป - ปูทะเลผสมลอกคราบไม่ออก - ปลาจิ้งจั้งหายไป - หอยแมลงภู่ที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติมีพอสมควร ชาวบ้านนำไปมาล่อเชื้อใส่ถุงแขวนได้ผลดีมาก - หอยนางรมเกาะตลอด 4 – 7 ตัวต่อหลอด	- ปัญหาซีเลนหน้าอ่าวบ้านพอดมีมากขึ้นหนาขึ้น และเริ่มส่งกลิ่นเหม็น - ลงทุนเลี้ยงหอยแครงรุ่นที่ 3 เลี้ยงห่างจากฝั่ง 2,500 – 3,000 เมตร ใช้เงินลงทุนโดยรวมประมาณ 5 ล้านบาท ในช่วงเดือนมิถุนายน – กรกฎาคม หอยตายร้อยละ 40 (ขนาด 300 ตัวต่อกิโลกรัม)
เมษายน – สิงหาคม 2552	- สัตว์น้ำลดลง หายากขึ้น - ปูทะเลผสมจนไม่มีเนื้อและตายหลัง	- หน้าอ่าวบ้านพอดคลองต่างๆ มีซีแลคและซีเลนกลิ่นเหม็นมากทำให้ชาวบ้านไม่

ปีพ.ศ.	สถานการณ์ทรัพยากรธรรมชาติ	
	ทรัพยากรธรรมชาติ	สถานการณ์และปัญหา
	ขึ้นจากน้ำ 3-4 ชั่วโมง - ปูม้าและปลากระบอกหายไปจากอ่าวบ้านพอดติดต่อกัน 2-3 เดือนจึงกลับมา - หอยแมลงภู่ที่เกิดตามธรรมชาติสูญพันธุ์ไป - หอยแครงเกิดตามธรรมชาติน้อยลง และไม่มีบริเวณหน้าอ่าวบ้านพอด	กล้ำลงน้ำในคลองโดยเฉพาะคลองกลางและคลองตัว เพราะจะเป็นฝืนคันรุนแรง รายล่าสุดเป็นเด็กอายุ 6 ขวบ ชื่อ ด.ญ.ชลดา จระวัช เด็กนักเรียนโรงเรียนวัดนทีวัฒนาราม ต้องเข้ารักษาตัวที่โรงพยาบาลกาญจนดิษฐ์ จ.สุราษฎร์ธานี ระหว่างวันที่ 3-5 พฤศจิกายน 2552 - ชาวบ้านในพื้นที่ที่ยังคงลงทุนเลี้ยงหอยแครงรุ่นที่ 4 เงินลงทุนโดยรวมประมาณ 2 ล้านบาท ห่างจากฝั่ง 2,000-3,000 เมตรในช่วงเดือนมิถุนายน-สิงหาคม หอยตายร้อยละ 50 (ขนาด 300 ตัวต่อกิโลกรัม) หอยที่เลี้ยงจะมีเปลือกสีดำแตกต่างจากที่อื่นที่มีสีขาวเทา สีแดง - หอยแมลงภู่ที่เกิดจากธรรมชาติหมดไป ชาวบ้านต้องซื้อพันธุ์จากภาคกลางมาเลี้ยง เจอปัญหาน้ำเสียตายร้อยละ 90 - หอยนางรมที่เลี้ยงจากเกาะลลิต 4-7 ตัว เหลือเกาะลลิตเพียง 1-2 ตัว เท่านั้น

จากตารางจะเห็นว่าความเปลี่ยนแปลงของทรัพยากรเริ่มเกิดขึ้นในช่วงปี พ.ศ. 2546 เริ่มพบว่ามีซีเลนแต่ยังเป็นสีธรรมชาติไม่มีกลิ่น แต่เริ่มพบปลาตุ๊กและปูทะเลเริ่มตาย และชาวบ้านบางรายเริ่มมีฝืนคันเมื่อลงไปสัมผัสน้ำในคลองตัวและคลองกลาง การเลี้ยงหอยแครงในชุมชนยังได้ผลดี มีกุ้ง หอย ปู ปลา ชุกชุม โดยเฉพาะหอยแครงเกิดตามธรรมชาติอุดมสมบูรณ์มากมีการกระจายในพื้นที่หน้าหาดบ้านพอดเป็นระยะทางกว่า 8 กิโลเมตร ในระยะห่างจากฝั่งเพียงประมาณ 1-2 เมตรเท่านั้น

ปี พ.ศ. 2547 ทรัพยากรสัตว์น้ำยังอุดมสมบูรณ์ แต่เริ่มพบว่าหอยแครงของชาวบ้านในพื้นที่ตายกว่า 60% ต่อมาปี 2548 มีนโยบายแปลงสินทรัพย์เป็นทุน (Sea Food Bank) เมื่อปี 2548 รัฐได้แบ่งพื้นที่ในทะเลให้กับชาวบ้านพอด รายละ 10 ไร่ จำนวน 430 ราย เป็นพื้นที่ 4,300 ไร่ โดยให้เหตุผลว่า

สามารถเพาะเลี้ยงได้จริงไม่เสี่ยงกับการลงทุน หากไม่มีเหตุการณ์สัตว์น้ำตายในระยะเวลา 1 ปี 6 เดือน ชุมชนสามารถเลี้ยงหอยแครงได้ไม่ต่ำกว่า 10 ตันต่อไร่ นั่นหมายถึงพื้นที่บ้านพอดสามารถผลิตหอยแครงได้ 43,000 ตัน ถ้าราคาหอยกิโลกรัมละ 25 บาท จะสร้างรายได้ให้กับคนบ้านพอดได้ถึง 1,075 ล้านบาทต่อรอบ

แต่จากปัญหาน้ำเสีย และปัญหาซีเลน ทำให้ชุมชนไม่กล้าลงทุนในการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ จึงเกิดการให้เช่าที่หรือขายสิทธินั้น ทำให้พื้นที่ดังกล่าวกลายเป็นสิทธิส่วนบุคคลชาวประมงไม่สามารถเข้าไปหากินได้หากไม่ได้รับอนุญาต มีเพียงบางรายเท่านั้นที่กล้าเสี่ยงเลี้ยงแต่ทุกครั้งเลี้ยงหอยแครงตายไปกว่าครึ่ง แม้ว่าจะมีการปรับวิธีการเลี้ยงที่ห่างจากฝั่งไปเรื่อยๆก็ตาม เช่น ปี พ.ศ.2549 เลี้ยงระยะห่าง 700-1,500 เมตรจากฝั่ง หอยตายเกือบทั้งหมด ปี พ.ศ. 2550 เลี้ยงห่างจากฝั่ง 2,000-2,500 เมตร หอยตายร้อยละ 60 ปี พ.ศ. 2551 เลี้ยงห่างจากฝั่ง 2,500-3,000 เมตร หอยตายร้อยละ 40 แต่ในปี พ.ศ. 2552 ที่สถานการณ์ซีเลน และน้ำเสียหนักขึ้น การเลี้ยงในระยะ 2,000 - 3,000 เมตร ห่างจากฝั่ง หอยตายถึงร้อยละ 50 เป็นต้น

พื้นที่หน้าอ่าวบ้านพอดที่เคยเป็นแหล่งเกิดหอยแครงและสามารถสร้างอาชีพให้ชุมชนได้ มีจำนวนลดน้อยลงเรื่อยๆ จนกระทั่งปี พ.ศ. 2552 หอยแครง หอดไปจากพื้นที่ เนื่องจากหน้าอ่าวเต็มไปด้วยโคลน ตมหมักหมมจนหอยแครงไม่สามารถเกิดและเจริญเติบโตได้ ส่วนสัตว์น้ำพวกกุ้ง ปู ปลา ก็ตาย และหนีหายไปจากพื้นที่ โดยเฉพาะปลาจิ้งจั้งซึ่งเคยเป็นปลาเศรษฐกิจของที่นี่ก็หายไปด้วยเช่นกัน แม้ว่าภาวะที่ทรัพยากรกำลังเสื่อมโทรมลงนั้น ในปี พ.ศ. 2551 กลับมีหอยแมลงภู่และหอยนางรมเกิดขึ้นตามธรรมชาติจำนวนมาก ชาวบ้านจึงปรับเปลี่ยนอาชีพมาเลี้ยงหอยแมลงภู่และหอยนางรมแทน โดยการนำไม้ไผ่มาปักล่อเชื้อจนเชื้อหอยแมลงภู่เกาะเป็นตัว แล้วนำมาแบ่งใส่ถุงเนื้ออวนเลี้ยงจนมีขนาดใหญ่ขายได้ราคา และเริ่มมีการทำหลอดเพื่อเลี้ยงหอยนางรม หอยสองชนิดนี้เหมือนเป็นความหวังใหม่ของชุมชน แต่เชื้อหอยแมลงภู่ก็เกิดได้ไม่นาน ปี พ.ศ. 2552 เชื้อหอยแมลงภู่ได้หมดไปจากพื้นที่ ส่วนหอยนางรมที่เกาะหลอดประมาณ 4-7 ตัว ก็ตายไปเหลือประมาณ 1-2 ตัวเท่านั้น ทั้งคลองต่างๆ มีซีเดด(ลอยอยู่ผิวน้ำ)และซีเลนที่ส่งกลิ่นเหม็นมาก ทำให้ชาวบ้านไม่กล้าลงไปในคลอง โดยเฉพาะคลองกลางและคลองตัว เพราะจะเกิดผื่นและอาการคันรุนแรง

จากปัญหาทั้งหมดที่กล่าวมา ทีมวิจัยและผู้สนใจได้ยืนยันข้อมูลว่าการจัดการการเพาะเลี้ยงกุ้งแบบพัฒนาในพื้นที่บ้านพอด คาดว่ามีการคิดเลนลงสู่แหล่งน้ำธรรมชาติ เพราะมีซีเลนเป็นหลักฐานเชิงประจักษ์ที่ฟ้องให้เห็นทั้งในคลองและอ่าวบ้านพอด โดยเฉพาะซีเลนอ่าวบ้านพอดที่หนาประมาณ 1.5 เมตร และ พบว่าการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ที่เกิดขึ้น สอดคล้องกับการเริ่มเลี้ยงกุ้งขาววานาไมล์แบบพัฒนาทั้งในพื้นที่บ้านพอดเองและพื้นที่ใกล้เคียง กว่า 27,000 ไร่ ที่ได้เริ่มต้นขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2545 ซึ่งสังเกตเห็นว่าทรัพยากรเสื่อมโทรมลงและขยายวงกว้างขึ้นเรื่อยๆจนถึงปัจจุบัน ทั้งนี้ปัญหาซีเลนนำไปสู่ปัญหาอื่นๆ เช่น ปัญหาโรคผิวหนัง ปัญหาการเกิดหอยแครงที่น้อยลง ปัญหาเนื้อหอยนางรมถูกทำลาย ปัญหากระแสน้ำ

เปลี่ยนทิศทางการส่งผลกระทบต่อคอกหอยแมลงภู ในเขตอำเภอกาญจนดิษฐ์ นอกจากนี้บ้านพอดยังมีปัญหาน้ำกัดเซาะชายฝั่ง วัฒนธรรมชุมชนเปลี่ยน คุณธรรมเสื่อม ที่สำคัญยังมีการกว้านซื้อที่ดินในพื้นที่บ้านพอด และบ้านความล่งจำนวนมากคาดว่าจะเป็ผลมาจากโครงการพัฒนาชายฝั่งชุมชนไม่รู้ว่าจะเกิดอะไรขึ้น ซึ่งเป็นเหมือนระเบิดเวลาที่จะส่งผลต่อบ้านพอดในอนาคต

สำหรับการแนวทางแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น ชุมชน ต้องการให้ อบต. อบจ. ประมงจังหวัด หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมาให้ความช่วยเหลืออย่างจริงจัง ร่วมแก้ไขปัญหาและส่งเสริมพัฒนาคุณภาพชีวิตชาวประมงให้ดีขึ้นกว่านี้ โดยมีข้อเสนอเพื่อขอความร่วมมือ ดังนี้

- (1) จัดให้มีคณะกรรมการร่วมหลายฝ่าย องค์ประกอบด้วยตัวแทนชุมชน หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง รัฐ องค์กรพัฒนาเอกชน ประชาสังคม องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ตัวแทนฟาร์ม 1 คณะ
- (2) ให้ทาง อบต. ออกข้อบัญญัติเกี่ยวกับการจัดการอ่าวบ้านพอดอย่างเร่งด่วน เน้นการมีส่วนร่วมของชุมชน
- (3) ควบคุมการเกิดทะเลมีเจ้าของและหยุดการจับจองทะเล
- (4) ให้ผู้ประกอบการทำธุรกิจให้เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม “ทุนอยู่ได้ ชุมชนอยู่ได้ ทะเลอยู่ได้”

2. การดำเนินการเพื่อหาแนวทางในการแก้ไขปัญหา

2.1 การตรวจสอบคุณภาพน้ำของศูนย์วิจัยและพัฒนาประมงชายฝั่งสุราษฎร์ธานี

การลงมาตรวจสอบคุณภาพน้ำของศูนย์วิจัยและพัฒนาประมงชายฝั่งสุราษฎร์ธานี จากการประสานงานของทางอำเภอดอนสัก โดยนายอำเภอสุานิต พรหมทอง ได้ขอความอนุเคราะห์สนับสนุนในการตรวจวิเคราะห์ดินและน้ำอ่าวบ้านพอดไปยังศูนย์วิจัยและพัฒนาประมงชายฝั่งสุราษฎร์ธานี เนื่องจากมีผู้ร้องเรียนใช้นามว่า “คนพอด” ร้องเรียนผู้ว่าราชการจังหวัดฯ ผ่านนายอำเภอดอนสักเรื่องน้ำเสียบริเวณบ้านพอด ทางศูนย์วิจัยและพัฒนาประมงชายฝั่ง จ.สุราษฎร์ธานี จึงได้จัดส่งเจ้าหน้าที่ออกเก็บตัวอย่างดินและน้ำ โดยดำเนินการร่วมกับประมงอำเภอดอนสักในวันที่ 29 กรกฎาคม 2552 โดยเก็บตัวอย่างจำนวน 4 จุด และเก็บตัวอย่างดินจำนวน 7 จุด มาดำเนินการตรวจสอบคุณภาพ ณ ห้องปฏิบัติการของศูนย์ฯ

ผลการตรวจสอบพบว่าคุณภาพน้ำทั้ง 3 จุด มีค่าออกซิเจน (DO) อยู่ในเกณฑ์มาตรฐาน คือมากกว่า 4 mg / L แต่จุดบริเวณคลองตัวหลังหมู่บ้านมีค่าต่ำกว่าเกณฑ์เล็กน้อย ส่วนค่าตัวแปรอื่นๆ อยู่ในเกณฑ์ที่ยังไม่มีผลต่อสัตว์น้ำ และจากการสังเกตของเจ้าหน้าที่ไม่พบสัตว์น้ำตายในบริเวณดังกล่าว ส่วนคุณภาพดินทั้ง 7 จุดมีค่ากรด - ด่าง อยู่ในเกณฑ์มาตรฐานเพื่อการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ ซึ่งสรุปได้ว่าคุณภาพน้ำและดินดังกล่าวยังอยู่ในสภาพที่สัตว์น้ำยังสามารถดำรงชีวิตและเจริญเติบโตได้ปกติ (หมายเหตุ ผลการวิเคราะห์ในรายงานนี้มีผลเฉพาะกับตัวอย่างที่นำมาตรวจวิเคราะห์เท่านั้น) แม้ทางราชการได้วิเคราะห์ผลออกมาเช่นนี้แล้ว ทีมวิจัยก็เดินหน้าเก็บตัวอย่างน้ำ วัดความหนาดินเลนต่อไป และยืนยันว่าสัตว์น้ำมีการตายจริงในบางช่วง

2.2 การเก็บข้อมูลน้ำและซีเลน

จากปัญหาเรื่องน้ำและซีเลน ซึ่งทีมวิจัยและชาวบ้านพอดได้สังเกตว่าเป็นสาเหตุของการเกิดน้ำเสีย ส่งผลต่อการทำอาชีพประมงของชาวบ้านพอด รวมทั้งการหาสัตว์น้ำตามธรรมชาติและการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ ที่ทำให้สัตว์เศรษฐกิจของชุมชนอย่างปลาจิ้งจั้งและหอยแครงหมดไปจากพื้นที่ อีกทั้งสัตว์น้ำอื่นๆที่ชาวบ้านหาเป็นอาหารและรายได้ ลดลง ทำให้ชาวบ้านพอดและทีมวิจัยได้หันมาให้ความสนใจกันเรื่องซีเลน จึงได้เริ่มเก็บข้อมูลสีน้ำ กลิ่นน้ำ ความหนาของซีเลน และกลิ่นซีเลน ในบริเวณคลองตัว คลองคราม คลองกลาง คลองนุ้ย และบริเวณอ่าวบ้านพอด เพื่อสังเกตความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นซึ่งอาจจะเชื่อมโยงไปถึงปัญหาน้ำเสีย รวมถึง การลดปริมาณและสูญหายของสัตว์น้ำชนิดต่างๆ ได้ แม้ข้อมูลจากทางศูนย์วิจัยและพัฒนาประมงชายฝั่งสุราษฎร์ธานี ที่ลงมาเก็บตัวอย่างน้ำ และดิน ไปวิเคราะห์ในห้องปฏิบัติการ เมื่อวันที่ 19 กรกฎาคม 2552 จะมีผลออกมาว่าคุณภาพน้ำและดินบริเวณนั้น อยู่ในเกณฑ์มาตรฐานก็ตาม แต่ข้อมูลที่ได้เป็นข้อมูลเฉพาะตัวอย่างที่เก็บไปเท่านั้น ทีมวิจัยจึงได้เดินหน้าเก็บตัวอย่างน้ำและวัดความหนาดินเลนต่อไป พร้อมยืนยันว่าสัตว์น้ำมีการตายจริงในบางช่วง ซึ่งจากการเก็บข้อมูลในแต่ละเดือนสามารถสรุปรายละเอียดได้ดังตารางต่อไปนี้

ตารางแสดงผลข้อมูลคุณภาพน้ำและความหนาของดินเลนบ้านพอดพื้นที่ “คลองตัว ”

ว / ต / ปี	เวลา	บริเวณที่เก็บ	ลักษณะสีน้ำ	กลิ่นของน้ำ	ความหนาของดินเลน (เซนติเมตร)	กลิ่นของซีเมนต์	ทีมวิจัยปฏิบัติการ
7 ก.ค.52	17.00 น. (น้ำลง)	ปลายคลอง	สีเขียวเข้ม	ไม่มีกลิ่น	85	กลิ่นเหม็น	1. ไกรศักดิ์ หอมเจริญ
		กลางคลอง	สีเขียวอ่อน	ไม่มีกลิ่น	80	กลิ่นเหม็น	2. ชนิน เพชรชดคราม
		ปากคลอง	สีเขียวอ่อน	ไม่มีกลิ่น	60	กลิ่นเหม็น	3. สง่า กล่อมเยี่ยม
							4. ไพโรจน์ หอมเจริญ
20 ส.ค.52	10.00 น. (น้ำขึ้น)	ปลายคลอง	สีน้ำตาลเข้ม	กลิ่นสาบ	80	กลิ่นเหม็น	1. ไกรศักดิ์ หอมเจริญ
		กลางคลอง	สีน้ำตาลอ่อน	กลิ่นสาบ	75	กลิ่นเหม็น	2. ชนิน เพชรชดคราม
		ปากคลอง	สีน้ำตาลใส	กลิ่นสาบ	60	กลิ่นเหม็น	3. สง่า กล่อมเยี่ยม
							4. ไพโรจน์ หอมเจริญ
10 ก.ย.52	12.00 น. (น้ำขึ้น)	ปลายคลอง	สีน้ำตาลเข้ม	กลิ่นสาบ	80	กลิ่นเหม็น	1. ไกรศักดิ์ หอมเจริญ
		กลางคลอง	สีน้ำตาลอ่อน	กลิ่นสาบ	75	กลิ่นเหม็น	2. นิภา เนื้อทอง
		ปากคลอง	สีน้ำตาลใส	กลิ่นสาบ	60	กลิ่นเหม็น	3. สง่า กล่อมเยี่ยม
							4. ไพโรจน์ หอมเจริญ
11 ต.ค.52	10.00 น. (น้ำขึ้น)	ปลายคลอง	สีธรรมชาติ	ปกติ	50	กลิ่นธรรมชาติ	1. ไกรศักดิ์ หอมเจริญ
		กลางคลอง	สีธรรมชาติ	ปกติ	80	กลิ่นเหม็น	2. วรพงศ์ หอมเจริญ
		ปากคลอง	สีแดงเข้ม	กลิ่นน้ำ	60	กลิ่นเหม็น	3. โสรัตน์ หอมเจริญ
							4. ไพโรจน์ หอมเจริญ
11 พ.ย.52	12.00 น. (น้ำขึ้น)	ปลายคลอง	มีสีน้ำตาลขุ่น	ไม่มีกลิ่น	50	มีกลิ่นธรรมชาติ	1. ไกรศักดิ์ หอมเจริญ

ว / ต / ปี	เวลา	บริเวณที่เก็บ	ลักษณะสีน้ำ	กลิ่นของน้ำ	ความหนาของดินเลน (เซนติเมตร)	กลิ่นของซีเลน	ทีมวิจัยปฏิบัติการ
		กลางคลอง	มีสีน้ำขุ่น	ไม่มีกลิ่น	70	มีกลิ่นซีเลน	2. วรพงศ์ หอมเจริญ
		ปากคลอง	สีแดงเข้ม	มีกลิ่นน้ำ	60	มีกลิ่นซีเลน	3. โสรัตน์ หอมเจริญ
							4. ไพโรจน์ หอมเจริญ

ตารางแสดงผลข้อมูลคุณภาพน้ำและความหนาของดินเลนบ้านพุดพื้นที่คลองคราม

ว / ต / ปี	เวลา	บริเวณที่เก็บ	ลักษณะสีน้ำ	กลิ่นของน้ำ	ความหนาของดินเลน (เซนติเมตร)	กลิ่นของซีเลน	ทีมวิจัยปฏิบัติการ
7 ก.ค.52	09.00 น. (น้ำลง)	ปลายคลอง (ท่าเทียบเรือ)	สีเขียวปนน้ำตาล แดง(ขุ่น)	กลิ่นเหม็น	70	กลิ่นเหม็น	1. นายถวิล เนื้อทอง
		กลางคลอง (คูขุด)	สีน้ำตาลแดง(ใส)	กลิ่นเหม็น	90	กลิ่นเหม็น	2. นายสง่า กล่อมเอี่ยม
		ปากคลอง (หน้าบ้านเหลื่อม)	สีน้ำตาล(ใส)	กลิ่นเหม็น	180	กลิ่นเหม็น	3. นายไกรศักดิ์ หอมเจริญ
							4. ไพโรจน์ หอมเจริญ
7 ส.ค.52	11.00น. (น้ำลง)	ปลายคลอง (ท่าเรือ)	สีเขียว(ขุ่น)	กลิ่นเหม็น	80	เหม็นมาก	1. นายถวิล เนื้อทอง
		กลางคลอง (คูขุด)	สีน้ำตาลเขียว	กลิ่นเหม็น	90	เหม็นมาก	2. นายสง่า กล่อมเอี่ยม
		ปากคลอง (หน้าบ้านเหลื่อม)	สีน้ำตาล	กลิ่นเหม็น	170	เหม็นมาก	3. นายไกรศักดิ์ หอมเจริญ
							4. นางนิภา เนื้อทอง
7 ก.ย.52	13.00 น. (น้ำลง)	ปลายคลอง	สีฟ้า	ไม่มีกลิ่น	85	เหม็น	1. นายถวิล เนื้อทอง

ว / ต / ปี	เวลา	บริเวณที่เก็บ	ลักษณะสีน้ำ	กลิ่นของน้ำ	ความหนาของดินเลน (เซนติเมตร)	กลิ่นของซีเลน	ทีมวิจัยปฏิบัติการ
		(ท่าเรือ)					2. นายสง่า กล่อมเอียด
		กลางคลอง (คุชูด)	สีฟ้า	ไม่มีกลิ่น	100	เหม็น	3. นายไกรศักดิ์ หอมเจริญ
		ปากคลอง (หน้าบ้านเหลื่อม)	สีฟ้า	ไม่มีกลิ่น	190	เหม็น	4. นางนิภา เนื้อทอง
7 ต.ค.52	11.00 น. (น้ำลง)	ปลายคลอง (สะพาน สาธารณะ)	ขาวขุ่น	ปกติ	85	เหม็นมาก	1. นายถวิล เนื้อทอง
		กลางคลอง (คุชูด)	ขาวขุ่น	ปกติ	90	เหม็นมาก	2. นายสง่า กล่อมเอียด
		ปากคลอง (หน้าบ้านเหลื่อม)	ขาวขุ่น	ปกติ	70	เหม็นมาก	3. นางเรวดี หอมเจริญ
							4. นางนิภา เนื้อทอง
7 พ.ย.52	11.00 น. (น้ำลง)	ปลายคลอง (สะพาน สาธารณะ)	ปกติ	ปกติ	70	เหม็น	1. นายถวิล เนื้อทอง
		กลางคลอง (คุชูด)	ปกติ	ปกติ	90	เหม็น	2. นายสง่า กล่อมเอียด
		ปากคลอง (หน้าบ้านเหลื่อม)	ปกติ	ปกติ	50	เหม็น	3. นางเรวดี หอมเจริญ
							4. นางนิภา เนื้อทอง

ตารางแสดงผลข้อมูลคุณภาพน้ำและความหนาของดินเลนบ้านพอดพื้นที่คลองกลาง

ว / ต / ปี	เวลา	บริเวณที่เก็บ	ลักษณะสีน้ำ	กลิ่นของน้ำ	ความหนาของดินเลน (เซนติเมตร)	กลิ่นของซีไลน์	ทีมวิจัยปฏิบัติการ
9 ก.ค.52	10.00 น. (น้ำลง)	ปลายคลอง	สีเขียวเข้ม	กลิ่นเหม็น	120	เหม็น	1. นางเรวดี หอมเจริญ 2. นายถวิล เนื้อทอง 3. นายวรพงษ์ หอมเจริญ 4. นายชนิน เพชรชลดราม
		กลางคลอง	สีเขียว	กลิ่นเหม็น	120	เหม็น	
		ปากคลอง	สีเขียว - ขาว	กลิ่นเหม็น	130	เหม็น	
9 ส.ค.52	16.00 น. (น้ำลง)	ปลายคลอง	สีเขียวเข้ม	กลิ่นเหม็น	120	เหม็น	1. นางเรวดี หอมเจริญ 2. นายถวิล เนื้อทองยม 3. นายวรพงษ์ หอมเจริญ 4. นายชนิน เพชรชลดราม
		กลางคลอง	สีเขียว	กลิ่นเหม็น	120	เหม็น	
		ปากคลอง	สีเขียว - ขาว	ไม่มีกลิ่น	130	เหม็น	
10 ก.ย.52	10.00 น. (น้ำขึ้น)	ปลายคลอง	สีเขียวเข้ม	กลิ่นเหม็น	130	เหม็น	1. นางเรวดี หอมเจริญ 2. นายถวิล เนื้อทองยม 3. นายวรพงษ์ หอมเจริญ 4. นายชนิน เพชรชลดราม
		กลางคลอง	สีเขียว	กลิ่นเหม็น	120	เหม็น	
		ปากคลอง	สีเขียว - ขาว	ไม่ค่อยเหม็น	120	เหม็น	
15 ต.ค.52	10.00 น. (น้ำขึ้น)	ปลายคลอง	สีน้ำตาลขุ่น	เหม็นสาบ	90	เหม็น	1. นางเรวดี หอมเจริญ 2. นายไสรรัตน์ หอมเยี่ยม 3. นายสง่า กล่อมเยี่ยม
		กลางคลอง	สีน้ำตาลใส	เหม็นสาบ	100	เหม็น	
		ปากคลอง	สีน้ำตาล	เหม็นสาบ	110	เหม็น	
15 พ.ย.52	10.00 น. (น้ำขึ้น)	ปลายคลอง	สีน้ำตาลขุ่น	เหม็นสาบ	90	เหม็น	1. นางเรวดี หอมเจริญ 2. นายไสรรัตน์ หอมเยี่ยม 3. นายสง่า กล่อมเยี่ยม
		กลางคลอง	สีน้ำตาลใส	เหม็นสาบ	100	เหม็น	
		ปากคลอง	สีน้ำตาล	เหม็นสาบ	110	เหม็น	

ตารางแสดงผลข้อมูลคุณภาพน้ำและความหนาของดินเลนบ้านพอดพื้นที่ “คลองน่วย”

ว / ต / ปี	เวลา	บริเวณที่เก็บ	ลักษณะสีน้ำ	กลิ่นของน้ำ	ความหนาของดินเลน (เซนติเมตร)	กลิ่นของซีไลน์	ทีมวิจัยปฏิบัติการ
7 ก.ค.52	13.00 น. (น้ำลง)	ปลายคลอง	สีเขียว	เหม็นสาบ	90	เหม็น	1. นายสง่า กล่อมเอียด 2. นางเรวดี หอมเจริญ 3. นายไกรศักดิ์ หอมเจริญ 4. นายไพโรจน์ หอมเจริญ
		กลางคลอง	สีน้ำตาล	เหม็นสาบ	100	เหม็น	
		ปากคลอง	สีน้ำตาลใส	ไม่มีกลิ่น	110	เหม็น	
10 ส.ค.52	12.00 น. (น้ำขึ้น)	ปลายคลอง	สีน้ำตาล	เหม็นสาบ	100	เหม็น	
		กลางคลอง	สีน้ำตาลใส	เหม็นสาบ	105	เหม็น	
		ปากคลอง	สีเขียวอ่อน	ไม่มีกลิ่น	120	เหม็น	
10 ก.ย.52	12.00 น. (น้ำขึ้น)	ปลายคลอง	สีเขียว	ไม่มีกลิ่น	100	เหม็น	1. นายสง่า กล่อมเอียด 2. นางเรวดี หอมเจริญ 3. นายไกรศักดิ์ หอมเจริญ 4. นายไพโรจน์ หอมเจริญ
		กลางคลอง	สีเขียวอ่อน	ไม่มีกลิ่น	105	เหม็น	
		ปากคลอง	สีขาวขุ่น	ไม่มีกลิ่น	120	เหม็น	
10 ต.ค.52	12.00 น. (น้ำขึ้น)	ปลายคลอง	สีขาวขุ่น	กลิ่นธรรมชาติ	80	เหม็น	
		กลางคลอง	สีขาวขุ่น	กลิ่นธรรมชาติ	90	เหม็น	
		ปากคลอง	สีขาวขุ่น	กลิ่นธรรมชาติ	110	ไม่มีกลิ่น	
10 พ.ย.52	12.00 น. (น้ำขึ้น)	ปลายคลอง	สีขาวขุ่น	กลิ่นธรรมชาติ	80	เหม็น	1. นายสง่า กล่อมเอียด 2. นางเรวดี หอมเจริญ 3. นายชวิน เพชรชลดราม
		กลางคลอง	สีขาวขุ่น	กลิ่นธรรมชาติ	90	เหม็น	
		ปากคลอง	สีขาวขุ่น	กลิ่นธรรมชาติ	110	ไม่มีกลิ่น	

ตารางแสดงผลข้อมูลคุณภาพน้ำและความหนาของดินเลนบ้านพอดพื้นที่ “อ่าวบ้านพอด”

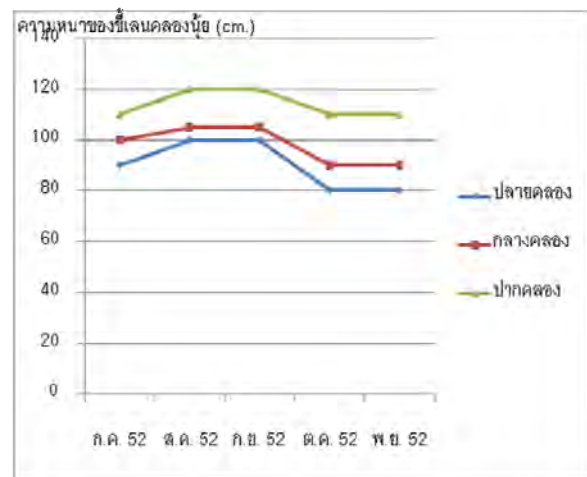
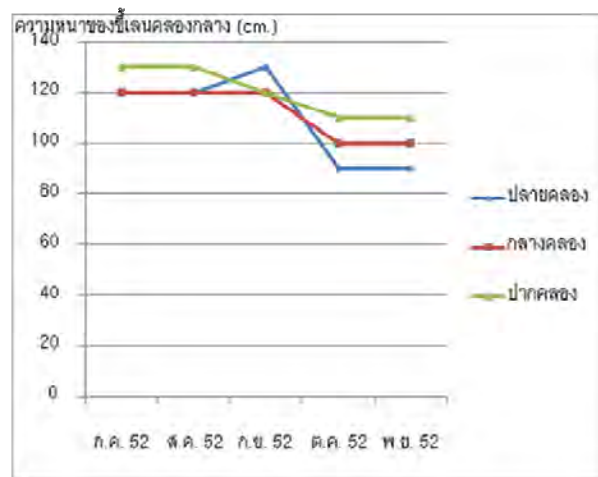
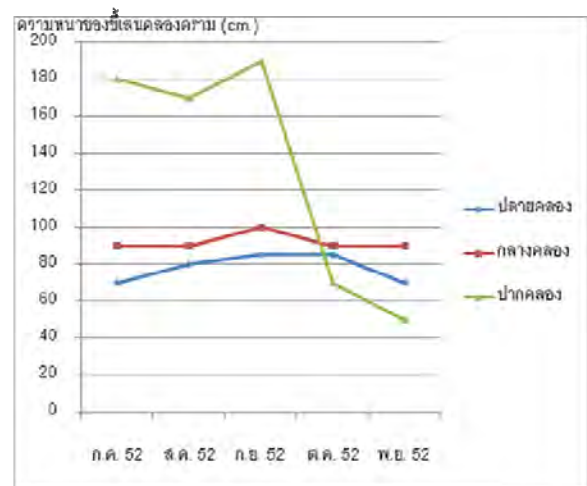
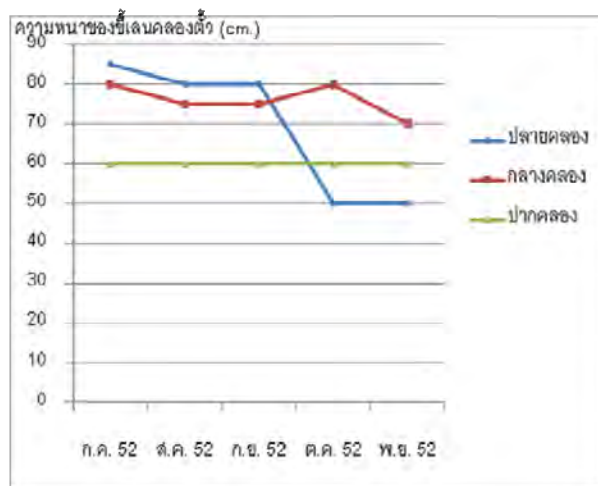
ว / ด / ปี	เวลา	บริเวณที่เก็บ	ลักษณะสีน้ำ	กลิ่นของน้ำ	ความหนาของดินเลน (เซนติเมตร)	กลิ่นของซีเลน	ทีมวิจัยปฏิบัติการ
12 ต.ค.52	14.00 น. (น้ำขึ้น)	หน้าเขื่อน	-	-	120	เหม็น	1. นายถวิล เนื้อทอง 2. นายสง่า กล่อมเอียด 3. นายไกรศักดิ์ หอมเจริญ
12 พ.ย.52	14.00 น. (น้ำขึ้น)	หน้าเขื่อน	-	-	120	เหม็น	1. นายถวิล เนื้อทอง 2. นายสง่า กล่อมเอียด 3. นายไกรศักดิ์ หอมเจริญ

จากตารางการเก็บข้อมูลคุณภาพน้ำและความหนาของดินเลนพื้นที่คลองต่างๆ ของบ้านพอดพบว่า สีของน้ำและกลิ่นของน้ำจะไม่มีความแน่นอน ขึ้นอยู่กับปัจจัยต่างๆ มากมาย ทั้งปัจจัยจากการฉีดซีเมนต์ลงในคลองของบ่อกุ้ง การไหลเวียนของน้ำในขณะนั้น จากตารางพอจะสังเกตได้ว่าในช่วงที่เก็บข้อมูลขณะน้ำลงสีน้ำและกลิ่นน้ำจะมีคุณภาพค่อนข้างดี เนื่องจากกระแสน้ำได้ไหลจากคลองออกสู่ทะเล แต่หากเก็บข้อมูลน้ำในช่วงน้ำขึ้นสีและกลิ่นน้ำจะมีคุณภาพค่อนข้างแย่เพราะน้ำเสียไม่สามารถถ่ายออกสู่ทะเลได้

อย่างในช่วงเดือนตุลาคม 2552 ถึงเดือนพฤศจิกายน 2552 เกือบทุกคลองสีและกลิ่นของน้ำมีลักษณะที่ดีขึ้นกว่าเดิม คือ มีสีที่เป็นธรรมชาติขึ้นและมีกลิ่นเหม็นน้อยลง บางคลองน้ำมีสีและกลิ่นที่เป็นปกติ อาจจะเป็นเพราะช่วงนี้เป็นช่วงที่มีน้ำทะเลหนุนสูงทำให้อัตราน้ำเสียเจือจางลง ส่วนซีเมนต์ยังมีกลิ่นเหม็นเหมือนเดิมเนื่องจากเป็นสิ่งที่ทับถมอยู่ใต้น้ำทำให้สังเกตความเปลี่ยนแปลงได้ยาก แต่จะมีกลิ่นค่อนข้างเหม็นและบางพื้นที่จะเหม็นมาก ทั้งยังพบว่าน้ำที่เก็บมาแม้มีสีที่แตกต่างกัน คือ สีเขียว น้ำตาลดำ เมื่อตั้งไว้ระยะหนึ่งจะตกตะกอน สีของตะกอนต่างกันไปตามสีของน้ำเมื่อแรกเก็บ ส่วนน้ำมีสีเขียวใสหรือ

อย่างไรก็ตามการสังเกตลักษณะทางกายภาพของน้ำและดิน เช่น สีและกลิ่นที่ทีมวิจัยเก็บข้อมูลอยู่นั้นค่อนข้างทำได้ยากและไม่มีมาตรฐานที่แน่นอน จึงเป็นการยากที่จะเก็บข้อมูลในกรณีที่มีความเปลี่ยนแปลงเพียงเล็กน้อย ต้องให้มีการเปลี่ยนแปลงมากๆ จึงจะเห็นได้ชัดแต่จากการสังเกตสภาพแวดล้อมหลายๆอย่างไปพร้อมๆกัน ก็พอจะเห็นความสอดคล้องกันได้ว่า น้ำมีคุณสมบัติที่ดีขึ้น หรือแย่ลงกว่าเดิม นอกจากนี้สาเหตุที่น้ำเห็นการเปลี่ยนแปลงที่ชัดกว่าซีเมนต์ เนื่องจากน้ำในคลองนั้นมีการไหลเวียนอยู่ตลอดเวลาจากอิทธิพลของน้ำขึ้น-น้ำลงในทะเลมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงของน้ำสูง ส่วนซีเมนต์จะตกตะกอนทับถมอยู่กับที่ถ้ากระแสน้ำแรงก็อาจมีผลให้ซีเมนต์ฟุ้งกระจายและชะล้างซีเมนต์ไปได้บางส่วนซึ่งจะทำให้สีของน้ำบริเวณนั้นเปลี่ยนไปตามสีของซีเมนต์และความมากน้อยของตะกอนที่ฟุ้งกระจายไปกับกระแสน้ำ

ส่วนในเรื่องความหนาของซีเมนต์ที่ทีมวิจัยได้ใช้ไม่ในการวัดความหนาของซีเมนต์เป็นประจำทุกเดือนพร้อมๆ กับการสังเกตลักษณะทางกายภาพอื่นๆ ของบริเวณนั้นได้ค่าตั้งตารางด้านบน เมื่อเอาค่าที่ได้มาเขียนกราฟ เพื่อดูแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงแต่ละคลอง ได้ข้อมูลดังนี้กราฟแสดงแนวโน้มความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในแต่ละคลองดังนี้

จากกราฟจะเห็นว่าเมื่อเปรียบเทียบปริมาณความหนาของซี่เลนทั้ง 4 คอง พบว่า

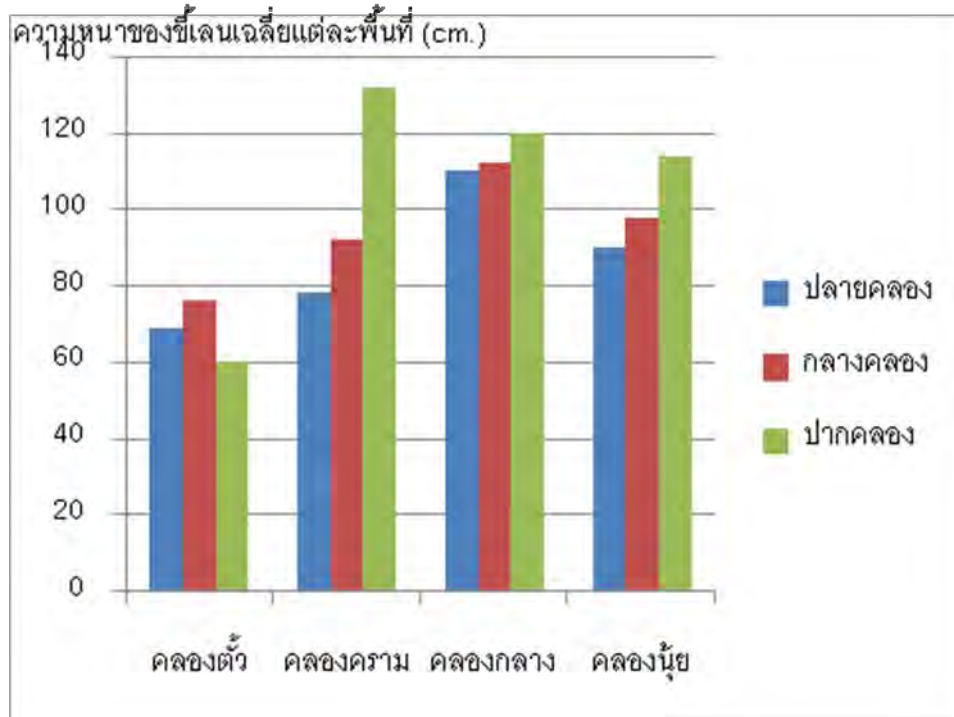
- บริเวณปลายคอง พบว่า คองกลางมีปริมาณความหนาของซี่เลนมากที่สุด รองลงมาคือ คองน้ย คองคาง และคองตัว ตามลำดับ และมีแนวโน้มว่าช่วงเดือนตุลาคมและเดือนพฤศจิกายน 2552 ปริมาณซี่เลนบริเวณปากคองจะลดลงทุกคองมีแนวโน้มแบบเดียวกัน แต่การเปลี่ยนแปลงมากน้อยต่างกันในแต่ละคอง

- บริเวณกลางคอง พบว่า คองกลาง มีปริมาณความหนาของซี่เลนมากที่สุดรองลงมาคือ คองน้ย คองคาง และคองตัว ตามลำดับ แนวโน้มเรื่องการเปลี่ยนแปลงของคองกลางและคองน้ย ลดลงเรื่อยๆ ส่วน คองตัวและคองคางความแตกต่างยังเห็นได้ไม่ชัดเจน

- บริเวณปากคอง พบว่า คองคาง มีความหนาของซี่เลนน้อยที่สุด รองลงมาคือคองกลาง คองน้ย และคองตัว ตามลำดับ การเปลี่ยนแปลงแต่ละคองมีแนวโน้มลดลง ยกเว้นปากคองตัวที่มีความหนาของซี่เลนคงที่

เมื่อนำข้อมูลจากบริเวณต่างๆ ที่ได้ในแต่ละคอง ทั้ง 6 เดือนมาหาค่าเฉลี่ย และเขียนเป็นกราฟแท่งเพื่อดูความแตกต่างจะได้ข้อมูล ดังกราฟ

กราฟแสดงค่าเฉลี่ยความหนาของซีเมนต์ในแต่ละคลองในระยะเวลา 6 เดือน

จากกราฟจะเห็นว่าคลองกลางมีความหนาของซีเมนต์สูงสุด รองลงมาคือคลองนุ้ย คลองคราม และคลองตัว ตามลำดับ และจะสังเกตเห็นว่าซีเมนต์บริเวณปากคลองโดยเฉลี่ยของทั้งสี่คลองมีปริมาณสูงสุด รองลงมาคือ กลางคลองและปลายคลองตามลำดับ

นอกจากนี้บริเวณ หน้าอ่าวบ้านพอดที่มีการเก็บความหนาของซีเมนต์ 2 ครั้งในเดือนตุลาคมและพฤศจิกายน 2552 มีความหนาเฉลี่ยคือ 120 เซนติเมตร ซึ่งทำให้เห็นว่าซีเมนต์บริเวณปากอ่าวพอดมีความหนากว่าในคลองต่างๆ เนื่องจากซีเมนต์และตะกอน ในคลองจะถูกพัดพามาทับถมอยู่บริเวณปากอ่าวบ้านพอดนั่นเอง แต่อย่างไรก็ตามจากการสังเกตข้อมูลในปีก่อนหน้านี้นี้พบว่าในช่วงมรสุมซีเมนต์หน้าอ่าวจะถูกพัดพาออกไป จนมีปริมาณความหนาน้อยกว่าในคลอง ทั้งนี้ความหนาหรือความมากน้อยของซีเมนต์ในแต่ละคลองก็ขึ้นอยู่กับลักษณะทางกายภาพของคลองนั้นๆ ด้วย เช่น ความกว้าง ความยาว ความลึก หรือพื้นที่ที่คลองตัดผ่าน เช่น พื้นที่คลองกลางอยู่ใกล้ท่าเรือที่สุดจึงมีตะกอนสะสมตัวมากที่สุด เป็นต้น

จะเห็นได้ว่าการวิเคราะห์ข้อมูลครั้งนี้ได้จากการเก็บเพียงระยะเวลาสั้นๆ คือ 6 เดือนเท่านั้น การสรุปจากข้อมูลตัวเลขที่เห็นยังไม่สามารถบอกการเปลี่ยนแปลงได้ชัด ว่าความต่างและความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นทั้งด้านความหนาของซีเมนต์ สี กลิ่น ของซีเมนต์ และลักษณะน้ำบริเวณนั้น ในแต่ละช่วงเวลา ในแต่ละคลอง ต่างกันอย่างไร และมีปัจจัยอะไรเข้ามาหนุนบ้าง ซึ่งต้องใช้ระยะเวลาในการเก็บข้อมูลให้มากกว่านี้ และต้องสังเกตการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมประกอบด้วย เช่น กระแสน้ำ กระแสลม ช่วงฤดูกาล และลักษณะทางกายภาพของคลอง ว่ามีความสัมพันธ์กับการเปลี่ยนแปลง ความหนาของซีเมนต์ สี

กลิ่น ของน้ำและซีเลนอย่างไร เนื่องจากยังมีปัจจัยต่างๆ อีกหลายด้าน ที่มีผลต่อความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น และจำเป็นต้องใช้เวทีในการแลกเปลี่ยน และเติมเต็มข้อมูลเพื่อความชัดเจนอยู่เป็นระยะๆ

แต่จากการสังเกตที่ผ่านมาพบว่า คลองสายยาวๆ ที่มีพื้นที่ตัดผ่านฟาร์มกุ่มมากๆ เช่น คลองกลาง จะมีการทับถมของซีเลน สูงกว่าคลองสายสั้น ๆ ที่มีพื้นที่ตัดผ่านนาทุ่งน้อย นอกจากนี้ยังเป็นที่น่าสังเกตว่า บริเวณปากคลองครามที่มีความหนาของซีเลนสูงมากในช่วงเดือน มิถุนายน – กันยายน 2552 แต่กลับลดปริมาณลงอย่างรวดเร็ว ในช่วงตุลาคม – พฤศจิกายน 2552 เนื่องจากเริ่มเข้าสู่ช่วงมรสุม หรือคลองตัวที่มีการทับถมของซีเลนบริเวณปากคลอง ตลอดระยะเวลา 6 เดือน ไม่มีความแตกต่างกันเลยแม้จะเริ่มเข้าสู่ช่วงมรสุมในเดือน ตุลาคม และพฤศจิกายน นั้นเกิดจากอะไร ลักษณะการไหลเวียนของน้ำในอ่าวพอด ช่วงนั้นเป็นอย่างไร เป็นต้น

จากการดำเนินมาตั้งแต่ต้น จนถึงเสร็จสิ้นโครงการ พบว่า ทีมวิจัยไม่ได้เก็บข้อมูลอย่างสม่ำเสมอ เนื่องจากมีภาระทางครอบครัว และมีมรสุมในบางช่วง แต่จากการสังเกต พบว่า ซีเลนในพื้นที่มีน้อยลง เห็นได้ชัดที่หน้าอ่าวบ้านพอด แม้จะยังมีซีเลนอยู่ แต่เป็นซีเลนที่ไม่มีกลิ่นเหม็นเหมือนในอดีต อาจเนื่องมาจากในช่วงหลังที่ทีมวิจัยได้เข้าไปคุยกับฟาร์มกุ่มมากขึ้น ทำให้บางฟาร์มเกิดการปรับตัว เพื่อเลี่ยงการเกิดปัญหา จากซีเลนบรรเทาเบาบางลงบ้าง เนื่องจากมีบางฟาร์มที่ชุมชนยังไม่สามารถเข้าไปพูดคุยเพื่อขอความร่วมมือได้

3. การฟื้นฟูทรัพยากร

จากสภาพปัญหาที่กล่าวมา ทีมวิจัยจึงได้ร่วมกันจัดกิจกรรมฟื้นฟูทรัพยากรในพื้นที่ เพื่อสร้างสำนึกร่วมในการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากร สู่เยาวชน และชุมชน โดยร่วมกันปลูกป่าชายเลน บริเวณคลองกลาง คลองตัว และคลองคราม จำนวน 20,000 ต้น ร่วมกับชุมชนบ้านครามล่าง โดยได้รับการสนับสนุนจาก อบต.ชลดคราม และกระทรวงแรงงาน ในวันที่ 15 พฤษภาคม 2553 และวันที่ 27 พฤษภาคม 2553 จากนั้นวันที่ 31 พฤษภาคม 2553 พลตรี กิตติพันธุ์ นพวงศ์ ณ อยุธยา ผู้อำนวยการศูนย์บูรณาการพัฒนาศูนย์พิเศษ 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ได้เข้ามาให้ความรู้เรื่อง การทำ อีเอ็มบอล บำบัดน้ำเสีย โดยมีรายละเอียดหลักๆ ในเรื่องสูตรการทำ วิธีที่ทำ และประโยชน์ของ อีเอ็มบอล ดังนี้

สูตรการทำอีเอ็มบอล(ดินพิเศษ) ส่วนผสมในการทำ อีเอ็ม บอล มี 2 สูตร คือ

สูตรที่ 1

1. ดิน	1 ส่วน
2. โดโลไมต์	2.5 ส่วน
3. รำละเอียด	3 ส่วน
4. รำหยาบ	1.5 ส่วน
5. มูลสัตว์	1 ส่วน

6. อีเอ็มขยาย ใช้ความชื้นพอเหมาะที่จะบั้นเป็นก้อนได้
(การทำอีเอ็มขยาย ทำโดยใช้ อีเอ็ม 1 ลิตร ผสมกับกากน้ำตาล ลิตร และน้ำ 200 ลิตร หมักไว้ 7 วันจึงสามารถนำมาใช้งานได้)

สูตรที่ 2

1. ดิน 1 ส่วน
2. รำ 1 ส่วน
3. มูลสัตว์ 1 ส่วน
4. อีเอ็มขยาย ใช้ความชื้นพอเหมาะที่จะบั้นเป็นก้อนได้ (การทำเช่นเดียวกับสูตรที่ 1)

วิธีการทำ

นำส่วนผสมทั้งหมด คลุกเคล้าให้เข้ากัน ใช้น้ำอีเอ็มขยายใส่ลงไปคลุกเคล้าจนความชื้นพอเหมาะ แล้วบั้นเป็นก้อนขนาดพอเหมาะ ขนาดประมาณลูกเทนนิส หรือกำปั้น เหมาะในการโยนลงแม่น้ำลำคลอง เมื่อบั้นเสร็จวางไว้ 7 วัน ก็สามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้

ประโยชน์ของอีเอ็มบอล(ดินพิเศษ)

1. ช่วยย่อยสลายเลนกันบ่อ น้ำ สิ่งปฏิกูลที่อยู่ในน้ำ แม่น้ำลำคลอง หนองบึง
2. ช่วยกำจัดจุลินทรีย์เน่าเปื่อยในโคลน ชีเลนในน้ำ
3. ช่วยเพิ่มออกซิเจนในน้ำรักษาสภาพน้ำให้ดีขึ้น (อีเอ็ม 1 ก้อน ต่อเนื้อที่ 10 ลูกบาศก์เมตรต่อ 1 เดือน)
4. เป็นก้อนดินพิเศษสามารถเป็นอาหารของสัตว์น้ำได้เพราะจะมีการสร้างแพลงตอนไรแดงอาหารของสัตว์น้ำ
5. เป็นปุ๋ยสามารถใส่พืชผักได้ ใส่ต้นไม้ได้

หลังจากนั้น ก็ได้ร่วมกับนักเรียนโรงเรียนที่วัดนาราม ทำอีเอ็มบอล จำนวน 1,294 ลูก ในวันที่ 18 สิงหาคม 2553 และทยอยนำไปโยนในที่ต่างๆ โดยวันที่ 27 สิงหาคม 2553 โยนในแหล่งน้ำ บริเวณใต้ถุนโรงเรียน คูน้ำหน้าวัด และสระน้ำของโรงเรียน จากนั้น วันที่ 1 กันยายน 2553 นำไปโยนลงในคลองคราม คลองตัว คลองกลาง และคลองน่วย พบว่าพื้นที่ที่เห็นผลได้ชัด คือ บริเวณที่มีน้ำนิ่ง เช่น ใต้ถุนโรงเรียน พบว่าน้ำจะใสขึ้นอย่างเห็นได้ชัดภายใน 3 วัน แต่ในหน้าอ่าว และคลองต่างๆ ไม่เห็นผล เนื่องจากปริมาณน้ำมากเกินไป และน้ำขึ้น-น้ำลง ทำให้อีเอ็มบอลเจือจางไปอย่างรวดเร็ว

บทที่ 5

การจัดการเลี้ยงของฟาร์มกุ้งและระเบียบข้อปฏิบัติทางกฎหมาย

1. ข้อมูลการจัดการน้ำภายในฟาร์ม

จากการรวบรวมข้อมูลคุณภาพน้ำและซีไลน์แล้วนั้น ทีมวิจัยจึงอยากเรียนรู้เรื่องการจัดการฟาร์มกุ้งต่างๆที่มีอยู่ในพื้นที่บ้านพอดและพื้นที่ใกล้เคียง เพื่อจะหาวิธีร่วมกันแก้ไขต่อไป โดยทีมวิจัยใช้มีการสัมภาษณ์ สทนากลุ่มย่อยและดูการจัดการฟาร์มในพื้นที่จริง ซึ่งสามารถสรุปข้อมูลได้ดังนี้

1) การจัดการฟาร์มนายยุทธนา รัตโน ฟาร์มนายยุทธนา รัตโน ตั้งอยู่บ้านเลขที่ 91 ม.3 ต.ชลคราม อ.ดอนสัก จ.สุราษฎร์ธานี ทะเบียนฟาร์มเลขที่ 8401000810 จากการสัมภาษณ์คุณยุทธนา รัตโน และลงพื้นที่ศึกษาดูงานพบว่ารูปแบบการเลี้ยงอิงธรรมชาติมีการพักบ่อน้ำทิ้ง เลี้ยงปีละครั้งในแต่ละบ่อ มีระบบการจัดการที่เป็นธรรมชาติ มีการเลี้ยงที่คำนึงถึงสิ่งแวดล้อม มีการจัดการระบบน้ำคือหลังเก็บเกี่ยวผลผลิตทั้งหมดแล้ว จะกักน้ำพักไว้ในบ่อเพื่อให้ตกตะกอน และตรวจสอบปริมาณและชนิดแพลงตอนก่อน เพราะแพลงตอนจะส่งผลกระทบต่อปลาและกุ้งตาย โดยเฉพาะแพลงตอนสีน้ำตาล ก่อนระบายออกสู่ธรรมชาติ สิ่งที่ฟาร์มกลัวคือการปนเปื้อนจากน้ำข้างนอก ทั้งนี้คุณยุทธนา ได้ให้ตัวอย่าง “ใบรับรองการปฏิบัติทางการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำที่ดี” ของกรมประมง ดังภาพ

กรมประมง
(Department of Fisheries)

ใบรับรองการปฏิบัติทางการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำที่ดี
(Certificate of Good Aquaculture Practice : GAP)

ชนิดสัตว์น้ำ (Species) กุ้งทะเล
เลขที่ (Certification number) CRSUR-84-GAPCI-01-46-00438
ใบรับรองฉบับนี้ให้ไว้แก่ (Given to) นายยุทธนา รัตโน
โดยมี (Owner) นายยุทธนา รัตโน เป็นผู้ดำเนินการ ที่ตั้งฟาร์ม บ้านเลขที่ 91 หมู่ที่ 3 ตำบลชลคราม อำเภอดอนสัก จังหวัดสุราษฎร์ธานี ทะเบียนฟาร์มเลขที่ 8401000810 (Farm address) (Farm registration number)

เพื่อแสดงว่าเป็น (This is to certify that aquatic animal mentioned above is maintained under standard on good aquaculture practice)

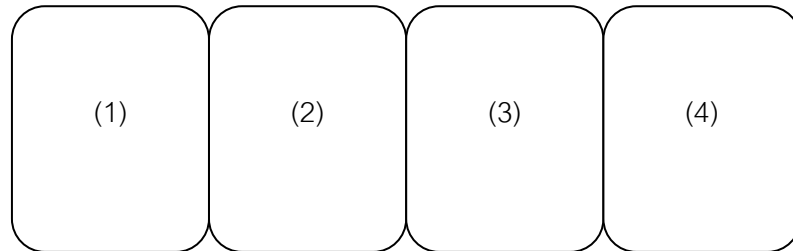
วันที่ออกใบรับรองครั้งแรก (Date of First certified) 11 สิงหาคม 2546
วันที่ออกใบรับรอง (Date of Issue) 11 สิงหาคม 2552 วันที่หมดอายุ (Date of Expiry) 10 สิงหาคม 2554

ลงชื่อ (Signature) ผู้รับรอง
ตำแหน่ง (Position) ผู้อำนวยการศูนย์วิจัยและพัฒนาประมงชายฝั่งสุราษฎร์ธานี
ปฏิบัติราชการแทนอธิบดีกรมประมง

หน่วยงานออกใบรับรอง: ศูนย์วิจัยและพัฒนาประมงชายฝั่งสุราษฎร์ธานี 97/1 หมู่ 4 ถนนติณนภะ 3, สุราษฎร์ธานี 8, สุราษฎร์ธานี 84100 โทร. 0-7725-2288

ตัวอย่าง ใบรับรองการปฏิบัติทางการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำที่ดีของฟาร์มนายยุทธนา รัตโน

2) การจัดการฟาร์มศรีสุพรรณ 6 จากการเล่าสู่กันฟังของชาวบ้านบ้านพอดที่ใกล้ชิดกับฟาร์ม พบว่า ฟาร์มศรีสุพรรณ 6 มีบ่อบำบัดน้ำเสียเชื่อมโยงกัน 4 บ่อดังภาพ

บ่อที่ 1 บ่อเก็บเลน นำน้ำทิ้งหรือซีเลนเหลวมาเก็บให้ตกตะกอน

บ่อที่ 2 ส่วนที่เป็นน้ำจากบ่อที่ 1 จะไหลลงสู่บ่อที่ 2

บ่อที่ 3 ส่วนที่เป็นน้ำล้นจากบ่อที่ 2 ไหลลงบ่อที่ 3

บ่อที่ 4 น้ำทิ้งที่ย้ายมาจากบ่อที่ 3 มีการเลี้ยงปลานิลและปลากะพงขาว ซึ่งน้ำจากบ่อที่ 4 สามารถนำมาเลี้ยงกุ้งได้อีก

หมายเหตุ หัวหน้าโครงการวิจัยได้เข้าไปติดต่อประสานงานผ่านผู้ยามหน้าฟาร์มได้เบอร์โทรศัพท์คุณ ประภาส เศรษฐเชื้อ ผู้จัดการฟาร์ม เพื่อขอเข้าเยี่ยมชมฟาร์มหรือให้ตัวแทนฟาร์มมาพบ ชาวบ้าน แต่ได้รับการปฏิเสธจากผู้จัดการฟาร์มว่าไม่มีเวลา

จากการรวบรวมข้อมูลการจัดการฟาร์ม ที่วิจัยมีการสัมภาษณ์และสนทนากลุ่มย่อยมีการ ประสานงานเพื่อขออนุญาตเข้าไปเรียนรู้จากฟาร์มและให้ทางฟาร์มบรรยายสรุปเพื่อการเรียนรู้ แต่ส่วนใหญ่ได้รับการปฏิเสธ จากการสนทนากลุ่มย่อยทราบว่าแต่ละฟาร์มต้องระวังตัวจากชาวที่ออกสื่อสู่ สาธารณะ กลัวการจับผิด และได้ข้อมูลเพิ่มเติมอีกว่าฟาร์มส่วนใหญ่จะมีการปรับสภาพฟาร์มให้ดีขึ้นกว่าเดิม

2. ข้อมูล ระเบียบ และข้อปฏิบัติทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการเลี้ยงกุ้ง

ทีมวิจัยได้ประสานงานฟาร์มต่างๆ ในพื้นที่ เพื่อขอข้อมูล ระเบียบ และข้อปฏิบัติทาง กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการเลี้ยงกุ้ง ได้รับความร่วมมือมีเพียงฟาร์มนายยุทธนา รัตน์ ในการแลกเปลี่ยน เรื่องกฎระเบียบต่างๆ หลังจากนั้น ได้ศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับกฎระเบียบต่างๆ จากประกาศของกรมประมง และกระทรวงเกษตร และสหกรณ์ พบ ประกาศและกฎระเบียบต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง 3 ฉบับ ประกอบด้วย ประกาศกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เรื่อง ให้ผู้ประกอบกิจการเลี้ยงกุ้งทะเลมาจดทะเบียนและขออนุญาต ต่อพนักงานเจ้าหน้าที่(ลงวันที่ 10 ตุลาคม 2543), ระเบียบกรมประมงว่าด้วยการออกใบรับรองการผลิตกุ้ง ทะเลตามมาตรฐาน จีเอพี พ.ศ. 2546(ลงวันที่ 28 มีนาคม 2546) และระเบียบกรมประมง ว่าด้วยการขอ ใบรับรองฟาร์มเพาะเลี้ยงกุ้งทะเล ที่มีการผลิตตามมาตรฐานโค้ด ออฟ คอนดัก (Code of Conduct) หรือ ซี ไอ ซี (CoC) พ.ศ. 2546(ลงวันที่ 28 มีนาคม 2546) โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1) ประกาศกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เรื่อง ให้ผู้ประกอบการเลี้ยงกุ้งทะเลมาจดทะเบียนและขออนุญาตต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ (ลงวันที่ 10 ตุลาคม 2543)

กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ได้มีประกาศลงวันที่ 18 พฤศจิกายน พ.ศ. 2534 กำหนดให้ผู้ประกอบการเลี้ยงกุ้งทะเลในพื้นที่ตั้งแต่ห้าสิบไร่ขึ้นไป มาจดทะเบียนขออนุญาตต่อพนักงานเจ้าหน้าที่และกำหนดให้ผู้ประกอบการเลี้ยงกุ้งทะเล ในพื้นที่น้อยกว่าห้าสิบไร่ มาจดทะเบียนต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ ตามความแห่งพระราชกฤษฎีกากำหนดให้ผู้มีอาชีพในการประมง การประมง พ.ศ. 2490 (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2534 แต่เนื่องจากปรากฏว่า ได้มีการเลี้ยงกุ้งทะเลอย่างแพร่หลาย ทั้งในเขตพื้นที่ชายฝั่งทะเล และในเขตพื้นที่ชายฝั่งทะเล และในเขตพื้นที่อื่น ในท้องที่จังหวัดต่างๆ เพิ่มมากขึ้นเกรงว่าจะมีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมแหล่งน้ำธรรมชาติ และพื้นที่การเกษตรอื่น จึงเห็นสมควรแก้ไขปรับปรุงประกาศกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ดังกล่าวให้เหมาะสมยิ่งขึ้น โดยยกเลิกประกาศกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ลงวันที่ 18 พฤศจิกายน พ.ศ.2534

อาศัยอำนาจตามความในมาตรา 50 วรรคสอง ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 มาตรา 25 แห่งพระราชบัญญัติการประมง พ.ศ. 2490 และตามความในพระราชกฤษฎีกากำหนดให้ผู้มีอาชีพในการประมง การค้าสินค้าสัตว์น้ำ ผลิตภัณฑ์สัตว์น้ำ และอุตสาหกรรมสัตว์น้ำ มาจดทะเบียนตามพระราชบัญญัติการประมง พ.ศ.2490 (ฉบับที่ 4) พ.ศ.2534 รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ จึงประกาศให้ผู้ประกอบการเลี้ยงกุ้งทะเลในพื้นที่ตั้งแต่ห้าสิบไร่ขึ้นไป มาจดทะเบียนและขออนุญาตต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ และให้ผู้ประกอบการเลี้ยงกุ้งทะเลในพื้นที่น้อยกว่าห้าสิบไร่ มาจดทะเบียนต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ และปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไข ดังต่อไปนี้

ข้อ 1. สถานที่ยื่นขอจดทะเบียน และขออนุญาต

ให้ผู้ประกอบการเลี้ยงกุ้งทะเล ยื่นคำขอจดทะเบียนและขออนุญาตต่อนายอำเภอท้องที่ หรือปลัดอำเภอประจำกิ่งอำเภอท้องที่ ซึ่งพื้นที่เลี้ยงกุ้งทะเลตั้งอยู่ เว้นแต่ในเขตกรุงเทพมหานครให้ยื่นคำขอ ณ ที่ว่าการอำเภอเมืองสมุทรปราการ หรืออำเภอพระสมุทรเจดีย์ จังหวัดสมุทรปราการ หรืออำเภอเมืองฉะเชิงเทรา จังหวัดฉะเชิงเทรา

ข้อ 2. การจดทะเบียนผู้เลี้ยงกุ้งทะเล

ให้ผู้ประกอบการเลี้ยงกุ้งทะเล ยื่นคำขอจดทะเบียนต่อพนักงานเจ้าหน้าที่พร้อมแนบเอกสารหลักฐานที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

(1) คำขอจดทะเบียน (คำขอ 6.1)

(2) หนังสือได้รับความเห็นชอบจากคณะกรรมการระดับอำเภอ ซึ่งมีตัวแทนขององค์การบริหารส่วนตำบลหรือสภาตำบล ซึ่งพื้นที่เลี้ยงกุ้งทะเลตั้งอยู่ เข้าร่วมพิจารณาด้วย

(3) ในกรณีเป็นบุคคลธรรมดา ต้องแนบสำเนาบัตรประจำตัวประชาชน

(4) ในกรณีเป็นนิติบุคคล ต้องแนบสำเนาหลักฐานการจดทะเบียนบริษัท หรือห้างหุ้นส่วน และสำเนาบัตรประชาชน ของกรรมการผู้มีอำนาจลงชื่อผูกพันบริษัท หรือของหุ้นส่วนผู้จัดการ แล้วแต่กรณี

(5) ต้องแนบสำเนาหลักฐานการมีสิทธิโดยชอบในพื้นที่เลี้ยงกุ้งทะเล ไม่ว่าจะพื้นที่ดังกล่าวจะเป็นของเอกชนหรือ ของรัฐ เช่น โฉนดที่ดิน นส.3ก นส.3 หรือหนังสือสัญญาเช่า หรือหนังสือยินยอมให้ใช้ที่ดิน

(6) การจดทะเบียนผู้เลี้ยงกุ้งทะเล จดทะเบียนครั้งแรกเพียงครั้งเดียว สำหรับผู้ที่เคยได้จดทะเบียนตามประกาศกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ลงวันที่ 18 พฤศจิกายน 2534 ไว้แล้ว ให้ถือว่าได้รับการจดทะเบียนตามประกาศฉบับนี้แล้ว

(7) การจดทะเบียนไม่ต้องเสียค่าธรรมเนียมแต่อย่างใด

ข้อ 3. การขออนุญาตและการต่ออายุใบอนุญาตเลี้ยงกุ้งทะเล

สำหรับผู้ประกอบกิจการเลี้ยงกุ้งทะเล ในพื้นที่ตั้งแต่ห้าสิบไร่ขึ้นไป จะต้องยื่นคำขออนุญาตประกอบกิจการเลี้ยงกุ้งทะเล (คำขอ 6.2) ต่อพนักงานเจ้าหน้าที่

เมื่อได้รับอนุญาตแล้ว และใบอนุญาตหมดอายุ ผู้รับอนุญาตจะต้องขอต่ออายุต่อพนักงานเจ้าหน้าที่เป็นประจำทุกปี โดยแนบเอกสารหลักฐานที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

(1) คำขออนุญาตประกอบกิจการเลี้ยงกุ้งทะเล (คำขอ 6.2)

(2) สำเนาใบสำคัญแสดงการจดทะเบียนเป็นผู้ประกอบกิจการเลี้ยงกุ้งทะเล(อนุญาต 6.1)

(3) หนังสือได้รับความเห็นชอบจากคณะกรรมการระดับอำเภอ ซึ่งมีตัวแทนขององค์การบริหารส่วนตำบลหรือสภาตำบล ซึ่งพื้นที่เลี้ยงกุ้งทะเลตั้งอยู่ เข้าร่วมพิจารณาด้วย

ใบอนุญาตให้ประกอบกิจการเลี้ยงกุ้งทะเล(อนุญาต 6) ไม่ต้องเสียค่าธรรมเนียมต่อพนักงานเจ้าหน้าที่

ข้อ 4. สำหรับผู้ประกอบกิจการเลี้ยงกุ้งบริเวณพื้นที่ชายฝั่งทะเล ที่ประสงค์จะยื่นคำขออนุญาตจดทะเบียนผู้เลี้ยงกุ้งทะเล (คำขอ 6.2) ตามข้อ 2. หรือข้อ 3. จะต้องดำเนินการจัดให้มีบ่อบำบัดน้ำทิ้ง หรือบ่อตกตะกอน ไม่น้อยกว่า 30% ของพื้นที่บ่อที่ใช้เลี้ยง โดยรวมคู คลองส่ง และระบายน้ำด้วย ให้เสร็จสิ้นเสียก่อน

ข้อ 5. สำหรับผู้ประกอบกิจการเลี้ยงกุ้งทะเลบริเวณพื้นที่นอกเหนือจาก ข้อ 4 และจังหวัดมิได้ประกาศห้ามเลี้ยงตามมาตรา 9 แห่งพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 ที่ประสงค์จะยื่นคำขออนุญาตเลี้ยงผู้เลี้ยงกุ้งทะเล(คำขอ 6.1) หรือคำขออนุญาตประกอบกิจการเลี้ยงกุ้ง (คำขอ 6.2) ตามข้อ 2. หรือ ข้อ3. จะต้องดำเนินการดังนี้

(ก) ผู้เลี้ยงกุ้งทะเลในพื้นที่ต่ำกว่า 10 ไร่ จะต้องสร้างบ่อพักน้ำหรือบ่อตกตะกอนไม่น้อยกว่า 50 % ของพื้นที่บ่อที่ใช้เลี้ยง โดยรวมคู คลองส่ง และระบายน้ำด้วย ทั้งนี้ เพื่อให้เพียงพอสามารถรองรับน้ำจากบ่อเลี้ยงในขณะเปิดจับกุ้งทะเล ให้เสร็จสิ้นเสียก่อน

(ข) ผู้เลี้ยงกุ้งทะเลในพื้นที่เกินกว่า 10 ไร่ ขึ้นไป จะต้องสร้างบ่อพักน้ำหรือบ่อตกตะกอน ไม่น้อยกว่า 30% ของพื้นที่บ่อที่ใช้เลี้ยงโดยรวมคู คลองส่ง และระบายน้ำด้วย ในกรณีที่คำนวณพื้นที่บ่อพักน้ำจากพื้นที่บ่อที่ใช้เลี้ยง 30 % แล้ว แต่ปรากฏว่าพื้นที่บ่อพักน้ำดังกล่าวน้อยกว่า 5 ไร่ จะต้องสร้างบ่อพักน้ำไม่น้อยกว่า 5 ไร่ ทั้งนี้ เพื่อให้เพียงพอสามารถรองรับน้ำจากบ่อเลี้ยงในขณะเปิดจับกุ้งทะเลให้เสร็จสิ้นเสียก่อน

ข้อ 6. ผู้ที่ประสงค์จะประกอบกิจการเลี้ยงกุ้งทะเลในเขตพื้นที่ชายฝั่งทะเล ต้องยื่นคำขออนุมัติแบบแปลนแผนผังการขุดสร้างบ่อเลี้ยงกุ้งทะเล (คำขอ 6.3) แสดงการขุดบ่อเลี้ยง บ่อบำบัดน้ำทิ้ง หรือบ่อตกตะกอนไม่น้อยกว่า 30% ของพื้นที่บ่อที่ใช้เลี้ยง โดยรวมคู คลองส่ง และระบายน้ำด้วย

ข้อ 7. ผู้ที่ประสงค์จะประกอบกิจการเลี้ยงกุ้งทะเล ในเขตพื้นที่นอกเหนือจากข้อ 6 และจังหวัดมิได้ประกาศห้ามเลี้ยงตามมาตรา 9 แห่งพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 ต้องยื่นคำขออนุมัติแบบแปลนแผนผังการขุดสร้างบ่อเลี้ยงกุ้งทะเล (คำขอ 6.3) ตามรูปแบบที่กรมประมงกำหนด และต้องมีปริมาณบ่อพักน้ำหรือบ่อตกตะกอนเพียงพอในขณะเปิดจับกุ้งทะเล ตามข้อ 5(ก) และ (ข)

ข้อ 8. ผู้ยื่นคำขอตามข้อ 6 และข้อ 7 ต้องแนบหนังสือได้รับความเห็นชอบจากคณะกรรมการระดับอำเภอซึ่งมีตัวแทนองค์การบริหารส่วนตำบล หรือสภาตำบล ซึ่งพื้นที่เลี้ยงกุ้งทะเลตั้งอยู่ แล้วแต่กรณี ประกอบด้วย

เมื่อผู้ยื่นคำขอได้รับอนุมัติแล้ว จึงจะไปดำเนินการขุดสร้างบ่อเลี้ยงกุ้งทะเล หลังจากได้ดำเนินการเสร็จเรียบร้อยแล้ว จึงจะมาขอจดทะเบียนหรือขออนุญาตเลี้ยงกุ้งทะเลตามข้อ 2 หรือข้อ 3. แล้วแต่กรณี

ข้อ 9. ผู้ประกอบกิจการเลี้ยงกุ้งทะเล ซึ่งได้รับการจดทะเบียน หรือได้รับอนุญาตแล้ว จะต้องปฏิบัติตามเงื่อนไข ดังนี้

- (1) น้ำที่ปล่อยทิ้งจากบ่อเลี้ยงกุ้งต้องมีค่า บี.โอ.ดี. (Biochemical Oxygen Demand , B.O.D.)
- (2) ต้องไม่ทิ้ง ปล่อย หรือไถ่เลนจากพื้นที่เลี้ยงกุ้งลงในแหล่งน้ำธรรมชาติ หรือสาธารณะประโยชน์
- (3) ต้องไม่ปล่อยน้ำเค็ม หรือกระทำการใดๆ จนเป็นเหตุให้น้ำเค็มจากพื้นที่เลี้ยงกุ้งซึม หรือไหลลงสู่แหล่งน้ำจืดสาธารณะหรือพื้นที่การเกษตรอื่น

ข้อ 10. ในกรณีที่ผู้ประกอบกิจการเลี้ยงกุ้งทะเลฝ่าฝืน หรือไม่ปฏิบัติตามเงื่อนไขตามข้อ 9.พนักงานเจ้าหน้าที่จะเพิกถอนการจดทะเบียน หรือการอนุญาตเสียก็ได้

ข้อ 11 ให้พนักงานเจ้าหน้าที่ดำเนินการให้แล้วเสร็จโดยเร็ว ดังนี้

- (1) รับคำขอและตรวจสอบคำขอพร้อมทั้งเอกสารหลักฐานต่าง ๆ
- (2) ตรวจสอบความถูกต้องให้เป็นไปตามเงื่อนไขที่กำหนด
- (3) เมื่อเห็นว่าคำขอเอกสารหลักฐานและเงื่อนไขถูกต้อง ให้พนักงานเจ้าหน้าที่เสนอความเห็นในคำขอนั้นๆ ต่อนายอำเภอหรือปลัดอำเภอผู้เป็นหัวหน้าประจำกิ่งอำเภอ หรือผู้ที่ได้รับมอบหมายพิจารณาอนุญาต
- (4) จัดทำทะเบียนผู้ได้รับการจดทะเบียนเลี้ยงกุ้งทะเล และจัดทำทะเบียนผู้ได้รับอนุญาตให้ประกอบกิจการเลี้ยงกุ้งทะเล

ข้อ 12 การจดทะเบียนและการอนุญาตให้ประกอบกิจการเลี้ยงกุ้งทะเลดำเนินการ ดังนี้

- (1) การจดทะเบียนให้ประกอบกิจการเลี้ยงกุ้งทะเล ให้ออกใบสำคัญแสดงการจดทะเบียน (อนุญาต 6.1)
- (2) การอนุญาตให้ประกอบกิจการเลี้ยงกุ้งทะเลในพื้นที่ตั้งแต่ห้าสิบไร่ขึ้นไป ให้ออกใบอนุญาตให้ประกอบอาชีพในการประมง การค้าสินค้าสัตว์น้ำ ผลิตภัณฑ์สัตว์น้ำ หรืออุตสาหกรรมสัตว์น้ำ (อนุญาต 6)
- (3) ใบสำคัญแสดงการจดทะเบียน (อนุญาต 6.1) และใบอนุญาตให้ประกอบอาชีพในการประมงฯ (อนุญาต 6) ทุกฉบับ ต้องให้นายอำเภอหรือปลัดอำเภอประจำกิ่งอำเภอผู้เป็นหัวหน้าประจำกิ่ง หรือผู้ที่ได้รับมอบหมายแล้วแต่กรณี เป็นผู้ลงลายมือชื่ออนุญาต

ข้อ 13. ให้จัดหวัด อำเภอ และองค์การบริหารส่วนตำบล หรือสภาตำบล แล้วแต่กรณี ปิดประกาศประชาสัมพันธุ์ ชี้แจงให้ผู้ประกอบกิจการเลี้ยงกุ้งทะเลทราบ และปฏิบัติตามเงื่อนไขที่กำหนด

ข้อ 14. ให้ใช้ประกาศนี้ ตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม พ.ศ.2542 เป็นต้นไป

2) ระเบียบกรมประมงว่าด้วยการออกใบรับรองการผลิตกุ้งทะเลตามมาตรฐาน จีเอพี พ.ศ. 2546(ลงวันที่ 28 มีนาคม 2546)

เนื่องจากการประกอบอาชีพการเพาะเลี้ยงกุ้งทะเลอยู่ตามชายฝั่งทะเลเป็นจำนวนมากและมีพื้นที่การเลี้ยงครอบคลุมกว้างขวางทั่วประเทศ อีกทั้งเทคนิค วิธีการเลี้ยงและการจัดการฟาร์มมีความหลากหลายแตกต่างกันไป อันส่งผลให้ผลผลิตที่ได้มีคุณภาพแตกต่างกันไปด้วยนั้น ประกอบกับกรมประมงได้ดำเนินการมาตรการเฝ้าระวังเกี่ยวกับผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและการตกค้างของยาและสารเคมีในกุ้งมาโดยลำดับ เพื่อเป็นการส่งเสริมให้การเพาะเลี้ยงกุ้งทะเลที่เน้นต่อคุณภาพของกุ้งที่เลี้ยงและการจัดการสุขอนามัยของฟาร์มที่ดี(Good Aquaculture Practice: GAP หรือ จีเอพี) เป็นหลักเบื้องต้นให้ แพร่หลายมากยิ่งขึ้น ทั้งเป็นการสร้างความตื่นตัวและเตรียมความพร้อมแก่เกษตรกรในการพัฒนาฟาร์มเพาะและฟาร์มเลี้ยงเพื่อเข้าสู่มาตรฐานระบบไคด์ ออฟ คอนดัค (Code of Conduct) หรือซีไอซี (CoC) ต่อไป

อาศัยอำนาจตามพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ.2543 มาตรา 32 มาตรา 38(7) กฎกระทรวงแบ่งส่วนราชการกรมประมง กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ พ.ศ.2545 และระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการปฏิบัติราชการเพื่อประชาชนของหน่วยงานของรัฐ พ.ศ.2532 ข้อ 9 กรมประมงจึงออกระเบียบกำหนดขั้นตอนและระยะเวลาปฏิบัติราชการไว้ดังต่อไปนี้

ข้อ 1. ระเบียบนี้เรียกว่า ระเบียบกรมประมงว่าด้วยการออกใบรับรองการผลิตกุ้งทะเลตามมาตรฐาน จี เอ พี พ.ศ. ๒๕๔๖

ข้อ 2. ระเบียบนี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันที่ประกาศเป็นต้นไป

ข้อ 3. ในระเบียบนี้

“ ใบรับรองการผลิตกุ้งทะเลตามมาตรฐาน จีเอพี ” หมายความว่า ใบรับรองที่กรมประมงออกให้แก่โรงเพาะพันธุ์ลูกกุ้งทะเลและหรือฟาร์มเลี้ยงกุ้งของเกษตรกรหรือผู้ประกอบการเพาะเลี้ยงกุ้งทะเลที่มีการจัดการสุขอนามัยของฟาร์มที่ดี และกุ้งที่เพาะเลี้ยงมีคุณภาพดีไม่มีสารเคมีหรือยาปฏิชีวนะตกค้างทั้งชนิด ระยะเวลาและปริมาณที่กรมประมงกำหนด

“พนักงานเจ้าหน้าที่ ” หมายความว่า ผู้ซึ่งได้รับมอบหมายจากอธิบดีกรมประมงให้ดำเนินการตามระเบียบนี้

ข้อ 4. ให้ผู้ที่ประสงค์จะขอใบรับรองหรือขอต่ออายุใบรับรองการผลิตกุ้งทะเลตาม มาตรฐาน จีเอพี ยื่นคำขอต่อเจ้าหน้าที่ตามสถานที่ดังต่อไปนี้ คือ ในกรุงเทพมหานครให้ยื่น ณ สถาบันวิจัยการเพาะเลี้ยงกุ้งทะเล กรมประมง ในจังหวัดอื่นให้ยื่น ณ สำนักงานประมงจังหวัด หรือศูนย์วิจัยและพัฒนาประมงชายฝั่งหรือสถานีเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชายฝั่งหรือหน่วยงานที่ฟาร์มของเกษตรกรตั้งอยู่ในพื้นที่รับผิดชอบตามที่กำหนดไว้ท้ายระเบียบ พร้อมด้วยเอกสารและหลักฐาน ดังนี้

4.1 คำขอตามแบบ กปม./จอพ.1 และ กปม./จอพ.2

4.2 เอกสารระบุพื้นที่ดำเนินการเพาะเลี้ยงกุ้งทะเล

4.3 สำเนาบัตรประจำตัวประชาชนและสำเนาทะเบียนบ้าน(คัดลอกได้)

4.4 อื่น ๆ ตามที่กรมประมงกำหนด

4.5 กรณีมอบอำนาจให้ผู้อื่นมายื่นคำขอและดำเนินการแทน ต้องแนบ

(1) หนังสือมอบอำนาจ

(2) สำเนาบัตรประจำตัวประชาชนและสำเนาทะเบียนบ้านของผู้รับมอบอำนาจ

ข้อ 5. ให้เจ้าหน้าที่รับคำขอและดำเนินการให้แล้วเสร็จโดยเร็ว ดังนี้

5.1 รับคำขอและตรวจสอบหลักฐาน ถ้าไม่ถูกต้องให้คืนคำขอและหลักฐาน พร้อมทั้งแจ้งให้ผู้ยื่นคำขอตราบ ภายใน 15 วัน นับแต่วันได้รับคำขอ

5.2 เมื่อเห็นว่าคำขอและหลักฐานที่แนบถูกต้อง ให้เจ้าหน้าที่แจ้งกำหนดวันนัดตรวจ ประเมินฟาร์มหรือโรงเพาะอนุบาลและการเก็บตัวอย่างกึ่งทะเลหรือลูกกึ่งแก่ผู้ยื่นคำขอทราบ ภายใน 15 วัน นับแต่วันได้รับคำขอ

ข้อ 6. ให้ผู้ยื่นคำขอที่ได้รับแจ้งกำหนดวันนัดตามข้อ 5 ปฏิบัติดังนี้

6.1 ตอบแบบสอบถามการประเมินสุขอนามัยตามแบบกปม./จอพ.3/1 หรือกปม./จอพ.3/2

6.2 ยินยอมให้เจ้าหน้าที่ของกรมประมงเข้าไปในฟาร์มเพาะเลี้ยง เพื่อสุ่มตัวอย่างกึ่งทะเล ในปริมาณพอสมควรมาทำการตรวจสอบตรวจคัดค่าง ตามที่กรมประมงกำหนด ทำเยียบนี้

ข้อ 7. ให้เจ้าหน้าที่แจ้งผลการประเมินฟาร์มหรือโรงเพาะอนุบาลและการสุ่มตรวจสอบตรวจคัดค่างใน ตัวอย่างกึ่งแก่ผู้ยื่นคำขอทราบ ภายใน 30 วัน นับแต่วันที่ได้รับคำขอ

ข้อ 8. กรณีผลการตรวจตามข้อ ๗ เป็นไปตามหลักเกณฑ์หรือตามมาตรฐานที่กรมประมง กำหนดให้พนักงานเจ้าหน้าที่ออกใบรับรองการผลิตกึ่งทะเล มาตรฐาน จีเอพี ตามแบบกปม./จอพ.4/1 หรือ กปม./จอพ.4/2 ให้แก่ผู้ยื่นคำขอ ภายใน 10 วันทำการ นับแต่วันแจ้งผลการตรวจ หากผลการตรวจไม่เป็นไป ตามหลักเกณฑ์หรือตามมาตรฐานที่กรมประมงกำหนดให้คืนคำขอพร้อมเอกสารหลักฐานที่ยื่นไว้ตามข้อ 5 แก่ผู้ยื่นคำขอ เพื่อนำมายื่นใหม่ ภายหลังจากที่ได้มีการปรับปรุงมาตรฐานฟาร์มแล้ว

ข้อ 9. ให้อธิบดีกรมประมงหรือผู้ได้รับมอบหมายเป็นผู้มีอำนาจลงนามในใบรับรองการผลิตกึ่ง ทะเลตามมาตรฐาน จีเอพี

ข้อ 10. ให้ศูนย์ฯหรือสถานีฯผู้ออกใบรับรองจัดส่งเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการรับรองให้ สำนักวิจัย และพัฒนาประมงชายฝั่งเพื่อรวบรวมและจัดทำทะเบียนและส่งให้ประมงจังหวัดเพื่อจัดนายตรวจ มาตรฐานฟาร์ม(Inspector)เข้าตรวจกำกับเพื่อรักษามาตรฐานการผลิตกึ่งตามมาตรฐาน จีเอพี ตามแบบ กปม./จอพ.5/1 หรือ กปม./จอพ.5/2

ข้อ 11. ภายหลังจากการออกใบรับรองและอยู่ระหว่างอายุใบรับรอง พนักงานเจ้าหน้าที่ของกรมประมง มีอำนาจเข้าไปในฟาร์มเพาะเลี้ยงกึ่งทะเลในระหว่างเวลาพระอาทิตย์ขึ้นถึงพระอาทิตย์ตกดิน เพื่อทำการ สุ่มตรวจประเมินฟาร์มได้ และหากพบว่าฟาร์มดังกล่าวไม่ปฏิบัติให้ต่อเนื่องเพื่อรักษาไว้ซึ่ง มาตรฐานตาม ใบรับรองของกรมประมง ให้พนักงานเจ้าหน้าที่ออกใบเตือนเพื่อปรับปรุงโรงเพาะฟักและฟาร์มตามแบบ กปม./จอพ.6/1 หรือ กปม./จอพ.6/2 และภายในกำหนด 1 เดือน นับแต่วันที่ได้รับใบเตือนยังไม่สามารถ ดำเนินการปรับปรุงมาตรฐานตามใบเตือนดังกล่าวให้พนักงานเจ้าหน้าที่มีอำนาจเพิกถอนใบรับรองตาม แบบ กปม./จอพ.๗ ดังกล่าวได้

ผู้ถูกเพิกถอนใบรับรองตามวรรคก่อนสามารถยื่นคำขอใบรับรองใหม่ได้เมื่อพ้นกำหนด 1 ปี นับแต่วันที่มีการเพิกถอน ในการปฏิบัติหน้าที่ตามวรรคหนึ่ง ให้ผู้รับใบรับรองและผู้เกี่ยวข้องอำนวยความสะดวกแก่เจ้าหน้าที่ตามสมควร

ข้อ 12. ใบรับรองการผลิตกุ้งทะเลมาตรฐาน จีเอพีมีอายุ 1 ปี โดยผู้รับใบรับรองสามารถนำใบรับรองดังกล่าวไปแสดงเพื่อประกอบการจำหน่ายกุ้งทะเลได้ การต่ออายุใบรับรองให้ยื่นคำขอก่อนใบรับรองสิ้นอายุ 15 วัน

ข้อ 13. ให้อธิบดีกรมประมงเป็นผู้รักษาการตามระเบียบนี้

ในกรณีมีปัญหาเกี่ยวกับการวินิจฉัยหรือการดำเนินการตามระเบียบนี้ให้อธิบดีกรมประมงเป็นผู้มีอำนาจพิจารณาคำวินิจฉัยของอธิบดีให้เป็นที่สุด

2) ระเบียบกรมประมง ว่าด้วยการขอใบรับรองฟาร์มเพาะเลี้ยงกุ้งทะเล ที่มีการผลิตตามมาตรฐานโค้ด ออฟ คอนดัก (Code of Conduct) หรือ ซี โอ ซี (CoC) พ.ศ. 2546 (ลงวันที่ 28 มีนาคม 2546)

กรมประมง อาศัยอำนาจตามความในข้อ 9 แห่งระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยการปฏิบัติราชการเพื่อประชาชนของหน่วยงานของรัฐ การบริการประชาชน พ.ศ.2532 และกฎกระทรวงแบ่งส่วนราชการกรมประมง กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ พ.ศ. 2545 ได้ออกระเบียบกำหนดขั้นตอนและระยะเวลาปฏิบัติราชการ สำหรับการยื่นขอใบรับรองฟาร์มเพาะเลี้ยงกุ้งที่มีการผลิตตามมาตรฐานโค้ด ออฟ คอนดัก (Code of Conduct) หรือ ซี โอ ซี (CoC) ไว้ดังนี้

ข้อ 1. ระเบียบนี้เรียกว่า ระเบียบกรมประมงว่าด้วยการขอใบรับรองฟาร์มเพาะเลี้ยงกุ้งทะเลที่มีการผลิตตามมาตรฐานโค้ด ออฟ คอนดัก (Code of Conduct) หรือ ซี โอ ซี (CoC) พ.ศ. 2546

ข้อ 2. ระเบียบนี้ใช้บังคับตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป

ข้อ 3. ในระเบียบนี้

“ โค้ด ออฟ คอนดัก (Code of Conduct) หรือ ซี โอ ซี (CoC) ” หมายถึง ระบบการจัดการสิ่งแวดล้อมเพื่อให้ได้อุตสาหกรรมการเพาะเลี้ยงกุ้งทะเลอย่างยั่งยืน โดยกุ้งที่ได้รับจากระบบ CoC จะเป็นกุ้งที่มีคุณลักษณะ 3 ประการ คือ กุ้งที่มีการผลิตอย่างมีมาตรฐาน กุ้งที่มีคุณภาพและความปลอดภัย และกุ้งที่มีการเลี้ยงหรือผลิตอย่างเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม

“ ใบรับรองฟาร์มเพาะเลี้ยงกุ้งทะเลที่มีการผลิตตามมาตรฐานโค้ด ออฟ คอนดัก (Code of Conduct) หรือ ซี โอ ซี (CoC) ” หมายถึง หลักฐานที่กรมประมงออกให้เพื่อรับรองว่าฟาร์มเพาะเลี้ยงกุ้งทะเลนั้นได้มีการปฏิบัติและควบคุมดูแลตามแนวทางระบบการจัดการสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน ที่กรมประมงและผู้ประกอบการร่วมกันกำหนดขึ้น

“ ผู้ตรวจสอบมาตรฐานฟาร์มเพาะเลี้ยงกุ้งทะเลที่มีการผลิตตามมาตรฐานโค้ด ออฟ คอนดัก (Code of Conduct) หรือ ซี โอ ซี (CoC) ” หมายถึง คณะนักวิชาการประมง ตั้งแต่ระดับ 6 ขึ้นไป ที่ผ่านการฝึกอบรมและการตรวจประเมินรับรองฟาร์มเพาะเลี้ยงกุ้งทะเล (CoC)

“ พนักงานเจ้าหน้าที่ ” หมายความว่า ผู้ซึ่งได้รับมอบหมายจากผู้รักษาการตามระเบียบนี้

“ ฟาร์ม CoC ระดับ 0 ” หมายถึง ฟาร์มที่ผ่านการตรวจประเมินจากกรมประมงแล้ว โดยมีมาตรฐานของ CoC ในระดับคะแนนเฉลี่ยระหว่าง 0-1.00 และได้รับใบแจ้งการปรับปรุงฟาร์มที่กรมประมงระบุไว้ให้

“ ฟาร์ม CoC ระดับ 1 ” หมายถึง ฟาร์มที่ผ่านการตรวจประเมินจากกรมประมงแล้ว โดยมีมาตรฐานของ CoC ในระดับคะแนนเฉลี่ยระหว่าง 1.01-1.99 และได้รับใบแจ้งการปรับปรุงฟาร์มที่กรมประมงระบุไว้ให้

“ ฟาร์ม CoC ระดับ 2 ” หมายถึง ฟาร์มที่ผ่านการตรวจประเมินจากกรมประมงแล้ว โดยมีมาตรฐานกำหนดขั้นต้นของ CoC ในระดับคะแนนเฉลี่ยระหว่าง 2.00-2.50 โดยจะได้รับใบแจ้งการปรับปรุงฟาร์มที่กรมประมงระบุไว้ให้หรือไม่ก็ตาม

“ ฟาร์ม CoC ระดับ 3 ” หมายถึง ฟาร์มที่ผ่านการตรวจประเมินจากกรมประมงแล้ว โดยมีมาตรฐานกำหนดขั้นดีของ CoC ในระดับคะแนนเฉลี่ยระหว่าง 2.51-3.50 โดยจะได้รับใบแจ้งการปรับปรุงฟาร์มของกรมประมงระบุไว้ให้หรือไม่ก็ตาม

“ ฟาร์ม CoC ระดับ 4 ” หมายถึง ฟาร์มที่ผ่านการตรวจประเมินจากกรมประมงแล้ว โดยมีมาตรฐานกำหนดขั้นดีเยี่ยมของ CoC ในระดับคะแนนเฉลี่ยระหว่าง 3.51-4.00

“ ใบแจ้งการปรับปรุงฟาร์มเลี้ยงกุ้งทะเล (กปม./สวก.5/2) ” หมายถึง ใบแจ้งการปรับปรุงแก้ไขฟาร์มในรายการที่ได้รับการระบุให้ได้รับการปรับปรุงให้เป็นไปตามมาตรฐาน CoC โดยผู้ตรวจประเมินที่ได้รับการแต่งตั้งจากกรมประมงและเกษตรกรได้ลงนามรับทราบแล้ว

ข้อ 4. ผู้ประสงค์จะยื่นคำร้องขอใบรับรองฟาร์มเพาะเลี้ยงกุ้งทะเล ให้ยื่นคำร้องขอรับการตรวจรับรองฟาร์มเพาะเลี้ยงกุ้งทะเลและคำขอให้เก็บตัวอย่างน้ำ ดินและกุ้งก่อน โดยให้ยื่นคำขอตามแบบ กปม./สวก.1/2 และ กปม./สวก.2/2 ได้ที่สถาบันวิจัยการเพาะเลี้ยงกุ้งทะเล กรมประมง ศูนย์วิจัยและพัฒนาประมงชายฝั่ง/สถานีเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชายฝั่งในสังกัดสำนักวิจัยและพัฒนาประมงชายฝั่งประจำจังหวัดชายทะเล หรือสำนักงานประมงจังหวัดที่รัฐอนุญาตให้เลี้ยงได้

ข้อ 5. ผู้ประสงค์จะขอใบรับรอง ต้องยื่นคำขอต่อเจ้าหน้าที่พร้อมด้วยหลักฐาน ทั้งต้องมีคุณสมบัติดังต่อไปนี้

5.1 คำร้องขอใบรับรองฟาร์มเพาะเลี้ยงกุ้งทะเล (แบบ กปม./สวก.3/2)

5.2 สำเนาบัตรประจำตัวประชาชนและสำเนาทะเบียนบ้านของผู้ยื่นคำขอในกรณีเป็นบุคคลธรรมดา

5.3 สำเนาหนังสือรับรองการจดทะเบียนบริษัทหรือห้างหุ้นส่วน ซึ่งมีอายุไม่เกิน 90 วัน นับแต่วันที่ออกหนังสือรับรอง และสำเนาบัตรประจำตัวประชาชน สำเนาทะเบียนบ้านของกรรมการผู้จัดการผู้มีอำนาจลงนามผูกพันบริษัท หรือของห้างหุ้นส่วนผู้จัดการแล้วแต่กรณี ในกรณีเป็นนิติบุคคล

5.4 กรณีมอบอำนาจให้ผู้ยื่นมายื่นแทน ต้องแนบ

(1) หนังสือมอบอำนาจ

(2) สำเนาบัตรประจำตัวประชาชน สำเนาทะเบียนบ้านของผู้รับมอบอำนาจ

5.5 ต้องไม่เป็นผู้อยู่ในระหว่างถูกดำเนินคดีหรือผู้ที่มีตัวแทนที่อยู่ในระหว่างถูกดำเนินคดีในความผิดฐานปลอมแปลงเอกสารของทางราชการที่เกี่ยวข้องกับการรับรองตามระเบียบฉบับนี้ เว้นแต่คดีถึงที่สุดว่าผู้ยื่นคำขอหรือตัวแทนไม่มีความผิดตามคำฟ้องหรือข้อกล่าวหา

ในกรณีที่ผู้ยื่นคำขอไม่ว่าจะยื่นคำขอเพื่อตนเองหรือยื่นฐานะตัวแทน เคยต้องคำพิพากษาถึงที่สุดว่ามีความผิดเกี่ยวกับการปลอมแปลงเอกสารของทางราชการตามระเบียบฉบับนี้ ผู้ยื่นคำขอหรือตัวแทนนั้นจะสามารถยื่นคำขอไปรับรองได้อีกเมื่อพ้นกำหนด 1 ปี นับแต่วันที่ศาลมีคำพิพากษาถึงที่สุดในคดีดังกล่าว

5.6 ต้องไม่เป็นผู้อยู่ในระหว่างการถูกตรวจสอบเพื่อรับรองความถูกต้องแท้จริงของเอกสารฉบับใดฉบับหนึ่ง ซึ่งทางราชการได้ออกให้ตามระเบียบฉบับนี้ ตามคำร้องขอของพนักงานเจ้าหน้าที่หรือหน่วยงานที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องกับการส่งออกสัตว์น้ำหรือหน่วยงานของประเทศผู้นำเข้า เนื่องจากมีพฤติการณ์หรือมูลเหตุอันควรเชื่อได้ว่าผู้ยื่นคำขอหรือตัวแทนกระทำการปลอมแปลงเอกสารของทางราชการที่เกี่ยวข้องกับการรับรองหรือมีส่วนเกี่ยวข้องหรือรู้เห็นเป็นใจในการกระทำผิดดังกล่าว

ข้อ 6. คำขอให้ใช้ตามแนบท้ายระเบียบดังต่อไปนี้

6.1 คำร้องขอรับการตรวจรับรองฟาร์มเพาะเลี้ยงกุ้งทะเล ใช้แบบ กปม./สวก.1/2

6.2 คำร้องขอรับการเก็บตัวอย่างน้ำ ดินและกุ้ง ใช้แบบ กปม./สวก.2/2

6.3 คำร้องขอไปรับรองฟาร์มเพาะเลี้ยงกุ้งทะเล ใช้แบบ กปม./สวก.3/2

ข้อ 7. เมื่อได้รับคำขอตามข้อ 6. พร้อมเอกสารหลักฐานแล้ว ให้เจ้าหน้าที่ตรวจพิจารณาและดำเนินการตามขั้นตอนและระยะเวลาดังต่อไปนี้

7.1 ให้ผู้แนะนำมาตรฐานฟาร์ม (Trainer) ที่มีการผลิตตามมาตรฐาน โค้ด ออฟ คอนดัก (Code of Conduct) ออกไปทำการตรวจแนะนำประเมินฟาร์มเพาะเลี้ยงกุ้งทะเลและเก็บตัวอย่างน้ำ ดิน และกุ้ง และแนะนำการจัดทำคู่มือฟาร์มเพื่อดำเนินการขอรับรองฟาร์มภายใน 30 วัน นับถัดจากวันที่ได้รับคำขอและส่งให้ผู้ตรวจมาตรฐานฟาร์ม (Auditor) ดำเนินการต่อไป

7.2 กรณีที่ผลการดำเนินงานตามข้อ 7.1 ผ่านเกณฑ์ประเมินแล้วคณะกรรมการพิจารณาคะแนนประจำเขต จะให้คะแนนเพื่อการรับรองฟาร์มเพาะเลี้ยงกุ้งทะเล ตามแบบ กปม.สวก.6/2 จากนั้นผู้ที่ผ่านการตรวจรับรองแล้วดำเนินการยื่นคำขอไปรับรองตามแบบ กปม./สวก.3/2

7.3 ให้พนักงานเจ้าหน้าที่ดำเนินการออกใบรับรองฟาร์มเพาะเลี้ยงกุ้งทะเลให้แก่ผู้ยื่นคำขอและขึ้นทะเบียนฟาร์มเพาะเลี้ยงกุ้งทะเล ภายใน 15 วันทำการ นับถัดจากวันที่ได้รับคำขอตามข้อ 7.2

7.4 กรณีการตรวจรับรองไม่ผ่านเกณฑ์ประเมินให้ผู้ตรวจสอบมาตรฐานฟาร์ม มีหนังสือแจ้งผลการตรวจรับรองให้แก่ผู้ยื่นคำขอและแจ้งผู้แนะนำฟาร์ม ทราบเพื่อทำการแก้ไขปรับปรุงภายใน 30 วัน นับถัดจากวันที่ได้รับคำขอ ผู้ยื่นคำขอที่ไม่ผ่านเกณฑ์ประเมินตามวรรคก่อน สามารถยื่นคำขอให้มีการตรวจรับรองฟาร์มเพาะเลี้ยงกุ้งทะเลได้ใหม่เมื่อพ้นกำหนด 1 เดือน นับแต่วันที่ทราบผลการตรวจรับรอง

7.5 การรับรองฟาร์มเพาะเลี้ยงกุ้งทะเลให้เป็นไปตามมาตรฐานที่กรมประมงกำหนดตามท้ายระเบียบนี้

7.6 ใบรับรองฟาร์มเพาะเลี้ยงกุ้งทะเลมีอายุการใช้งานแบ่งเป็น 3 ระดับ นับแต่วันที่ผู้มีอำนาจลงนามในใบรับรอง ดังนี้

7.6.1 ฟาร์มเพาะเลี้ยงกุ้งทะเล CoC ระดับ 2 มีอายุการใช้งาน 6 เดือน

7.6.2 ฟาร์มเพาะเลี้ยงกุ้งทะเล CoC ระดับ 3 มีอายุการใช้งาน 1 ปี

7.6.3 ฟาร์มเพาะเลี้ยงกุ้งทะเล CoC ระดับ 4 มีอายุการใช้งาน 2 ปี

ข้อ 8. ให้ผู้อำนวยการศูนย์ฯ/หัวหน้าสถานีฯ (Conductor) จัดส่งเอกสารข้อมูลเกี่ยวกับฟาร์มเพาะเลี้ยงกุ้งทะเลที่ได้รับการรับรองให้แก่สำนักวิจัยและพัฒนาประมงชายฝั่ง เพื่อรวบรวมและจัดทำทะเบียนและส่งให้ประมงจังหวัด (Conductor) เพื่อจัดส่งให้นายตรวจมาตรฐานฟาร์ม (Inspector) เข้าตรวจและกำกับฟาร์มเพาะเลี้ยงกุ้งทะเลตามแบบ กปม.สวก.8/2 เพื่อรักษามาตรฐานฟาร์มเพาะเลี้ยงกุ้งทะเลตามมาตรฐาน โค้ด ออฟ คอนดัก (Code of conduct)

ข้อ 9. ถ้าผู้ขอใบรับรองประสงค์จะขอต่ออายุใบรับรองหรือขอปรับมาตรฐานฟาร์มให้มีระดับสูงขึ้น ให้ยื่นคำขอภายใน 30 วัน ก่อนใบรับรองสิ้นอายุ

ข้อ 10. ในการปฏิบัติหน้าที่ให้ผู้ตรวจสอบมาตรฐานฟาร์ม (Auditor) และ/หรือนายตรวจมาตรฐานฟาร์ม (Inspector) มีอำนาจเข้าไปในสถานที่ทำการฟาร์มเพาะเลี้ยงกุ้งทะเลเพื่อทำการตรวจสอบการดำเนินการของฟาร์มว่ายังคงได้มาตรฐานตามระดับที่ระบุไว้ในใบรับรองหรือไม่ และหากพบว่าการดำเนินการฟาร์มเพาะเลี้ยงกุ้งทะเลมีมาตรฐานต่ำกว่าระดับที่ระบุไว้ในใบรับรอง ผู้ตรวจสอบมาตรฐานฟาร์ม และ/หรือนายตรวจมาตรฐานฟาร์ม จะให้ใบเตือนเพื่อปรับปรุงฟาร์มตามแบบ กปม./สวก.9/2 ให้เป็นไปตามมาตรฐานตามระดับที่ระบุไว้ในใบรับรอง และภายในกำหนด 1 เดือน นับแต่วันที่ได้รับใบเตือน ฟาร์มนั้นยังไม่สามารถดำเนินการปรับปรุงมาตรฐานฟาร์มตามใบเตือนดังกล่าวได้ พนักงานเจ้าหน้าที่มีอำนาจเพิกถอนใบรับรอง ตามแบบ กปม./สวก.10

ผู้ถูกเพิกถอนใบรับรองตามวรรคก่อน สามารถยื่นคำขอใบรับรองได้อีกต่อเมื่อพ้นกำหนด 1 ปี นับแต่วันที่มีการเพิกถอน

ข้อ 11. ให้อธิบดีกรมประมงเป็นผู้รักษาการตามระเบียบนี้

ในกรณีที่มีปัญหาเกี่ยวข้องกับการวินิจฉัยหรือการดำเนินการตามระเบียบนี้ ให้อธิบดีกรมประมง เป็นผู้ที่มีอำนาจพิจารณา คำวินิจฉัยของอธิบดีให้เป็นที่สิ้นสุด

เอกสารแนบท้ายมาตรฐานฟาร์มเพาะเลี้ยงกุ้ง โค้ด ออฟ คอนดัก (Code of Conduct) หรือ ซี ไอ ซี

1. การเลือกสถานที่

การเลือกสถานที่เลี้ยงนับว่าเป็นปัจจัยแรกที่สำคัญในการประกอบอาชีพการเลี้ยงกุ้งทะเล ทั้งนี้ เนื่องจากถ้าสามารถเลือกแหล่งเลี้ยงที่ดีและเหมาะสมก็จะสามารถดำเนินการเลี้ยงได้ง่าย เช่น ดินไม่เป็นกรด มีแหล่งน้ำทะเลที่สะอาดและเหมาะสมทั้งปริมาณและคุณภาพ ห่างไกลจากแหล่งกำเนิดมลภาวะ เป็นต้น หลักเกณฑ์เบื้องต้นในการเลือกสถานที่เลี้ยงกุ้งทะเลเพื่อนำไปสู่ระบบจัดการฟาร์มเลี้ยงกุ้งทะเล อย่างมีความรับผิดชอบ ควรมีดังนี้

1.1 ต้องเป็นพื้นที่ที่ถูกต้องตามกฎหมายโดยมีเอกสารสิทธิ์ของผู้เลี้ยงหรือ ได้รับการเช่าไม่น้อยกว่า 2 ปี ขึ้นไป จากเจ้าของหรือรัฐ (กรณีเป็นที่ดินของรัฐ)

1.2 เกษตรกรควรมีส่วนร่วมในการกำหนดเขตที่เหมาะสมสำหรับการเลี้ยง โดยเขตที่กำหนดควรอยู่นอกเขตป่าชายเลนที่สมบูรณ์ และควรคำนึงถึงศักยภาพการรองรับของแหล่งเลี้ยงด้วย

1.3 ควรอยู่ใกล้แหล่งน้ำที่มีความเค็มและคุณภาพเหมาะสมต่อการเลี้ยง

1.4 มีสภาพดินเหมาะสมต่อการเลี้ยงกุ้งทะเล

1.5 ไม่อยู่ในอิทธิพลของแหล่งกำเนิดมลภาวะ

1.6 มีระบบสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐานและบริการ

1.7 เกษตรกรผู้เลี้ยงต้องยื่นขออนุญาตจดทะเบียนฟาร์มและปฏิบัติตามกฎหมายที่เกี่ยวข้อง

2. การจัดการการเลี้ยงทั่วไป

การจัดการบ่อเลี้ยงที่ดีจะป้องกันปัญหาน้ำเสีย ไม่ลดความหลากหลายทางชีวภาพในแหล่งน้ำชายฝั่ง สามารถลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต คำแนะนำสำหรับ การจัดการบ่อเลี้ยงที่ดีมีดังนี้

2.1 ควรมีการวางแผนฟาร์มเลี้ยงที่ถูกต้องตามหลักวิชาการ

2.2 การรักษาคุณภาพน้ำในบ่อ โดยการปล่อยกุ้งและกำหนดอัตราการให้อาหารที่ไม่เกินศักยภาพการรองรับของระบบเลี้ยง โดยใช้อาหารที่มีคุณภาพดีและวิธีการให้อาหารที่มีประสิทธิภาพ

2.3 ควรลดปริมาณการถ่ายน้ำลงเท่าที่ทำได้

2.4 ควรใช้ปุ๋ย สารปูนและสารเคมีอื่น ๆ ในลักษณะการรับผิดชอบและเมื่อจำเป็นเท่านั้น

2.5 การดำเนินการเลี้ยงตามวิธีการจัดการสุขภาพกึ่งที่ดี

2.6 เครื่องเพิ่มอากาศควรติดตั้งอย่างมีประสิทธิภาพและสามารถลดการกัดเซาะคันท่อ

เลี้ยง

2.7 ควรปรับปรุงก้นบ่อเพื่อรักษาสภาพให้เหมาะสมต่อการเลี้ยงถ้ามีการย้ายดินเลนก้นบ่อควรนำไปทิ้งในที่ที่เหมาะสม

2.8 ควรมีตะแกรงกั้นน้ำเข้าและออกจากบ่อเพื่อป้องกันศัตรูกึ่ง

2.9 วิธีการควบคุมศัตรูกึ่งควรเป็นวิธีที่ไม่ทำลายสิ่งที่มีชีวิตที่มีความสำคัญต่อระบบนิเวศน์ในแหล่งน้ำธรรมชาติ

3. ความหนาแน่นการปล่อยลูกกึ่ง

ความหนาแน่นของการปล่อยลูกกึ่งทะเลลงเลี้ยงในบ่อเลี้ยงแบบพัฒนาจะมีความสำคัญต่อระบบการจัดการเลี้ยง เช่น การให้อาหารและปริมาณอาหารที่ให้ การถ่ายเทน้ำ ระยะเวลาเลี้ยงและขนาดกึ่งที่จับเป็นต้น ถ้าปล่อยลูกกึ่งหนาแน่นก็จำเป็นต้องให้อาหารมาก โอกาสน้ำในบ่อเลี้ยงจะเสียได้ง่าย กึ่งจะเครียดและมีโอกาสเป็นโรคในที่สุด นอกจากนั้นแล้วน้ำทิ้งยังมีปริมาณสารอินทรีย์และแพลงก์ตอนสูงกว่าที่ควรจะมีอีกด้วย สำหรับคำแนะนำเกี่ยวกับการปล่อยลูกกึ่ง มีดังนี้

3.1 ควรพิจารณาจากพื้นฐานของเทคนิคการเลี้ยง, เป้าหมาย, อัตราการรอดและขนาดกึ่งที่จะจับ

3.2 ควรพิจารณาถึงคุณภาพ ขนาดและอายุของลูกกึ่งที่ปล่อยด้วย

3.3 ควรพิจารณาตามศักยภาพการรองรับของบ่อเลี้ยง

4. อาหารและการให้อาหาร

อาหารกึ่งเป็นต้นทุนสำคัญสำหรับการเลี้ยงกึ่งทะเลแบบพัฒนา จากข้อมูลการวิจัยพบว่าอาหารกึ่งที่ให้กึ่งไม่สามารถกินได้หมด และสามารถเปลี่ยนเป็นเนื้อกึ่งได้เพียงบางส่วนเท่านั้น อาหารที่เหลือจะเป็นของเสียอยู่ในบ่อเลี้ยง และทำให้คุณภาพน้ำเสื่อมโทรม สำหรับอาหารกึ่งที่มีคุณภาพประกอบกับการจัดการการให้อาหารที่ดีจะสามารถป้องกันปัญหาเศษอาหารเหลือ สิ่งเน่าเสียก้นบ่อได้เป็นอย่างดี และยังทำให้น้ำในบ่อเลี้ยงมีคุณภาพดีอีกด้วย นอกจากนั้นแล้วน้ำทิ้งก็จะไม่ก่อปัญหามลภาวะต่อสิ่งแวดล้อมและระบบนิเวศน์ชายฝั่ง ข้อเสนอแนะสำหรับอาหารกึ่งและการให้อาหารมีดังนี้

4.1 ควรเลือกใช้อาหารกึ่งที่มีคุณภาพที่ดี ผลดีใหม่และไม่ควรเก็บไว้นาน

4.2 อาหารกึ่งควรเก็บไว้ในที่ร่ม เย็นและไม่ชื้นแฉะ

4.3 ควรวิธีการจัดการให้อาหารที่มีประสิทธิภาพ

4.4 ควรให้อาหารสดในกรณีที่เป็นเท่านั้น และควรมีวิธีการจัดการที่ดี

4.5 อาหารผสมยาควรให้ในกรณีที่เป็น และใช้อย่างถูกต้อง

4.6 ผู้เลี้ยงควรวินิจฉัยการให้อาหารประจำวันอย่างละเอียดเพื่อคำนวณอัตราการแลกเนื้อ

5. การจัดการสุขภาพกึ่ง

ผู้เกี่ยวข้องกับการจัดการสุขภาพกึ่งเลี้ยงทราบดีว่าการลดความเครียดของกึ่งโดยวิธีดูแลอย่างดี การปล่อยกึ่งในอัตราการความหนาแน่นที่เหมาะสม ประกอบกับการให้อาหารกึ่งที่ดีและการจัดการสิ่งแวดล้อมในบ่อเลี้ยงอย่างเหมาะสมจะสามารถป้องกันการเกิดโรคในกึ่งได้เป็นอย่างดี การรักษาโดยใช้ยาและสารเคมีควรทำเมื่อวินิจฉัยโรคได้แน่นอน เมื่อเกิดโรคควรมีมาตรการและการดำเนินการป้องกันการแพร่กระจายของโรคระหว่างฟาร์มเลี้ยง และระหว่างฟาร์มกับแหล่งน้ำตามธรรมชาติ

ข้อเสนอแนะในการดำเนินการมีดังนี้

5.1 ควรตรวจสุขภาพกึ่งควบคู่กับการตรวจคุณภาพน้ำในบ่อเลี้ยงอยู่เป็นประจำ ถ้ากึ่งมีปัญหาควรดำเนินการวิเคราะห์และวินิจฉัยโรค

5.2 สำหรับโรคที่เกิดจากการจัดการบ่อเลี้ยงควรมีวิธีป้องกันที่ดี

5.3 สำหรับโรคที่สามารถแพร่ระบาดกระจายได้ในฟาร์ม ควรมีมาตรการป้องกันที่มีประสิทธิภาพ

6. ยาและสารเคมี

การใช้ยาและสารเคมีในการเลี้ยงกึ่ง สารเคมีบางอย่างอาจเป็นพิษต่อกึ่งหรือสะสมอยู่ในเนื้อกึ่งและอาจส่งผลกระทบต่อผู้บริโภค หรืออาจมีการปนเปื้อนอยู่ในน้ำทิ้ง ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศน์ ถ้ามีวิธีการใช้ที่ไม่ถูกต้องและขาดความระมัดระวัง คำแนะนำสำหรับการใช้ยาและสารเคมี มีดังนี้

6.1 ผู้เลี้ยงกึ่งควรปฏิบัติตามคำแนะนำการใช้ยา ระยะเวลาการงดใช้ยา วิธีการใช้ การเก็บรักษา การกำจัดตลอดจนการใช้ที่ไม่มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและอันตรายต่อผู้ใช้

6.2 ในกรณีที่ต้องใช้สารเคมีที่เป็นอันตราย ควรระบายน้ำทิ้งเมื่อสารสลายจนไม่มีพิษแล้ว

6.3 ควรจัดบันทึกการใช้ยาและสารเคมีอย่างละเอียด

6.4 ควรเก็บรักษายาในที่เย็นและปลอดภัยจากบุคคลที่ไม่เกี่ยวข้อง เด็กและสัตว์เลี้ยง การกำจัดหรือทิ้งควรปฏิบัติตามวิธีการป้องกันการปนเปื้อนในสิ่งแวดล้อมอย่างเคร่งครัด

6.5 ยาและสารเคมีที่ใช้รักษาโรคควรใช้ตามคำแนะนำ ภายใต้ภาวะเบียบต่าง ๆ ของทางราชการ และมาตรฐานสากล

7. น้ำทิ้งและตะกอนเลน

น้ำทิ้งจากบ่อเลี้ยงกึ่งประกอบด้วยธาตุอาหาร บีโอดี ตะกอนและสารอื่น ๆ อยู่ในระดับสูง วิธีการจัดการเลี้ยงที่ดีจะช่วยให้มีคุณภาพดีและลดปริมาณการทิ้งน้ำได้ ควรหาวิธีการปรับปรุงคุณภาพน้ำทิ้งที่เหมาะสมและพยายามลดปริมาณน้ำทิ้ง ตะกอนเลนควรมีวิธีกำจัดหรือมีวิธีการนำไปทิ้ง โดยไม่ทำลายระบบนิเวศน์ ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการจัดการน้ำทิ้งและตะกอนเลนมีดังนี้

- 7.1 ควรบำรุงรักษาคลองในระบบฟาร์มและคันบ่อเพื่อลดการกัดเซาะและป้องกันการนำเสียดินของตะกอนเลนก้นคลอง
- 7.2 ลดปริมาณการทิ้งน้ำ
- 7.3 ควรพิจารณาการใช้ปุ๋ยเพื่อเพิ่มอาหารธรรมชาติในบ่อเลี้ยงในกรณีที่เป็น จำเป็น พร้อมด้วยวิธีการให้อาหารที่มีประสิทธิภาพเพื่อลดเศษอาหารเหลือ
- 7.4 ควรเก็บรักษาเชื้อเพลิง อาหารกึ่งและอุปกรณ์ต่าง ๆ ในลักษณะที่ดีเพื่อป้องกันการรั่วปนเปื้อนลงในน้ำและควรมีแผนการป้องกันแก้ไขเมื่อเกิดปัญหา
- 7.5 น้ำทิ้งและตะกอนเลนต้องมีคุณสมบัติตามเกณฑ์มาตรฐานก่อนปล่อยหรือระบายทิ้ง
- 7.6 ควรระวังการถ่ายเทน้ำออกจากบ่อเลี้ยงเพื่อไม่ให้เกิดตะกอนลอยฟุ้งและควรมีวิธีลดความเร็วของน้ำในคลองน้ำทิ้งและปลายคลอง
- 7.7 ควรออกแบบระบบทิ้งน้ำที่ไม่มีผลกระทบต่อแหล่งน้ำธรรมชาติและบริเวณทิ้งน้ำ
- 7.8 ไม่ควรทิ้งน้ำลงคลองน้ำจืดและแหล่งเกษตรกรรม
- 7.9 ตะกอนจากบ่อเลี้ยง คลองหรือบ่อเก็บน้ำ ควรเก็บไว้ใช้ถมหรือเสริมบริเวณที่ถูกกัดเซาะ หรือวิธีการทิ้งที่ไม่เป็นพิษต่อสิ่งแวดล้อม
- 7.10 ควรมีระบบสาธารณสุขสำหรับเจ้าหน้าที่ของฟาร์ม
- 7.11 ขยะและสิ่งปฏิกูลจากฟาร์มควรมีการทิ้งและกำจัดอย่างถูกวิธี
- 7.12 การจัดการฟาร์มควรถูกต้องตามกฎหมายระเบียบของทางราชการ
- 7.13 ผู้จัดการควรประเมินวิธีการ จัดการของเสียและมีการปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง

8. การจับกุ้งและจำหน่าย

การจับกุ้งก็มีความสำคัญในการรักษาคุณภาพกุ้งและการป้องกันผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม วิธีการจับกุ้งที่ดี เช่น การจับในเวลาที่เหมาะสม มีการทำความสะอาดตัวกุ้งเบื้องต้น การแช่เย็นอย่างรวดเร็ว และการขนส่งอย่างถูกวิธี จะสามารถรักษาคุณภาพและความสดของกุ้งได้อย่างมาก นอกจากนั้นแล้ววิธีจำหน่าย เช่น การจำหน่ายโดยตรงต่อผู้แปรรูป (ห้องเย็น) ก็จะเป็นวิธีการช่วยรักษาคุณภาพและความสดของกุ้งได้อีกวิธีหนึ่ง ขอแนะนำสำหรับการจับ และจำหน่ายมีดังนี้

- 8.1 เกษตรกรต้องวางแผนการจับและจำหน่ายอย่างรวดเร็ว โดยเน้นการรักษาความสด
- 8.2 ควรมีการตรวจสอบสารเคมีตกค้างในตัวกุ้งก่อนการจับ
- 8.3 การจับต้องป้องกันผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม โดยเน้นการรักษาสภาพสิ่งแวดล้อมและการปนเปื้อนเพิ่มเติมของก้นบ่อโดยงดเว้นการใช้สารเคมีช่วยในการจับกุ้ง
- 8.4 ในกรณีที่ล่าช้าการจับกุ้ง เกษตรกรต้องควบคุมให้มีการจับตามวิธีข้อ 8.3

8.5 เกษตรกรควรพยายามจำหน่ายกุ้งโดยตรงกับผู้แปรรูปเพื่อเป็นการรักษาความสดของ กุ้ง

8.6 เกษตรกรพยายามส่งเสริมให้มีระบบที่เก็บรักษาความสดในการขนส่งกุ้ง และวัสดุที่ใช้ เช่น น้ำแข็งต้องไม่เพิ่มความปนเปื้อนลงในวัตถุดิบกุ้งที่จับ

9. ความรับผิดชอบทางสังคม

ปัญหาระหว่างผู้เลี้ยงกุ้งกับประชาชนในท้องถิ่นและปัญหาระหว่างลูกจ้างกับนายจ้างส่วนใหญ่เป็น ปัญหาแรงงานซึ่งค่อนข้างซับซ้อน วิธีการบริหารฟาร์มที่ดีจะสามารถทำให้ผู้ประกอบการขนาดใหญ่ สามารถดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพ แต่เนื่องจากประเทศไทยมีฟาร์มขนาดเล็กอยู่เป็นจำนวนมาก ดังนั้น การจัดระบบขององค์กรผู้เลี้ยงจะเป็นแนวทางหนึ่งในการรวมกลุ่มเพื่อให้การเลี้ยงมีประสิทธิภาพ ซึ่งมี ข้อเสนอแนะดังนี้

9.1 ผู้เลี้ยงหรือองค์กรผู้เลี้ยงควรมีการพบปะกับชุมชนท้องถิ่นเป็นครั้งคราว

9.2 ผู้เลี้ยง หรือองค์กรผู้เลี้ยงควรพยายามใช้ทรัพยากรในท้องถิ่นอย่างประหยัดและ ส่งเสริมการปลูกป่าชายเลน เพื่อสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชนท้องถิ่นและไม่กระทบต่อ สิ่งแวดล้อม

9.3 ผู้เลี้ยง หรือองค์กรผู้เลี้ยงควรช่วยเหลือชุมชนในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมท้องถิ่น สาธารณสุข ความปลอดภัยและการศึกษา

9.4 ผู้เลี้ยง หรือองค์กรผู้เลี้ยง ควรสร้างความเข้าใจในหน้าที่ และระบบการทำงานของ องค์กรฟาร์มให้แก่ลูกจ้าง

9.5 ควรพิจารณาจ้างแรงงานท้องถิ่น

9.6 ควรจัดจ้างแรงงานตามกฎหมาย

9.7 ควรมีระบบสวัสดิการต่อแรงงานอย่างครบถ้วน

9.8 ควรมีนโยบายระบบการจัดการฟาร์มที่ชัดเจน

10. การรวมกลุ่มและการฝึกอบรม

จากข้อมูลการพัฒนาการเลี้ยงกุ้งในประเทศไทย พบว่าการรวมกลุ่มผู้เลี้ยง โดยมีการพบปะ แลกเปลี่ยนประสบการณ์ด้านเทคนิคและการจัดการการเลี้ยงจะช่วยให้การเลี้ยงกุ้งมีการพัฒนาได้อย่างมี ประสิทธิภาพ นอกจากนี้การพัฒนากลุ่มผู้เลี้ยงอย่างถูกต้องตามหลักวิชาการและเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม จำเป็นต้องมีการร่วมในการฝึกอบรมเพื่อเพิ่มพูนความรู้ทางวิชาการเพิ่มขึ้น คำแนะนำสำหรับการรวมกลุ่ม และการฝึกอบรมมีดังนี้

10.1 ควรมีการรวมกลุ่มเพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลการเลี้ยงอย่างสม่ำเสมอ

10.2 ควรร่วมให้มีการฝึกอบรมด้านวิชาการ ทั้งการจัดการการเลี้ยง และการใช้ปัจจัยการผลิต

10.3 ควรร่วมให้มีการฝึกอบรมด้านกฎระเบียบและกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมการเพาะเลี้ยงกุ้ง

10.4 ควรส่งเสริมด้านจริยธรรมและคุณธรรมต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม

11. ระบบการเก็บข้อมูล

ระบบการจัดการเพื่อการเลี้ยงกุ้งทะเลสามารถดำเนินการไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ พร้อมกับมีการแก้ไขปรับปรุงอยู่ตลอดเวลาจำเป็นอย่างยิ่งต้องมีระบบการเก็บข้อมูลของการเลี้ยงที่ดี เพื่อสามารถทบทวนข้อมูลนำไปสู่การปรับปรุงระบบ เพื่อการดำเนินการอย่างมีประสิทธิภาพหรือการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตในรุ่นต่อ ๆ ไปได้ หรือในกรณีที่มีปัญหาในการเลี้ยง เป็นปัญหาโรคระบาด ผู้เลี้ยงสามารถนำข้อมูลที่เก็บไว้มาพิจารณาเพื่อหาสาเหตุและหาแนวทางเพื่อการปรับปรุงแก้ไขในการเลี้ยงรุ่นต่อไปได้ ข้อมูลที่ควรเก็บมีดังนี้

11.1 การเลือกสถานที่

11.2 การจัดการการเลี้ยงทั่วไป

11.3 ความหนาแน่นการปล่อยลูกกุ้ง

11.4 อาหารและการให้อาหาร

11.5 การจัดการสุขภาพกุ้ง

11.6 ยาและสารเคมี

11.7 น้ำทิ้งและตะกอนเลน

11.8 การจับและจำหน่าย

11.9 ความรับผิดชอบทางสังคม

11.10 การรวมกลุ่มและการฝึกอบรม

11.11 รายละเอียดเรื่องการลงทุน บัญชี การเงินและการตลาด

จากการศึกษาข้อมูลที่ผ่านมา พบว่า ผู้ที่จะสามารถประกอบอาชีพฟาร์มเลี้ยงกุ้งนั้น ต้องมีขั้นตอน และข้อควรปฏิบัติหลายอย่าง กว่าจะสามารถเลี้ยงกุ้ง หรือขายกุ้งได้ ตั้งแต่การจดทะเบียนขออนุญาตเลี้ยงกุ้ง และการเลี้ยงที่ต้องเป็นไปตามมาตรฐาน ตามประกาศของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ และระเบียบของกรมประมง เพื่อให้ผลผลิตที่ได้เป็นไปตามมาตรฐานที่ยอมรับของตลาด จากการศึกษาข้อมูล และกฎระเบียบต่างๆ ที่ผ่านมา พบว่า ค่อนข้างครอบคลุม และ คำนึงถึงสิ่งแวดล้อมรอบๆ พื้นที่เลี้ยง ตั้งแต่ขั้นตอนของการขออนุญาตเลี้ยงที่ต้องได้รับความเห็นชอบจากคณะกรรมการระดับอำเภอ ซึ่งมีตัวแทนขององค์การบริหารส่วนตำบลหรือสภาตำบล ซึ่งพื้นที่เลี้ยงกุ้งทะเลตั้งอยู่ก่อนจึงจะเริ่มต้นขุดบ่อได้

และจะต้องดำเนินการจัดให้มีบ่อบำบัดน้ำทิ้ง หรือบ่อตกตะกอน ไม่น้อยกว่า 30% ของพื้นที่บ่อที่ใช้เลี้ยง โดยรวมคูลองส่ง และระบายน้ำด้วย ให้เสร็จสิ้นเสียก่อน ซึ่งถ้าเลี้ยงกุ้งทะเลในพื้นที่เกินกว่า 10 ไร่ ขึ้นไป จะต้องสร้างบ่อพักน้ำหรือบ่อตกตะกอน ไม่น้อยกว่า 30% ของพื้นที่บ่อที่ใช้เลี้ยง โดยรวมคูลองส่ง และระบายน้ำด้วย ในกรณีที่คำนวณพื้นที่บ่อพักน้ำจากพื้นที่บ่อที่ใช้เลี้ยง 30 % แล้ว แต่ปรากฏว่าพื้นที่บ่อพักน้ำดังกล่าวไม่น้อยกว่า 5 ไร่ จะต้องสร้างบ่อพักน้ำไม่น้อยกว่า 5 ไร่ ทั้งนี้ เพื่อให้เพียงพอสามารถรองรับน้ำจากบ่อเลี้ยงในขณะที่เปิดจับกุ้งทะเลให้เสร็จสิ้นเสียก่อน จากนั้นจึงจะขออนุญาตเลี้ยงกุ้งทะเลได้

จากนั้นผู้ประกอบการเลี้ยงกุ้งทะเล ซึ่งได้รับการจดทะเบียน หรือได้รับอนุญาตแล้ว จะต้องปฏิบัติตามเงื่อนไข น้ำที่ปล่อยทิ้งจากบ่อเลี้ยงกุ้งต้องมีการตรวจค่า บี.โอ.ดี. (Biochemical Oxygen Demand , B.O.D.) ก่อน, ต้องไม่ทิ้ง ปล่อย หรือไล่เลนจากพื้นที่เลี้ยงกุ้งลงในแหล่งน้ำธรรมชาติ หรือสาธารณะประโยชน์, ต้องไม่ปล่อยน้ำเค็ม หรือกระทำการใดๆ จนเป็นเหตุให้น้ำเค็มจากพื้นที่เลี้ยงกุ้งซึม หรือไหลลงสู่แหล่งน้ำจืดสาธารณะหรือพื้นที่การเกษตรอื่น, ในกรณีผู้ประกอบการเลี้ยงกุ้งทะเลฝ่าฝืน หรือไม่ปฏิบัติตามเงื่อนไขนี้พนักงานเจ้าหน้าที่จะเพิกถอนการจดทะเบียน หรือการอนุญาตก็ได้ ซึ่งในทางปฏิบัตินั้นในเรื่องเงื่อนไขที่กล่าวมาสามารถตรวจสอบได้ค่อนข้างยาก ต้องอาศัยความรับผิดชอบของเจ้าของฟาร์มในทางปฏิบัติเป็นหลัก

นอกจากนี้ยังมี “ใบรับรองการผลิตกุ้งทะเลตามมาตรฐานจีเอพี” ซึ่งเป็นใบรับรองที่กรมประมงออกให้แก่โรงเพาะพันธุ์ลูกกุ้งทะเลและหรือฟาร์มเลี้ยงกุ้งของเกษตรกรหรือผู้ประกอบการเพาะเลี้ยงกุ้งทะเลที่มีการจัดการสุขอนามัยของฟาร์มที่ดี และกุ้งที่เพาะเลี้ยงมีคุณภาพดีไม่มีสารเคมีหรือยาปฏิชีวนะตกค้างทั้งชนิด ระยะเวลาและปริมาณที่กรมประมงกำหนด ใบรับรองการผลิตกุ้งทะเลมาตรฐานจีเอพีมีอายุ 1 ปี โดยผู้รับใบรับรองสามารถนำใบรับรองดังกล่าวไปแสดงเพื่อประกอบการจำหน่ายกุ้งทะเลได้ ซึ่งมาตรฐานดังกล่าว เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับความปลอดภัยของผู้บริโภค คือมองการจัดการฟาร์มที่ไม่ก่อให้เกิดสารตกค้างในกุ้งทะเลเป็นหลัก ซึ่งผู้เลี้ยงกุ้งทุกฟาร์มจะต้องขอไว้ทุกปี เพื่อยืนยันกับลูกค้าในเรื่องมาตรฐานความปลอดภัยของผลผลิตของตน ยังไม่ได้มองถึงความเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม

ทั้งนี้ยังมีมาตรฐานที่เกี่ยวข้องกับชุมชนรอบพื้นที่เลี้ยงกุ้งโดยตรง คือ มาตรฐาน “ ใค้ด ออฟ คอนดัค (Code of Conduct) หรือ ซี โอ ซี (CoC) ” ซึ่งให้ความสำคัญในเรื่อง ระบบการจัดการสิ่งแวดล้อม เพื่อให้ได้อุตสาหกรรมการเพาะเลี้ยงกุ้งทะเลอย่างยั่งยืน โดยกุ้งที่ได้รับจากระบบ CoC จะเป็นกุ้งที่มีคุณลักษณะ 3 ประการ คือ กุ้งที่มีการผลิตอย่างมีมาตรฐาน กุ้งที่มีคุณภาพและความปลอดภัย และกุ้งที่มีการเลี้ยงหรือผลิตอย่างเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม ซึ่งใบรับรองมาตรฐานดังกล่าว เป็นหลักฐานที่กรมประมงออกให้ เพื่อรับรองว่าฟาร์มเพาะเลี้ยงกุ้งทะเลนั้นได้มีการปฏิบัติและควบคุมดูแลตามแนวทางระบบการจัดการสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน ที่กรมประมงและผู้ประกอบการร่วมกันกำหนดขึ้น โดยมีคณะนักวิชาการ

ประมงตั้งแต่ระดับ 6 ขึ้นไป ที่ผ่านการฝึกอบรมและการตรวจประเมินรับรองฟาร์มเพาะเลี้ยงกุ้งทะเล (CoC) เป็นผู้ตรวจสอบ

ซึ่งการจะได้มาตรฐาน CoC นี้ จะต้องมีการจัดการด้านสิ่งแวดล้อมที่ดี คือ การจัดการปล่อยที่ดี ซึ่งป้องกันปัญหาน้ำเสีย ไม่ลดความหลากหลายทางชีวภาพในแหล่งน้ำชายฝั่ง สามารถลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต , ด้านน้ำทิ้งและตะกอนเลน ควรหาวิธีการปรับปรุงคุณภาพน้ำทิ้งที่เหมาะสมและพยายามลดปริมาณน้ำทิ้ง ตะกอนเลนควรมีวิธีกำจัดหรือมีวิธีการนำไปทิ้ง โดยไม่ทำลายระบบนิเวศน์ เนื่องจากน้ำทิ้งจากปล่อยกุ้งประกอบด้วยธาตุอาหาร บีโอดี ตะกอนและสารอื่น ๆ อยู่ในระดับสูง ซึ่งถ้าทิ้งลงสู่แหล่งน้ำธรรมชาติ ก็จะทำให้เกิดผลเสียต่อสภาพนิเวศน์ในคลองได้ และอีกประการคือ ความรับผิดชอบทางสังคม ซึ่งพบว่าหลายพื้นที่จะมีปัญหา ระหว่างผู้เลี้ยงกุ้ง กับชุมชนท้องถิ่น ดังนั้น เพื่อให้ปัญหาตรงนี้หมดไป ผู้เลี้ยงหรือองค์กรผู้เลี้ยงควรมีการพบปะกับชุมชนท้องถิ่นเป็นครั้งคราว, ควรพยายามใช้ทรัพยากรในท้องถิ่นอย่างประหยัดและส่งเสริมการปลูกป่าชายเลน เพื่อสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชนท้องถิ่นและไม่กระทบต่อสิ่งแวดล้อม และควรช่วยเหลือชุมชนในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมท้องถิ่น

ซึ่งจะเห็นว่า แม้จะมีมาตรฐานต่างๆ มาควบคุมการเพาะเลี้ยงกุ้งทะเล หลายข้อที่เน้นถึงความเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม เพื่อการเลี้ยงที่ยั่งยืน ซึ่งถ้าทุกฟาร์มปฏิบัติตามกฎและข้อกำหนดต่างๆอย่างเคร่งครัดแล้ว ก็คงจะไม่มีปัญหาเข้าสู่ชุมชน แต่จากข้อมูลที่พบในพื้นที่ ยังมีการปล่อยน้ำเสียลงสู่แหล่งน้ำอยู่ และพบซีเลนสะสมตามพื้นที่ต่างๆ ส่งผลกระทบทั้งต่อสภาพแวดล้อม และคุณภาพชีวิตของชุมชน เนื่องจากเมื่อน้ำเสียก็จะไม่มีสัตว์น้ำเข้ามาอยู่ในคลองและหน้าอ่าวบ้านพอด ทำให้วิถีชีวิตของคนบ้านพอดและผู้ที่เคยเข้ามาหากินในพื้นที่ผิดเคืองลง รวมถึงเกิดผื่นคันเมื่อผิวหนังสัมผัสน้ำเสีย หลายครั้งที่เรื่องราวที่ชุมชนได้ประสบอยู่ถูกแจ้งไปยังหน่วยงานระดับอำเภอ และระดับจังหวัด ซึ่งจากการตรวจสอบคุณภาพน้ำและดิน ก็ยังได้รับการยืนยันจากหน่วยงานว่ายังอยู่ในสภาพที่สัตว์น้ำยังสามารถดำรงชีวิตและเจริญเติบโตได้ปกติ ทั้งนี้เนื่องมาจากการแจ้งข้อมูลต่างๆ ไปยังหน่วยงานนั้น ด้วยขั้นตอนต่างๆ ของระบบราชการแล้วไม่สามารถเข้ามาตรวจสอบได้ทันที กว่าจะมาได้ น้ำเสียก็ถูกเจือจางไป เนื่องจากอิทธิพลของน้ำขึ้น-น้ำลงในทะเลไปเรียบร้อยแล้ว การตรวจค่ามาตรฐานต่างๆ ภายในฟาร์มเลี้ยง ผู้เลี้ยงก็จะรู้ล่วงหน้า และสามารถ

นอกจากนี้ยังพบว่า ก่อนหน้าการทำวิจัย ยังไม่เคยมีฟาร์มกุ้งเข้ามาร่วมคุยหรือตอบข้อสงสัยของชุมชนเลย แต่จะมีในรูปแบบของการให้เงิน วัสดุ และโรงเรียนในพื้นที่ อยู่เป็นประจำทุกปี อย่างไรก็ตามการทำงานของทีมวิจัย ก็ได้สร้างกระแสให้ผู้ประกอบการฟาร์มกุ้งปรับปรุงระบบการปล่อยน้ำของตนเองให้ดีขึ้น จนกระทั่งทีมวิจัยได้จัดเวทีเสวนาร่วมกับฟาร์มกุ้งขนาดใหญ่ ซึ่งได้รับการตอบรับเข้าร่วมจากผู้ดูแลฟาร์มกุ้งของบริษัทในเครือเจริญโภคภัณฑ์ เข้ามาร่วมจำนวน 3 ฟาร์ม และคุณยุทธนา รัตโน ซึ่งเป็นการเลี้ยงกุ้งแบบธรรมชาติ โดยเลี้ยงปีละ 1 ครั้ง ส่วนบริษัทในเครือศรีสุพรรณฟาร์มให้การปฏิเสธ ด้วยเหตุผลที่ไม่มีเวลาพอ แต่สำหรับความสัมพันธ์ระหว่างฟาร์มที่มีโอกาสได้เข้าร่วมพูดคุย กับทีมวิจัยที่ดีขึ้น มีการประสาน

ขอชี้แจงเพื่อนำมาทำปุ๋ยหมักชี้แจงใช้ในพื้นที่ ซึ่งก็ได้รับความร่วมมืออย่างดี และพบว่าปัจจุบันแม้จะมีปัญหาชี้แจงสะสมในคลองต่างๆ และหน้าหาดบ้านพอด อยู่ แต่พบว่า ชี้แจงดังกล่าวไม่มีกลิ่นเหม็นเหมือนในอดีต และพบว่า กฎระเบียบทางข้อกำหนดไม่สามารถทำให้เกิดการจัดการที่ดีได้ เว้นแต่ผู้ประกอบการเลี้ยงจะมีสำนึกรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมจริง การเลี้ยงจึงจะเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมได้ ซึ่งการกระทำดังกล่าวก็ต้องมีต้นทุนเพิ่มขึ้น ผู้ประกอบการหลายฟาร์มจึงมองข้าม และยังไม่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตนอยู่

บทที่ 6 การใช้ประโยชน์จากชีเลนนากุ้ง

จากสภาพปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นในพื้นที่ โดยเฉพาะปัญหาในเรื่องมลพิษทางน้ำ ทั้งน้ำเสีย ปลาตาย สัตว์น้ำหนีหายจากพื้นที่ มีชีเลนสะสม กลิ่นเหม็น และเกิดอาการคันเมื่อสัมผัสน้ำ เป็นปัญหาที่ชุมชนประสบมาตลอด ตั้งแต่มีการเลี้ยงกุ้งขาว ที่มีทั้งในพื้นที่ และพื้นที่ใกล้เคียง กว่า 27,000 ไร่ ส่งผลให้ชุมชนบ้านพอด ประสบปัญหาอย่างหนักโดยเฉพาะในเรื่องการประกอบอาชีพของชุมชน ที่นับวันจะฝืดเคืองขึ้นทุกที แต่ในชีเลนนั้นก็มียาตุอาหารที่จำเป็นต่อการเจริญเติบโตของพืชอยู่สูงซึ่งจะต้องได้รับการปรับปรุงคุณภาพก่อนใช้ จึงคิดว่าถ้าสามารถนำชีเลนจากนากุ้งมาใช้ประโยชน์ได้ ก็จะสามารถลดปริมาณชีเลนที่จะถูกปล่อยลงสู่แหล่งน้ำธรรมชาติ และสภาพแวดล้อมโดยรวมของพื้นที่ก็จะดีขึ้น แต่การกระทำอย่างนั้นก็ไม่ใช่ง่าย เนื่องจากที่มวิจัยยังไม่มีความรู้เรื่องการทำปุ๋ยชีเลน และการนำชีเลนมาใช้ได้ ต้องได้รับความร่วมมือจากผู้ประกอบการเลี้ยงเสียก่อน ซึ่งในตอนแรกก็มวิจัยก็ได้รับความร่วมมือจากฟาร์มกุ้งของคุณยุหนา รัตโน เพียงฟาร์มเดียว จากนั้นก็ได้ไปศึกษาดูงาน เรื่องการทำปุ๋ยหมักดินเลนนากุ้ง ที่ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอ่าวคุ้งกระเบน อันเนื่องมาจากพระราชดำริ จากนั้นก็กลับมาทดลองทำ ทดลองใช้ ในพื้นที่ และได้ขอความร่วมมือไปยังฟาร์มกุ้งต่างๆ มากขึ้น เพื่อขอใช้ชีเลนจากฟาร์มต่างๆ มาทำเป็นปุ๋ยหมัก ซึ่งมีรายละเอียดในแต่ละขั้นตอน ดังนี้

1. ความรู้เรื่องการทำปุ๋ยหมักจากชีเลนนากุ้ง

ที่มวิจัยได้เข้าไปศึกษาความรู้ในเรื่องการทำปุ๋ยหมักจากชีเลนนากุ้ง ที่ศูนย์ศึกษาและพัฒนาอ่าวคุ้งกระเบน อันเนื่องมาจากพระราชดำริ ซึ่งมีพื้นที่รับผิดชอบ 46,000 ไร่ มีพื้นที่รอบนอก 42,000 ไร่ ที่ได้ส่งเสริมการเลี้ยงกุ้งแบบพัฒนา ซึ่งในอดีตการเลี้ยงกุ้งดังกล่าวมักเกิดผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติไม่มากนักน้อย ขึ้นอยู่กับการปฏิบัติในเรื่องการจัดการของเสียที่เกิดจากการเลี้ยงกุ้ง ศูนย์ฯ คุ้งกระเบน จึงได้ใช้มาตรฐานในการควบคุมการฉีดเลนลงสู่แหล่งน้ำ โดยให้สมาชิกมีบ่อเก็บเลนนากุ้งไว้ ในขณะเดียวกันก็จัดการปุ๋ยหมักจากดินเลนนากุ้งขึ้น เพื่อเป็นการลดมลภาวะที่เกิดขึ้นกับอ่าวคุ้งกระเบน โดยใช้ ดินเลนนากุ้งจากพื้นที่โครงการ และรวบรวมฟางข้าวจากภายในและภายนอกศูนย์มาเป็นวัตถุดิบในการทำ และได้รับการสนับสนุนสารเร่งการย่อยสลาย (พด.1) และเทคนิคการผลิตปุ๋ยหมักดินเลนนากุ้ง จากสถานีพัฒนาที่ดินจันทบุรี จากการทำให้เห็นว่า ปุ๋ยที่ได้เหมาะกับเกษตรกรในทุกระดับ เนื่องจากทำได้ง่าย และสามารถปรับปรุงดินให้ดีขึ้นได้ โดยมีสูตร ดังนี้

วัตถุดิบที่ใช้

1) ฟางข้าว หรือเปลือกผลไม้ทุกชนิด หรือพืชสด หรือขังข้าวโพด	1,000 กิโลกรัม
2) ดินเลนนากุ้ง (ควรเลือกดินเลนที่แห้งดีแล้ว)	200 กิโลกรัม
3) ปุ๋ยยูเรีย	2 กิโลกรัม

กรรมวิธีในการผลิต

1) จัดเตรียมวัตถุดิบทั้งหมดไว้ดังรายละเอียดที่กล่าวมาแล้ว และนำสารเร่ง พด.1 ละลายน้ำตามคำแนะนำข้างของ โดยต้องใช้ให้หมดภายใน 2 ชั่วโมง

2) นำฟางข้าว ดินเลนนาุ้ง และปุ๋ยยูเรียมาแบ่งเป็นส่วนๆ ให้เท่ากันตามจำนวนชั้นวัสดุบนกองปุ๋ยหมัก เช่น ถ้าต้องการให้มีการจัดชั้นฟางข้าวก็ให้แบ่งออกเป็น 3 ส่วน ทำนองเดียวกันกับดินเลนนาุ้ง และปุ๋ย ยูเรีย ก็ให้แบ่งออกเป็น 3 ส่วนเช่นเดียวกัน

3) จัดขนาดของกองฟางข้าวชั้นล่างสุดให้ได้ขนาดตามความต้องการ โดยปกติจะมีขนาดใกล้เคียงกับแปลงผัก คือ มีขนาดกว้างประมาณ 2 เมตร และยาวประมาณ 5 เมตร ความสูงขึ้นอยู่กับฟางข้าวที่แบ่งไว้แล้วรดน้ำให้ชุ่มพร้อมกับการเหยียบให้แน่น

4) นำดินเลนนาุ้งที่แบ่งส่วนไว้มาโปรยทับกองฟางให้ทั่วแล้วตามด้วยปุ๋ยยูเรียเม็ดโดยโปรยทับดินเลนตามส่วนที่แบ่งไว้

5)ให้นำสารละลายสารเร่ง พด.1 (สารเร่ง พด.1 ที่ละลายน้ำเตรียมไว้ล่วงหน้าประมาณ 30 นาที) รดทับกองวัสดุให้ทั่วโดยแบ่งสารละลายที่ได้ให้สามารถรดได้ทั้ง 3 ชั้น

6) ทำซ้ำข้อ 3 ข้อ 4 และ ข้อ 5 อีก 2 ครั้งจะได้ความสูงประมาณ 1.2-1.5 เมตร จากนั้นให้นำดินมาทับชั้นบนสุดไว้เล็กน้อย และหาวัสดุทางมะพร้าวปิด เพื่อป้องกันการระเหยของน้ำในแปลงปุ๋ย

7) ควรทำการรดน้ำจัดให้ชุ่มกองปุ๋ยหมักทุกวัน อย่างน้อยวันละ 1 ครั้งอย่าให้แฉะ

8) ให้ทำการพลิกกองปุ๋ยหมัก ทุก 7-10 วัน โดยพลิกจาก ชั้นบน ลงชั้นล่าง และจากชั้นล่างขึ้นชั้นบน ประมาณ 8-16 สัปดาห์ เศษพืชจะสลายตัวผู้พัง รอจนกระทั่งปุ๋ยหมักเย็นลงจึงนำไปใช้งานได้ โดยสังเกตสีของปุ๋ยที่สามารถใช้งานได้ แล้วจะมีสีน้ำตาลเข้ม หรือสีดำ ลักษณะปุ๋ยมีความอ่อนนุ่ม และมีต้นพืชที่มีระบบรากเล็กสามารถขึ้นบนกองปุ๋ยได้ แสดงว่าปุ๋ยหมักนั้นสามารถนำไปใช้ได้แล้ว

คุณสมบัติของปุ๋ยหมักที่ได้

โดยทั่วไปปุ๋ยหมักจะมีปริมาณธาตุอาหารที่แตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับวัสดุที่นำมาใช้ทำปุ๋ยหมัก ซึ่งปุ๋ยหมักจากดินเลนนาุ้งที่ศูนย์ฯ อ่าวคุ้งกระเบนผลิตได้นั้น มีผลการวิเคราะห์ ดังนี้

pH	เท่ากับ	7.6
ปริมาณโปรตีน	เท่ากับ	0.19%
ปริมาณไนโตรเจน	เท่ากับ	0.18%
ปริมาณฟอสฟอรัส	เท่ากับ	0.14%
ปริมาณคาร์บอน	เท่ากับ	6.65%
ปริมาณสารอินทรีย์	เท่ากับ	11.47%
อัตราส่วนคาร์บอน/ไนโตรเจน	เท่ากับ	8.36

ความชื้น	เท่ากับ	8.36%
ค่าความเค็ม	เท่ากับ	2 PPT

อัตราการใช้ปุ๋ยหมัก

โดยทั่วไปแล้วอัตราการใช้ปุ๋ยหมักเพื่อปรับปรุงดินนั้น ไม่ได้มีข้อกำหนดที่แน่นอน แต่การใช้ปุ๋ยหมัก ย่อมมีผลดีทั้งต่อคุณสมบัติของดิน การเจริญเติบโต และผลผลิตของพืช อัตราการใช้ปุ๋ยหมักจะมีความสัมพันธ์กับลักษณะวิธีการใส่ และความอุดมสมบูรณ์พื้นฐานของดินด้วย เช่น ถ้าใส่ในดินทรายที่มีความอุดมสมบูรณ์ต่ำอัตราการใช้จะประมาณ 4-6 ตัน/ไร่ แต่ในดินที่มีความอุดมสมบูรณ์ปานกลางอัตราการใช้จะอยู่ที่ระดับ 2-4 ตัน/ไร่ และถ้าพิจารณาตามวิธีการใส่ปุ๋ยจะแตกต่างกันไปอีก เช่น

- การหว่านแบบทั้งแปลง(เป็นการปรับปรุงดิน) ส่วนมากจะใช้วิธีนี้กับการปลูกข้าวหรือพืชไร่ หรือพืชผัก อัตราที่ใช้จะประมาณ 3 ตัน/ไร่/ปี โดยอาจจะใช้ร่วมกับปุ๋ยเคมีสูตรต่างๆก็ได้
- ใส่แบบแถว (เป็นการใส่ตามแนวปลูกพืช) มักจะใช้วิธีนี้กับพืชไร่ ประมาณ 3 ตัน/ไร่/ปีโดยอาจจะใช้ร่วมกับปุ๋ยเคมีสูตรต่างๆก็ได้
- ใส่แบบเป็นหลุม นิยมใช้กับการปลูกไม้ผล และไม่ยืนต้น ซึ่งจะใช้ได้ 2 ระยะ คือ ระยะแรกใส่ลงกันหลุม โดยนำดินด้านผิวดินมาคลุกเคล้ากับปุ๋ยหมัก (ประมาณ 20-50 กิโลกรัม/หลุม) แล้วลงกันหลุม ระยะที่สอง เมื่อเจริญแล้ว ใส่โดยการขุดเป็นร่องรอบๆต้น ตามแนวทรงพุ่มของต้นพืชใส่ปุ๋ยหมักลงในร่องแล้วกลบด้วยดินหมักจะใส่ปุ๋ย ปี เว้นปี

ประโยชน์ของปุ๋ยหมัก

ปุ๋ยหมักจากดินเลนนาุ้ง เป็นการเอาของเยจากการเลี้ยงกุ้ง และการเกษตรกรรม มาผ่านกระบวนการหมัก จนเกิดเป็นปุ๋ยหมักที่มีประโยชน์ในการปรับปรุงดิน ช่วยให้ดินไม่เสื่อมสภาพ อีกทั้งยังช่วยให้ดินร่วนซุยสะดวกต่อการไถพรวน และยังช่วยประหยัดและลดการใช้ปุ๋ยเคมีที่มีราคาแพง การใช้ปุ๋ยหมักจากดินเลนนาุ้งสามารถใช้ได้ดีกับพืชผักกินใบ เช่น คะน้า กวางตุ้ง ผักกาดหัว ถั่วฝักยาว ไม้ดอกไม้ประดับหลายชนิด สามารถใช้กับข้าพันธ์ข้าวดอกมะลิ 105 ได้ดี และสามารถใช้กับผลไม้หลายชนิด เช่น ลางสาด ลองกอง เงาะ มังคุด มะม่วง มะพร้าว เป็นต้น

2. การทดลองทำปุ๋ยหมักจากชีเลนนาุ้ง

หลังจากที่ได้เรียนรู้วิธีการทำปุ๋ยหมักจากดินเลนนาุ้ง และประโยชน์จากการทำแล้ว ที่มวิจัยก็นำความรู้ที่ได้มาปรับใช้กับพื้นที่ โดยทดลองทำปุ๋ยหมักจากดินเลนนาุ้งในพื้นที่ ซึ่งเมื่อพิจารณาวัสดุในพื้นที่แล้ว ไม่มีวัตถุดิบพวกเศษของเหลือใช้ทางการเกษตร เช่น ฟางข้าว ชังข้าวโพด และเปลือกผลไม้ต่างๆ จึงได้ปรับปรุงสูตรให้มีความเหมาะสมกับวัสดุที่มีในพื้นที่ โดยได้เลือกใช้ขุยมะพร้าวแทนเศษของเหลือใช้จากการเกษตร เนื่องจากเป็นวัตถุดิบที่หาได้ง่ายในพื้นที่ และราคาไม่แพง ส่วนผสมของวัตถุดิบที่มวิจัยได้ทดลองทำปุ๋ยหมักครบแรก จึงประกอบด้วย

1) ขุยมะพร้าว	จำนวน	1,000	กิโลกรัม
2) ขี้เลนบ่อกุ้ง	จำนวน	200	กิโลกรัม
3) ปุ๋ยยูเรีย	จำนวน	2	กิโลกรัม
4) พด.1	จำนวน	1	ซอง

โดยมีวิธีการทำเหมือนกับที่ไปเรียนรู้มาจากศูนย์ศึกษาพัฒนาอ่าวคุ้งกระเบน กลับกองทุก 10 วัน และรดน้ำเพื่อไล่ความเค็มทุกวัน (ยกเว้นวันที่ฝนตก) เป็นเวลาประมาณ 4 เดือนครึ่งก็สามารถนำปุ๋ยหมักที่ได้ไปใช้ประโยชน์ได้ ซึ่งการทำในครั้งนี้นี้ ทีมวิจัยได้ทดลองทำ 2 กอง โดยใช้ขี้เลนจาก 2 พื้นที่ คือ ขี้เลนที่ได้จากฟาร์มกุ้ง ของนายยุทธนา รัตน และขี้เลนที่ได้จากหน้าอ่าวบ้านพอด (ตากแห้ง) โดยมีกระบวนการทำและการหมักที่เหมือนกัน พบว่า ปุ๋ยหมักที่ได้มีคุณสมบัติทางเคมีที่แตกต่างกัน คือ

- ปุ๋ยที่ทำจากขี้เลนนาุ้ง มีค่า pH 8.15 และค่า EC 44.8 μ S
 - ปุ๋ยที่ทำจากขี้เลนสะสมหน้าอ่าวบ้านพอด มีค่า pH 6.30 และค่า EC 338 μ S
- (ถ้าค่า EC เกิน 200 μ S ถือว่าเป็นดินเค็ม ไม่เหมาะกับการปลูกพืชบางชนิด)

ซึ่งที่กล่าวมาจะเห็นว่า ปุ๋ยที่ทำจากขี้เลนนาุ้งมีความเหมาะสมกับพืชมากกว่า ปุ๋ยที่ทำจากขี้เลนสะสมหน้าอ่าวบ้านพอด เนื่องจาก ปุ๋ยที่ทำจากขี้เลนสะสมหน้าอ่าวบ้านพอด มีความเค็มค่อนข้างสูง เพราะ เป็นขี้เลนที่แช่อยู่ในน้ำในทะเลซึ่งน้ำในทะเลมีความเค็มสูงกว่าน้ำในบ่อเลี้ยงกุ้ง ซึ่งการรดน้ำในแต่ละวันไม่สามารถชะล้างความเค็มในกองปุ๋ยให้น้อยลงกว่า 200 μ S ได้ ดังนั้นการนำปุ๋ยที่มีความเค็มสูงมาใช้ อาจเป็นอันตรายกับพืชบางชนิดที่ไม่ทนเค็มได้ ทั้งนี้ ปุ๋ยขี้เลนที่ได้ ทีมวิจัยได้นำมาใช้กับต้นไม้ในศูนย์เรียนรู้ และแจกจ่ายกันทดลองใช้กับพืชผัก (รายละเอียดจะกล่าวถึงในหัวข้อต่อไป ทั้งนี้จากการนำปุ๋ยหมักขี้เลนที่ได้ไปตรวจสอบที่สถานีพัฒนาที่ดิน ที่ 11 อำเภอพุนพิน พบว่า ปุ๋ยหมักขี้เลนที่ได้ยังมีธาตุอาหารบางตัวน้อยกว่าค่ามาตรฐานที่ควรจะเป็น เนื่องจากการใช้ขุยมะพร้าวมาเป็นวัตถุดิบในการทำปุ๋ย ซึ่งขุยมะพร้าวมีธาตุอาหารอยู่น้อย เศษวัสดุเหลือใช้จากการเกษตรนั่นเอง ทีมวิจัยจึงได้ปรับปรุงสูตรการทำปุ๋ยหมักขี้เลน โดยเพิ่มมูลสัตว์แห้งลงไป เพื่อเพิ่มธาตุอาหารในกองปุ๋ยโดยวางชั้นถัดจากชั้นของขี้เลนนาุ้ง ซึ่งจากการนำปุ๋ยหมักขี้เลนที่ได้ไปตรวจสอบที่สถานีพัฒนาที่ดิน เขต 11 พบว่าคุณสมบัติของปุ๋ยหมักขี้เลนที่ได้ใกล้เคียงกับที่ศูนย์ศึกษาและพัฒนาอ่าวคุ้งกระเบนมากขึ้น จึงได้ใช้ปุ๋ยสูตรนี้ในการเผยแพร่ให้คนทั่วไปได้รับทราบ คือ

1) ขุยมะพร้าว	จำนวน	1,000	กิโลกรัม
2) ขี้เลนบ่อกุ้ง	จำนวน	200	กิโลกรัม
3) มูลสัตว์แห้ง	จำนวน	40	กิโลกรัม
4) ปุ๋ยยูเรีย	จำนวน	2	กิโลกรัม
5) พด.1	จำนวน	1	ซอง

โดยลำดับการเรียงชั้นตั้งแต่ล่างขึ้นบน ประกอบด้วย ขุยมะพร้าว ขี้เถ้าบ่อกึ่ง มูลสัตว์แห้ง ปุ๋ยยูเรีย และ พด.1 ตามลำดับ ทั้งนี้ ทีมวิจัยมีความต้องการจะให้มีคนหันมาร่วมกันทำปุ๋ยหมักจากขี้เถ้าเลนนา กุ้งมากขึ้น เพื่อลดทอนขี้เถ้าเลนที่อาจจะถูกปล่อยลงไปในแหล่งน้ำธรรมชาติ ซึ่งจะก่อให้เกิดปัญหา สภาพแวดล้อมตามมา นอกจากนี้ยังสามารถนำไปใช้ประโยชน์กับพืชผลการเกษตรได้ดี

3. การทดลองใช้ปุ๋ยหมักจากขี้เถ้าเลนนา กุ้งกับพืชชนิดต่างๆ

การทดลองใช้ปุ๋ยหมักจากขี้เถ้าเลนนั้น ในช่วงแรกที่วิจัยได้วางแผนไว้ว่าจะทดลองใช้กับไม้ยืนต้น จำพวก ยางพารา และปาล์มน้ำมัน แต่จากการแลกเปลี่ยนพูดคุย พบว่า ด้วยระยะเวลาอันจำกัด ประกอบกับการนำไปทดลองใช้กับไม้ยืนต้น อาจจะสังเกตผลที่เกิดขึ้นได้ช้า จึงมีการประชุมกันว่าจะนำไปใช้กับพืชผักแทน เนื่องจากสังเกตผลได้ง่าย และชัดเจนกว่า จึงได้แบ่งกันไปทดลองกับพืชผักสวนครัว ที่บ้าน เช่น ชะอม มะนาว ส้มป่อย แก้วมังกร ตะไคร้ พริก ผักกาดขาว เป็นต้น พบว่า การใช้กับพืชผักสวนครัวได้ผลดี และเห็นผลชัดเจน เช่น การทดลองใช้กับพริกขี้หนู โดยแบ่งการทดลองออกเป็น 2 ชุด คือ ปลูกด้วยดินธรรมดาในพื้นที่ จำนวน 10 กระถาง และ ปลูกด้วยดินที่ผสมปุ๋ยหมักขี้เถ้าเลน จำนวน 10 กระถาง พบว่า พริกที่ปลูกในกระถางที่ใส่ปุ๋ยหมักขี้เถ้าเลน มีการเจริญเติบโตอย่างรวดเร็ว และมีผลดีกว่า พริกที่ปลูกโดยไม่ได้ใส่ปุ๋ยขี้เถ้าเลน เป็นอย่างมาก และการนำมาใช้ปลูกผักกินใบอย่างผักกาดขาวก็พบว่า การปลูกโดยใช้ปุ๋ยขี้เถ้าเลนทำให้ได้ผักกาดขาวที่อวบ โตเร็ว และกรอบน่ารับประทาน ในขณะที่การปลูกด้วยดินธรรมดาจะได้ผักต้นเล็ก ไม่เขียว และไม่กรอบ ซึ่งนอกจากที่วิจัยได้แบ่งกันไปใช้แล้ว ก็ยังแบ่งให้กับชุมชน และโรงเรียนที่วัดนารามไปใช้ อย่างไรก็ตามการทดลองเช่นนั้น ทีมวิจัยไม่ได้เก็บผลการเปลี่ยนแปลง อย่างละเอียด แต่ ก็มีความพึงพอใจผลผลิตของพืชผักที่ใส่ปุ๋ยหมักขี้เถ้าเลนเป็นอย่างมาก

จากที่กล่าวมาจะเห็นว่า ทีมวิจัยได้พยายามในการนำขี้เถ้าเลนจากบ่อกึ่งมาใช้ประโยชน์ โดยนำมาทำเป็นปุ๋ยหมักจากขี้เถ้าเลน แบ่งกันใช้ภายในชุมชน และใช้ในศูนย์เรียนรู้จากขี้เถ้าเลน ทั้งนี้ ถ้าสามารถนำขี้เถ้าเลนมาใช้ประโยชน์ได้มากเท่าไร ก็จะสามารถลดปริมาณขี้เถ้าเลนที่อาจจะถูกปล่อยลงสู่แหล่งน้ำธรรมชาติได้ อย่างไรก็ตามการจะนำขี้เถ้าเลนมาใช้ประโยชน์ได้นั้น ต้องประสานขอจากผู้ประกอบการเลี้ยงกุ้งในพื้นที่ ซึ่งที่ผ่านมาได้รับความร่วมมืออย่างดี จากคุณยุทนา รัตน ผู้ประกอบการฟาร์มกุ้งขนาดเล็กในพื้นที่ ส่วนผู้ประกอบการฟาร์มกุ้งขนาดใหญ่ยังไม่ให้ความร่วมมือ เนื่องจากผู้ประกอบการและชุมชนยังมีทัศนคติที่ไม่ดีต่อกัน และไม่ได้คุยปรับความเข้าใจกัน จนกระทั่งทีมวิจัยได้ไปเรียนรู้เรื่องการนำขี้เถ้าเลนมาใช้ประโยชน์จากขี้เถ้าเลนนา กุ้ง โดยนำมาเป็นส่วนผสมในการทำปุ๋ยหมัก

ทีมวิจัยจึงใช้เรื่องดังกล่าว เป็นประเด็นในการสร้างการมีส่วนร่วมให้เกิดขึ้นระหว่าง ชุมชน และ ฟาร์มกุ้ง โดยการเชิญฟาร์มกุ้งทุกฟาร์ม เข้ามาแลกเปลี่ยน ในหัวข้อ “ฟาร์มอยู่ได้ ชุมชนอยู่ได้ ทะเล

อยู่ได้” เมื่อวันที่ 8 มีนาคม 2554 ซึ่งได้รับความร่วมมือจากฟาร์มเลี้ยงกึ่งบางฟาร์มเท่านั้น ในเวทีได้พูดคุยถึงเรื่องการจัดการเรื่องการเลี้ยง และการบำบัดน้ำเสียของแต่ละฟาร์ม ทั้งนี้ที่มวิจัยได้ประสานขอใช้ซีเลนนากุ้งมาทำปุ๋ยหมัก ซึ่งได้รับความร่วมมือจากฟาร์มกึ่งที่เข้าร่วมเป็นอย่างดีในการนำซีเลนนาจากฟาร์มกึ่งมาให้กับชุมชนตามที่ชุมชนเสนอขอ และมีการจัดการฟาร์มที่ดีขึ้นกว่าเดิม ส่งผลต่อเนื่องถึงฟาร์มอื่นๆ ซึ่งแม้ว่าจะไม่ได้เข้าร่วม แต่ก็มีควมระมัดระวังในการปล่อยน้ำมากขึ้น ทำให้สภาพซีเลนนาหน้าอ่าวบ้านพอดปัจจุบันไม่มีกลิ่นเหม็นเหมือนในอดีต และปัจจุบันทัศนคติระหว่างฟาร์มกึ่งกับชุมชนดีขึ้นกว่าเดิม

บทที่ 7

การสื่อสารประชาสัมพันธ์ และความร่วมมือที่เกิดขึ้นในชุมชน

จากสภาพปัญหาน้ำเน่าเสีย มีซีเลนทับถมในคลองต่างๆ และน้ำอ้วก ทำให้สัตว์น้ำลดลงทั้งชนิดและปริมาณ การหากินผิดเคื่องขึ้นเรื่อยๆ หลายครอบครัวได้ย้ายออกนอกพื้นที่ แต่ก็ยังมีชาวบ้านอีกหลายครัวเรือนที่ยังอยู่ และยึดการทำมาหากินในทะเลต่อ ซึ่งปัญหาที่เกิดขึ้นส่วนหนึ่งมาจากฟาร์มเลี้ยงกุ้ง ของกลุ่มทุน หลักๆ ประกอบด้วย ภูเก็ตกุลลา ศรีสุบรรณ เจริญโภคภัณฑ์ ซึ่งมีพื้นที่เลี้ยงกุ้งรอบๆ ชุมชนบ้านพอด ประมาณ 27,000 กว่าไร่ จากสภาพปัญหาดังกล่าว ทำให้ชุมชนรู้สึกไม่มั่นคงในการประกอบอาชีพ ซึ่งเมื่อได้ทำงานวิจัย ก็ได้เห็นความสำคัญของการสะท้อนปัญหาของพื้นที่ออกสู่สาธารณะมากขึ้น เพื่อหาแนวร่วมในการช่วยกันแก้ไขปัญหาดังกล่าว โดยที่ผ่านมามีสื่อจากหลายแขนงเข้ามาแต่แม่เรื่องราวต่างๆ ที่เกิดขึ้นในบ้านพอด ดังต่อไปนี้

- 1) ศูนย์สื่อสังคมภาคใต้ ที่มาสัมภาษณ์ที่มวิจัยและลงตีพิมพ์ในหนังสือพิมพ์คนใต้ปากใต้ รายปักษ์ ปีที่ 1 ฉบับที่ 3 ประจำวันที่ 1 – 16 มิถุนายน 2552 นำเสนอปัญหาด้านต่างๆ ของคนบ้านพอด
- 2) การให้สัมภาษณ์เกี่ยวกับกรณีปัญหาของบ้านพอดผ่านวิทยุชุมชน 94.75 Fm. ส่งสัญญาณ 300 สถานีทั่วประเทศ เมื่อวันที่ 13 กรกฎาคม 2552
- 3) ข่าว Living with a dying sea หนังสือพิมพ์บางกอกโพสต์ ฉบับวันที่ 6 สิงหาคม 2552 ได้เผยแพร่เนื้อหาเกี่ยวกับการทำฟาร์มเลี้ยงกุ้งขนาดใหญ่ในจังหวัดสุราษฎร์ธานี จำนวน 2 ฟาร์ม ว่าเป็นฟาร์มของผู้มีอิทธิพลปล่อยน้ำเสียและทิ้งเลนลงในคลองบ้านพอด โดยไม่ผ่านการบำบัดน้ำเสีย ทำให้น้ำเน่าเสียมีตะกอนทับถมเป็นจำนวนมาก และมีผลกระทบต่อแหล่งพันธ์หอยแครง ทำให้หอยแครงตาย ซึ่งได้มีชาวประมงร้องเรียนว่าไม่สามารถประกอบอาชีพได้เนื่องจากปัญหาดังกล่าว และผู้สื่อข่าวรายงานว่าได้ขับรถผ่านบริเวณคลองบ้านพอด พบเรือตรวจการณ์ของกรมประมงจอดอยู่โดยไม่ได้ทำอะไร ขณะที่เครื่องยนต์ของฟาร์มเลี้ยงกุ้งกำลังปล่อยน้ำเสียออกสู่คลองตลอดเวลา

จากกรณีดังกล่าว กรมประมงได้ร่วมกับหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ สำนักงานประมงจังหวัดสุราษฎร์ธานี สำนักงานสิ่งแวดล้อมภาคที่ 14 สุราษฎร์ธานี และศูนย์วิจัยและพัฒนาประมงชายฝั่งสุราษฎร์ธานี ดำเนินการตรวจสอบข้อเท็จจริงในเรื่องดังกล่าวและชี้แจงกลับมาระบุว่า

1. จากการตรวจสอบฟาร์มเลี้ยงกุ้งของบริษัทในเครือเจริญโภคภัณฑ์ (CP) และฟาร์มเลี้ยงกุ้งของบริษัทศรีสุบรรณฟาร์ม พบว่าฟาร์มเลี้ยงกุ้งทั้ง 2 แห่งดังกล่าวมีการเลี้ยงกุ้งในระบบปิด (Closed System) ซึ่งจะไม่มีการปล่อยน้ำทิ้งจากฟาร์มลงสู่แหล่งน้ำ

ธรรมชาติโดยตรงเมื่อเปิดบ่อจับกุ้ง แต่จะเก็บไว้ในบ่อพักน้ำของฟาร์มและนำไป
หมุนเวียนใช้อีกครั้ง และเพื่อตรวจวิเคราะห์คุณภาพน้ำไม่พบค่าเกินมาตรฐานน้ำทิ้ง
ตามประกาศกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

2. ผลการตรวจสอบตัวอย่างน้ำจากลำคลองพอดในบริเวณพื้นที่โดยรอบฟาร์มเลี้ยงกุ้ง
จำนวน 4 จุด ปรากฏคุณภาพน้ำ 3 จุด อยู่ในเกณฑ์มาตรฐานมีเพียงบริเวณคลอง
ตัว หลังหมู่บ้านพอด ที่มีค่าต่ำกว่าเกณฑ์มาตรฐานเล็กน้อยและจากการสังเกตของ
เจ้าหน้าที่ที่เข้าไปตรวจสอบไม่พบสัตว์น้ำตายในบริเวณดังกล่าว สำหรับคุณภาพดินมี
ค่ากรด - ด่าง อยู่ในเกณฑ์ปกติ สามารถเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำได้ ซึ่งสรุปได้ว่าคุณภาพ
น้ำและดินดังกล่าวอยู่ในสภาพที่สัตว์น้ำและพืชน้ำสามารถดำรงชีวิตอยู่และ
เจริญเติบโตได้ตามปกติ

3. กรมประมงได้ประสานงานกับหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องเพื่อติดตามสถานการณ์และ
เฝ้าระวังอย่างใกล้ชิด โดยได้มอบหมายให้สำนักงานประมงจังหวัดดำเนินการตาม
ขั้นตอนและข้อกฎหมายอย่างเคร่งครัดในกรณีที่พบผู้ใดกระทำผิดกฎหมายและ
ระเบียบวิธีปฏิบัติ

ซึ่งจากคำชี้แจงดังกล่าว ทีมวิจัยยังรู้สึกว่ ไม่ว่าจะสภาพจริงในพื้นที่จะดูแลมโหฬาร
อย่างไร แต่คำชี้แจงตามหลักวิชาการ ก็บอกว่า คุณภาพน้ำและดินอยู่ในสภาพที่สัตว์น้ำ และ
พืชน้ำสามารถดำรงชีวิตอยู่และเจริญเติบโต แม้วิถีชีวิตที่ต้องอาศัยสัตว์น้ำเหล่านั้น จะไม่เป็น
ปกติแล้วก็ตาม และ ชาวบ้านก็ยังยืนยันว่าความเป็นจริงปลาตายจริงในบางช่วง มีการ
ปล่อยน้ำเสีย อีกทั้งมีเด็กและชาวประมงมีผื่นคันจากน้ำเสียจริงอีกด้วย ซึ่งก็อยากให้คน
ระดับผู้บริหารเข้ามาดูพื้นที่จริง อย่าฟังเพียง คำรายงานตามหลักวิชาการเพียงอย่างเดียว

4) รายการเปิดปม “คุกคามทรัพยากรทางทะเลอ่าวบ้านดอน” ออกอากาศวันที่ 7 กันยายน
2552 สถานีโทรทัศน์ทีวีไทย ฯลฯ ได้นำเสนอปัญหา และภัยคุกคามที่กำลังเกิดขึ้นใน บ้าน
พอด และอ่าวบ้านดอน

ซึ่งแต่เดิมปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นในพื้นที่บ้านพอด จะรู้เฉพาะคนในพื้นที่ และบางกลุ่มคนในเขต
อำเภอดอนสักเท่านั้นยังขาดการเหลียวแลจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง แต่จากการสื่อสารเรื่องราวปัญหาใน
พื้นที่ผ่านสื่อต่างๆ ออกไป ทำให้เกิดการตื่นตัว และปัญหาได้รับการแก้ไขลงบางส่วน เช่น หน่วยงานใน
พื้นที่ที่มีหน้าที่รับผิดชอบตื่นตัวต่อสภาพปัญหามากขึ้น เจ้าของฟาร์มกุ้งบางฟาร์มเข้ามาหารือ และทิศทาง
ในการแก้ไขปัญหาพร้อมกับชุมชน เป็นต้น และ ฟาร์มกุ้งแต่ละฟาร์มก็ได้ระมัดระวัง และมีการจัดการเรื่อง
ระบบน้ำภายในฟาร์มดีขึ้น เนื่องจากพบว่ามี การปล่อยน้ำเสียลงสู่แหล่งน้ำธรรมชาติน้อยลง

ทั้งนี้เมื่อวันที่ 8 มีนาคม 2554 ทีมวิจัยก็ได้จัดเวทีเสวนาร่วมกับฟาร์มกึ่งขนาดใหญ่ในพื้นที่จำนวน 4 ฟาร์ม ในหัวข้อ “ฟาร์มอยู่ได้ ชุมชนอยู่ได้ ทะเลอยู่ได้” ณ ศูนย์เรียนรู้การใช้ประโยชน์จากชีเลนบ่อกึ่งโดยชุมชนบ้านพอด ซึ่งในเวทีได้แบ่งออกเป็น 2 ส่วนคือ ส่วนที่ 1 การนำเสนอการทำงานของทีมวิจัยโดยเน้นในเรื่องการเก็บข้อมูลคุณภาพดินและน้ำ การนำชีเลนจากบ่อกึ่งมาทำปุ๋ยชีเลนตามความรู้ที่ได้จากศูนย์ศึกษาการพัฒนาอ่าวคุ้งกระเบนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ และโชว์ผลงานการผลิตปุ๋ยจากชีเลนที่ทีมวิจัยได้จัดทำขึ้นและทดลองใช้กับพืชผักบางชนิด ส่วนที่ 2 เป็นการเสวนาแลกเปลี่ยนกับฟาร์มต่างๆ เกี่ยวกับการจัดการฟาร์มของผู้ประกอบการ เช่น ในเรื่องการเลี้ยงกุ้งที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ข้อปฏิบัติตามกฎหมายเกี่ยวกับการจัดการฟาร์ม และปัญหาสิ่งแวดล้อมที่ส่งผลกระทบต่ออ่าวบ้านพอด เป็นต้น จากเวที ถึงแม้ว่าข้อมูลบางอย่างที่ได้จากการแลกเปลี่ยนกับฟาร์มเลี้ยงกุ้งจะยังขัดแย้งกับความรู้ของทีมวิจัย และชุมชนอยู่บ้าง แต่ทีมวิจัยก็พอใจในระดับหนึ่งกับสิ่งที่เกิดขึ้น เนื่องจากเวทีครั้งนี้ทำให้ฟาร์มและชุมชนหันหน้าเข้ามาพูดคุยกัน ทำให้ผู้ประกอบการรับรู้ว่าคุณสมบัติของชีเลนในพื้นที่ และได้แนวทางความร่วมมือที่จะเกิดขึ้นต่อจากนี้ในเรื่องการนำชีเลนจากฟาร์มกึ่งมาทำปุ๋ยชีเลนของทีมวิจัย โดยฟาร์มรับปากจะให้ชีเลนมาทำปุ๋ย และบริการเรื่องการขนส่งชีเลนมายังพื้นที่ กรณีดังกล่าวทำให้ฟาร์มกึ่งและชุมชนมีทัศนคติที่ดีต่อกันมากขึ้น

ซึ่งทางโรงเรียนวัดนันทารามเองได้เห็นความสำคัญของการเรียนรู้เรื่องปุ๋ยชีเลน และมีแผนในการผลักดันเรื่องการทำปุ๋ยชีเลนเป็นหลักสูตรท้องถิ่นของโรงเรียน จึงได้ร่วมกับทีมวิจัยปรับปรุงและพัฒนาอาคารไม้หลังเก่าของโรงเรียนเป็น “ศูนย์เรียนรู้การใช้ประโยชน์จากชีเลนบ่อกึ่งโดยชุมชนบ้านพอด” รวมถึงได้ร่วมกันปรับปรุงภูมิทัศน์รอบอาคาร สำหรับเป็นสถานที่ทำปุ๋ยชีเลน และใช้พื้นที่ในการทดลองใช้ปุ๋ยชีเลนกับต้นไม้บางชนิด ซึ่งการตั้งศูนย์เรียนรู้ ในครั้งนี้ ถือเป็นอีกก้าวหนึ่งของความร่วมมือที่จะช่วยหนุนเสริมให้ทีมวิจัยสามารถทำงานร่วมกันได้อย่างต่อเนื่องในอนาคต

นอกจากนี้ทีมวิจัยยังได้ทำงานร่วมกับเด็ก และเยาวชนในพื้นที่ โดยการดึงเข้ามาร่วมกิจกรรมเชิงฟื้นฟูทรัพยากร ทั้งในเรื่องการทำอิมบอดบำบัดน้ำเสีย และการปลูกป่าชายเลน เพื่อสร้างสำนึกร่วมในการอนุรักษ์ และฟื้นฟูทรัพยากรไปสู่เด็กและเยาวชนในพื้นที่ รวมถึงยังสามารถประชาสัมพันธ์การทำงานต่อไปสู่ผู้ปกครองของเด็กๆ ได้ สำหรับทีมวิจัยก็ได้นำเสนอปัญหา และความพยายามเพื่อแก้ไขปัญหาในพื้นที่ ทุกครั้งเมื่อมีโอกาสเข้าร่วมแลกเปลี่ยนในเวทีที่หน่วยงานต่างๆ ได้จัดขึ้น และ การให้ความร่วมมือกับคณะอาจารย์ และนักศึกษา ที่เข้ามาเก็บข้อมูลทรัพยากร หรือเข้ามาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เป็นอย่างดี และพยายามสอดแทรกปัญหา และการทำงานในพื้นที่ให้รับทราบ เนื่องจากเห็นว่า การเข้ามามีส่วนร่วมในชุมชน และการรับรู้ของคนหลายๆฝ่าย จะทำให้เกิดการบอกต่อเรื่องราวต่างๆ ที่เกิดขึ้นในพื้นที่ และ เหมือนกับการประชาสัมพันธ์การทำงานในพื้นที่ได้เป็นอย่างดี

บทที่ 8 สรุปผลการวิจัย

บ้านพอด เป็นชุมชนเล็กๆ ที่เคยมีทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ อดีตชุมชนประกอบอาชีพทำนาข้าว และทำประมงพื้นบ้านเป็นหลัก การเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นตั้งแต่ปี พ.ศ.2516 พื้นที่ป่าชายเลนเริ่มถูกบุกรุกเปลี่ยนแปลงสภาพเป็นบ่อเลี้ยงกุ้งขาวแบริยแบบธรรมชาติ ปี พ.ศ.2523 มีการปรับจากบ่อธรรมชาติ มาเป็นการเลี้ยงกุ้งกุลาดำแบบบ่อพัฒนา มีการบุกเบิกขยายพื้นที่ทำบ่อกุ้งมากขึ้น พื้นที่ป่าชายเลนและนาข้าวถูกปรับสภาพเป็นบ่อเลี้ยงกุ้งเกือบหมด เนื่องจากกุ้งมีราคาแพง ปี พ.ศ.2540 เกิดปัญหาวิกฤตเศรษฐกิจ ประกอบกับปัญหากุ้งเป็นโรคมาก ทำให้ชาวบ้านส่วนใหญ่หยุดเลี้ยงกุ้ง และบางรายปรับมาเลี้ยงกุ้งแบริยแบบธรรมเช่นเดิม บางรายตัดสินใจขายบ่อกุ้งให้กับกลุ่มนายทุนจากนอกพื้นที่เพื่อนำเงินมาใช้หนี้ ปี พ.ศ.2545 นายทุนปรับปรุงพันธุ์กุ้งที่ใช้เลี้ยง มาเป็นกุ้งขาวพัฒนา (พันธุ์กุ้งวานาไมล์) ซึ่งเป็นพันธุ์กุ้งจากต่างประเทศมาเลี้ยง และมีการเลี้ยงมาอย่างต่อเนื่องจนถึงปัจจุบัน ทำให้เกิดปัญหา มลพิษสิ่งแวดล้อม มีกลิ่นคาวเหม็นบริเวณคลองสายต่างๆ และหน้าอ่าวบ้านพอด มีกลิ่นเหม็น ทำลายสุขภาพของคนที่ในพื้นที่ และที่สำคัญคือทำให้ทะเล และคลองต่างๆ ซึ่งเป็นแหล่งประกอบอาชีพของชุมชนเสื่อมโทรมลง

จากสภาพปัญหาดังกล่าวจึงเกิดความร่วมมือของกลุ่มคนที่เห็นความสำคัญของเรื่องนี้ ได้ร่วมกันทำโครงการ “แนวทางการใช้ประโยชน์จากซีเลนบ่อกุ้งโดยชุมชนบ้านพอด หมู่ที่ 1 ตำบลชลคราม อำเภอดอนสัก จังหวัดสุราษฎร์ธานี” โดยมีคำถามวิจัยว่า แนวทางการใช้ประโยชน์จากซีเลนบ่อกุ้งโดยชุมชนบ้านพอด หมู่ที่ 1 ตำบลชลคราม อำเภอดอนสัก จังหวัดสุราษฎร์ธานี ควรเป็นอย่างไร โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษาข้อมูลที่มีของปัญหาสิ่งแวดล้อมที่ส่งผลกระทบต่อทรัพยากรอ่าวบ้านพอด, เพื่อรวบรวมข้อมูลการจัดการเลี้ยงของฟาร์มกุ้งและระเบียบข้อปฏิบัติตามกฎหมาย, เพื่อศึกษาการใช้ประโยชน์จากซีเลนบ่อกุ้ง, และเพื่อประสานหน่วยงาน และภาคีที่เกี่ยวข้องมาร่วมแก้ปัญหา สิ่งแวดล้อม

ซึ่งกระบวนการทำงานของทีมวิจัยได้เริ่มตั้งแต่ การประชุมชี้แจงโครงการ, การศึกษาประวัติความเป็นมาของชุมชนบ้านพอด, การจัดเก็บข้อมูลที่มาของปัญหาสิ่งแวดล้อมที่ส่งผลกระทบต่อทรัพยากรอ่าวบ้านพอด, รวบรวมข้อมูลการจัดการการเลี้ยงของฟาร์มกุ้งและระเบียบข้อปฏิบัติทางกฎหมาย และศึกษาการใช้ประโยชน์จากซีเลนบ่อกุ้ง ทั้งนี้ได้มีการประชุมร่วมกันเป็นประจำทุกเดือน เพื่อสรุปผล และวางแผนการทำงานในแต่ละเดือนร่วมกัน โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1. ที่มาของปัญหาสิ่งแวดล้อมที่ส่งผลกระทบต่อทรัพยากรอ่าวบ้านพอด

จากการทำงานที่ผ่านมา พบว่า ที่มาของปัญหาสิ่งแวดล้อมที่ส่งผลกระทบต่อทรัพยากรอ่าวบ้านพอด มีอยู่หลายอย่าง และมีการปรับเปลี่ยนไปตามกาลเวลา หลังจากการพัฒนาสาธารณูปโภค และโครงสร้างพื้นฐานที่มีมากขึ้นเรื่อยๆ มีการใช้เครื่องมือในการประกอบอาชีพที่ทันสมัยมากขึ้น โดยมี

จุดเริ่มต้นของการเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่ เกิดขึ้นในช่วงปี 2523 -2528 มีการปรับเปลี่ยนวิถีการประกอบอาชีพ จากการทำนาที่ควบคู่กับการพึ่งพิงทรัพยากรธรรมชาติ เป็นการทำนาถั่ว และเปลี่ยนจากการเลี้ยงกิ้งตามธรรมชาติ เป็นเลี้ยงกิ้งกูด้าแบบพัฒนา หลังจากนั้นก็มีผู้ที่นิยมเลี้ยงมากขึ้นเรื่อยๆ เนื่องจากเป็นอาชีพที่ได้ผลตอบแทนดี นาข้าวถูกปรับเปลี่ยนเป็นนาถั่วมากขึ้นเรื่อยๆ และหมดไปในปี 2528 นอกจากนี้พื้นที่ป่าชายเลนก็ถูกทำลายเพื่อแปรสภาพเป็นนาถั่วมากขึ้น มีการอพยพย้ายถิ่นเข้ามาในพื้นที่มากขึ้นพร้อมๆ กับปัญหาของชุมชนที่มากขึ้น ทั้งการลักขโมย การพนัน และยาเสพติด วิถีชีวิตแบบเอื้อเพื่อเอื้อแผ่ดำรงชีวิตอยู่ภายใต้การพึ่งพิงปัจจัยการผลิตจากธรรมชาติเริ่มหายไป ในขณะที่อีกปัญหาหนึ่งที่เกิดขึ้น คือพื้นที่ชายหาดมีการกระเซาะที่รุนแรงมากขึ้น

หลังจากพื้นที่ได้เลี้ยงกิ้งมาเป็นเวลานาน ปี 2540 กุ้งเป็นโรครระบาด จนไม่สามารถเลี้ยงต่อได้ ชาวบ้านหลายคนประสบปัญหาขาดทุนและมีหนี้สินทั้งจากในระบบและนอกระบบจนสิ้นตัว หลายคนต้องขายที่เพื่อใช้หนี้ และย้ายถิ่นออกนอกพื้นที่มากขึ้น จากนั้นมีนายทุนเข้ามาซื้อที่ เพื่อลงทุนเลี้ยงกิ้งขาวแวนนาไม ตั้งแต่ปี 2546 และเลี้ยงเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ จนกระทั่งปี 2550 พื้นที่ 12,000 ไร่ ก็กลายเป็นพื้นที่เลี้ยงกิ้งของนายทุน รวมพื้นที่เลี้ยงกิ้งที่อยู่รอบชุมชนบ้านพอดทั้งหมด ประมาณ 27,000 ไร่ จากกลุ่มบริษัทศรีสุพรรณ เครือเจริญโภคภัณฑ์(CP) และภูเก็ตกูด้า ซึ่งตั้งแต่มีการเลี้ยงกิ้งขาวแวนนาไม ชุมชนก็สังเกตเห็นปัญหาน้ำเสีย และซีไลน์หมักหมมเกิดขึ้นรุนแรงมากขึ้นเรื่อยๆ ทำให้ทรัพยากรสัตว์น้ำหนีหายจากพื้นที่ การประกอบอาชีพประมงชายฝั่ง และการเพาะเลี้ยงชายฝั่งประสบปัญหา คนวัยหนุ่มสาวในชุมชนต้องย้ายออกไปทำงานนอกพื้นที่มากขึ้น เหลือเพียงผู้สูงอายุและเยาวชนที่อยู่เฝ้าบ้าน ซึ่งเห็นได้ชัดว่าปัญหาเรื่องทรัพยากร ทั้งน้ำเสีย และมีซีไลน์ทับถมบริเวณหน้าหาด และคลองต่างๆ ที่มีผลมาจากฟาร์มเลี้ยงกิ้ง

ทั้งนี้ปัญหาซีไลน์นำไปสู่ปัญหาอื่นๆ เช่น ปัญหาโรคผิวหนัง ปัญหาการเกิดหอยแครงที่น้อยลง ปัญหาเนื้อหอยนางรมถูกทำลาย ซึ่งปัญหาที่เกิดขึ้นนี้ สอดคล้องกับการเริ่มเลี้ยงกิ้งขาวแวนนาไมล์แบบพัฒนา ทั้งในพื้นที่บ้านพอดเองและพื้นที่ใกล้เคียง กว่า 27,000 ไร่ ที่ได้เริ่มต้นขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2545 ซึ่งสังเกตเห็นว่าทรัพยากรเสื่อมโทรมลงและขยายวงกว้างขึ้นเรื่อยๆจนถึงปัจจุบัน ดังนั้น **ปัญหาซีไลน์บ่อกิ้ง** จึงเป็นเรื่องที่สำคัญของชุมชนและมีความสัมพันธ์เชื่อมโยงไปถึงปัญหาอื่นๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชนด้วย และเป็นปัญหาหลักของพื้นที่ที่จะต้องร่วมกันแก้กันอย่างจริงจัง

อย่างไรก็ตามนอกจากบ้านพอดจะมีปัญหาเรื่องซีไลน์นาถั่วแล้ว ยังมีปัญหาน้ำกัดเซาะชายฝั่ง วัฒนธรรมชุมชนเปลี่ยน คุณธรรมเสื่อม ที่สำคัญยังมีการกว้านซื้อที่ดินในพื้นที่บ้านพอด และบ้านควมล่างจำนวนมากคาดว่าจะเป็ผลมาจากโครงการพัฒนาชายฝั่งชุมชนไม่รู้ว่าจะเกิดอะไรขึ้น ซึ่งเป็นเหมือนระเบิดเวลาที่จะส่งผลต่อบ้านพอดในอนาคต แต่ในที่นี้ขอกล่าวถึงปัญหาซีไลน์นาถั่ว และการแก้ไขปัญหาจากซีไลน์นาถั่วก่อนเนื่องจากส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชนมากที่สุด

การดำเนินการเพื่อหาแนวทางในการแก้ไขปัญหา ที่ผ่านมามี ศูนย์วิจัยและพัฒนาประมงชายฝั่งสุราษฎร์ธานี และสำนักงานสิ่งแวดล้อมภาค 14 เข้ามาตรวจสอบคุณภาพ ดิน และน้ำหลาย ครั้ง ทั้งจากการแจ้งข่าวของทีมีวิจัย นายอำเภอดอนสัก และเมื่อมีกระแสข่าวที่ส่งผลกระทบต่อชื่อเสียงของฟาร์มกุ้งในพื้นที่ และหน่วยงานที่รับผิดชอบในการดูแลมาตรฐานของฟาร์มกุ้ง แต่จากการตรวจสอบทุกครั้ง ผลก็ออกมาว่า “ ฟาร์มกุ้งในพื้นที่ที่มีการเลี้ยงกุ้งในระบบปิด (Closed System) ซึ่งจะไม่มีการปล่อยน้ำทิ้งจากฟาร์มลงสู่แหล่งน้ำธรรมชาติโดยตรงเมื่อเปิดบ่อจับกุ้ง แต่จะเก็บไว้ในบ่อพักน้ำของฟาร์มและนำไปหมุนเวียนใช้อีกครั้ง และเพื่อตรวจวิเคราะห์คุณภาพน้ำไม่พบค่าเกินมาตรฐานน้ำทิ้ง ตามประกาศกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม คุณภาพดิน และน้ำ อยู่ในสภาพที่สัตว์น้ำและพืชน้ำสามารถดำรงชีวิตอยู่และเจริญเติบโตได้ตามปกติ” ทั้งนี้ ที่คนในพื้นที่รู้เห็นคิดว่าเกิดอะไรขึ้นในพื้นที่ ซึ่งมีทั้งการปล่อยน้ำเสียสีเขียว คล้ำ ออกมา กุ้ง ปู ปลา หนีหายออกนอกพื้นที่ เกิดไข้เลนทับถมส่งกลิ่นเหม็น และเกิดอาการคันเมื่อสัมผัสน้ำ

ทีมีวิจัยจึงได้ **เก็บข้อมูลน้ำและซีเลน** บริเวณคลองต่างๆที่ได้รับผลกระทบ 5 พื้นที่ คือ บริเวณคลองตัว, คลองคราม, คลองกลาง, คลองห้วย และบริเวณอ่าวบ้านพอด เพื่อสังเกตความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นซึ่งอาจจะเชื่อมโยงไปถึงปัญหาน้ำเสีย ทั้งสีน้ำ กลิ่นน้ำ ความหนาของซีเลน และกลิ่นซีเลน จากการเก็บข้อมูล พบว่า สี และกลิ่นของน้ำจะไม่มี ความแน่นอน ขึ้นอยู่กับปัจจัยต่างๆ มากมาย ทั้งปัจจัยจากการฉีดซีเลนลงมาในคลองของฟาร์มกุ้ง การไหลเวียนของน้ำในขณะนั้น จากตารางพอจะสังเกตได้ว่า ในช่วงที่เก็บข้อมูลขณะน้ำลงสีน้ำและกลิ่นน้ำจะมีคุณภาพค่อนข้างดี เนื่องจากกระแสน้ำได้ไหลจากคลองออกสู่ทะเล แต่หากเก็บข้อมูลน้ำในช่วงน้ำขึ้นสีและกลิ่นน้ำจะมีคุณภาพค่อนข้างแย่เพราะฟาร์มเลี้ยงกุ้งมักจะฉวยโอกาสในช่วงน้ำขึ้นในการปล่อยน้ำ เนื่องจากน้ำที่ปล่อยออกมาจะสามารถเจือจางได้มาก และไหลออกสู่ทะเลไปกับกระแสน้ำซึ่งมักจะพบน้ำสีเขียวขุ่น และมีกลิ่นเหม็นสาบ

ส่วนในเรื่องความลึก สี และกลิ่นของซีเลน พบว่า ความลึกของซีเลนในพื้นที่ต่างๆ จะอยู่ที่ 50-200 เซนติเมตร ส่วนใหญ่จะมีกลิ่นเหม็น เพราะเป็นการทำถมของซีเลนหมักหมม และจากการสังเกตที่ผ่านมามี พบว่า คลองสายยาวๆ ที่มีพื้นที่ตัดผ่านฟาร์มกุ้งมากๆ เช่น คลองกลาง จะมีการทับถมของซีเลน สูงกว่าคลองสายสั้น ๆ ที่มีพื้นที่ตัดผ่านนาทุ่งน้อย นอกจากนี้ยังเป็นที่น่าสังเกตว่า บริเวณปากคลองครามที่มีความหนาของซีเลนสูงมากในช่วงเดือน มิถุนายน – กันยายน 2552 แต่กลับลดปริมาณลงอย่างรวดเร็วในช่วงตุลาคม – พฤศจิกายน 2552 เนื่องจากเริ่มเข้าสู่ช่วงมรสุม หรือคลองตัวที่มีการทับถมของซีเลนบริเวณปากคลอง ตลอดระยะเวลา 6 เดือน ไม่มีความแตกต่างกันเลยแม้จะเริ่มเข้าสู่ช่วงมรสุมในเดือนตุลาคม และพฤศจิกายน นั้นเกิดจากอะไร ลักษณะการไหลเวียนของน้ำในอ่าวพอด ช่วงนั้นเป็นอย่างไร เป็นต้น ทั้งนี้ ทีมีวิจัยไม่ได้เก็บข้อมูลอย่างสม่ำเสมอ เนื่องจากมีภาระทางครอบครัว และมีมรสุมในบางช่วง ผลที่ออกมาจึงไม่สามารถยืนยันการเปลี่ยนแปลงได้มากนัก

จากสภาพปัญหาที่กล่าวมา ทีมวิจัยจึงได้ร่วมกันจัดกิจกรรม**ฟื้นฟูทรัพยากรป่าชายเลน**ในพื้นที่ เพื่อสร้างสำนึกร่วมในการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากร สู่เยาวชน และชุมชน โดยร่วมกัน**ปลูกป่าชายเลน** และทำอีดัมบอลบำบัดน้ำเสียโดยได้รับความรู้จาก พลตรี กิตติพันธุ์ นพวงศ์ ณ อยุธยา ผู้อำนวยการ ศูนย์บูรณาการพัฒนาศูนย์พิเศษ 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ หลังจากนั้น ก็ได้ร่วมกับนักเรียนโรงเรียนที่ วัฒนาราม ทำอีดัม และทยอยนำไปโยนในที่ต่างๆ เช่น ในแหล่งน้ำ บริเวณใต้ถุนโรงเรียน คู่น้ำหน้าวัด สระน้ำของโรงเรียน คลองคราม คลองตัว คลองกลาง และคลองนุ้ย พบว่าพื้นที่ที่เห็นผลได้ชัด คือ บริเวณที่มีน้ำนิ่ง เช่น ใต้ถุนโรงเรียน พบว่าน้ำจะใสขึ้นอย่างเห็นได้ชัดภายใน 3 วัน แต่ในหน้าอ่าว และ คลองต่างๆ ไม่เห็นผล เนื่องจากปริมาณน้ำมากเกินไป และน้ำขึ้น-น้ำลง ทำให้อีดัมบอลเจือจางไปอย่างรวดเร็ว

2. การจัดการเลี้ยงของฟาร์มกุ้งและระเบียบข้อปฏิบัติทางกฎหมาย

ในศึกษาการจัดการเลี้ยงของฟาร์มกุ้งและระเบียบข้อปฏิบัติทางกฎหมาย ทีมวิจัยประสานขอเข้าไปเยี่ยมชมฟาร์ม และแลกเปลี่ยนเรื่องการจัดการฟาร์ม แต่ได้รับการปฏิเสธจากฟาร์มใหญ่ทุกฟาร์มในพื้นที่ มีเพียงฟาร์มขนาดเล็กและเลี้ยงแบบธรรมชาติของคุณยุพนา รัตน์ เท่านั้นที่ให้ความร่วมมือ จากนั้น ได้ ศึกษา ประกาศ และกฎระเบียบต่างๆ เกี่ยวกับการเลี้ยงกุ้งทะเล พบว่า มีประกาศ และระเบียบที่เกี่ยวข้อง 3 ฉบับ คือ ประกาศกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เรื่อง ให้ผู้ประกอบกิจการเลี้ยงกุ้งทะเลมาจดทะเบียนและขออนุญาตต่อพนักงานเจ้าหน้าที่(ลงวันที่ 10 ตุลาคม 2543), ระเบียบกรมประมงว่าด้วยการออกไปรับรองการผลิตกุ้งทะเลตามมาตรฐาน จีเอฟพี พ.ศ. 2546(ลงวันที่ 28 มีนาคม 2546) และระเบียบกรมประมง ว่าด้วยการขอไปรับรองฟาร์มเพาะเลี้ยงกุ้งทะเล ที่มีการผลิตตามมาตรฐานโค้ด ออฟ คอนดัก (Code of Conduct) หรือ ซี ไอ ซี (CoC) พ.ศ. 2546(ลงวันที่ 28 มีนาคม 2546)

จากการศึกษาข้อมูลที่ผ่านมา พบว่า ผู้ที่จะสามารถประกอบอาชีพฟาร์มเลี้ยงกุ้งนั้น ต้องมีขั้นตอน และข้อควรปฏิบัติหลายอย่าง กว่าจะสามารถเลี้ยงกุ้ง หรือขายกุ้งได้ ตั้งแต่การจดทะเบียนขออนุญาตเลี้ยงกุ้ง และการเลี้ยงที่ต้องเป็นไปตามมาตรฐาน ตามประกาศของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ และระเบียบของกรมประมง เพื่อให้ผลิตผลที่ได้เป็นไปตามมาตรฐานที่ยอมรับของตลาด จากการศึกษาข้อมูล และกฎระเบียบต่างๆ ที่ผ่านมา พบว่า ค่อนข้างครอบคลุม และ คำนึงถึงสิ่งแวดล้อมรอบๆ พื้นที่เลี้ยง โดยเฉพาะ มาตรฐาน “ โค้ด ออฟ คอนดัก (Code of Conduct) หรือ ซี ไอ ซี (CoC) ” ซึ่งให้ความสำคัญในเรื่อง ระบบการจัดการสิ่งแวดล้อมเพื่อให้ได้อุตสาหกรรมเพาะเลี้ยงกุ้งทะเลอย่างยั่งยืน โดยกุ้งที่ได้รับจากระบบ CoC จะเป็นกุ้งที่มีคุณลักษณะ 3 ประการ คือ กุ้งที่มีการผลิตอย่างมีมาตรฐาน กุ้งที่มีคุณภาพและความปลอดภัย และกุ้งที่มีการเลี้ยงหรือผลิตอย่างเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม ซึ่งไปรับรองมาตรฐานดังกล่าว เป็นหลักฐานที่กรมประมงออกให้ เพื่อรับรองว่าฟาร์มเพาะเลี้ยงกุ้งทะเลนั้นได้มีการ

ปฏิบัติและควบคุมดูแลตามแนวทางระบบการจัดการสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน ที่กรมประมงและ
ผู้ประกอบการร่วมกันกำหนดขึ้น โดยมีคณะกรรมการประมงตั้งแต่ระดับ 6 ขึ้นไป ที่ผ่านการฝึกอบรม
และการตรวจประเมินรับรองฟาร์มเพาะเลี้ยงกุ้งทะเล (CoC) เป็นผู้ตรวจสอบ

ซึ่งการจะได้มาตรฐาน CoC นี้ จะต้องมีการจัดการด้านสิ่งแวดล้อมที่ดี คือ การจัดการบ่อเลี้ยงที่ดี
ซึ่งป้องกันปัญหาน้ำเสีย ไม่ลดความหลากหลายทางชีวภาพในแหล่งน้ำชายฝั่ง สามารถลดผลกระทบต่อ
สิ่งแวดล้อมและการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต , ด้านน้ำทิ้งและตะกอนเลน ควรหาวิธีการปรับปรุงคุณภาพ
น้ำทิ้งที่เหมาะสมและพยายามลดปริมาณน้ำทิ้ง ตะกอนเลนควรมีวิธีการกำจัดหรือมีวิธีการนำไปทิ้ง โดยไม่
ทำลายระบบนิเวศน์ เนื่องจากน้ำทิ้งจากบ่อเลี้ยงกุ้งประกอบด้วยธาตุอาหาร บีโอดี ตะกอนและสารอื่น ๆ
อยู่ในระดับสูง ซึ่งถ้าทิ้งลงสู่แหล่งน้ำธรรมชาติ ก็จะทำให้เกิดผลเสียต่อสภาพนิเวศในคลองได้ และอีกประการ
คือ ความรับผิดชอบทางสังคม ซึ่งพบว่าหลายพื้นที่จะมีปัญหา ระหว่างผู้เลี้ยงกุ้ง กับชุมชนท้องถิ่น ดังนั้น
เพื่อให้ปัญหาตรงนี้หมดไป ผู้เลี้ยงหรือองค์กรผู้เลี้ยงควรมีการพบปะกับชุมชนท้องถิ่นเป็นครั้งคราว, ควร
พยายามใช้ทรัพยากรในท้องถิ่นอย่างประหยัดและส่งเสริมการปลูกป่าชายเลน เพื่อสร้างความสัมพันธ์ที่ดี
กับชุมชนท้องถิ่นและไม่กระทบต่อสิ่งแวดล้อม และควรช่วยเหลือชุมชนในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมท้องถิ่น

ซึ่งจะเห็นว่า แม้จะมีมาตรฐานต่างๆ มาควบคุมการเพาะเลี้ยงกุ้งทะเล หลายข้อที่เน้นถึงความเป็น
มิตรต่อสิ่งแวดล้อม เพื่อการเลี้ยงที่ยั่งยืน ซึ่งถ้าทุกฟาร์มปฏิบัติตามกฎและข้อกำหนดต่างๆอย่างเคร่งครัด
แล้ว ก็คงจะไม่มีปัญหามาสู่ชุมชน แต่จากข้อมูลทีพบในพื้นที่ ยังมีการปล่อยน้ำเสียลงสู่แหล่งน้ำอยู่ และ
พบซีเลนสะสมตามพื้นที่ต่างๆ ส่งผลกระทบทั้งต่อสภาพแวดล้อม และคุณภาพชีวิตของชุมชน เนื่องจาก
เมื่อน้ำเสียก็จะมีสัตว์น้ำเข้ามาอยู่ในคลองและหน้าอ่าวบ้านพอด ทำให้วิถีชีวิตของคนบ้านพอดและผู้ที่
เคยเข้ามาหากินในพื้นที่ฝืดเคืองลง รวมถึงเกิดผื่นคันเมื่อผิวหนังสัมผัสน้ำเสีย หลายครั้งที่เรื่องราวที่ชุมชน
ได้ประสบอยู่ถูกแจ้งไปยังหน่วยงานระดับอำเภอ และระดับจังหวัด ซึ่งจากการตรวจสอบคุณภาพน้ำและ
ดิน ก็ยังได้รับการยืนยันจากหน่วยงานว่ายังอยู่ในสภาพที่สัตว์น้ำยังสามารถดำรงชีวิตและเจริญเติบโตได้
ปกติ ทั้งนี้เนื่องมาจากการแจ้งข้อมูลต่างๆ ไปยังหน่วยงานนั้น ด้วยขั้นตอนต่างๆ ของระบบราชการแล้วไม่
สามารถเข้ามาตรวจสอบได้ทันทีที่จะมาได้น้ำเสียก็ถูกแจกแจงไป เนื่องจากอิทธิพลของน้ำขึ้น-น้ำลงในทะเลไป
เรียบร้อยแล้ว การตรวจค่ามาตรฐานต่างๆ ภายในฟาร์มเลี้ยง ผู้เลี้ยงก็จะรู้ล่วงหน้า และสามารถเตรียม
สภาพให้อยู่ในเกณฑ์มาตรฐานเพื่อรองรับการตรวจของกรมประมงได้ ซึ่งเหล่านี้ เป็นช่องโหว่ของระบบ
ราชการ ที่ทำให้ประชาชนรอบนอกฟาร์มเลี้ยงกุ้งได้รับความเดือดร้อน

3. การใช้ประโยชน์จากซีเลนนาุ้ง

จากสภาพพื้นที่บ้านพอดที่ถูกล้อมรอบด้วย ฟาร์มกุ้งกว่า 27,000 ไร่ ส่งผลให้ชุมชนบ้านพอด
ประสบปัญหาอย่างหนักโดยเฉพาะในเรื่องการประกอบอาชีพของชุมชน ที่นับวันจะฝืดเคืองขึ้นทุกที ซึ่ง
ชุมชนได้พยายามจะพลิกวิกฤติในพื้นที่ให้เป็นโอกาส เนื่องจากเห็นว่า ซีเลนนั้นก็ยังมีธาตุอาหารที่จำเป็นต่อ

การเจริญเติบโตของพืชอยู่สูงแต่จะต้องได้รับการปรับปรุงคุณภาพก่อนใช้ จึงคิดว่าถ้าสามารถนำขี้เลนจากนาทุ่งมาใช้ประโยชน์ได้ ก็จะสามารถลดปริมาณขี้เลนที่จะถูกปล่อยลงสู่แหล่งน้ำธรรมชาติได้ ทีมวิจัยจึงได้ไปเรียนรู้ เรื่องการทำปุ๋ยหมักจากขี้เลน ที่ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอ่าวคุ้งกระเบน อันเนื่องมาจากพระราชดำริ จากนั้นก็กลับมาทดลองทำ โดยปรับเปลี่ยนสูตรเล็กน้อย เพื่อให้เหมาะสมกับวัตถุดิบที่มีในพื้นที่ และจากการทดลองใช้กับพืชผักสวนครัวในพื้นที่ พบว่า ได้ผลดี จึงได้ประชาสัมพันธ์บอกต่อให้ผู้ที่สนใจรับทราบ เนื่องจากต้องการให้มีคนหันมาช่วยกันทำปุ๋ยหมักจากขี้เลนนาทุ่งมากขึ้น เพื่อลดทอนขี้เลนที่อาจจะถูกปล่อยลงไปแหล่งน้ำธรรมชาติ ซึ่งจะก่อให้เกิดปัญหาสภาพแวดล้อมตามมา นอกจากนี้ยังสามารถนำไปใช้ประโยชน์กับพืชผลการเกษตรได้ดี ถ้าสามารถนำขี้เลนมาใช้ประโยชน์ได้มากเท่าไร ก็จะสามารถลดปริมาณขี้เลนที่อาจจะถูกปล่อยลงสู่แหล่งน้ำธรรมชาติได้มากเท่านั้น

อย่างไรก็ตาม การจะนำขี้เลนมาใช้ประโยชน์ได้นั้น ต้องประสานขอจากผู้ประกอบการเลี้ยงกุ้งในพื้นที่ ซึ่งที่ผ่านมาได้รับความร่วมมืออย่างดี จากคุณยุทธนา รัตโน ผู้ประกอบการฟาร์มกุ้งขนาดเล็กในพื้นที่ ส่วนผู้ประกอบการฟาร์มกุ้งขนาดใหญ่ยังไม่ให้ความร่วมมือ เนื่องจากผู้ประกอบการและชุมชนยังมีทัศนคติที่ไม่ดีต่อกัน และไม่ได้คุยปรับความเข้าใจกัน จนกระทั่งทีมวิจัยได้ไปเรียนรู้เรื่องการนำขี้เลนจากขี้เลนนาทุ่ง โดยนำมาเป็นส่วนผสมในการทำปุ๋ยหมัก

ทีมวิจัยจึงใช้เรื่องดังกล่าว เป็นประเด็นในการสร้างการมีส่วนร่วมให้เกิดขึ้นระหว่าง ชุมชน และฟาร์มกุ้ง โดยการเชิญฟาร์มกุ้งทุกฟาร์ม เข้ามาแลกเปลี่ยน ในหัวข้อ “ฟาร์มอยู่ได้ ชุมชนอยู่ได้ ทะเลอยู่ได้” เมื่อวันที่ 8 มีนาคม 2554 ซึ่งได้รับความร่วมมือจากฟาร์มเลี้ยงกุ้งบางฟาร์มเท่านั้น ในเวทีได้พูดคุยถึงเรื่องการจัดการเรื่องการเลี้ยง และการบำบัดน้ำเสียของแต่ละฟาร์ม ทั้งนี้ทีมวิจัยได้ประสานขอใช้ขี้เลนนาทุ่งมาทำปุ๋ยหมัก ซึ่งได้รับความร่วมมือจากฟาร์มกุ้งที่เข้าร่วมเป็นอย่างดีในการนำขี้เลนจากฟาร์มกุ้งมาให้กับชุมชนตามที่ชุมชนเสนอขอ

4. การสื่อสารประชาสัมพันธ์ และความร่วมมือนที่เกิดขึ้นในชุมชน

จากการทำงานวิจัยทำให้ชุมชนสะท้อนปัญหาของพื้นที่ออกสู่สาธารณะมากขึ้น เพื่อหาแนวร่วมในการช่วยกันแก้ไขปัญหาดังกล่าว โดยที่ผ่านมามีสื่อจากหลายแขนงเข้ามาแต่แม่เรื่องราวต่างๆ ที่เกิดขึ้นในบ้านพอด เช่น ศูนย์สื่อสังคมภาคใต้ , วิทยุชุมชน 94.75 Fm. ส่งสัญญาณ 300 สถานีทั่วประเทศ เมื่อวันที่ 13 กรกฎาคม 2552 , หนังสือพิมพ์บางกอกโพสต์ ฉบับวันที่ 6 สิงหาคม 2552 และรายการเปิดปม ตอน “คุกคามทรัพยากรทางทะเลอ่าวบ้านดอน” ซึ่งจากการสื่อสารเรื่องราวปัญหาในพื้นที่ผ่านสื่อต่างๆ ออกไป ทำให้เกิดการตื่นตัว และปัญหาได้รับการแก้ไขลงบางส่วน

นอกจากนี้ ทีมวิจัยยังได้จัดเวทีเสวนาร่วมกับฟาร์มกุ้ง “ฟาร์มอยู่ได้ ชุมชนอยู่ได้ ทะเลอยู่ได้” ซึ่งแม้ว่าข้อมูลบางอย่างที่ได้จากยังขัดแย้งกับความรู้สึกของทีมวิจัย และชุมชนอยู่บ้าง แต่ทีมวิจัยก็พอใจใน

ระดับหนึ่งกับสิ่งที่เกิดขึ้น เนื่องจากการพูดคุยกัน ทำให้ผู้ประกอบการรับรู้ว่าคุณสมบัติของโครงการอย่างไรกับการเลี้ยงกุ้งในพื้นที่ และได้ความร่วมมือในการนำซีเลนนากุ้งมาทำปุ๋ยหมัก

ซึ่งทางโรงเรียนวัดนาคีวัฒนาธรรมเองก็ได้ร่วมกับทีมวิจัยปรับปรุงและพัฒนาอาคารไม้หลังเก่าของโรงเรียนเป็น “ศูนย์เรียนรู้การใช้ประโยชน์จากซีเลนนากุ้งโดยชุมชนบ้านพอด” รวมถึงได้ร่วมกันปรับปรุงภูมิทัศน์รอบอาคาร สำหรับเป็นสถานที่ทำปุ๋ยซีเลน และใช้พื้นที่ในการทดลองใช้ปุ๋ยซีเลนกับต้นไม้บางชนิด

นอกจากนี้ทีมวิจัยยังได้ทำงานร่วมกับเด็ก และเยาวชนในพื้นที่ โดยการดึงเข้ามาช่วยกิจกรรมเชิงพื้นที่พุทธรักษา ทั้งในเรื่องการทำอิมบอดลบำบัดน้ำเสีย และการปลูกป่าชายเลน เพื่อสร้างสำนึกร่วมในการอนุรักษ์ และพื้นที่พุทธรักษาไปสู่เด็กและเยาวชนในพื้นที่ รวมถึงยังสามารถประชาสัมพันธ์การทำงานต่อไปสู่ผู้ปกครองของเด็กๆ ได้ สำหรับทีมวิจัยก็ได้นำเสนอปัญหา และความพยายามเพื่อแก้ไขปัญหาในพื้นที่ ทุกครั้งเมื่อมีโอกาสเข้าร่วมแลกเปลี่ยนในเวทีที่หน่วยงานต่างๆ ได้จัดขึ้น และการให้ความร่วมมือกับคณะอาจารย์ และนักศึกษา ที่เข้ามาเก็บข้อมูลทรัพยากร หรือเข้ามาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เป็นอย่างดี และพยายามสอดแทรกปัญหา และการทำงานในพื้นที่ให้รับทราบ เนื่องจากเห็นว่า การเข้ามามีส่วนร่วมในชุมชน และการรับรู้ของคนหลายๆฝ่าย จะทำให้เกิดการบอกต่อเรื่องราวต่างๆ ที่เกิดขึ้นในพื้นที่ และเหมือนกับการประชาสัมพันธ์การทำงานในพื้นที่ได้เป็นอย่างดี

จากที่กล่าวมาจะเห็นว่า การนำเรื่องการใช้ประโยชน์จากซีเลนนากุ้ง ไปคุยขอความร่วมมือกับฟาร์มเลี้ยงกุ้งจะได้รับความร่วมมือที่ดีขึ้น กว่าที่คุยเรื่องสภาพปัญหาจากซีเลนนากุ้ง พบว่า บางฟาร์มให้ความร่วมมือเป็นอย่างดีโดยนำซีเลนนากุ้งมาให้ทีมวิจัยทำปุ๋ยหมัก ในส่วนบางฟาร์มที่ยังไม่ได้ให้ความร่วมมือ ก็พบว่ามีการจัดการภายในฟาร์มที่ดีขึ้น และมีการปล่อยน้ำเสียน้อยลง สังเกตได้ชัดเจนว่าปัจจุบันแม้ว่าจะมีซีเลนนาทับถมหน้าอ่าวบ้านพอดอยู่ แต่ก็ไม่มีกลิ่นเหม็นรุนแรงเหมือนเช่นในอดีต ดังนั้น จากคำถามวิจัยที่ว่า “แนวทางการใช้ประโยชน์จากซีเลนนากุ้งโดยชุมชนบ้านพอด หมู่ที่ 1 ตำบลชลคราม อำเภอดอนสัก จังหวัดสุราษฎร์ธานี ควรเป็นอย่างไร” นั้น ทีมวิจัยเห็นว่าควรมีการทำปุ๋ยหมักซีเลนอย่างต่อเนื่อง เพื่อพลิกวิกฤติปัญหาซีเลนซึ่งเป็นของเหลือจากนากุ้งที่เคยสร้างมลพิษกับแหล่งน้ำ ให้มาเป็นผลพลอยได้ของชุมชนในการใช้ประโยชน์ และควรสนับสนุนให้ทั้งใน และนอกชุมชน ที่ถูกล้อมรอบด้วยนากุ้งหันมาทำ ไม่ว่าจะทำเพื่อใช้เอง หรือทำเพื่อขายเพิ่มรายได้ก็ตาม เพราะยังมีคนทำมากขึ้น ก็ยิ่งทำให้ของเสียที่อาจจะถูกปล่อยลงสู่แหล่งน้ำสาธารณะลดน้อยลง

ทั้งนี้จากการทำงานที่ผ่านมาทีมวิจัยก็ได้รับบทเรียน ข้อค้นพบจากกระบวนการวิจัย ปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะในการทำงาน ซึ่งจะสามารถปรับใช้กับการทำงานในอนาคตได้ ดังจะกล่าวได้ต่อไปนี้

1. บทเรียนและข้อค้นพบจากกระบวนการวิจัย

จากการทำงานที่ผ่านมา พบการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นหลายด้านด้วยกัน ในด้านการพัฒนา ศักยภาพของคนทำงาน, ด้านวัฒนธรรมการใช้ข้อมูลและความรู้ในการแก้ไขปัญหา, ด้านท่าที ความสัมพันธ์และความเข้าใจระหว่างรัฐ ประชาชน นักพัฒนาเอกชน, ด้านการใช้พื้นที่สื่อสารสาธารณะใน สื่อสารปัญหาชุมชนสู่สาธารณะ และด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรชายฝั่ง ดังรายละเอียด ต่อไปนี้

1) **ด้านการพัฒนาศักยภาพของคนทำงาน** จากการได้ทำงานร่วมกัน และมีการประชุม กันอยู่บ่อยครั้ง ทำให้เกิดการพัฒนาศักยภาพด้านต่างๆ ของทั้งทีมวิจัย และชุมชน ดังจะกล่าวได้ต่อไปนี้

1. ทีมวิจัยได้พัฒนาทักษะการทำกระบวนการเวที มีทีมวิจัยประมาณ 2-3 คน สามารถ ทำกระบวนการเวทีได้เริ่มเรียนรู้กระบวนการทำเวทีและความสำคัญในการออกแบบ กระบวนการเวที วางกำหนดการในการจัดกิจกรรมแต่ละครั้ง
2. ทีมวิจัยได้พัฒนาทักษะการจับประเด็น การจดบันทึก การทำข้อมูล ทีมวิจัยประมาณ 4-5 คน สามารถจับประเด็นจากการระดมความคิดเห็นหน้าเวทีลงกระดาษปริททาร์จหน้า เวทีได้ ซึ่งแต่ละคนมีทักษะที่แตกต่างกันไป นอกจากนี้ทีมวิจัยยังมีทักษะในการจดบันทึก และการทำข้อมูลมากขึ้น สืบเนื่องจากการจัดกิจกรรมแต่ละครั้งและผลของการทำข้อมูล เกิดขึ้น
3. ทีมวิจัยได้พัฒนาทักษะการประสานเครือข่ายและองค์กรภาคี พื้นที่บ้านพอดเริ่มสร้าง ความสัมพันธ์เครือข่ายระหว่างพื้นที่รวมถึงการประสานองค์กรภาคีเห็นได้ชัดจากการจัด ค่ายเยาวชน การร่วมค่ายเยาวชน การประสานงานหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเป็นระยะๆ รวมถึงการประสาน อบต. ในการขับเคลื่อนกิจกรรมพื้นที่ด้วย
4. ทีมวิจัยได้พัฒนาทักษะด้าน การแสดงความคิดเห็น และการนำเสนอข้อมูลในที่ประชุมของทีม วิจัย ทำให้มีความกล้าในการร่วมแสดงความคิดเห็นในเวทีต่างๆ ภายใต้ฐานข้อมูลที่มีอยู่ มากขึ้น
5. ทีมวิจัยได้เรียนรู้ทักษะเรื่องการทำงานเป็นทีมมากขึ้น มีการแลกเปลี่ยนพูดคุยกันด้วย เหตุผล รวมถึงมีการสะท้อนความรู้สึกร่วมกันจากการทำงานกันบ่อยครั้งในเวทีประชุมทีมวิจัย ทำ ให้มีความเข้าใจและยอมรับข้อจำกัด และข้อแตกต่างของแต่ละคนมากขึ้น ได้รู้ศักยภาพ และความถนัดของแต่ละคน ทำให้การแบ่งหน้าที่ในการทำงานมีความเหมาะสมกับความ ถนัดของทีม ซึ่งที่ผ่านมาทีมวิจัยมีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ของตนเองเป็นอย่างดี และ เกิดการเติมเต็มแรงใจในการทำงานซึ่งกันและกัน ระหว่างการทำงาน สร้างความผูกพัน และความสามัคคีภายในทีม

6. ชุมชนเห็นความสำคัญกับการทำงานของทีมวิจัยมากขึ้น สังเกตจาก การเข้าร่วมในการประชุมทีมวิจัย และเข้าร่วมในกิจกรรมต่างๆ ร่วมแลกเปลี่ยน ร่วมแสดงความคิดเห็นกับทีมวิจัย ช่วยเติมมุมมองที่หลากหลายให้กับทีมวิจัยมากขึ้น รวมถึงมีการอาสาเข้ามาเป็นผู้ช่วยทีมวิจัยในการทำกิจกรรมต่างๆ เป็นต้น
7. ทีมวิจัย และชุมชน มีความภูมิใจในที่ได้ทำสิ่งดีๆ ให้กับชุมชน เกิดความสุข ได้ได้ร่วมแลกเปลี่ยนข้อมูลกัน ดังจะเห็นได้ชัดในกิจกรรมเก็บข้อมูลบริบทชุมชน การแลกเปลี่ยนทำให้เกิดความสุขที่ได้ร่วมกันเล่าเรื่องราวต่างๆ ที่เคยเกิดขึ้นในอดีต โดยเฉพาะผู้สูงอายุ สังเกตได้จาก สีหน้าท่าทาง ความกระตือรือร้นในการเล่าเรื่อง เป็นต้น
8. ทีมวิจัย และชุมชน ได้รับรู้ความเป็นบ้านพอดมากขึ้น โดยเฉพาะการรับรู้จากการเก็บข้อมูลบริบทชุมชนของทีมวิจัย ซึ่งได้ข้อมูลทั้งจากเอกสาร และการแลกเปลี่ยนพูดคุยจากฐานประสบการณ์ และความคิดเห็นของแต่ละคน

2) ด้านวัฒนธรรมการใช้ข้อมูลและความรู้ในการแก้ไขปัญหา

จากกระบวนการวิจัยทำให้มีข้อมูลแต่ละด้านชัดเจนขึ้น ทีมวิจัยเริ่มคุยถึงข้อมูลแต่ละด้านกับกลุ่มต่างๆ ใช้พลังข้อมูลในการสื่อสารทั้งด้านคำพูด ด้านเอกสาร รวมไปถึงภาครัฐก็มีการวิเคราะห์คุณภาพน้ำ / ดิน มีผลการวิเคราะห์ข้อมูลถือว่าทั้ง 2 ส่วนใช้ข้อมูล ใช้ความรู้ในการแก้ไขปัญหา

3) ด้านท่าที ความสัมพันธ์และความเข้าใจระหว่างรัฐ ประชาชน นักวิชาการ นักพัฒนาเอกชน และผู้ประกอบการ

1. จากเดิมกับปัญหามันพอดการทำงานร่วมกันระหว่างรัฐ ประชาชน นักวิชาการ นักพัฒนาเอกชน ยังไม่มีแต่ละหน่วยงานแยกกันทำงานตามภารกิจขององค์กร แต่เมื่อมีงานวิจัยพื้นที่ก็ทำให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างรัฐ ประชาชน นักวิชาการ นักพัฒนาเอกชน สังเกตได้จากการเปิดเวทีชี้แจงโครงการมีหน่วยงาน และชุมชนเข้าร่วมจำนวนมาก การปรึกษาและประสานงานด้านต่างๆ ได้รับความร่วมมือที่ดีขึ้น
2. ท่าทีของผู้ประกอบการฟาร์มกุ้ง เป็นไปในทางที่ดีขึ้นให้ความร่วมมือกับทีมวิจัย และใส่ใจสิ่งแวดล้อมที่ดีขึ้น เช่น การเอาซีเลนมกองไว้หน้าฟาร์ม การประสานงานเอาซีเลนมาให้ทีมวิจัยทดลองทำปุ๋ย เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีการจัดการระบบการเลี้ยงภายในฟาร์มดีขึ้นด้วย

4) ด้านการใช้พื้นที่สื่อสารสาธารณะในการสื่อสารปัญหาชุมชนสู่สาธารณะ

เดิมปัญหาพื้นที่บ้านพอดรู้เฉพาะคนในพื้นที่และกลุ่มคนบางส่วนในเขตอำเภอดอนสักเท่านั้น ระหว่างการพัฒนาจิตวิทยวิจัย จนโครงการวิจัยอนุมัติและดำเนินการโครงการวิจัย เรื่องราวปัญหาบ้านพอด มีการใช้พื้นที่สื่อสารสาธารณะสื่อสารปัญหาชุมชนสู่สาธารณะ ดังนี้

1. สื่อคนภาคใต้ปากใต้ รายปักษ์ ปีที่ 1 ฉบับที่ 3 ประจำวันที่ 1 – 16 มิถุนายน 2552
2. สื่อวิทยุชุมชน 300 สถานีทั่วประเทศคลื่น 94.75 Fm. วันที่ 13 กรกฎาคม 2552
3. สื่อบางกอกโพสต์ ฉบับวันที่ 6 สิงหาคม 2552
4. สื่อเปิดปม “คูคามทรัพยากรทางทะเลอ่าวบ้านดอน” ออกอากาศวันที่ 7 กันยายน

2552 สถานีโทรทัศน์ทีวีไทย

ซึ่งที่ผ่านมาพื้นที่สื่อทำให้เรื่องราวปัญหาแก้ไขบ้างเล็กน้อย เกิดความสัมพันธ์ระหว่างที่มวิจัย และเจ้าของฟาร์มกุ้งบางฟาร์ม ที่เข้ามาหารือเรื่องทิศทางการแก้ไขปัญหาร่วมกัน เช่น การปรับระบบ ภายในฟาร์ม และนำเลนให้ชาวบ้านไปทดลองทำปุ๋ยตามโครงการ และพื้นที่สื่อทำให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ตื่นตัวมากขึ้น เป็นต้น

5) ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรชายฝั่ง

จากการปฏิบัติการศึกษาวิจัย สร้างการเปลี่ยนแปลงจากเดิมไม่มีการสำรวจคลอง เก็บ ตัวอย่างน้ำมาวิเคราะห์ที่ไม่มีการวัดความหนาของซีเลน ไม่มีการทำเอ็มบอลบำบัดน้ำเสียก็มีกิจกรรมต่างๆ เหล่านั้น นอกจากนี้มีการคิดค้นการนำซีเลนมาทำปุ๋ยหมัก โดยมีการศึกษาดูงานศูนย์ศึกษาการพัฒนา อ่าวคุ้งกระเบนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จ.จันทบุรี และกลับมาทดลองทำในพื้นที่ ซึ่งก็พบว่าปุ๋ยที่ทำ นั้นใช้ประโยชน์กับพืชผักสวนครัวได้ดี และการนำเรื่องการใช้ประโยชน์จากซีเลนไปพูดคุยกับผู้ประกอบการฟาร์มกุ้ง ก็พบว่ามีความร่วมมือที่ดีขึ้นกว่าเดิม ทั้งนี้จากการทำงานที่ผ่านมา พบว่า สภาพปัญหา น้ำเสีย และซีเลนทับถมในคลองมีน้อยลง หน้าอ่าวบ้านพอด แม้จะมีซีเลนสะสมแต่กลิ่นก็ไม่ได้เหม็นเหมือนในอดีตสถานการณ์ด้วยสิ่งแวดล้อมบ้านพอดคลี่คลายไปในทางที่ดีขึ้น

2. ปัญหาอุปสรรค และแนวทางแก้ไข

จากการทำงานที่ผ่านมา พบว่ามีปัญหา และอุปสรรคเกิดขึ้นหลายอย่างที่ทีมวิจัย ต้องสร้างความเข้าใจและร่วมกันแก้ไขปัญหา เพื่อให้การดำเนินงานต่างๆ สามารถดำเนินไปได้ด้วยดี ตามวัตถุประสงค์ ที่วางไว้ โดยมีรายละเอียด ดังต่อไปนี้

- 1) ในการเริ่มต้นทำงาน ทีมวิจัยไม่มีประสบการณ์การทำงานกลุ่ม ทำให้การเก็บข้อมูลไม่ค่อยละเอียด และไม่ถนัดในการเก็บข้อมูลทำให้ข้อมูลบางส่วนขาดหายไป และการทำงานค่อนข้างช้า หลังจากนั้นได้พยายามในการเติมเต็มข้อมูลต่างๆ ในการประชุมทีมวิจัยประจำเดือน และในช่วงหลังทีมวิจัยก็สามารถบันทึกข้อมูลได้ดีขึ้น แต่ก็ยังมีปัญหาเรื่องการเก็บข้อมูล สีและกลิ่น น้ำ และดิน ซึ่งสามารถบอกความแตกต่างได้ยาก เนื่องจากแต่ละคนมีมาตรฐานในการเก็บข้อมูลคุณภาพน้ำและดิน ต่างกัน เนื่องจากสัมผัสในเรื่องสีและกลิ่นของแต่ละคนต่างกัน รวมถึงความไม่ชำนาญ และบางส่วนไม่ให้ความสำคัญกับการจดบันทึกเท่าที่ควร ทำให้ได้ข้อมูลที่ขาดความต่อเนื่อง
- 2) ทีมวิจัยแต่ละคนมีเวลาว่างไม่ตรงกัน การประสานงานในการนัดประชุม และการทำกิจกรรมต่างๆ จึงเกิดขึ้นได้ช้า บางเดือนไม่ค่อยพร้อม เนื่องจากภารกิจของครอบครัวซึ่งตรงกับช่วงทำมาหากิน และมีภารกิจทางสังคมเพื่อนบ้านใกล้เคียงหรือ เครือญาติ เป็นต้น ทำให้กิจกรรมบางอย่างช้า และขาดความต่อเนื่อง ต้องหาวันและเวลาในการทำกิจกรรมที่กระทบต่อภารกิจของครอบครัวให้น้อยที่สุด
- 3) ผู้นำหมู่บ้าน (ผู้ใหญ่บ้าน) ไม่เข้าใจงานวิจัย เช่น ยังเข้าใจว่าทีมวิจัยหลอกเงินรัฐมาใช้ ทีมวิจัยร้องเรียนออกข่าวส่งผลเสียหายต่อหมู่บ้าน เป็นต้น ซึ่งทีมวิจัยก็ต้องยื่นหยัดเพื่อพิสูจน์ให้เห็นว่าการทำงานนั้นเป็นประโยชน์ต่อชุมชน ซึ่งช่วงหลังผู้ใหญ่บ้านก็มีทำที่ที่ดีขึ้น
- 4) การสื่อสารเรื่องราวที่เกิดขึ้นในพื้นที่ออกสู่สาธารณะ ในระยะแรกทีมวิจัยยังไม่พร้อมทำให้อุบัติการณ์ลดลง กลัวว่าข้อมูลที่ถูกสื่อออกไปจะส่งผลกระทบต่อชีวิต และครอบครัว
- 5) ข้อมูลเชิงวิชาการ เรื่องผลการตรวจสอบคุณภาพดินและน้ำของภาครัฐที่ออกมาไม่ตรงกับข้อเท็จจริงปัญหาในพื้นที่ เช่น ปัญหาขี้เลน และคุณภาพน้ำภาครัฐอาจเห็นเป็นเรื่องที่ปกติอยู่ในเกณฑ์ที่ไม่ส่งผลกระทบต่อสัตว์น้ำ แต่สภาพปัญหาที่เกิดขึ้นจริงสำหรับชุมชนที่อยู่ในพื้นที่คือ การพบเห็นสัตว์น้ำตาย กลิ่นขี้เลนที่เหม็น และ อากาศคั้นจากการสัมผัสน้ำในคลอง เป็นต้น

3. ข้อเสนอแนะ จากการดำเนินงาน

ทีมวิจัยเห็นว่ากระบวนการทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น เป็นสิ่งที่ดี ช่วยให้ชุมชนเกิดการเรียนรู้ให้กับชุมชนท้องถิ่นได้เป็นอย่างดี ทำให้คนในชุมชนได้เรียนรู้ประวัติความเป็นมาด้านต่างๆ ของตนเอง และการแก้ไขปัญหาของชุมชน ผ่านการแลกเปลี่ยนข้อมูล และการปฏิบัติการจริง มีการประชุมเก็บบันทึกข้อมูล การแลกเปลี่ยน ซึ่งสามารถพัฒนาศักยภาพด้านต่างๆ ของทีมวิจัยได้เป็นอย่างดี เกิดการทำงานอย่างเป็นระบบ มีเครือข่ายในการแก้ไขปัญหา และหาคำตอบของสิ่งที่อยากรู้ร่วมกัน เหล่านี้เป็นฐานสำคัญที่จะสร้างภูมิคุ้มกันให้กับชุมชน ในการรับมือกับความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในชุมชน เป็นสิ่งที่สมควรสนับสนุนชุมชนอื่นๆ ต่อไป แต่สำหรับพื้นที่ อำเภอดอนสัก สกว. ควรสนับสนุนพี่เลี้ยงเพิ่มเติม เพราะการทำงานกับชุมชนจำเป็นจะต้องอาศัยพี่เลี้ยงคอยแนะนำ เป็นอย่างมาก ประกอบกับภาระงานของพี่เลี้ยงที่มีอยู่ต้องรับผิดชอบงานในหลายพื้นที่ ทำให้การดำเนินงานค่อนข้างล่าช้า และควรหนุนเสริมเรื่องสื่อให้เห็นทั่วกระบวนการของการแก้ไขปัญหาทั้งสื่อวีซีดี โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์

วุฒิการศึกษา : ป.4
ประสบการณ์ทำงานเพื่อชุมชน : อสม.
การฝึกอบรม : อสม.
รู้จักงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นได้อย่างไร : รู้จากการเข้าร่วมประชุมที่วัดเขาพระนันทน์จำนวน 3 ครั้งได้
สนทนาปัญหาที่น่าสนใจร่วมกับ สกว. และต่อมา นางสาว
วรรณเพ็ญ เกิดสุวรรณ นักพัฒนาองค์กรพัฒนาเอกชนลง
พื้นที่สร้างการเรียนรู้ที่บ้านพอดจำนวน 6 – 7 ครั้ง ก่อน
ตัดสินใจเข้าร่วมทีมวิจัยบ้านพอด
เหตุที่สนใจทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น : อยากให้มีทรัพยากรทางทะเลมีความอุดมสมบูรณ์เพิ่มมาก
ขึ้น
คติประจำใจ : ทำดีกว่าไม่ทำ

3. นายชโยธร ชัยศรี

วัน เดือน ปี เกิด : 15 มีนาคม 2504
ที่อยู่ปัจจุบัน : 151 ม.1 ตำบลชลคราม อำเภอดอนสัก
จังหวัดสุราษฎร์ธานี
ศาสนา : พุทธ
สถานภาพ : สมรส
วุฒิการศึกษา : ปวช
ประสบการณ์ทำงานเพื่อชุมชน : ดูแลเฝ้าระวังผลกระทบของสิ่งแวดล้อมภายในชุมชน หมู่ที่
1 บ้านพอด ตำบลชลคราม อำเภอดอนสัก
จังหวัดสุราษฎร์ธานี
การฝึกอบรม : -
รู้จักงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นได้อย่างไร : รู้จากการเข้าร่วมประชุมที่วัดเขาพระนันทน์จำนวน 3 ครั้งได้
สนทนาปัญหาที่น่าสนใจร่วมกับ สกว. และต่อมา นางสาว
วรรณเพ็ญ เกิดสุวรรณ นักพัฒนาองค์กรพัฒนาเอกชนลง
พื้นที่สร้างการเรียนรู้ที่บ้านพอดจำนวน 6 – 7 ครั้ง ก่อน
ตัดสินใจเข้าร่วมทีมวิจัยบ้านพอด
เหตุที่สนใจทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น : เพื่อช่วยกันแก้ไขปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม
คติประจำใจ : สุขหรือทุกข์อยู่ที่ใจ ถ้าตั้งใจง่ายชีวิตก็ไม่จะมีอะไรมาก

4. นายถวิล เนื้อทอง

วัน เดือน ปี เกิด : 9 กันยายน 2496

ที่อยู่ปัจจุบัน : 116 ม.1 ตำบลชลคราม อำเภอดอนสัก
จังหวัดสุราษฎร์ธานี

ศาสนา : พุทธ

สถานภาพ : สมรส

วุฒิการศึกษา : ป.4

ประสบการณ์ทำงานเพื่อชุมชน : เป็นสมาชิกชมรมผู้เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำแบบพัฒนายั่งยืนบ้าน
พอด

การฝึกอบรม : อบรมหลักสูตรวิชา กสิกรรมธรรมชาติเพื่อชุมชนคนอยู่กับป่า
ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่หน่วยอนุรักษ์และ
จัดการต้นน้ำพะโต๊ะ อ.พะโต๊ะ จ.ชุมพร

รู้จักงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นได้อย่างไร : รู้จากการเข้าร่วมประชุมที่วัดเขาพระนิมจำนวน 3 ครั้งได้
สนทนากับผู้นำเสี่ยวร่วมกับ สกว. และต่อมา นางสาว
วรรณเพ็ญ เกิดสุวรรณ นักพัฒนาองค์กรพัฒนาเอกชนลง
พื้นที่สร้างการเรียนรู้ที่บ้านพอดจำนวน 6 – 7 ครั้ง ก่อน
ตัดสินใจเข้าร่วมทีมวิจัยบ้านพอด

เหตุที่สนใจทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น : ต้องการให้ทรัพยากรทางทะเลบ้านพอดมีความอุดมสมบูรณ์
เหมือนในอดีตที่ผ่านมา

คติประจำใจ : ทำวันละนิดดีกว่าไม่คิดจะทำ

5. นายไสรรัตน์ หอมเอี่ยม

วัน เดือน ปี เกิด : 20 มิถุนายน 2505

ที่อยู่ปัจจุบัน : 193 ม.1 ตำบลชลคราม อำเภอดอนสัก จังหวัดสุราษฎร์
ธานี

ศาสนา : พุทธ

สถานภาพ : หม้าย

วุฒิการศึกษา : ป.ว.ส.

ประสบการณ์ทำงานเพื่อชุมชน : สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล

การฝึกอบรม : โครงการจัดสร้างแหล่งที่อยู่อาศัยสัตว์น้ำพื้นที่อ่าวบ้านดอน

รู้จักงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นได้อย่างไร : รู้จากการเข้าร่วมประชุมที่วัดเขาพระนิมจำนวน 3 ครั้งได้

สนทนาปัญหาหนี้เสียร่วมกับ สกว. และต่อมา นางสาว
วรรณเพ็ญ เกิดสุวรรณ นักพัฒนาองค์กรพัฒนาเอกชนลง
พื้นที่สร้างการเรียนรู้ที่บ้านพอดจำนวน 6 – 7 ครั้ง ก่อน
ตัดสินใจเข้าร่วมทีมวิจัยบ้านพอด

เหตุที่สนใจทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น : เพื่อต้องการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม
คติประจำใจ : ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว

6. มาโนช วิชัยดิษฐ์

วัน เดือน ปี เกิด : 16 กรกฎาคม 2505

ที่อยู่ปัจจุบัน : 60 ม.1 ตำบลชลคราม อำเภอคอนสัก
จังหวัดสุราษฎร์ธานี

ศาสนา : พุทธ

สถานภาพ : หม้าย

วุฒิการศึกษา : ป.7

ประสบการณ์ทำงานเพื่อชุมชน : ดูแลเฝ้าระวังผลกระทบของสิ่งแวดล้อมภายในชุมชน หมู่ที่
1 บ้านพอด ตำบลชลคราม อำเภอคอนสัก จังหวัดสุ
ราษฎร์ธานี

การฝึกอบรม : -

รู้จักงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นได้อย่างไร : รู้จากการเข้าร่วมประชุมที่วัดเขาพระนิมจำนวน 3 ครั้งได้
สนทนาปัญหาหนี้เสียร่วมกับ สกว. และต่อมา นางสาว
วรรณเพ็ญ เกิดสุวรรณ นักพัฒนาองค์กรพัฒนาเอกชนลง
พื้นที่สร้างการเรียนรู้ที่บ้านพอดจำนวน 6 – 7 ครั้ง ก่อน
ตัดสินใจเข้าร่วมทีมวิจัยบ้านพอด

เหตุที่สนใจทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น : ช่วยแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อม
คติประจำใจ : มีสิ่งแวดล้อมที่ดีก่อนทุกอย่างจะดีตาม

7. นายไกรศักดิ์ หอมเจริญ

วัน เดือน ปี เกิด : 11 มิถุนายน 2526

ที่อยู่ปัจจุบัน : 158/1 ม.1 ตำบลชลคราม อำเภอคอนสัก
จังหวัดสุราษฎร์ธานี

ศาสนา : พุทธ

สถานภาพ : โสด
วุฒิการศึกษา : -
ประสบการณ์ทำงานเพื่อชุมชน : เป็นคนที่ทำมาหากินอยู่กับทะเลและช่วยดูแลสิ่งแวดล้อมอยู่เสมอ
การฝึกอบรม : -
รู้จักงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นได้อย่างไร : รู้จากการเสวนาของผู้นำที่เข้าร่วมประชุมที่วัดเขาพระนิมจำนวน 3 ครั้งได้ และรู้จัก นางสาววรรณเพ็ญ เกิดสุวรรณ นักพัฒนาองค์กรพัฒนาเอกชนลงพื้นที่สร้างการเรียนรู้ที่บ้านพอดจำนวน 6 – 7 ครั้ง
เหตุที่สนใจทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น : เพราะรักบ้านเกิด
คติประจำใจ : มุ่งมั่นตั้งใจทำให้ดีที่สุด

8. นายภาษิต เกลี้ยงเกลา

วัน เดือน ปี เกิด : 20 พฤษภาคม 2522
ที่อยู่ปัจจุบัน : 181 ม.1 ตำบลชลคราม อำเภอดอนสัก
จังหวัดสุราษฎร์ธานี
ศาสนา : พุทธ
สถานภาพ : สมรส
วุฒิการศึกษา : ม.6
ประสบการณ์ทำงานเพื่อชุมชน : เป็นคนในถิ่นช่วยพัฒนาถิ่นตามโอกาส
การฝึกอบรม : -
รู้จักงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นได้อย่างไร : รู้จากการเสวนาของผู้นำที่เข้าร่วมประชุมที่วัดเขาพระนิมจำนวน 3 ครั้งได้ และรู้จัก นางสาววรรณเพ็ญ เกิดสุวรรณ นักพัฒนาองค์กรพัฒนาเอกชนลงพื้นที่สร้างการเรียนรู้ที่บ้านพอดจำนวน 6 – 7 ครั้ง
เหตุที่สนใจทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น : เพราะเราเป็นคนในหมู่บ้านและทราบข้อเท็จจริงเป็นเวลามานาน
คติประจำใจ : ทำวันนี้ให้ดีกว่าเมื่อวาน

9. นายสง่า กล่อมเอี่ยม

วัน เดือน ปี เกิด : 9 พฤษภาคม 2502

ที่อยู่ปัจจุบัน : 139/2 ม.1 ตำบลชลคราม อำเภอคอนสัก
จังหวัดสุราษฎร์ธานี

ศาสนา : พุทธ

สถานภาพ : สมรส

วุฒิการศึกษา : -

ประสบการณ์ทำงานเพื่อชุมชน : ช่วยพัฒนาหมู่บ้านตามโอกาส

การฝึกอบรม : -

รู้จักงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นได้อย่างไร : รู้จากการสื่อสารของผู้นำที่เข้าร่วมประชุมที่วัดเขาพระนัม
จำนวน 3 ครั้งได้ และรู้จัก นางสาววรรณเพ็ญ เกิด
สุวรรณ นักพัฒนาองค์กรพัฒนาเอกชนลงพื้นที่สร้างการ
เรียนรู้ที่บ้านพอดจำนวน 6 – 7 ครั้ง

เหตุที่สนใจทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น : เพราะเราเป็นคนในหมู่บ้านและทราบข้อเท็จจริงเป็นเวลามา
นาน

คติประจำใจ : คิดสิ่งที่ดีทำสิ่งที่ดี

10. นายวรพงษ์ หอมเจริญ

วัน เดือน ปี เกิด : 6 กุมภาพันธ์ 2524

ที่อยู่ปัจจุบัน : 158/2 ม.1 ตำบลชลคราม อำเภอคอนสัก
จังหวัดสุราษฎร์ธานี

ศาสนา : พุทธ

สถานภาพ : โสด

วุฒิการศึกษา : อนุปริญญาวิทยาศาสตรและเทคโนโลยีการเกษตร

ประสบการณ์ทำงานเพื่อชุมชน : ช่วยพัฒนาวัด โรงเรียนและชุมชนในโอกาสต่างๆ

การฝึกอบรม :

- การพัฒนาสิ่งแวดล้อมของชุมชน
- การเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ
- การพัฒนาชุมชนโดยหลักเศรษฐกิจพอเพียง

รู้จักงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นได้อย่างไร : รู้จากการสื่อสารของผู้นำที่เข้าร่วมประชุมที่วัดเขาพระนัม
จำนวน 3 ครั้งได้ และรู้จัก นางสาววรรณเพ็ญ เกิด
สุวรรณ นักพัฒนาองค์กรพัฒนาเอกชนลงพื้นที่สร้างการ
เรียนรู้ที่บ้านพอดจำนวน 6 – 7 ครั้ง

เหตุที่สนใจทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น : ต้องการให้ชุมชนมีการพัฒนาในด้านต่างๆ ไปในทางที่ดีขึ้น

คติประจำใจ : กว่าเดิมไม่ว่าจะเป็นการพัฒนาด้านสิ่งแวดล้อม
คิดจริงทำจริง

11. นายพรชัย ชอบบุญ

วัน เดือน ปี เกิด : 26 กันยายน 2493
ที่อยู่ปัจจุบัน : 214/1 หมู่ที่ 1 ตำบลชลคราม อำเภอดอนสัก
จังหวัดสุราษฎร์ธานี
ศาสนา : พุทธ
สถานภาพ : สมรส
วุฒิการศึกษา : ป.4
ประสบการณ์ทำงานเพื่อชุมชน : ช่วยเหลือหมู่บ้านเพื่อส่วนรวม
การฝึกอบรม : อบรม ส.ร.บ. อ.ดอนสัก
รู้จักงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นได้อย่างไร : รู้จากการเข้าร่วมประชุมที่วัดเขาพระนิมจำนวน 3 ครั้งได้
สนทนาปัญหาน้ำเสียร่วมกับ สกว. และต่อมา นางสาว
วรรณเพ็ญ เกิดสุวรรณ นักพัฒนาองค์กรพัฒนาเอกชนลง
พื้นที่สร้างการเรียนรู้ที่บ้านพอดจำนวน 6 – 7 ครั้ง
เหตุที่สนใจทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น : ต้องการให้ทรัพยากรทางทะเลบ้านพอดมีความอุดมสมบูรณ์
เหมือนในอดีตที่ผ่านมา
คติประจำใจ : หวังให้ลูกหลานมีอาชีพที่มั่นคง

12. นายสัจจะ หอมเอี่ยม

วัน เดือน ปี เกิด : 14 ตุลาคม 2507
ที่อยู่ปัจจุบัน : 193 ม.1 ตำบลชลคราม อำเภอดอนสัก
จังหวัดสุราษฎร์ธานี
ศาสนา : พุทธ
สถานภาพ : หม้าย
วุฒิการศึกษา : ป.4
ประสบการณ์ทำงานเพื่อชุมชน : พัฒนาหมู่บ้านในวันสำคัญต่างๆ
การฝึกอบรม : อบรม ส.ร.บ. อ.ดอนสัก
รู้จักงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นได้อย่างไร : รู้จากการเสื่อสารของผู้นำที่เข้าร่วมประชุมที่วัดเขาพระนิม
จำนวน 3 ครั้งได้ และรู้จัก นางสาววรรณเพ็ญ เกิด

สุวรรณ นักพัฒนาองค์กรพัฒนาเอกชนลงพื้นที่สร้างการ
เรียนรู้ที่บ้านพอดจำนวน 6 – 7 ครั้ง

เหตุที่สนใจทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น : ต้องการให้ทรัพยากรทางทะเลบ้านพอดมีความอุดมสมบูรณ์
เหมือนในอดีตที่ผ่านมา

คติประจำใจ : ทำให้หมู่บ้านเจริญยิ่งขึ้นไป

13. นายอุกฤษฏ์ ซอบบุญ

วัน เดือน ปี เกิด : 20 มีนาคม 2522

ที่อยู่ปัจจุบัน : 214/1 ม.1 ตำบลชลคราม อำเภอดอนสัก
จังหวัดสุราษฎร์ธานี

ศาสนา : พุทธ

สถานภาพ : สมรส

วุฒิการศึกษา : ม.6

ประสบการณ์ทำงานเพื่อชุมชน : พัฒนาหมู่บ้านในวันสำคัญต่างๆ

การฝึกอบรม : ผ่านการฝึกอบรมทหาร

รู้จักงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นได้อย่างไร : รู้จากการสื่อสารของผู้นำที่เข้าร่วมประชุมที่วัดเขาพระนิม
จำนวน 3 ครั้งได้ และรู้จัก นางสาววรรณเพ็ญ เกิด
สุวรรณ นักพัฒนาองค์กรพัฒนาเอกชนลงพื้นที่สร้างการ
เรียนรู้ที่บ้านพอดจำนวน 6 – 7 ครั้ง

เหตุที่สนใจทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น : ต้องการอนุรักษ์ชายฝั่งบ้านพอด

คติประจำใจ : น้ำดี ดินดี ชายหาดสวย

14. นายไพโรจน์ หอมเจริญ

วัน เดือน ปี เกิด : 10 พฤศจิกายน 2520

ที่อยู่ปัจจุบัน : ม.1 ตำบลชลคราม อำเภอดอนสัก จังหวัดสุราษฎร์ธานี

ศาสนา : พุทธ

สถานภาพ : สมรส

วุฒิการศึกษา : ม.6

ประสบการณ์ทำงานเพื่อชุมชน : ร่วมพัฒนาหมู่บ้านตามโอกาส

การฝึกอบรม : -

รู้จักงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นได้อย่างไร : รู้จากการสื่อสารของผู้นำที่เข้าร่วมประชุมที่วัดเขาพระนิม

จำนวน 3 ครั้งได้ และรู้จัก นางสาววรรณเพ็ญ เกิด
สุวรรณ นักพัฒนาองค์กรพัฒนาเอกชนลงพื้นที่สร้างการ
เรียนรู้ที่บ้านพอดจำนวน 6 – 7 ครั้ง

เหตุที่สนใจทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น : ต้องการพัฒนาบ้านเกิด
คติประจำใจ : ทำสิ่งดี ๆ ที่สบายใจ

15. นายชนิน เพชรชลคราม

วัน เดือน ปี เกิด : 15 กันยายน 2509

ที่อยู่ปัจจุบัน : 186 ม.1 ตำบลชลคราม อำเภอดอนสัก
จังหวัดสุราษฎร์ธานี

ศาสนา : พุทธ

สถานภาพ : สมรส

วุฒิการศึกษา : ป.4

ประสบการณ์ทำงานเพื่อชุมชน : ร่วมพัฒนาหมู่บ้านตามโอกาส

การฝึกอบรม : -

รู้จักงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นได้อย่างไร : รู้จากการสื่อสารของผู้นำที่เข้าร่วมประชุมที่วัดเขาพระนิม
จำนวน 3 ครั้งได้ และรู้จัก นางสาววรรณเพ็ญ เกิด
สุวรรณ นักพัฒนาองค์กรพัฒนาเอกชนลงพื้นที่สร้างการ
เรียนรู้ที่บ้านพอดจำนวน 6 – 7 ครั้ง

เหตุที่สนใจทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น : ต้องการให้บ้านพอดดีขึ้น
คติประจำใจ : รู้รับผิดชอบต่อสังคม

ภาคผนวก ข. ประมวลภาพกิจกรรม

ประชุมชี้แจงโครงการ

ประชุมทีมวิจัยประจำเดือน

ศึกษาริบทพื้นที่

นำเสนอริบทชุมชน

จัดเก็บข้อมูลที่มาปัญหาสิ่งแวดล้อมที่ส่งผลกระทบต่อทรัพยากรอ่าวบ้านพอด

ปลูกป่าเพื่อฟื้นฟูปุทรัพยากรคลองต่างๆ พื้นที่บ้านพอด

ภาคผนวก ค. การใช้ประโยชน์จากงานวิจัย (RE)

1. พอด ใช้สื่อหลายแขนงสะท้อนวิถีชีวิตทรัพยากรในพื้นที่ออกสู่สาธารณะ (RDG52S0021)

: การใช้ประโยชน์เชิงสาธารณะ ด้านการจัดการทรัพยากร

บ้านพอด เป็นชุมชนเล็กๆ ตั้งอยู่บริเวณชายฝั่งอ่าวบ้านดอน มีลักษณะเป็นอ่าวเปิด มีลำคลองหลายสายพัดพาสารอาหารจากบนบกไหลลงสู่อ่าวกลายเป็นแหล่งรวมของทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ ชุมชนประกอบอาชีพทำนาข้าว และทำประมงพื้นบ้านเป็นหลัก การเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นตั้งแต่ปี พ.ศ.2516 พื้นที่ป่าชายเลนเริ่มถูกบุกรุกเปลี่ยนแปลงสภาพเป็นบ่อเลี้ยงกุ้งขาวแบริยแบบธรรมชาติ ปี พ.ศ.2523 มีการปรับจากบ่อธรรมชาติ มาเป็นการเลี้ยงกุ้งกุลาดำแบบบ่อพัฒนา มีการบุกเบิกขยายพื้นที่ทำบ่อกุ้งมากขึ้นพื้นที่ป่าชายเลนและนาข้าวถูกปรับสภาพเป็นบ่อกุ้งเกือบหมด เนื่องจากกุ้งมีราคาแพง ปี พ.ศ.2540 เกิดปัญหาวิกฤตเศรษฐกิจ ประกอบกับปัญหากุ้งเป็นโรคมาก ทำให้ชาวบ้านส่วนใหญ่หยุดเลี้ยงกุ้ง และบางรายปรับมาเลี้ยงกุ้งแบริยแบบธรรมชาติเช่นเดิม บางรายตัดสินใจขายบ่อกุ้งให้กับกลุ่มนายทุนจากนอกพื้นที่เพื่อนำเงินมาใช้หนี้ ปี พ.ศ.2545 นายทุนปรับปรุงพันธุ์กุ้งที่ใช้เลี้ยง มาเป็นกุ้งขาวพัฒนา (พันธุ์กุ้งวานาไมล์) ซึ่งเป็นพันธุ์กุ้งจากต่างประเทศมาเลี้ยง และมีการเลี้ยงมาอย่างต่อเนื่องจนถึงปัจจุบัน

ปัจจุบันกลุ่มทุนที่เลี้ยงกุ้งอยู่ในพื้นที่ คือ ภูเก็ตกุล่า ศรีสุบรรณ เจริญโภคภัณฑ์ ซึ่งมีพื้นที่เลี้ยงกุ้งรอบๆ ชุมชนบ้านพอด จำนวน 27,000 กว่าไร่ จากนั้นชุมชนก็พบปัญหาน้ำเน่าเสีย มีซีเลนทับถมในคลองและหน้าอ่าว ทำให้สัตว์น้ำลดลงทั้งชนิด และปริมาณ การหาเงินผิดเคืองขึ้นเรื่อยๆ หลายครอบครัวได้ย้ายออกนอกพื้นที่ แต่ก็ยังมีชาวบ้านอีกหลายครัวเรือนที่ยังอยู่ และยึดการทำมาหากินในทะเลต่อไป โครงการแนวทางการใช้ประโยชน์จากซีเลนบ่อกุ้งโดยชุมชนบ้านพอด หมู่ที่ 1 ตำบลชลคราม อำเภอดอนสัก จังหวัดสุราษฎร์ธานี นำโดยคุณนิภา เนื้อทอง (หัวหน้าโครงการ) ได้เกิดขึ้นท่ามกลางสภาพปัญหาดังกล่าว

เพื่อศึกษาข้อมูลที่มาของปัญหาสิ่งแวดล้อมที่ส่งผลกระทบต่อทรัพยากรอ่าวบ้านพุด รวบรวมข้อมูลการจัดการเลี้ยงของฟาร์มกุ้งในพื้นที่และระเบียบข้อปฏิบัติทางกฎหมายว่ามีความขัดแย้งกันหรือไม่ และการหาแนวทางนำซีเลนบ่อกุ้งมาใช้ประโยชน์

เมื่อเกิดโครงการวิจัย ก็ได้เห็นความสำคัญในการสะท้อนปัญหาของพื้นที่ออกสู่สาธารณะมากขึ้น เพื่อหาแนวร่วมในการช่วยกันแก้ไขปัญหาดังกล่าว โดยที่ผ่านมามีสื่อจากหลายแขนงเข้ามาแต่แค่เรื่องราวต่างๆที่เกิดขึ้นในบ้านพุด ไม่ว่าจะเป็น ศูนย์สื่อสังคมภาคใต้ ที่มาสัมภาษณ์ที่มวิจัยและลงตีพิมพ์ในหนังสือพิมพ์คนใต้ปากใต้ รายปักษ์ ปีที่ 1 ฉบับที่ 3 ประจำวันที่ 1 – 16 มิถุนายน 2552 การให้สัมภาษณ์ผ่านวิทยุชุมชน 94.75 Fm. ส่งสัญญาณ 300 สถานีทั่วประเทศ เมื่อวันที่ 13 กรกฎาคม

2552 หนังสือพิมพ์บางกอกโพสต์ ฉบับวันที่ 6 สิงหาคม 2552 และรายการเปิดปม “คุกคามทรัพยากรทางทะเลอ่าวบ้านดอน” ออกอากาศวันที่ 7 กันยายน 2552 สถานีโทรทัศน์ทีวีไทย ฯลฯ ซึ่งแต่เดิมปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นในพื้นที่บ้านพุด จะรู้เฉพาะคนในพื้นที่ และบางกลุ่มคนในเขตอำเภอ

ดอนสักเท่านั้นยังขาดการเหลียวแลจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง แต่จากการสื่อสารเรื่องราวปัญหาในพื้นที่ผ่านสื่อต่างๆ ออกไป ทำให้ปัญหาได้รับการแก้ไขลงบางส่วน เช่น หน่วยงานในพื้นที่ที่มีหน้าที่รับผิดชอบตื่นตัวต่อสภาพปัญหามากขึ้น เจ้าของฟาร์มกุ้งบางฟาร์มเข้ามาหารือ และทิศทางการแก้ไขปัญหาร่วมกับชุมชน เป็นต้น ซึ่งเป็นแนวทางที่ดีในการร่วมกันแก้ปัญหาให้เบาบางลงหรือหมดไปได้ในอนาคต

2. โรงเรียนเห็นความสำคัญการใช้ประโยชน์จากซีเลนบ่อกึ่ง อนุเคราะห์อาคารเพื่อทำศูนย์เรียนรู้ (RDG52S0021) : การใช้ประโยชน์เชิงพื้นที่ ด้านการจัดการทรัพยากร

....ศูนย์เรียนรู้การใช้ประโยชน์จากซีเลนบ่อกึ่ง เป็นสิ่งที่มีความจำเป็น ในการเป็นสถานที่เก็บ รวบรวมข้อมูลและองค์ความรู้ต่างๆ ที่ได้จากการปฏิบัติงาน เพื่อเผยแพร่ และถ่ายทอดองค์ความรู้ ไปสู่ผู้ที่สนใจอย่างเป็นระบบ ซึ่งการตั้งศูนย์เรียนรู้ ถือว่าเป็นกลไกในการขยายผลจากการทำงานวิจัย ไปสู่ภายนอกที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง...

โครงการแนวทางการใช้ประโยชน์จากซีเลนบ่อกึ่งโดยชุมชนบ้านพอด หมู่ที่ 1 ตำบลชลคราม อำเภอดอนสัก จังหวัดสุราษฎร์ธานี โดยมีคุณนิภา เนื้อทอง เป็นหัวหน้าโครงการ ได้เกิดขึ้นท่ามกลางสภาพปัญหาความเสื่อมโทรมของทรัพยากร โดยเฉพาะเรื่องซีเลน ที่สะสมตามคูคลองต่างๆ และหน้าอ่าวบ้านพอด เป็นเหตุให้เกิดน้ำเสียและสัตว์น้ำหนีหายออกจากพื้นที่ ส่งผลต่อการประกอบอาชีพของชาวประมงชายฝั่งที่ผิดเคื่องลงเรื่อยๆ ประกอบกับยังมีกลุ่มทุนที่เลี้ยงกุ้งอยู่ในพื้นที่รอบๆ บ้านพอด พื้นที่รวมประมาณ 27,000 ไร่ ชุมชนจึงกังวลว่าปัญหาจะมีความรุนแรงยิ่งกว่าเดิมจึงรวมตัวกันเพื่อหาแนวทางในการแก้ไขปัญหาดังกล่าว จึงสนใจใช้กระบวนการงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นเป็นทางเลือกหนึ่งในการหาความรู้เพื่อแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อ ศึกษาข้อมูลที่มาของปัญหาสิ่งแวดล้อมที่ส่งผลกระทบต่อทรัพยากรอ่าวบ้านพอด รวบรวมข้อมูลการจัดการเลี้ยงของฟาร์มกุ้งในพื้นที่และระเบียบข้อปฏิบัติทางกฎหมายว่ามีความขัดแย้งกันหรือไม่ และการหาแนวทางนำซีเลนบ่อกึ่งมาใช้ประโยชน์

จากการดำเนินงานที่ผ่านมาที่มิวิจัยปฏิบัติการตามแผนงานที่วางไว้ ตั้งแต่การประชุมชี้แจงโครงการ การเก็บข้อมูลชุมชน จัดเก็บข้อมูลที่มาของปัญหาสิ่งแวดล้อมที่ส่งผลกระทบต่อทรัพยากรอ่าวบ้านพอด เก็บข้อมูลคุณภาพน้ำและดินในคลองต่างๆ ศึกษาการใช้ประโยชน์จากซีเลนบ่อกึ่ง ซึ่งที่มิวิจัยได้ไปศึกษาดูงานที่ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอ่าวคุ้งกระเบนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ และนำความรู้ที่ได้มาทดลองทำปุ๋ยจากซีเลนเพื่อทดลองใช้ประโยชน์ต่อไป นอกจากนี้ยังมีการประชุมที่มิวิจัยเป็นประจำทุกเดือน ทำให้เกิดการเรียนรู้ เกิดการพัฒนาทักษะด้านต่างๆ ภายในตัวที่มิวิจัยมากขึ้น และพบว่าสิ่งแวดล้อมในคลอง และอ่าวบ้านพอดมีแนวโน้มเป็นไปในทางที่ดีขึ้น รวมถึงการทดลองทำปุ๋ยซีเลนก็เป็นไปได้ด้วยดี

ทั้งนี้โครงการฯ ได้รับความร่วมมืออย่างดี จากโรงเรียนวัดนทีพัฒนาราม นำโดย คุณ จิรพัศ ทองศรีทอง ผู้อำนวยการโรงเรียน ที่สนใจเข้าร่วมตั้งแต่เวทีชี้แจงโครงการ ให้ความอนุเคราะห์สถานที่ในการจัดประชุม และคอยเป็นที่ปรึกษาให้กับทีมวิจัยเสมอมา นอกจากนี้ยังนำนักเรียนเข้ามาเรียนรู้และปฏิบัติงานร่วมกับทีมวิจัยอย่างสม่ำเสมอ เช่น การทำอีเอ็มบอลบำบัดน้ำเสีย รวมถึงการศึกษาดูงานที่ศูนย์การศึกษาพัฒนาอ่าวคุ้งกระเบนในพระราชดำริ เป็นต้น ซึ่งทางโรงเรียนเองได้เห็นความสำคัญของการเรียนรู้เรื่องปุ๋ยชีวภัณฑ์ และมีแผนในการผลักดันเรื่องการทำปุ๋ยชีวภัณฑ์เป็นหลักสูตรท้องถิ่นของโรงเรียน จึงได้ร่วมกับทีมวิจัยปรับปรุงและพัฒนาอาคารไม้หลังเก่าของโรงเรียนเป็น “ศูนย์เรียนรู้การใช้ประโยชน์จากชีเลนบ่อกุ้งโดยชุมชนบ้านพอด” รวมถึงได้ร่วมกันปรับปรุงภูมิทัศน์รอบอาคาร สำหรับเป็นสถานที่ทำปุ๋ยชีวภัณฑ์ และใช้พื้นที่ในการทดลองใช้ปุ๋ยชีวภัณฑ์กับต้นไม้บางชนิด ซึ่งการตั้งศูนย์เรียนรู้ฯ ในครั้งนี้ ถือเป็นอีกก้าวหนึ่งของความร่วมมือที่จะช่วยหนุนเสริมให้ทีมวิจัยสามารถทำงานร่วมกันได้อย่างต่อเนื่องในอนาคต

3. พอดเปิดเวทีคุยร่วมกับฟาร์มกุ้ง เพื่อหาแนวทางการร่วมมือในการใช้ประโยชน์จากซีเลน (RDG52S0021) : การใช้ประโยชน์เชิงพื้นที่ ด้านการจัดการทรัพยากร

เมื่อเกิดสภาพปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อทรัพยากรชายฝั่งอันเป็นแหล่งอาชีพของชุมชนขึ้น จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ชุมชนผู้มีวิถีชีวิตที่ผูกพันอยู่กับทรัพยากรในพื้นที่นั้น ต้องลุกขึ้นมารวมตัวกันเพื่อแก้ไขปัญหาให้สถานการณ์คลี่คลายไปในทางที่ดีขึ้น

โครงการแนวทางการใช้ประโยชน์จากซีเลนบ่อกุ้งโดยชุมชนบ้านพอด หมู่ที่ 1 ตำบลชลคราม อำเภอดอนสัก จังหวัดสุราษฎร์ธานี โดยมีคุณนิภา เนื้อทอง เป็นหัวหน้าโครงการ เกิดขึ้นจากการรวมตัวกันของชุมชนที่มีความสนใจในการศึกษาหาข้อมูลความรู้ สำหรับไขปัญหาเรื่องทรัพยากรที่นับวันจะเสื่อมโทรมลงทุกที โดยเฉพาะปัญหาซีเลนที่สะสมตามคลองและหน้าอ่าวบ้านพอด และสภาพน้ำเสียที่ส่งผลกระทบต่อวงจรชีวิตของทรัพยากรสัตว์น้ำในพื้นที่เป็นอย่างมาก โดยเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้น พบว่ามีความสอดคล้องกับการขยายตัวของนากุ้งรอบพื้นที่บ้านพอดกว่า 27,000 ไร่ โดยโครงการมีวัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษาข้อมูลที่มาของปัญหาสิ่งแวดล้อมที่ส่งผลกระทบต่อทรัพยากรอ่าวบ้านพอด รวบรวมข้อมูลการจัดการเลี้ยงของฟาร์มกุ้งในพื้นที่และระเบียบข้อปฏิบัติทางกฎหมายว่ามีความขัดแย้งกันหรือไม่ และการหาแนวทางนำซีเลนบ่อกุ้งมาใช้ประโยชน์

จากการดำเนินงานที่ผ่านมาทีมวิจัยปฏิบัติการตามแผนงานที่วางไว้ ตั้งแต่การประชุมชี้แจงโครงการ การเก็บข้อมูลชุมชน จัดเก็บข้อมูลที่มาของปัญหาสิ่งแวดล้อมที่ส่งผลกระทบต่อทรัพยากรอ่าวบ้านพอด เก็บข้อมูลคุณภาพน้ำและดินในคลองต่างๆ ศึกษาการใช้ประโยชน์จากซีเลนบ่อกุ้ง ซึ่งทีมวิจัยได้ไปศึกษาดูงานที่ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอ่าวคุ้งกระเบนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ และนำความรู้ที่ได้มาทดลองทำนุ้ยจากซีเลนเพื่อทดลองใช้ประโยชน์ต่อไป นอกจากนี้ยังมีการประชุมทีมวิจัยเป็นประจำทุกเดือน ทำให้เกิดการเรียนรู้ เกิดการพัฒนาทักษะด้านต่างๆ ภายในตัวทีมวิจัยมากขึ้น และพบว่าสิ่งแวดล้อมในคลอง และอ่าวบ้านพอดมีแนวโน้มเป็นไปในทางที่ดีขึ้น รวมถึงการทดลองทำนุ้ยซีเลนก็เป็นไปได้ด้วยดี

ทั้งนี้เมื่อวันที่ 8 มีนาคม 2554 ที่ผ่านมามีทีมวิจัยที่ได้จัดเวทีเสวนาร่วมกับฟาร์มกุ้งขนาดใหญ่ในพื้นที่ จำนวน 4 ฟาร์ม ในหัวข้อ “ฟาร์มอยู่ได้ ทะเลอยู่ได้” ณ ศูนย์เรียนรู้การใช้ประโยชน์จากซีเลนบ่อกุ้งโดยชุมชนบ้านพอด ซึ่งในเวทีได้แบ่งออกเป็น 2 ส่วนคือ ส่วนที่ 1 การนำเสนอการทำงานของทีมนักวิจัย โดยเน้นในเรื่องการเก็บข้อมูลคุณภาพดินและน้ำ การนำซีเลนจากบ่อกุ้งมาทำปุ๋ยซีเลนตามความรู้ที่ได้จากศูนย์ศึกษาการพัฒนาอ่าวคุ้งกระเบนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ และใช้วัสดุผลผลิตปุ๋ยจากซีเลนที่ทีมวิจัยได้จัดทำขึ้นและทดลองใช้กับพืชผักบางชนิด ส่วนที่ 2 เป็นการเสวนาแลกเปลี่ยนกับฟาร์มต่างๆ เกี่ยวกับการจัดการฟาร์มของผู้ประกอบการ เช่น ในเรื่องการเลี้ยงกุ้งที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ข้อปฏิบัติตามกฎหมายเกี่ยวกับการจัดการฟาร์ม และปัญหาสิ่งแวดล้อมที่ส่งผลกระทบต่ออ่าวบ้านพอด เป็นต้น จากเวที ถึงแม้ว่าข้อมูลบางอย่างที่ได้จากการแลกเปลี่ยนกับฟาร์มเลี้ยงกุ้งจะยังขัดแย้งกับความรู้ของทีมนักวิจัย และชุมชนอยู่บ้าง แต่ทีมนักวิจัยก็พอใจในระดับหนึ่งกับสิ่งที่เกิดขึ้น เนื่องจากเวทีครั้งนี้ทำให้ฟาร์มและชุมชนหันหน้าเข้ามาพูดคุยกัน ทำให้ผู้ประกอบการรับรู้ว่าคุณสมบัติของดินอย่างไรกับการเลี้ยงกุ้งในพื้นที่ และได้แนวทางความร่วมมือที่จะเกิดขึ้นต่อจาก

นี้ในเรื่องการนำซีเลนจากฟาร์มกุ้งมาทำปุ๋ยซีเลนของทีมนักวิจัย โดยฟาร์มรับปากจะให้ซีเลนมาทำปุ๋ย และบริการเรื่องการขนส่งซีเลนมายังพื้นที่ ซึ่งทีมนักวิจัยหวังว่าแนวทางความร่วมมือในครั้งนี้จะมีผลทำให้ซีเลนที่สะสมตามคลองต่างๆ และ หน้าหาดบ้านพอดลดลงได้ในอนาคต